

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**MELEKZÂDE FUAD'IN KİTÂBET MUALLİMİ ADLI ESERİNDE YAZMA
ÖĞRETİMİ**

Sümeyye TEZEL
ORCID: 0000-0003-2223-0651

Danışman
Prof. Dr. Zehra GÖRE
ORCID: 0000-0002-9917-3651

Konya – 2023

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın amacı, Melekzâde Fuad'ın miladi 1905, hicri 1323 senesinde İstanbul'da Şirket-i Mürettibiye Matbaası tarafından basılan ve bir yazma eğitimi kitabı olan "Kitâbet Muallimi" adlı eserini günümüz harflerine aktarmak ve eserde bulunan yazma becerisine yönelik unsurları tespit etmektir.

"Melekzâde Fuad'ın 'Kitâbet Muallimi' Adlı Eserinde Yazma Öğretimi" ismi ile hazırlanan bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümü giriş bölümüdür. Bu bölümde çalışmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve çalışmada yer alan ifadelere yönelik tanımlar kısımları yer almaktadır. İkinci bölümde çalışmanın kavramsal çerçevesi bulunmaktadır. Bu bölümde yazma eğitimi ve öğretiminin kısa tarihçesi, yazılı anlatım, yazmanın amaçları ve ilkeleri ile yazma becerisinin Türkçe öğretim programlarındaki yerine değinilmiş; bir de araştırma konusu ile ilgili diğer akademik çalışmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölüm çalışmanın yöntemi üzerinedir. Bu bölüm araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesini içermektedir. Dördüncü bölümde esere dair bulgular yer almaktadır. Bu bölümde önce eserin çeviri-yazısı verilmiş ardından ulaşılan bulgular alt başlıklara bölünüp sınıflandırılarak verilmiştir. Çalışmanın beşinci ve son bölümünde bulgular tartışılmış ve sonuçlandırılmıştır.

Bu çalışmanın yürütülmesi sırasında desteklerini esirgemeyen, lisans yıllarımdan ve ders aldığım ilk günden başlayarak öğrencisi olmaktan gurur duyduğum saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Zehra Göre'ye teşekkürlerimi sunarım.

Süreç boyunca manevi olarak her zaman en büyük destekçim olan, beni yetiştiren aileme ve özellikle bilgisinden de faydalandığım annem Şükran Tezel'e tüm emekleri için teşekkür ederim.

Sümeyye TEZEL

Temmuz 2023

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	vii
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
ÖZET	x
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.2.1. Araştırmanın Alt Amaçları	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayımlar	3
1.5. Sınırlılıklar.....	3
1.6. Tanımlar	3
2. ALAN YAZIN	5
2.1. Türkçe Öğretimi ve Yazma Becerisinin Tarihi	5
2.2. Türkçe Öğretiminde Yazma	10
2.2.1. Yazma ve Yazma Becerisi	10
2.2.2. Yazılı Anlatım	10
2.2.3. Yazma Eğitiminin İlkeleri	11
2.2.4. Yazma Eğitiminin Amaçları.....	11
2.2.5. Yazma Becerisinin Öğretimi	12
2.2.6. Yazma Becerisinin Geliştirilmesi.....	15
2.3. Türkçe Öğretim Programlarında Yazma Becerisi	15
2.3.1. 1924 Programında Yazma Becerisi	15
2.3.2. 1926 Programında Yazma Becerisi	16
2.3.3. 1929-1930 Programında Yazma Becerisi.....	16
2.3.4. 1936 Programında Yazma Becerisi	17
2.3.5. 1948 Programında Yazma Becerisi	17
2.3.6. 1968 Programında Yazma Becerisi	18
2.3.7. 1981 Programında Yazma Becerisi	19
2.3.8. 2005/2006 Programında Yazma Becerisi.....	19
2.3.9. 2015 Programında Yazma Becerisi	20
2.3.10. 2019 Programında Yazma Becerisi	20
2.3. Araştırmanın Konusu ile İlgili Çalışmalar	24

2.4.1. Tezler.....	24
2.4.2. Makaleler.....	35
3. YÖNTEM.....	37
3.1. Araştırmanın Modeli	37
3.2. Araştırmanın Çalışma Nesnesi	37
3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri.....	37
3.4. Verilerin Toplanması.....	38
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	38
4. BULGULAR	40
4.1. Çeviri-Yazıya Aktarılırken Dikkat Edilen Husûslar	40
4.2. Nüsha Tavsifi	41
4.3. Kitâbet Muallimi'nin Çeviri-Yazısı	42
4.4. Bulgular ve Yorum.....	136
4.4.1. Melekzâde Fuad, Hayatı, Eserleri ve Eğitime İlişkin Görüşleri.....	136
4.4.2. Melekzâde Fuad'ın Yazma, Dil ve Türkçeye Dair Görüşleri	142
4.4.3. Kitâbet Muallimi'nin Yazılış Amacı, Eserde İzlenen Öğretim Yöntemleri	143
4.4.4. Kitâbet Muallimi'nin Bölümleri ve Eserde İşlenen Konular	146
4.4.5. Kitâbet Muallimi'nde Yazma Öğretimi	148
4.4.6. Kitâbet Muallimi'nde Metin Türleri.....	148
4.4.7. Kitâbet Muallimi'nde Dil Bilgisi	159
4.4.8. Kitâbet Muallimi'nin Ders Bölümlerinde Tespit Edilen Diğer Bulgular	177
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	190
5.1. Tartışma.....	190
5.1.1. Melekzâde Fuad'ın Hayatı, Eserleri ve Eğitime İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulguların Tartışılması.....	190
5.1.2. Melekzâde Fuad'ın Yazma, Dil ve Türkçeye Dair Görüşlerine Yönelik Bulguların Tartışılması.....	191
5.1.3. Kitâbet Muallimi'nde Yazma Öğretimi, Yazma Amaç ve İlkelerine Yönelik Bulguların Tartışılması.....	191
5.1.4. Kitâbet Muallimi'nde Dil Bilgisi, Noktalama İşaretleri ve Metin Türlerine Yönelik Bulguların Tartışılması	192
5.1.5. Kitâbet Muallimi'nde Yazma Eğitimi ve Öğretimine Yönelik Diğer Bulguların Tartışılması	194
5.2. Sonuç.....	194
5.3. Öneriler.....	196
KAYNAKLAR.....	198
EKLER.....	207
Ek-1. Sözlük	207
Ek-2. Nüsha Sayfaları.....	210

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Melekzâde Fuad'ın Kitâbet Muallimi Adlı Eserinde Yazma Öğretimi başlıklı tez çalışmamın toplam **286** sayfalık kısmına ilişkin, 5/07/2023 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%6** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

5/07/2023

Sümeyye TEZEL

Prof. Dr. Zehra GÖRE

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

5/07/2023

Sümeyye TEZEL

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

Akt: Aktaran

Bk: Bakınız.

Ed: Editör

H: Hicri

M: Miladi

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı.

Vd.: Ve diğeri

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

MELEKZÂDE FUAD'IN KİTÂBET MUALLİMİ ADLI ESERİNDE YAZMA ÖĞRETİMİ

Sümeyye TEZEL

Dil, sosyal bir varlık olan insanın iletişimini sağlayan en temel unsurlardan biridir. İnsanın anlamasını ve anlatmasını sağlayan dile ait beceriler, dört ana ögeye ayrılmıştır. Bu ögeler sırası ile dinleme, konuşma, okuma ve yazmadır. Bu ögeler dört temel dil becerisi başlığı altında toplanmış ve her biri, üzerine çalışmalar yapılan ayrı alanlar hâlini almıştır. Bu çalışmada bu beceri alanlarından yazma becerisinin öğretimi üzerine bir inceleme yapılmıştır.

Yazma eğitimine dair çeşitli ilke ve amaçları yazma dersi aracılığı ile öğrenciye kazandırmak hedeflenmektedir. Geçmişten bugüne yazma dersleri ve kazanımları temel olarak yazma becerisini kazandırmaya ve geliştirmeye yönelik biçimde planlanmıştır. Bu dersler içerisinde kimi zaman güzel yazı ve imlâ dersleri de yer bulmuştur. Tarih boyunca yazma becerisi ile benzer anlamları kapsayacak şekilde inşâ, kitâbet, münşeât isimleri kullanılmış; yazmaya dair dersler yine bu isimler ile okutulmuştur. Bu çalışmada yazma eğitimi alanında 20. yüzyılın başlarında Melekzâde Fuad tarafından bir ders kitabı olarak kaleme alınan “Kitâbet Muallimi” adlı eser çeviri-yazısı yapılarak incelenmiştir.

Çalışmada Kitâbet Muallimi'nin günümüz harflerine aktarılması ve yazma becerisi öğretimine yönelik unsurlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Eserin Miladi 1905 yılında İstanbul Şirket-i Mürettebiye Matbaası'na basılmış olan nüshasına dair veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılarak elde edilmiştir.

Kitâbet Muallimi yazma öğretimine dair teorik bilgilerin, örneklerin ve çeşitli uygulamaların yer aldığı bir ders kitabı olarak kaleme alınmıştır. Eser, yazarın böyle bir ders kitabını yazma sebebinin yer aldığı ön söz niteliğinde bir bölüm ile başlayıp bazı sözcüklerin doğru ve hatalı yazımlarını gösteren bir imlâ cetveli ile sonlanmaktadır. Eserde dilin kökeninden iyi bir kâtip olma şartlarına, kitâbetin önemine ve yazının kurallarına dair bilgilere yer verilmiştir. Eser iki kitap ile üç bölümden oluşmaktadır. Eserde konular ders ders bölünerek anlatılmış, uygulama örneklerine yer verilmiştir. Anlatılan konular içerisinde yazım ve dil bilgisi kuralları; mektup, arzihâl gibi metin türleri, resmî yazı türleri gibi konular bulunmaktadır.

Eser bütüncül bir şekilde incelendiğinde eserin ilk iki bölümünde konuların kısa ve anlaşılır biçimde, üçüncü bölümünde ise daha ağır bir dil ile aktarıldığı tespit edilmiştir. Eserde verilen bilgilerin uygulamaya geçirilmesi için verilen örnekler, eserin uygulamaya dayalı bir yazma eğitimi anlayışı içerisinde ortaya konulduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Melekzâde Fuad, Kitâbet Muallimi, kitâbet, yazma, yazma becerisi.

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Turkish and Social Sciences Education
Turkish Education Program
Master Thesis

WRITING INSTRUCTIONS IN THE BOOK NAMED KİTÂBET MUALLİMİ BY MELEKZÂDE FUAD

Sümeyye TEZEL

Language is one of the most basic elements that enable human being as a social being communication. Language skills that enable people to understand and express are divided into four main elements. These elements are listening, speaking, reading and writing, respectively. These elements have been gathered under the title of four basic language skills, and each of them has become a separate field on which studies are conducted. In this study, an examination was made on the teaching of writing skill from these skill areas. It is aimed to gain the students various principles and aims of writing education through writing lessons. From past to present, writing lessons and achievements have been planned basically to gain and develop writing skills. These lessons sometimes included calligraphy and spelling lessons. Throughout history, the names prosaie literature, literary composition and magazines in which prose writings are collected have been used to include similar meanings with writing skill; lessons about writing were also taught with these names. In this study, the work named “Kitâbet Muallimi”, which was written as a textbook by Melekzâde Fuad at the beginning of the 20th century in the field of writing education, was analyzed by transliterating it.

In this study, it is aimed to latinization of the Kitâbet Muallimi and to determine the elements for teaching writing skills. The data on the copy of the book, which was published in 1905 by the Istanbul Company-i Mürettebiye Printing House, was obtained by using the document analysis method, one of the qualitative research methods.

Kitâbet Muallimi has been written as a coursebook, that includes theoretical information, examples and various applications on teaching writing. The work begins with a section such as the preface, which includes the author's reason for writing such a coursebook and ends with a spelling chart showing the correct and incorrect spellings of some words. In the book, information about the origin of the language, the conditions of being a good scribe, the importance of the script and the rules of writing are given. The work consists of two books and three parts. In the book, the subjects are explained by dividing the lessons and the application examples are given. Among the topics covered, there are topics such as spelling and grammar rules, text types such as letters, petition, and official writing types.

When the work is examined in a holistic way, it has been determined that the subjects are conveyed in a short and understandable way in the first two parts of the work, and in a complicated way in the second piece and the third part. The examples given to put the information given in the work into practice show that the work is presented with an understanding of writing education based on practice.

Keywords: Melekzâde Fuad, Kitâbet Muallimi, literary composition, writing, writing skills.

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, insanın sosyal bir varlık olarak yaşamını devam ettirmesine yardımcı olan en güçlü araçtır (Çetin ve Kurudayıoğlu, 2015). Bu aracın etkili bir biçimde kullanılabilmesine olanak sağlayacak olan unsur ise ana dil eğitimidir.

Dilin duyular üzerinden bilinçsiz ve içgüdüsel olarak kazanılması edinim, biçim ve dil bilgisi üzerine kurularak bilinçli bir şekilde kazanılmasına öğrenme denilmektedir (Kara, 2004). Bireyin ana dil edinme süreci, bebeklik çağında ağlama dışında basit seslerin çıkarıldığı dil öncesi evreden başlayarak devam etmektedir. Bu sürecin bir öğrenme sürecine dönüşmesi ve formal bir eğitim hâlini alması ise Türkçe dersleri aracılığı ile gerçekleşmektedir. Formal eğitim sürecinde, bireyde davranış değişikliği meydana getirmek üzere bilinçli, planlı ve kasıtlı bir biçimde öğrenme ortamı düzenlenir. Bu süreçte bireyin davranışları belli amaçlar doğrultusunda değiştirilir (Küçüköğlu, 2015).

Formal eğitimde çeşitli amaçlar doğrultusunda davranışları ve öğrenmeleri şekillendirmek için yürütülen faaliyetlere öğretim denilmektedir. Taşpınar (2012)'ın tanımına göre öğretim, önceden hazırlanmış bir program doğrultusunda planlanan, uygulanan ve değerlendirilen, amacı bireyin etkin bir şekilde öğrenmesini sağlamak olan ve çoğunlukla ders vb. uygulamalarla sınırlı olan etkinliklerdir. Güneş (2015) ise öğretimi, bilgileri öğrenciye uyumlu kılma ve iyi öğretmekle ilgilenmesi yönü ile nitelendirmektedir. Bütün bu faaliyetleri belirli hedefler dâhilinde ve bir plan çerçevesinde uygulayabilmek için dersler özelinde tasarlanmış programlar da öğretim programlarıdır. Bu çalışmada tarihin eski dönemlerine uzanan ve Türkçe öğretim programı niteliği taşıyan diğer belgelere yer verilmişse de modern olarak adlandırabileceğimiz, yakın tarihli ilk Türkçe öğretim programları için Cumhuriyet Devri esas alınmıştır. Türkçe öğretim programları hâlen düzenlenmekte, geliştirilmekte, ihtiyaca göre biçimlendirilmektedir. Mevcut Türkçe öğretim programı temellerini 2018 Türkçe öğretim programından almakta olup revize edilmiştir.

Günümüz Türkçe öğretim programlarını dört temel unsur şekillendirmektedir. Bu unsurlar dinleme, konuşma, okuma ve yazmadır. Bu dört unsur ise anlama ve anlatma becerileri olarak ayrıştırılmıştır. Dinleme ve okuma alıcı dil olarak da adlandırılan anlama becerileri kapsamında, okuma ve yazma ise verici dil olarak adlandırılan anlatma becerileri kapsamında değerlendirilmektedir. Dil ediniminde bu becerilerin sıralanışı dinleme, konuşma,

okuma ve yazma şeklindedir. İlk olarak edinilen beceri dinleme iken en son edinilen beceri yazmadır. Bu durum yazma becerisinin alıcı dil becerileri geliştirilerek kazanılabileceğini göstermektedir.

Anlama ve anlatma becerileri, Türkçenin yazılı ilk belgeleri olan Orhun Yazıtları'ndan itibaren terimsel farklılıklara rağmen var olmuştur. Batur ve Yıldırım (2013) araştırmalarında anlama ve anlatma becerilerinin farklı sözcükler ile ifade edilen toplam 122 cümlenin varlığını tespit etmişlerdir. Bu bağlamda, Türk dilinin en eski belgelerinde dahi yazma becerisine göndermelerin olduğu görülmektedir.

1.1. Problem Durumu

Araştırmanın problem durumu "Melezkâde Fuad'ın "Kitâbet Muallimi" adlı eseri yazma becerisine yönelik olarak incelendiğinde elde edilecek veriler nelerdir?" cümlesinden ibarettir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Melezkâde Fuad'ın miladi 1905, hicri 1323 senesinde İstanbul'da Şirket-i Mürettibiye Matbaası tarafından basılan ve bir yazma eğitimi kitabı olan "Kitâbet Muallimi" eserinin günümüz harflerine aktarmak ve eserde bulunan yazma becerisine yönelik unsurları tespit etmektir.

1.2.1. Araştırmanın Alt Amaçları

Çalışma, temel amacı dışında özel amaçlar da barındırmaktadır. Bu amaçlara yönelik olarak araştırma soruları belirlenmiştir:

1. Melezkâde Fuad'ın Arap harfleri ile yazılmış ve daha önce Latin harflerine çevrilmemiş olan Kitâbet Muallimi adlı eserini günümüz harflerine aktarıldığında tespit edilecek veriler nelerdir?
2. Günümüz harflerine aktarılan eserin yazma becerisine dair unsurları nelerdir?
3. Melezkâde Fuad'ın hayatı, eserleri ve eğitime ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Kitâbet Muallimi'nin yazılış amacı ve eserde izlenen öğretim yöntemleri nelerdir?
5. Kitâbet Muallimi'nin bölümleri ve eserde işlenen konular nelerdir?
6. Kitâbet Muallimi'nde metin türlerine dair unsurlar nelerdir?

7. Kitâbet Muallimi'nde yer alan dil bilgisi unsurları nelerdir?

8. Kitâbet Muallimi'nde yer alan ve konu alanı yazar tarafından belirtilmeyen kitâbet, kâtiplik, güzel yazı gibi alanlara yönelik derslerin konu alanları ve içerikleri ile ilişkili unsurlar nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Eser, bugüne dek günümüz harflerine aktarılarak çeviri-metin hâlinde sunulmamıştır. Bu sebeple yazma eğitimi alanında incelenmemiştir. Kaynaklar tarandığında eserden ve yazardan bahseden çalışmaların azlığı görülmüş ve bu alanda bir boşluk tespit edilmiştir. Eserin günümüz harflerine aktarılarak sunulması Türkçe eğitimi ve yazma eğitimi alanında çalışan araştırmacılara veri sağlayabilmesi yönüyle de önemli görülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Melezkâde Fuad'ın Kitâbet Muallimi adlı eser içeriğindeki açıklamalar, örnekler ve tanımlamalar ile bir ders kitabı niteliği taşımakta, yazma öğretimine dair birçok unsur barındırmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma Melezkâde Fuad'ın "Kitâbet Muallimi" adlı eserinden elde edilen bilgiler ile yazma öğretimini tarihî süreç içerisinde ele alan bilimsel çalışmalar ve Türkçe öğretim programları ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Kitâbet: Yazı yazmak, kurallara uygun ve düzgün şekilde kaleme almak anlamlarına gelir. Aynı zamanda yazı derslerinin isimlendirilmesinde kullanılmıştır.

İnşâ: Kaleme alma, nesir yazı anlamlarındadır. Resmî yazılar, mektuplar da inşâ olarak adlandırılmaktadır. Bir tür kompozisyon tekniği ve güzel yazma sanatı olarak da anlamlandırıldığından bazı dönemlerde yazı dersleri "inşâ" adı ile okutulmuştur. Gültekin (2007), inşâyı iki şekilde tanımlamıştır. Bunlardan biri resmî veya özel yazışmaların belirli kurallara dayanarak yapılması; diğeri ise sanatlı nesir yazıdır.

Kıraat: Okuma, okuma ile beraber bazen imlâ, kitâbet öğretimi (Akyüz, 2007) olarak tanımlanan kıraat, Türkçenin okuma becerisini karşıladığı gibi zaman zaman müstakil bir ders olarak okutulmuştur. Kıraat (okuma) derslerinde öğrencilere okuma alışkanlığı ve edebî zevk

kazanma, edebi türleri tanıtmaya, olumlu değerleri metinlerle pekiştirme amaçlanmıştır (Girgin, 2011).

Tahrîr: Türkçe sözlükte yazma, kitâbet, kompozisyon olarak tanımlanan tahrîr, kimi dönemler inşa ve kitâbetin yerine de kullanılmıştır. Ayrı bir ders olarak okutulmuştur.

Yazma Becerisi Öğretimi: Dört temel dil becerisinden olan yazma becerisinin çeşitli yöntemler aracılığı ile kazandırılma sürecidir.

Belâgat: İyi konuşma, sözü eksiksiz ve düzgün bir biçimde anlatabilmedir. Seber (2013)'e göre belagat ilmi, "Mütekellime ve muhataba hitap eden ve söz söyleme sanatı"dır.

Maani: Yine Seber (2013), maani ya da meani denilen kavramın Türkçede anlambilim ve semantiğin karşılığı olarak kullanıldığından bahsetmektedir. Ancak Melezzâde Fuat'ın da eserinde çokça bahsettiği delalet kavramının maani/maani sözcüğü için çok daha doğru bir karşılık olduğunu belirtmektedir.

Hat: Yazı demektir. Çizgi çizme anlamından evrilmiştir.

Hüsn-i Hat: Güzel yazı sanatına verilen isimdir. Bu sanat usta ve çırak ilişkisi ile yürümektedir. Mutlakiyet döneminde iptidaiyelerde ders olarak okutulmuştur (Akyüz, 1982) Melezzâde Fuad, hüsn-i hattın türlerine de değinmeyi ihmal etmemiştir.

BÖLÜM 2

2. ALAN YAZIN

2.1. Türkçe Öğretimi ve Yazma Becerisinin Tarihi

Yazma becerisi ve yazma öğretiminin tarihi üzerine farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Göğüş (1971)'e göre yazma öğretimi tarihimizde üç aşamadan oluşmaktadır. Bu dönemleri medreselerin kuruluşundan Tanzimat'a kadar olan dönem, Tanzimat Dönemi, Meşrutiyet Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi olarak ayırmaktadır. Bu çalışmada da tarihî süreç bu bağlamda ele alınmıştır. Göğüş'ün sınıflaması Türkçe eğitiminin başlangıç döneminden değil medreselerin kuruluşundan başlatılmaktadır. Bu durumla ilgili olarak Açar (2006), Türkçe eğitiminin aile dışında sistemli bir biçimde öğretim olarak uygulanması ile ilgili belgelerin bulunmadığını, erken dönemde Türkçeyi öğretmek için yazılmış eserlerin de ana dili öğretmeyi değil yabancılara Türkçe öğretmeyi hedefleyerek kaleme alındığını aktarmaktadır. Erken dönemlerde Türkçe eğitimi bir öğretim biçimi olmaktan çok bir eğitim biçimi olarak karşımıza çıkmakta, bu sebeple yazma öğretiminin tarihçesi de daha geç dönemlerden başlatılmaktadır.

Türklerde yazının kullanımı Hun İmparatorluğu'ndan beri bilinmektedir. Yazılı metinler ise Kök Türklerden beri izlenebilmektedir ancak Türkçenin ve yazının öğretimi konusunda bu durum geçerli değildir(Açar, 2006).

İslamiyet öncesi dönemde Türklerin yazıyı kullanmaları yaygın olsa da Türk eğitim sistemi kurumsallaşmakta gecikmiş, bu sebepten özgün eğitim ve öğretim stratejileri geliştirilememiştir (Ensar vd, 2014). Aynı zamanda, örgün eğitimin zaman ve mekân unsurlarına bağlı kalınarak yapılması ve eski Türklerde göçebe bir yaşam tarzının benimsenmesinden ötürü Türkçe öğretimine yönelik örgün bir eğitim yoktur (Maden ve Kızıltaş, 2019).

Gelişmiş bir yazı sistemine sahip olan Uygur eğitim sisteminden hareketle yazı eğitiminin eski Türklerde mevcut olduğu görülmektedir. Eski Türk topluluklarında yazı ile ilgili belgelere Çin kaynaklarından ulaşılmaktadır. Türk hakanları hem Çin imparatorlarına hem de diğer devlet başkanlarına Türkçe mektuplar yazmayı önemsemişlerdir (Ensar vd, 2014). Maden ve Kızıltaş (2019) da Yenisey Yazıtları'nın Türklerde yazı kullanımının sistemli oluşuna kanıt oluşturduğunu ifade etmektedirler.

Türklerin İslamiyet'e geçişi sonrasında değişen din yazıya da etki etmiş, alfabede Arap harfleri kullanılmaya başlanmıştır. Bu geçişten önceye dair en önemli yazılı kaynaklardan biri Orhun Kitabeleri'dir. Kitabeler, günümüzden yaklaşık 13 asır önce yazılmış olup cümle yapısı, kullanılan fiil ve kelimeler bakımından günümüz Türkçesinin temeline sahiptir. Kitabeler incelendiğinde doğrudan yazma becerisi ile ilintili 18 cümle tespit edilmiştir (Batur ve Yıldırım, 2013). Tespit edilen cümlelerde yer alan sözcüklere bakıldığında yazma kavramını karşılayan farklı sözcük kullanımlarının olduğu görülmüştür. Bu durum o dönemde dilin zenginliğini ve yeterliliğini kanıtlar niteliktedir.

İslamiyet'e geçişten sonraki dönemde Türkçe ve yazma eğitime yönelik yapılan araştırmalar incelenerek şu bulgulara ulaşılmıştır:

Selçuklularda ve Harezmi'de Türkçe eserler artmaya başlayınca Türk edebiyatı ortaya çıkmış, gramer kitapları görülmeye başlanmıştır (Ensar vd. 2014). Bu eserler arasında en ön planda olan eserler Divanu Lügati't-Türk, Müyessiretü'l-Ulum ve Lisani'l-Muhyî'dir.

Kaşgarlı Mahmud'un Divânü Lügati't-Türk adlı eseri Türklerde dil çalışmalarının başlangıcı niteliğindedir ve Ensar vd. (2014)'e göre Türkçe öğretimi alanındaki çalışmaların da başlangıcı kabul edilmelidir. Bu eserin yazılış amacı başlarda Türkçenin Arapçaya üstünlüğünü kanıtlamakken eserin meydana geliş sürecinde Kaşgarlı'nın amacı değişmiş, amaç Araplara Türkçeyi öğretmek hâline gelmiştir. Eserde Türkçe alfabenin altına Arap harflerindeki karşılıkları verilmiştir. Aynı zamanda çokça örnek bulunmaktadır.

Bergamalı Kadri'nin Müyessiretü'l Ulûm'u Türklere Türk dilini öğretmek maksadıyla kaleme alınan ve Türkçe ilk gramer kitabı olmakla beraber Arapçanın gramer kuralları örnek alınarak yazılmıştır (Ensar vd. 2014).

Muhyi-i Gülşenî, 16. yüzyılda "Baleybelen" adlı Türkçe-Farsça-Arapça esas alınarak ortaya konulan yapma bir dilin gramerinin bulunduğu Lisani'l-Muhyi eserini ortaya koyar. Bu eserde Muhyi, Batı'daki örneklerinden 3 asır önce ilk yapma dili oluşturmuştur. "Muhyî'nin Türkçeye dikkati, Anadolu sahasında gelişen Oğuz Türkçesinin en zayıf noktasında derinleşir: Gramer. 16. yüzyılın ilk yarısında Bergamalı Kadri'nin Müyessiretü'l-Ulûm'u ile sınırlı gramer çalışması dışında Türkçenin gramerinin ele alınmamış, dikkatler Türkçenin dil bilgisi üzerinde yoğunlaşmamıştır." (Koç, 2004; Ensar vd. 2014).

Osmanlı'da Türkçe ve yazı öğretimi noktasında Türkçe öğretiminin ancak sarf, nahiv derslerinde elifba öğretimi ve okuma kuralları noktasında düşünüldüğü görülmektedir (Akyüz, 2009).

Osmanlı'nın örgün eğitim kurumları sıbyan mektepleri, medreseler, Enderun ve askerî okullar olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada yazma öğretimi ile ilişkileri doğrultusunda sıbyan mektepleri ile medreseler üzerinde durulmuştur.

Sıbyan mektepleri, diğer bir adı ile mahalle mektepleri, Osmanlı eğitim sisteminin ilk basamağıdır. İlk sıbyan mektebi Sahn-ı Seman ve Tetimme medreseleri ile beraber Fatih Sultan Mehmed döneminde, 15. yüzyılda yapılmıştır (Gündüz, 2014).

Sıbyan okullarında önce ilahiler, dualar sonra da cüzden elifba öğretilmekteydi. Okumayı öğrenebilen çocuklara yazma öğretilirdi. Ancak "Çoğu öğrenci okumayı öğrendikten sonra ayrılırdı." (Göğüş, 1971).

1848 yılında hocalara gönderilen bir talimatta, sıbyan okullarında yazı öğretimine önem verilmesi istenmiş, okullara taş, tahta ve divit gönderileceği ifade edilmiştir (Akyüz, 1994).

Sıbyan okullarını bitiren öğrencilerin bu okulların programlarını izleyebilecek düzeye gelebilmeleri için oluşturulan özel sınıflara ve sözü edilen kurumlara kaynaklık eden bazı sıbyan okullarına da "idâdi" adı verilmiştir (Işıksalan, 1997). Bu okullar 1860'lardan sonra ortaya çıkan, planı ve programı olan okullardır. 2. Meşrutiyet Dönemi'nde sıbyan mektepleri azalarak yerlerini ibtidaiyelere bırakmıştır (Gündüz, 2014). İbtidai mektepler yeni usûlde öğretim yapan ve ilköğretimin temelini oluşturan, modernleşme yolundaki okullardır (Palalı, 2021).

İlk defa 1874 yılında hazırlanan "Rehnümâ-yı Muallimin (Öğretmenlerin Kılavuzu)" adlı kitapta Türkçe okuma-yazma öğretimine önemli bir yer ayrılmıştır (Ağar, M. E. (2006). Bu eser Selim Sabit tarafından hazırlanmış bir eserdir. Yazar, yazının nasıl öğretileceğine ve programlarda yazı dersine değinmiş ve çeşitli değerlendirmelerde bulunmuştur. Eser hem bir program hem de bir öğretim yöntemi kitabıdır (Akyüz, 2009).

18. yüzyılın son çeyreğinde açılan mühendishanelerin ardından Tanzimat'la birlikte yeni modern okullar açılmaya başlanmıştır. Modern okulların temelini rüştiye ve idadiler

oluşturmaktadır. Sıbyan mekteplerinin eğitim müfredatlarında da değişiklikler yapılarak temelden ileriye modern bir sistemin adımları atılmıştır. Eğitim alanındaki tüm bu değişikliklerin ve yeniliklerin genel adı “usûl-i cedit”tir (Türkyılmaz, 2018).

Yeni usulde öğretimin temelleri “usûl-i cedit” hareketi ile atılmıştır (Türkyılmaz, 2014). Türk dünyasında ilk ceditçilik hareketleri 18. yüzyılın sonlarında Abdülnasır Kursâvi ile başlamıştır (Öztürk, 2016). Bu hareketin yayılımında İsmail Gaspıralı’nın 1883 yılında çıkarttığı Türkçe Tercüman gazetesi ile usûl-i cedit mektebi etkili olmuştur (Türkyılmaz, 2014). Cedit hareketi, Türk millî bilincinin gelişmesine ve Türk halklarının bağımsızlık mücadelelerine yönelik etkileri olmuş bir harekettir. Usûl-i cedit ise İsmail Gaspıralı tarafından eğitimi geliştirmek için ortaya konmuş yeni bir yoldur. Usûl-i ceditin temel felsefesi “Dilde, işte, fikirde birlik”tir. (İme, 2022).

İlki Gaspıralı tarafından 1884’te açılan usûl-i cedit mekteplerinin ders programları 4 sınıfa göre düzenlenmiştir. Programlar 1. yılda 11 saat ilk okuma, 4 saat okuma, 2 saat yazma, 3 saat din, 3 saat aritmetik, 2 saat hijyen; 2. yılda 2 saat okuma, 3 saat yazma, 6 saat Kur’an, 3 saat din, 3 saat peygamberler tarihi, 4 saat aritmetik, 2 saat hijyen; 3. yılda 4 saat yazma, 5 saat Kur’an, 4 saat din, 4 saat İslam tarihi, 3 saat aritmetik, 2 saat hijyen, 4 saat tabiat bilimi, 4 saat coğrafya; 4. yılda 2 saat okuma, 4 saat yazma, 4 saat Kur’an, 2 saat din, 6 saat İslam tarihi, 1 saat Türk halkları tarihi, 6 saat aritmetik, 3 saat coğrafya, 2 saat hijyen derslerinden oluşmaktadır (Soyuçok, 2019).

Yeni usûl bu harekete göre çocuklara bireysel bir şekilde ders verme metodunun yerine dersler üç dört sınıf seviyesine bölünerek toplu bir şekilde işlenmeli, okuma ve yazma kesinlikle Türk dilinde olmalı ve öğrencilere karşı tutum okulu sevdirmeye yönelik olmalıdır; hiçbir zaman vurma, dövme, bağırma yolları kullanılmamalıdır (İme, 2022).

Tanzimat sonrasında rik’a yazı şeklini öne çıkaran inşa dersleri ön plandadır. 1875’te Türkçe imlâ ve inşa okutulmaktadır. Rüştîyelerde ise inşa yani kompozisyon ve hat öğretilmesi üzerinde durulmuştur (Göğüş, 1971). Tanzimat döneminde yeni bir sisteme ihtiyaç olmasına karşın eski sisteme devam edilmiş, 1838’de açılan rüştîye mekteplerinde yeni usûl bir eğitim uygulanmaya başlanmıştır (Türkyılmaz, 2014).

Rüştîyelerde uygulanan yeni usûl eğitim ilk mekteplere de uyarlanmak istenmiş, bu doğrultuda birtakım eserler ortaya konmuştur. Bu eserler arasında Dr. Mehmet Rüştü Bey’in Nuhbetü’l-Etfal’i, Selim Sabit Efendi’nin Elifba Risalesi, İsmail Gaspıralı’nın Hoca-i Sıbyan

kitabı gibi ders kitapları bulunmaktadır. İsmail Gaspıralı'nın ilkokul seviyesi için yazmış olduğu Hoca-i Sıbyan adlı eserde okuma, yazma, hesap, ilmihal, tarih, coğrafya, Kur'an, öğretmenler için talimatlar ile yazı dersine yönelik bölümler yer almaktadır. Bu eserde ana dilde okuma-yazma tekniklerinin uygulanması ile geleneksel öğretimin tersine bir hareket izlenmiştir (Türkyılmaz, 2014).

Medreseler örgün eğitim kurumu olarak çok güçlenmelerine rağmen kendilerini yenilememişlerdir. 15. yüzyıldan sonra kaynak kitapların Türkçeye çevrilmesinin de etkisiyle öğretim dili Türkçe olmuştur (Uçgun, 2006).

“ 1892 programında, Türkçe dersi, Türkçe Kırâ'at, Lügat ve imlâ, Sarf ü Nahv-i Osmânî, Fenn-i İnşâ ve Kitâbet, Kırâ'at ve Ezber bölüm başlıkları altında okutulmuştur. İnşâ ve kitâbet dersi uygulamaya daha çok imkân veren dersler olarak göze çarpmaktadır.” (Işıksalan, 1997).

Arapça İslami ilimlerin dili olduğundan medreselerde detaylı bir şekilde öğretilirken (Gündüz, 2014) Türkçe, ilim ve bilim dili olarak görülmemiştir. 2. Meşrutiyet Dönemi'nde İttihatçıların milliyetçiliği Türkçe öğretimine ivme kazandırmıştır (Ağar, 2006).

1909'da medreselerin islahından sonra programlara Osmanlı sarfi, nahiv, belagat, yazı, imlâ, kitâbet dersleri konmuştur (Uçgun, 2006).

2. Meşrutiyet sonrasındaki 1911 programında bir yenilik bulunmaktadır. Bu programda inşâ veya kitâbet adıyla anılan yazı dersi, tahrîr olarak adlandırılmıştır (Dağdeviren, 2006).

1916'da Hüseyin Ragıp Türkçenin Öğretim Yöntemi adı ile bir eser ortaya çıkarmışsa da asıl yenilik ve gelişim Atatürk döneminde meydana gelmiştir (Ağar, 2006). “Hüseyin Ragıp, eserinde ana dili öğretiminin amacına değinmiştir. Bu amaçlar, ‘Dili kolaylıkla söyleyip yazabilmek.’ ve ‘Dilden yararlanabilmek yeteneğini ve becerisini kazandırma.’ şeklinde yer almaktadır. Ana dili öğretiminin özelliklerine değinmiştir. Basitten karmaşığa, kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta gibi öğretim

yöntemlerine değinmiş, bugün bile kullanılan bu ilkeleri eserine dâhil etmiştir. Dil bilgisinde ise yine devrin çok ilerisinde bir bakış açısı ile buluş yolunu anlatmış, deneysellik ve tümevarımdan bahsederek alıştırmaların önemine değinmiştir.” (Ağar, 2006, 4-10)

Türkçe öğretimine esas önemin verilmesi Atatürk döneminde olmuştur. 1929’da yayımlanan Türkçe Öğretim Programı, dil ve edebiyat öğretimine bütüncül yaklaşmış ve uygulanacak yöntemler ile ilgili açıklamalar getirmiştir (Demirbaş, 2007). Programlardaki yaklaşımlar detaylı olarak “Türkçe Öğretim Programlarında Yazma Becerisi” bölümünde ayrıca ele alındığından bu bölümde yer verilmemiştir.

2.2. Türkçe Öğretiminde Yazma

2.2.1. Yazma ve Yazma Becerisi

Yazma, kişinin hislerini, fikirlerini, tasarılarını, dileklerini bildirirken kullandığı; meramını üzerinde düşünerek, düzeltmeler yaparak en temiz biçimiyle aktarabildiği dil becerisidir. Yazı da bu becerinin somutlaştırılması ve eyleme dökülmesinin ardından ortaya koyulan oluşumdur. Özbay (2005) yazıyı, “İnsanların birbirleriyle iletişim kurmak için kullandıkları dil denilen sistemi, belli işaretler ağıyla gösteren ikinci bir sistem.” olarak tanımlamaktadır. Yazma, başka bir deyişle yazılı anlatım, duygu ve düşünceleri herhangi bir dilde kullanılan alfabedeki yazı karakterlerini, sembollerini, işaretlerini kullanarak başkalarına aktarma işi olarak tanımlanabilir (Karatay, 2011).

2.2.2. Yazılı Anlatım

Yazılı anlatım, bireyin duygularını, fikirlerini ifade edip savunmasında ve geleceğe dair bir kimlik oluşturmasında önemli bir işlevi yerine getirdiğinden öğretim programlarında bu beceri alanı üzerinde önemle durulmaktadır (Kardaş vd, 2021).

Yazılı anlatım becerisi hem öğretim sürecinde yazılı sınavlarda başarı elde etmenin hem de günlük hayatta kendini ifade etmenin anahtarıdır (Karatay, 2011).

Şimşek (2015)’e göre yazılı anlatım, zihinde yapılandırılmış duygu, düşünce ve bilgilerin düzenlenerek anlamlı bir yapı oluşturan birtakım sembollerle kâğıda veya başka bir yüzeye dökülmesi işlemidir.

Yazılı anlatımda amaç bütün tahayyülleri en kontrollü biçimi ile kâğıda geçirmek, bunların kalıcılığını sağlamaktır. Bunu geliştirmek için de istikrarlı olarak yazı çalışmaları yapmak, farklı tür ve şekil özelliklerine göre yazılar hazırlamak ve bunları gerek tekrar okuyup gerekse tarafsız gözlerden değerlendirme isteyerek ilerletmek şarttır. Zihindekilerin yazıya istendiği biçimde aktarılabilmesi ancak ve ancak yazma çalışmaları ile mümkündür.

Bütün tahayyüllerin en istedik, düzeltilebilir, kalıcı ve dönüt sağlamayı kolaylaştıracak şekilde ortaya konması ancak yazılı anlatım ile mümkündür.

2.2.3. Yazma Eğitiminin İlkeleri

Yazma öğretimi yapılırken dikkate alınması gereken temel ilkeler vardır. Bu ilkelere uyulması yazı öğretimini kolaylaştıracak ve etkili kılacaktır. Ali Göçer (2010), yazma eğitiminin ilkelerini şöyle aktarmaktadır:

- En temel ilke “yazdırmak”tır. Uygulama olmadan yazma becerisi geliştirilemez.
- Öğretimin de genel ilkelerinden olan bireye görelilik önemsiz olarak öğrencilerin düzeylerine uygun konular seçilmelidir. Bu konuların onların duygu, düşünce ve tahayyüllerini ifade edebileceği konular olmasına özen gösterilmelidir.
- Yazma çalışmaları öğrenci merkezli olmalı, metin türlerinden anı, günlük gibi türler de seçilerek hem hayatın içinden hem de keyifli bir yazma süreci yaratılmalıdır.
- Diğer anlatma becerisi olan konuşma becerisi ile muhakkak ilinti kurulmalı, öğrenciye bu alanlarda öz güven kazandırılmalıdır.
- Dönüt verirken yapıcı olunmalı, öğrencilerin düşünceleri önemsenmeli, üretilen ürünlerden bir portfolyo oluşturulmalıdır.
- Yazma yalnızca not almak için gerçekleştirilen bir etkinlik olmamalı, yazmaya karşı olumlu bir iklim oluşturulmalı ve yazılanlar mutlaka paylaşılmalıdır.

2.2.4. Yazma Eğitiminin Amaçları

Yazma eğitiminin amaçları genel ve özel amaçlar olarak ayrılabilir gibi, dönemsel farklılıklara yönelik olarak da değişiklik göstermesine rağmen bazı temel amaçlar vardır ki yazma eğitimi ile ulaşmak istenilen asıl noktaları belirleyerek yol göstericilik yapmaktadırlar.

Yazmanın amaçlarını MEB 2006 Türkçe Öğretim Programı 6 başlık altında toplamıştır.

1. Yazma kurallarını uygulama.

Yazma sürecini içselleştirmek, yazma zevki, motivasyonu ve alışkanlığı kazandırmak gibi amaçlar bu başlık altında düşünülebilir.

2. Planlı yazma.

Planlı yazmada amaç yazma becerisi ve sorumluluğunu kazandırabilmektir.

3. Farklı türlerde metinler yazma.

Öğrencilerin metin türlerini tanımasını, anlatacaklarına göre en doğru türü seçebilmelerini sağlamak ve buna yönelik yazma çalışmaları yapmak bu amaç altında düşünülebilir.

4. Kendi yazdıklarını değerlendirme.

Bu amaç doğrultusunda öğrenciler eleştirel yazılar yazabilmeyi, herhangi bir yazıda düzeltmeler yapabilmeyi beceri hâline getirmelidir.

5. Kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma.

Hissettiklerini, düşündüklerini, tasarladıklarını, isteklerini en doğru biçimde ifade edip bunları yazıya dökabilmeyi alışkanlık hâline getirmek ve yaratıcı yazma çalışmalarını kendi başlarına yürütebilmelerini sağlamak bu bağlamda ele alınabilecek amaçlardır.

6. Yazım ve noktalama kurallarını uygulama.

Uygulamalar ile imlâyı öğretmek esas alınmalı, öğrenci yazarak sözcüklerin doğru yazımlarını ve noktalama kullanımını öğrenmelidir.

2.2.5. Yazma Becerisinin Öğretimi

Yazma becerisinin öğretim tarihine baktığımızda, hüsn-i hattın bağımsız olarak yazma öğretimine asıl önemin Tanzimat sonrasında verildiği görülmektedir. Bu durumun sebebi idari, hukuki ve sosyal alanlarda yenilik istenmesi ile bunları uygulayacak aydınlara ihtiyaç duyulmasıdır (Akyüz, 2009). Bu dönemde yazma becerisini öğretmeleri için daha bilgili kesimlerden öğretmen seçilmektedir çünkü yazı yazmayı bir beceri olarak kazanacak kişiler memurluk gibi önemli ve devleti ilgilendiren işler ile iştigal edeceklerdir.

Önceleri yazma öğretiminin “yazı” ekseninde icra edildiği görülmektedir. Amaç, yazma becerisi kazandırmak değil kurallara uygun bir yazının nasıl meydana getirileceğini öğretmektir. Ancak bu bile yazma eğitiminin önem kazandığı ya da kalifiye öğretmenlerin mevcut olduğu durumlarda geçerlidir. Ergin (1939, Akt. Engin ve Uygun, 2011) “Yazı ve meşk muallimi bile talebeye meramını anlatacak alelade yazıyı ve Türkçenin imlâsını yani yazılış ve okunuş şeklini göstermez.” diyerek yazma öğretiminde sürecin ne denli zayıf olduğunu vurgular.

Osmanlı döneminde yazma eğitimi bir ders olarak ilk kez “inşâ” adıyla okutulmuş, sonraları müfredatta “kitâbet” ismi ile yer almıştır. Bu dönemde kitâbet üzerine yazılan kitapların sayısı artmıştır. Bu kitaplardan biri olan Mehmet Nüzhet’e ait Mugni’l Küttâb adlı eser kâtiplik mesleği için bir rehber vasfındadır. İnşâ, kapsamlı bir şekilde ele alınmış, kitâbette gerekli olan temel bilgilerle birlikte söz sanatları, şiir okumanın önemi, hitabet konuları işlenmektedir (Argıt, 2004; Çalık, 2008, Akt. Ökten, 2013).

Kitâbet dersleri ilk olarak münşeat adı altında verilmektedir. Bu dönemde önemli olan sözü güzel söyleyebilmektir. Derslerde örnekler klasik ve eğitici olanlardan seçilir. Derslerde uygulama temelli bir anlayış yoktur. Dersler inşâ adı altında işlenmeye başlandıktan sonra münşeat derslerinin olduğu dönemdeki gibi sözü güzel söylemek hâlen önemini korusa da bu dönemde Batı edebiyatının tesiriyle farklı türde yazma ve öğretim ölçütleri, aynı zamanda tercüme kullanılmaya başlanmıştır. Dersin isminin kitâbet olduğu dönemde ise kitaplardaki yazım kuralları kesinleşmeye başlamış, bu sayede yazı daha programlı hâle gelmeye başlamıştır. Yazı kurallarında sadelik, üslup, söz ile anlamın uyumu ön plana çıkarken ayrıca öğrenciye uygulama alanı da yaratılmaya çalışılmıştır.

Kitâbet üzerine yazılmış eserleri inceleyen, toparlayan çalışmalar mevcuttur. Mevzubahis eser Kitâbet Muallimi’nden Özarlan’ın makalesinde bahsedilmektedir. Özarlan, 2007’de yayımlanmış olduğu “Harf İnkılabından Önce Neşredilmiş Türkçe İnşâ, Kitâbet ve Münşeat Kitapları” adlı çalışmasının bir içerik değil bibliyografya çalışması olduğundan bahsetmiş, bu alanda yapılan ilk çalışmanın Kâzım Yetiş’e ait olduğunu aktarmıştır fakat Yetiş’in, çalışmasına kitâbet kitaplarını dâhil etmediğini de dile getirmektedir. Bu araştırmanın gerçekten de eser içeriklerine değinmediği, yalnızca künyeleme niteliğinde olduğu görülmektedir.

Ökten, Özarslan'ın hazırladığı bibliyografyadaki çoğu eserin muhtevasına yönelik çalışmış olsa da, Kitâbet Muallimi bunların arasında yer almamaktadır.

Tanzimat'tan sonra lise düzeyindeki okulların programlarına “Usûl-i Kitâbet ve İnşâ” dersleri konulmuştur. Bu derslerde okutulan kitaplara inşâ, kitâbet ve münşeat adları verilmiştir (Özarslan, 2007).

İnşâ kitabı (mecmuası, defteri) yazışmalarda kolaylık sağlamak için mektup, taziye, tebrik, dilekçe, mukavele vb. yazı örneklerinden meydana getirilen kitap (defter), kompozisyon kitabıdır (Ayverdi, 2005).

Bu kitapların ayrı isimlerde olanları da vardır. Şöyle ki, “mektubât” adı ile kaleme alınan eserlerde mektubun nasıl yazılması gerektiği, “imlâ” başlıklı eserlerde harflerin yazımı, yazım ve gramer kaideleri, hareke bilgisi, genel teknik bilgiler anlatılır ve yazışma örnekleri verilirdi. Bu dönemdeki yazı derslerinde yorumlama, eleştirme, yaratıcı düşünme önem kazanmış, uygulama temelli yazı öğretiminin üzerine düşülmeye başlanmıştır (Ökten, 2013).

İkinci Meşrutiyet yaklaştıkça üslubun kuralcılığı azaltılmış ve daha serbest bir üslup, belirgin yazım kuralları ve görece daha planlı programlı bir yazma eğitimi görülmeye başlanmıştır (Ökten, 2013).

Cumhuriyet devrinde ise yazma öğretimi programlara göre farklılaşan biçimlerde uygulanmıştır. 1924 programında yazma ile ilgili konuların hayattaki ihtiyaçlara yönelik olmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Konular verilirken öğrenci ile yazma öncesinde karşılıklı konuşmaların yapılması ve yazı sürecinin planlanması ile bu konuların toplumsal sebeplerle ilişkilendirilmesinin lüzûm ve faydalarından bahsedilmiştir. 1929 programında yazma derslerinin amacından bahsedilmiş, 1949'da yazma konuları verilirken küçük yaş gruplarında somut ve yaşamın içinden konular verilmesinin önemi vurgulanmıştır (Temizkan ve Atasoy, 2014). Günümüzde ise yazma becerisi temel becerilerden biri olarak programda yer almakta ve metinle öğretimden hareketle diğer becerilerle ilişkilendirilerek verilmektedir. Müstakil bir ders olan seçmeli yazarlık ve yazma becerileri dersi ise tamamen süreç temelli yazma odaklı ve bütün kazanımları buna göre şekillenmiş program ile müfredatta yer almaktadır. Ancak bu ders her okulda veya her sınıf düzeyinde okutulmamaktadır.

2.2.6. Yazma Becerisinin Geliştirilmesi

Yazma becerisinin nasıl geliştirilebileceği üzerine birçok çalışma mevcuttur. Literatür tarandığında son çalışmalardan hareketle yazma becerisinde “yaratıcı yazma”nın ön plana çıktığı görülmektedir. Araştırmaların en çok, yaratıcı yazma biçiminin öğrencinin yazma becerisi gelişimine katkısı konusu ile öğretmenlerin yaratıcı yazma etkinlikleri hakkındaki yeterlik ve uygulamacılık konusundaki öz yeterlik algıları üzerine olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda çeşitli yazma türlerinin uygulanışına yönelik deneysel çalışmaların da mevcut olduğu görülmektedir. Yazma becerisinin geliştirilmesini temel alan tezlerin yıllara göre dağılımında 2014 sonrasında yayımlanan tezlerin tüm çalışmalar içerisinde yüzde yetmiş altılık bir dilimi kapsadığı tespit edilmiştir (Kemiksiz, 2021).

Sever ve Memiş'in (2013) süreç temelli yazmanın yazma becerisine yönelik etkilerini öğrenmek amacıyla yaptıkları çalışmada, kontrol grubunun yazma çalışması sonrası sonuçları ile önceki sonuçları arasında anlamlı bir ilişki saptanamamışken, deney grubunda farkın anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.¹

Kaya (2013) yazma becerisinin gelişmesine katkısı olabilecek çalışmaları derleyerek karikatür, istasyon tekniği, müzik ile yazma, şiir ve küçürek öykülerin bu becerinin gelişmesine yardımcı olduğu neticesine varmıştır.

Bunlardan hareketle yazma becerisinin geliştirilebilmesi için yapılması gereken ilk ve en önemli şey uygulamak, yazdırmaktır. Yazmayı geliştirmeye yönelik çalışmalarda farklı yazma türlerini (dikte, kontrollü, güdümlü, kelime ve kavram havuzundan seçerek, serbest, eleştirel vb.) ve farklı metin türlerini (anı, günlük, şiir, öykü, mektup, fabl vb.) geliştirmeye, öğretmeye yönelik etkinlikler yapılmasına da dikkat edilmelidir.

2.3. Türkçe Öğretim Programlarında Yazma Becerisi

2.3.1. 1924 Programında Yazma Becerisi

Programda yazma eğitimi ile ilgili olarak imlâ (yazım), sarf (dil bilgisi), tahrîr (kompozisyon) ve yazı öğrenme alanları bulunmaktadır. Yazı dersi erkeklerde sülüs ve rika olarak gruplandırılmıştır. Ders, 5. sınıflarda bir saattir.

¹ Sever, E. & Memiş, A. (2013). Süreç Temelli Yazma Modellerinin İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Yazım–Noktalama Becerisine ve Yazma Eğilimine Etkisi . Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi , 5 (9)

2.3.2. 1926 Programında Yazma Becerisi

Program Cumhuriyet'in ilk kapsamlı programı niteliğindedir.

Bu programda yazma, okuma ile birlikte verilecek şekilde planlanmıştır ve program amaçlarında düşünce ve duygularını doğru, sade ve güzel bir üslup ile anlatmak yer alır (Göğüş, 1971).

Yazma eğitimiyle ilgili yazı, tahrîr, imlâ, kavaid (Arapça dil bilgisi) öğrenme dersleri yer almıştır.

Yazı dersi 5. sınıflarda bir saat olan sülüs ve rikadan ibarettir. Bu programın 1930 baskısında ders el yazısı adı ile geçmektedir ve 5. sınıflarda bir saattir.

Programın genel amaçlarında yazma ile ilgili “*Duygu ve düşüncelerini açık, doğru ve güzel biçimde yazılı olarak anlatabilmek.*” gayesi yer almaktadır (Balcı vd, 2012).

2.3.3. 1929-1930 Programında Yazma Becerisi

1929-1930 Türkçe programı, 1928 harf inkılabından sonra o günün şartları içerisinde hazırlanan ilk programdır. Program iki devre olarak ayrılmıştır. Birinci devrenin (ortaokul kısmının) programından Arapça ve Farsçaya ait kurallar çıkarılmıştır (Girgin, 2009).

Yazılı anlatım etkinliğiyle ilgili açıklamalara “Umumî Mülâhazalar” başlığı altında yer verilmektedir (Temizkan ve Atasoy, 2014).

Programda dersin adı Türkçe olarak belirlenmiştir ve yazma dersleri ile ilgili olarak tahrîr dersleri tespit edilmiştir.

Bu programın genel amaçlarında yazma becerisi ile ilgili olarak belirtilenler şunlardır:

“Duygu ve düşüncelerini açık, doğru ve güzel biçimde yazılı olarak anlatabilmek,

Yazım kurallarına uygun yazabilmek,

Yazılarını okuyucuların ilgisini çekebilecek biçimde yazabilmek,

Yazma alışkanlığı kazandırmak,

Metin türlerinin gerektirdiği özelliklere uygun yazabilmek (Mektup ve tiyatro yazabilmek, tiyatro metinleri çevirebilmek),

Düşüncelerini paragraflar halinde yazabilmek,

Düşüncelerini planlı bir şekilde yazabilmek,

Okuduğu metinleri özetleyerek yazabilmek,

Okunaklı biçimde yazabilmek,

Dil bilgisi kurallarına uygun biçimde yazabilmek,

Noktalama işaretlerini doğru kullanabilmek,

Düşüncelerini başarıyla ifade edebilecek kelime hazinesine sahip olmak,

Yazılarında özgün bir üsluba sahip olmak.” (Balcı vd, 2012).

2.3.4. 1936 Programında Yazma Becerisi

Programda yazı dersi Türkçe dersinden bağımsız olarak ele alınmıştır.

Bu ders 5. sınıflarda bir saattir. Türkçe dersi ayrı olarak altı saat işlenmektedir.

Programda öğretilen yazı el yazısıdır. Bu el yazısı dik temel harfler ile basit el yazısı arasında bir yazı biçimidir. Bu biçime “asıl el yazısı” adı verilmektedir.

Programda yazı dersi ile ilgili husûslar detaylandırılarak verilmiştir. Hedef, yönerge, araçlar, sınıf düzeyine göre dersin işlenişi ve temel harflerin yazılışı ile bitişik yazı örnekleri yer almaktadır.

Programda 5. sınıfta öğretilen dekoratif yazı olarak adlandırılan yazının zorunluluk hâlinde kullanıldığından bahsedilmiş, dekoratif yazının davetiye hazırlama, harita, vecize yazma gibi durumlarda kullanıldığına değinilmiştir.

Bu programda yazma ile ilgili genel amaçlar Balcı vd. (2012) tarafından “Duygu ve düşüncelerini açık, doğru ve güzel biçimde yazılı olarak anlatabilme ve yazım kurallarına uygun yazabilmek.” olarak tespit edilmiştir.

2.3.5. 1948 Programında Yazma Becerisi

Programda Türkçe dersi “Türkçe ve Yazı” adı altında işlenmektedir. Beşinci sınıflarda dersin altı saati Türkçe, bir saati yazı dersidir.

Programda serbest okuma yoluyla öğrencilere farklı türde metinlerle karşılaşmanın önü açılmıştır. Farklı metin türleri görmek de algıları geliştirerek yazma becerisine de katkı sağlayacaktır. Bu programda da genel amaçlar 1936 programı ile aynı şekilde belirlenmiştir

2.3.6. 1968 Programında Yazma Becerisi

Programda ders Türkçe (yazı) olarak işlenmiştir. Ders 5. sınıflarda altı saattir.

Bu programın öncekilerden en temel farkı programda programın uygulanması ile ilgili genel esaslar adlı bir bölümün yer almasıdır. Yazma becerisi ayrı bir şekilde detaylıca ele alınmamıştır.

1968 Türkçe öğretim programında yazma eğitime yönelik amaçlar Balcı vd. (2012) tarafından şöyle belirtilmiştir:

“Duygu ve düşüncelerini açık, doğru ve güzel biçimde yazılı olarak anlatabilmek,

Yazım kurallarına uygun yazabilmek,

Yazılarını okuyucuların ilgisini çekebilecek biçimde yazabilmek.”

2.3.7. Program genel amaçlar, açıklamalar, ilk okuma yazma, anlama, anlatım, dil bilgisi, yazı, yöntem, araç ve gereçler, ölçme ve değerlendirme” bölümlerine ayrılmıştır.

Programın genel amaçlarında yazma becerisi ile ilgili iki madde yer almaktadır. Bunlardan biri dili sevdirmek, diğeri ise amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığı kazandırmaktır. Özel amaçlar kısmının anlatım bölümünde, çeşitli türde metinleri gerekli donanımı kazanarak yazmayı sağlayacak doğrultuda amaçlar yer almaktadır.

Yazma becerisine ilişkin husûslar “ifade” başlığı altında yer almıştır. Bu programda kazandırılacak davranışlar sınıf seviyesine göre ayrılarak verilmiştir.

Yöntem bölümünde dersin nasıl işleneceğine, araç gereçler bölümünde hangi materyallerin kullanılabilmesine değinilmiştir. Ölçme ve değerlendirme kısmı ise ayrıntıdan uzak tasarlanmıştır.

Haftada bir saat yazı çalışmalarına ayrılarak ayrı bir yazı programı oluşturulmuştur. Bu program dil bilgisi öğretiminde sezdirme yöntemini benimsemiştir. Çalışmaların nasıl yapılacağına ilişkin ayrı bir bölüm de bulunmaktadır. Yazma çalışmalarında konular sınıf seviyelerine göre tasnif edilmiştir (Girgin, 2011).

Bu programdan sonra sadece yazma becerisiyle ilgili olarak 1997 programı hazırlanmıştır. Programın dayanağı Türkçe derslerinden birinin yazı çalışmalarına ayrılması üzerinedir. Yani bu program yazı dersleri için hazırlanmıştır. Yazının düzgün olması, seri olması gibi şekilsel becerileri kazandırmak da hedeflenmiştir. İlk kez tüm sınıf düzeylerinde ayrı ayrı hazırlanmış bir belirtke tablosu yazı dersine özgü biçimde yer almıştır.

2.3.7. 1981 Programında Yazma Becerisi

Program genel amaçlar, açıklamalar, ilk okuma yazma, anlama, anlatım, dil bilgisi, yazı, yöntem, araç ve gereçler, ölçme ve değerlendirme” bölümlerine ayrılmıştır.

Programın genel amaçlarında yazma becerisi ile ilgili iki madde yer almaktadır. Bunlardan biri dili sevdirmek, diğeri ise amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığı kazandırmaktır. Özel amaçlar kısmının anlatım bölümünde, çeşitli türde metinleri gerekli donanımı kazanarak yazmayı sağlayacak doğrultuda amaçlar yer almaktadır.

Yazma becerisine ilişkin husûslar “ifade” başlığı altında yer almıştır. Bu programda kazandırılacak davranışlar sınıf seviyesine göre ayrılarak verilmiştir.

Yöntem bölümünde dersin nasıl işleneceğine, araç gereçler bölümünde hangi materyallerin kullanılabilmesine değinilmiştir. Ölçme ve değerlendirme kısmı ise ayrıntıdan uzak tasarlanmıştır.

Haftada bir saat yazı çalışmalarına ayrılarak ayrı bir yazı programı oluşturulmuştur. Bu program dil bilgisi öğretiminde sezdirme yöntemini benimsemiştir. Çalışmaların nasıl yapılacağına ilişkin ayrı bir bölüm de bulunmaktadır. Yazma çalışmalarında konular sınıf seviyelerine göre tasnif edilmiştir (Girgin, 2011).

Bu programdan sonra sadece yazma becerisiyle ilgili olarak 1997 programı hazırlanmıştır. Programın dayanağı Türkçe derslerinden birinin yazı çalışmalarına ayrılması üzerinedir. Yani bu program yazı dersleri için hazırlanmıştır. Yazının düzgün olması, seri olması gibi şekilsel becerileri kazandırmak da hedeflenmiştir. İlk kez tüm sınıf düzeylerinde ayrı ayrı hazırlanmış bir belirtke tablosu yazı dersine özgü biçimde yer almıştır.

2.3.8. 2005/2006 Programında Yazma Becerisi

Programda yazma becerisi ile ilgili açıklamalar “Temel Dil Becerileri” başlığı altında yer almaktadır. Yazma becerisinin işlevinden, gerekliliklerinden, yöntemlerden bahsedilmiştir. Bahsedilen yöntemler kontrollü yazma, not alma, özet çıkarma, güdümlü yazma, serbest yazma, boşluk doldurma, metin tamamlama, yaratıcı yazma, kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma, tahminde bulunma, bir metni kendi kelimeleriyle seçerek yeniden oluşturma, bir metinden hareketle yeni bir metin oluşturma, duyulardan hareketle yazma, grup olarak yazma ve eleştirel yazmadır.

Bu programda değerlendirme, yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak, yapılan etkinlikler doğrultusunda bir değerlendirmenin hem öğretmen hem de öğrencinin bu sürece katılımıyla yapılmasını öngörmektedir.

2.3.9. 2015 Programında Yazma Becerisi

Programla birlikte bütün sınıf seviyeleri (1-8) aynı programda yer almaya başlamıştır. Programda yazma becerisi “yazma” başlığı altında yer alır.

Programın amaçları yazma kurallarını uygulama, planlı yazma, farklı türlerde metinler yazma, kendi yazdıklarını değerlendirme, kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma, yazım ve noktalama kurallarını kavrama ve uygulama temelleri etrafında kazanıma dönük olarak şekillendirilmiştir. Dil bilgisi yine sezdirme ve uygulama yolu ile öğretilmektedir.

Yazma becerisi ile de etkileşimli olarak çeşitli temel beceriler programda yer almaktadır. Bunlar arasında Türkçeyi etkili ve güzel kullanma, eleştirel ve yaratıcı düşünme, iletişim gibi beceriler yazma becerisi ile doğrudan ilişkilendirilebilir.

Ölçme ve değerlendirme noktasında ise bütün sınıf düzeylerinde hazır bulunuşluk, süreç ve sonucun değerlendirilmesi öngörülmüştür.

Bu programda yöntem ve teknikte netliğe yer verilmemiştir. 2006’dan farklı olarak etkinlik örnekleri, ara disiplin kazanımları, ders işleyiş örneği gibi kısımlar yer almamaktadır.

2.3.10. 2019 Programında Yazma Becerisi

Programda yazma kazanımlarının sınıf düzeylerine göre farklılaşması genellikle kazanım açıklamaları ile sağlanmaktadır. Örneğin “*Kısa metinler yazar.*” kazanımının beşinci sınıf için dilekçe, altıncı sınıf için reklam metinleri, yedinci sınıfta haber metni ya da anı, sekizinci sınıfta ise haber metni, günlük ve anı olarak şekillendirildiği görülmektedir. Yine hikâye edici ve bilgilendirici metinler yazma ile ilgili kazanımlarda, yazma stratejilerini uygulama ile ilgili kazanım ile uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanmaya yönelik kazanımda bu farklılaştırmanın uygulandığı görülmektedir.

Bu programda da dil bilgisi diğer öğrenme alanlarının içine dağıtılmış durumdadır. Yöntem ve tekniğe yer verilmekle birlikte 2006 programında yöntem ve tekniğin daha ayrıntılı olduğu görülmektedir. Ölçme değerlendirme araçlarıyla ilgili bilgiler de 2006’ya göre daha az ayrıntılıdır.

5. sınıflarda on altı, 6. sınıflarda on dört, 7. sınıflarda on yedi ve 8. sınıflarda yirmi adet yazma kazanımı bulunmaktadır. Bu kazanımlardan ortak ve farklı olanlar şöyledir:

“*Şiir yazar.*” kazanımı tüm sınıf düzeylerinde bulunmaktadır.

“Kısa metinler yazar.” kazanımı tüm sınıf düzeylerinde farklı şekillerde bulunmaktadır. 5. sınıfta dilekçe, 6. sınıfta duyuru, ilan ve reklam metinleri, 7. sınıfta haber metni ve anı, 8. sınıfta haber metni, anı ve günlük şeklinde yer almaktadır.

“Bilgilendirici metinler yazar.” kazanımı tüm sınıf düzeylerinde farklı şekillerde bulunmaktadır.

5. sınıfta, “Öğrencilerin konu ve ana fikri belirlemeleri, buna göre giriş, gelişme, sonuç bölümlerinden oluşan bir metin taslağı oluşturmaları, bu bölümlerde yazacaklarını belirlemeleri sağlanır.”, “Öğrenciler yeni öğrendikleri kelimeleri kullanmaya ve günlük hayattan örnekler vermeye teşvik edilir.” ve “Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanmaları sağlanır.” şeklindedir. 6. sınıfta, “Öğrencilerin konu ve ana fikri belirlemeleri, buna göre giriş, gelişme, sonuç bölümlerinde yazacaklarının taslağını oluşturmaları ve ilk paragrafta amaçlarını ifade etmeleri sağlanır.” şeklindedir. 7. sınıfta, “Öğrencilerin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde yazacaklarını belirleyerek bir metin taslağı oluşturmaları, düşünceyi geliştirme yollarını kullanmaları, yazılı ve çoklu medya kaynaklarından görüşlerini destekleyecek kanıtlar sunmaları sağlanır.” şeklindedir. 8. sınıfta, “Öğrencilerin belirledikleri bir konu ve ana fikir etrafında giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşan bir metin taslağı oluşturmaları, gelişme bölümünde düşünceyi geliştirme yollarını kullanarak görüşlerini ifade etmeleri, görüşlerini destekleyecek kanıtlar sunmaları, sonuç bölümünde ise görüşlerini sonuca bağlamaları sağlanır.” şeklindedir.

“Öğrenciler yazılarında günlük hayattan örnekler vermeleri için teşvik edilir.” açıklaması ise 6. 7. ve 8. sınıf düzeylerinde yer almaktadır.

“Hikâye edici metinler yazar.” kazanımı tüm sınıf düzeylerinde farklı şekillerde bulunmaktadır.

“Öğrencilerin günlük hayattaki gözlem ve deneyimlerine dayanarak hikâye konusu ve hikâye unsurlarını belirlemeleri sağlanır.” açıklaması 5. sınıf düzeyinde yer alır.

“Öğrenciler, yazım kılavuzundan yararlanmaları ve yeni öğrendikleri kelimeleri kullanmaları için teşvik edilir.” açıklaması 5. 6. ve 7. sınıf düzeylerinde bulunmaktadır.

“Öğrencilerin zaman, mekân, şahıs ve olay unsurlarını belirlemeleri, hikâyenin serim, düğüm ve çözüm bölümlerinde anlatacaklarının taslağını oluşturmaları sağlanır.” kazanımı 6. ve 7. sınıflarda yer almaktadır.

“Öğrencilerin anlatımın türü ve konusuna göre gerçekçi veya hayalî öğeleri tasarlamaları, uyumlu bir zaman ve mekân kurgusu yapmaları, serim, düğüm ve çözüm bölümlerine yer vermeleri sağlanır.” ve “Öğrenciler yazım kılavuzundan yaralanmaya, günlük hayattan örnekler vermeye yönlendirilir.” açıklamaları ise 8. sınıflar için konulmuştur.

“Yazdıklarının içeriğine uygun başlıklar bulur.”

“Formları yönergelerine uygun doldurur.”

“Bir işi işlem basamaklarına göre yazar.”

“Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.”

“Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.” kazanımları tüm sınıf düzeylerinde yer almaktadır.

“Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun şekilde kullanır.” kazanımı 5. sınıf düzeyinde yer almaktadır. Açıklama bölümü “Yay ayraç, üç nokta, eğik çizgi, soru işareti, nokta, virgül, iki nokta, ünlem, tırnak işareti, kısa çizgi, konuşma çizgisi, kesme işareti, noktalı virgül ve köşeli ayraç işaretlerinin yaygın kullanılan işlevleri üzerinde durulur.” şeklindedir.

“Sayıları doğru yazar.” kazanımı da yalnızca 5. sınıf düzeyinde yer almaktadır. Kazanım açıklanırken “Kesirli sayıların, sıra ve üleştirme sayılarının, dört veya daha çok basamaklı sayıların yazımı üzerinde durulur.” ifadesi kullanılmıştır.

“Yazılarında ses olaylarına uğrayan kelimeleri doğru kullanır.” kazanımı 5. sınıf düzeyindedir. Kazanım açıklamasında “Ünlü düşmesi, ünlü daralması, ünsüz benzeşmesi, ünsüz yumuşaması ve ünsüz türemesi ses olayları üzerinde durulur.” ifadesi kullanılmıştır.

“Yazılarında mizahi öğeler barındırır.”

“Cümle türlerini tanır.”

“Cümlelerin öğelerini ayırt eder.”

“Yazılarında anlatım biçimlerini kullanır.”

“Fiillerin çatı özelliklerinin anlama olan katkısını belirler.” kazanımları yalnızca 8. sınıf düzeyinde yer almaktadır.

“Yazdıklarını desteklemek için gerektiğinde grafik ve tablo kullanır.” kazanımı 6. sınıf düzeyindedir.

Yine “Araştırmalarının sonuçlarını yazılı olarak sunar.” kazanımı 7. ve 8. sınıf düzeylerinde yer alırken kazanım açıklamaları “Öğrencilerin taslak hazırlamaları, taslaklarında giriş, gelişme, sonuç bölümlerine yer vermeleri sağlanır.” ve “Kaynak gösterme hakkında bilgi verilir.” şeklindedir.

Tüm sınıf düzeylerinde bulunan “Yazdıklarını paylaşır.” kazanımı 5. sınıflarda “Öğrenciler, yazdıklarını sınıf ve okul panosu gibi farklı ortamlarda paylaşmaya teşvik edilir.”, 6. sınıflarda “Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medyada paylaşmaya teşvik edilir.”, 7. ve 8. sınıflarda ise “Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medya ortamlarında paylaşmaya, şiir ve kompozisyon yarışmalarına katılmaya teşvik edilir.” şeklindedir.

“Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.” kazanımı tüm sınıf düzeylerinde bulunmakla beraber, 5. sınıflarda “ama, fakat, lakin, ancak”, 6. sınıflarda “ama, fakat, ancak, lakin, bununla birlikte, buna rağmen”, 7. ve 8. sınıflarda “oysaki, başka bir deyişle, özellikle, ilk olarak, son olarak” şeklinde ele alınmaktadır.

“Yazma stratejilerini uygular.” kazanımı ise tüm sınıf düzeylerinde bulunan son kazanımdır. Bu kazanım da 5. sınıflar için “güdümlü, grup olarak, bir metni kendi kelimeleriyle yeniden yazma, boşluk doldurma ve metin tamamlama”, 6. sınıflar için “güdümlü, kontrollü, serbest, grup olarak, bir metni kendi kelimeleriyle yeniden yazma, metin tamamlama, boşluk doldurma ve tahminde bulunma”, 7. sınıflar için “kontrollü, serbest, kelime ve kavram havuzundan, bir metinden hareketle yeni bir metin yazma, duyulardan hareketle yazma, not alma, özet çıkarma”, 8. sınıflar için “eleştirel, yaratıcı, serbest, kelime kavram havuzundan yazma, not alma, özet çıkarma, duyulardan hareketle yazma.” şeklinde yer almaktadır.

Görüldüğü üzere bu programda çeşitli alanlara dağıtılan dil bilgisi kazanımlarından bazıları yazma becerisi alanında kazandırılmaktadır.

Bütün Türkçe öğretimi programlarına ek olarak, günümüzde seçmeli ders olarak verilen “Yazarlık ve Yazma Becerileri” dersinin programında şunlar göze çarpmaktadır:

Program ürün değil süreç odaklı yazmayı esas alarak tasarlanmıştır. Programda süreç odaklı yazmanın ne olduğuna ve nasıl uygulandığına değinilmiştir. Buna yönelik olarak yazma; yazmaya hazırlık, yazılı anlatımı planlama, gözden geçirme ve geliştirme, düzeltme ve sunum olmak üzere beş alana bölünerek açıklanmıştır. Bu alanlar aynı zamanda programda “yeterlilikler” olarak belirtilmekte ve kazanımlar da bu yeterlilik alanlarına göre şekillenmektedir. Yazarlık ve yazma becerileri programı hazırlık alanında 8, planlama alanında 4, geliştirme alanında 8, düzeltme alanında 6 ve sunum alanında 5 olmak üzere toplamda 31 kazanımdan ibarettir.

Programda ayrıca hangi süreçte ne gibi uygulamaların yapılabileceği de örneklenmektedir: Yazmaya hazırlık kısmında amaç belirlenmesi gerektiği, amaç belirlenirken beyin fırtınası, kümeleme, listeleme gibi yöntemlerden faydalanılabileceği gibi açıklamalar görülmektedir. Bu açıklamaların yanı sıra yazma becerisinin ve yazı dersinin uygulanışına yönelik, uyarı niteliğindeki şu ifade dikkat çekicidir: “Yazma becerisinin sadece uygulama olduğu düşünülmemeli, bunun bir bilgi, birikim ve dili etkili kullanmayı gerektirdiği unutulmamalıdır.” (YYBÖP, 2022)

2.3. Araştırmanın Konusu ile İlgili Çalışmalar

Melekzâde Fuad’ın Kitâbet Muallimi eserinin konusu ile ilgili olduğu düşünülen çalışmalar incelenmiştir. Yapılan literatür taramasında yazı ve yazma eğitimine yönelik çok sayıda makale, tez ve kitap bulunduğu görülmüştür. Ulaşılan ve yararlanılan çalışmalar ile eserler kaynakçada belirtilmiştir. Bu bölümde ise araştırmaya yönelik çalışmalardan sadece araştırmanın konusu ile doğrudan bağlantılı olabilecek çalışmalara yer verilmiştir. Belirlenen çalışmalar Osmanlı’da Arap alfabesi kullanılarak yazılmış ve Türkçe öğretimi alanında bir ders kitabı niteliği taşıyan kaynaklardır. Bu kaynaklar üzerinden yalnızca yazma becerisine yönelik çalışmalar tespit edilmiştir. Tespit edilen çalışmalar makaleler ve tezler olarak iki kısımda, kronolojik olarak aktarılmıştır.

2.4.1. Tezler

Dağdeviren (2006)’in “*Badi Nedim ve Mustafa Nuri’nin Usûl-i Tahrîr adlı eserinde Türkçe öğretimine dair esaslar*” isimli tezinde incelenen eser, Sultaniye mekteplerinin sekizinci sınıfları ve öğretmen okullarının son sınıflarında okutulmak üzere yazılmış bir ders

kitabıdır. Kitap üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmacı bu eserde Türkçe öğretimi ile ilişkili unsurları tespit etmeyi amaçlamıştır. Eserin en önemli özelliği bir öğretmenin sınıfta ders anlatış üslubu ile kaleme alınmış olmasıdır. Eserde bahsedilen konu ile ilgili bilgi ve görüşlerin hemen ardından bu görüşlere örnekler verilmektedir. Araştırmanın sonucunda eserdeki görüşlerin geçerliliğini koruduğu, eserin yazıldığı devrin ötesinde, 2006 döneminde uygulanan öğretim yöntemlerine yakın ve nitelikli bir eser olduğu ortaya konulmuştur.

Dinçer (2007)'in "*Kâzım Nami Duru hayatı, eserleri ve Türkçe öğretimine katkıları*" tezinde Kâzım Nami Duru'nun eğitim ve Türkçe öğretimi hakkındaki görüşlerinin ortaya konması, incelenmesi ve yaşadığı dönemin eğitim-öğretim uygulamalarına etkisinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın 6, 7 ve 8. bölümlerinde yazarın eserleri üzerinden Türkçe öğretimi, eğitim, pedagoji, öğretmenlik, dil bilgisi öğretimi, okuma eğitimi gibi konulardaki fikirleri ortaya konulmuştur. Araştırmada yazarın çeşitli eserlerinden bölümlere de yer verilmiştir. Kâzım Nami Duru'nun eğitim ve Türkçe hakkındaki görüşlerine yönelik sonuçların en geneli yeniliklere açık ve çağdaş bir eğitim anlayışının olmasıdır. Karma eğitimi savunmuş, zorunlu eğitimin 11 yıl olmasını öne sürmüş, ilk ana sınıfını kurmuştur. Türk Dil Kurumu kurultaylarında yer almış, eğitim sistemindeki çoğu sorunun pedagojiye yeterli önemin verilmemesinden kaynaklandığını ifade etmiştir. Ders işlenirken uygulanacak yöntemlerin derse ve öğretmene göre değişebileceğini savunmuştur. Dil bilgisi öğretilirken metin üzerinden kurula ulaşılması gerektiği, dil bilgisi öğretiminin asıl amacının okuma yazma becerisini geliştirmek olduğu fikrindedir. Dinçer (2007) "Savunduğu görüşleri bugün bile geçerliliğini kaybetmemiş ve kullanılmaktadır." ifadesi ile araştırmada ulaşılan sonuçları genellemektedir.

Elkatmış (2008) "*Mehmet Rıfat'ın eserlerinde Türkçe eğitimi ile ilgili husûslar*" adlı çalışmasında amaç Mehmet Rıfat'ın edebiyat ve gramer alanlarındaki bazı eserlerinden yararlanmak, bu eserlerde Türkçe eğitimine dair kaynak olabilecek unsurları tespit etmektir. Elkatmış, yazarın eserlerini tiyatrolar, hikâyeler, emsaller(fabllar), edebiyat ve dil bilgisi, dinî eserler, tarih ve kültür ile ilgili eserler, askerlik ile ilişkili eserler, matematik ve mimarlık üzerine eserler gibi türlere ayırarak incelemektedir. Eserlerde Türkçe eğitimine dair bulgular toplanırken beceri alanlarına göre tasnif edilmiştir. Mehmet Rıfat'ın eserlerinden yola çıkılarak yapılan tespitler beceri alanlarına yönelik kazanımlar ile desteklenerek sunulmuştur. Araştırmanın sonucunda yazarın, eserlerinde genel olarak kitâbet ve inşâ üzerinde durduğu görülmüştür. "Mehmet Rıfat'ın eserlerinde Türkçe dersi öğretim programlarındaki kazanım ve

etkinlik olarak başvuru olan türlere daha o dönemde önem verdiği tespit edilmiştir.” (Elkatmış, 2008). Çalışmanın sonuçlarından biri de yazarın yabancı sözcük kullanımına karşı oluşudur.

Aslan (2011)’ın içerik analizi yöntemini kullanarak yaptığı “*Osman Şevki Bey’in Türkçe öğretimindeki yeri ve Yeni Usûl Talim-i Kıraat (Beşinci Kısım) adlı eseri*” isimli çalışmasında Osman Şevki Bey’in hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, eserlerinden hareketle Türkçe öğretimindeki yerini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda Osman Şevki Bey’in ahlak eğitimi ile görev bilincini önemseyen bir eğitim anlayışı olduğu görülmüştür. İncelenen eser çeviri-yazıya aktarılırken eserde yer alan resimlere sıkça yer verilmiş, çeviri-yazının ardından sözlük ve dizin eklenmiştir.

Bulut (2012)’un “*M. Fuad Köprülü’nün Millî Kıraat adlı Türkçe-edebiyat ders kitabının Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretimi açısından incelenmesi*” adlı çalışmasında Köprülü’nün 1916’da sultanilerde okutulmak üzere hazırlanıp Maarif Nezareti tarafından onaylanan Millî Kıraat adlı eseri incelenmiştir. Bu eser Türkçe-edebiyat ders kitabı olarak hazırlanmıştır. Çalışmada eser aynı konu alanındaki ders kitapları sorununa yönelik olarak incelenmektedir. Amaç, dönemin Türkçe ve edebiyat öğretimi hakkında fikir edinmek, ders kitapları üzerine yapılacak araştırmalara kaynaklık edecek ve yeni yazılacak ders kitaplarına kaynak oluşturacak bir çalışma ortaya koymaktır. Çalışmanın sonucunda dönemin milliyetçi ideolojisinin öğretim programlarına ve ders kitaplarına yansıdığı, kitapların bu değerleri aşılama aracı olarak kullanıldığı görülmüştür. Kitapta en çok geçen konular yurt, millet, vatan sevgisi, kahramanlık duygusudur. Eserde metinler yolu ile bilgi verme ve edebî zevk kazandırmanın amaçlandığı tespit edilmiştir. Eserin dilinin 2. Meşrutiyet’in dil anlayışına göre sade olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bulut (2012) edebî metinlerde birlik, beraberlik duygularının güçlendirilmeye çalışıldığını, öğrencilere hem okuma kültürü hem de kişilik kazandırma işlevlerini üstlendiğini söylemektedir. Eserin pedagojik unsurlar taşıdığı fakat günümüz anlayışı ile değerlendirildiğinde bir ders kitabından çok yardımcı ders kitabı konumunda olduğu da tespit edilen sonuçlar arasındadır.

Oktay (2014)’ın “*Nâbî’nin Münşeat’ı: İnceleme-Metin*” adlı çalışmasında Nâbî’nin Münşeat isimli mensur eserini incelemek amaçlanmıştır. Eser çeviri-yazısı yapılarak incelenmiştir. Eserin nüshaları incelenerek nüshaların iki temel metne dayandıkları tespit edilmiştir. Nüshaların geniş bir coğrafyada, farklı zamanlarda farklı kişilerce ortaya çıkarıldığı görülmüştür. Hiçbir nüshanın tam olmadığı, müstakil bir eser olarak yazılmayın sonradan

derlendiği anlaşılmıştır. Eser incelendiğinde Nâbî'nin şairliğinin yanında iyi bir inşa yazarı ve öğretici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak orta nesri temsil etse de bazı mektuplarında süslü nesir üslubu ile yazdığı görülmüştür. Münşeât'ta yer alan Türkçe olmayan manzum metinlerden Nâbî'nin Arapça ve Farsçayı iyi derecede bildiği sonucuna ulaşılmıştır. Eser Nâbî'nin sosyal hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgi vermesinin yanında 17 ve 18. yüzyılların edebiyat araştırmalarına ışık göstermesi yönünden önemlidir.

Öztürk (2015)'ün "*Münşeât-ı Nabi ve Münşe'ât-ı Nâbî'de XVII. yüzyıl yansımaları*" adlı çalışmasında amaç Nâbî'nin Münşeât isimli eserini incelemek, onun edebî ve özel yaşantısı ile alakalı bilinmeyenleri açığa çıkarmak, hatalı bilgileri düzeltmek ve yapılacak çalışmalar için kaynaklık etmektir. Eser incelendiğinde yazarın bütün mektuplarını içermediği görülmüştür. Eser içerisinde yalnızca yazarın edebî değeri yüksek olduğu düşünülen mektupları dâhil edilmiştir. Hikemi üslubun en önemli temsilcilerinden olan Nâbî'nin hayatı üç evrede ele alınmış, eserlerinin çoğunu Halep döneminde icra ettiği bilgisi ile Münşeât'ın da genel anlamda Halep döneminin bir ürünü olduğu çıkarımı yapılmıştır.

Özok (2015)'ün "*Ahmet Rasim'in Yeni Usûl Muhtasar Sarf-ı Türkî eseri (1907) ile ilköğretim ikinci kademe yeni Türkçe ders programının (2006) karşılaştırılması üzerine bir çalışma*" adlı tezinde bahsi geçen kitap ile 2006 Türkçe öğretim programındaki dil bilgisi öğretimini karşılaştırmak amaçlanmıştır. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Ahmet Rasim'in eserinde geçen konular isimler, mübhemat, işaret isimleri, sıfatlar, zamirler, mastarlar, fiiller ve edatlardır. Yazar, eserin giriş bölümünde noktalama işaretlerine de yer vermiştir. Eserde dil bilgisi öğretimi kolaydan zora, basitten karmaşığa ve birbirini tamamlar nitelikte yapılmıştır. Verilen bilgiler bilgi ve kavrama (hatırlama ve anlama) düzeyindeki davranışları hedef almaktadır. Özok, karşılaştırmaları yaparken önce genel anlamda eserin tanıtımını yapmış ardından 2006 Türkçe öğretim programındaki gramer öğretimi ile eserin öğretimini karşılaştırmıştır. Araştırmada varılan sonucun Ahmet Rasim'in eserinin geleneksel yaklaşımla hazırlandığı ve bütün dil bilgisi kurallarını içermediğidir. Kitap ile program arasındaki ortak öğeler incelendiğinde ise farkın çok olmadığı fakat anlamlı sonuçlar değil rastlantısal sonuçlar elde edildiği görülmüştür.

Kurt'un (2015) *Süleyman Şevket'in Kavaid-i Tahrîr adlı eserinde yazma eğitimi ve günümüz Türkçe yazma eğitimi ile karşılaştırılması* adlı çalışmasında Süleyman Şevket'in Kavaid-i Tahrîr eserinde yazma eğitimi ile günümüz yazma anlayışının karşılaştırılması

amaçlanmıştır. Kavaid-i Tahrîr’de dilin kaynağı, tarifi, çeşitli dil kuramları, bunlara dair eleştiriler, dillerin tasnifi, noktalama işaretlerinin kullanımı gibi konular üzerinde durulmuştur. “Kitap yazma eğitiminin ilkelerini örneklerle açıklayarak öğrencilere doğru ve düzgün bir yazının nasıl yazılması, yazı yazılırken ya da metin oluşturulurken nelere dikkat edilmesi konularını örneklerle açıklar.” (Kurt, 2015).

Yazı yazarken dikkat edilmesi gerekenler, metin türleri (şiir işlenirken vezinlere geniş yer ayrılmış) anlatılmıştır. “Eserde metin yaratma sürecinin aşamaları sıralanarak metin türleri karşılaştırmalı olarak anlatılmakta ve özellikleri çeşitli örnekler üzerinden tartışılmaktadır.” (Kurt, 2015). Araştırmacı, eserde genel olarak bolca örnek bulunduğunu ve somutlaştırmaların dikkat çektiğini tespit etmiştir. Kavaid-i Tahrîr’de aynı zamanda yazma becerisinin geliştirilmesi için neler yapılması gerektiğinden de söz edildiği aktarılmıştır.

Tezdeki karşılaştırmalar eserin Latin harflerine aktarıldığı bölümde kısım kısım verilmiştir.

Yıldırım (2016)’ın “*Manastırlı Mehmed Rifat’ın Usûl-i İnşâ adlı eseri*” çalışmasında Kavâid-i İnşâ adlı eserin birinci cildi olan Usûl-i İnşâ incelenmiştir. Bu kitap 19. Yüzyılda öğrencilere güzel yazı ve inşâ terimlerini öğretmek amacıyla kaleme alınmıştır. Çalışmanın amacı eserin hatasız bir biçimde Latin harflerine aktarılıp incelenmesidir. Eser Latin harflerine aktarılırken transkripsiyon kullanılmıştır. Eserde Arapça ve Farsça örneklerin yanında Batılı eserlerden tercüme parçalar kullanıldığı, anlatım yapılırken örnekleme yolu kullanıldığı görülmüştür.

Bayram (2016)’ın “*Manastırlı Mehmet Rif’at, Kavâ'id-i İlm-i İnşâ 'Usûl-i İnşâ ve Funûn-ı İnşâ*” adlı araştırmasında bir ders kitabı özelliğinde olan Kavâ'id-i İlm-i İnşâ adlı eser transkripsiyon yöntemi ile Latin harflerine aktarılmış, dil, üslup, eğitim ve öğretim yönleriyle değerlendirilmiştir. Eser inşâda anlatım tekniği, üslup, usûl örnekler ile desteklenerek verilmiştir. Bayram, eseri incelerken eserdeki yazım ve noktalama hatalarına, günümüz öğretim kurumlarında kullanılabilirliğine, metinlerin değerler eğitimindeki konumuna ve genel anlamda içeriğine yönelik tespitlerde bulunmuştur.

Kılıç (2017)’ın “*Münif Paşa'nın İlm-i Belâgat-la Rhétorique isimli eseri ve Mebâni'l-İnşâ ile karşılaştırılması*” adlı çalışmasında amaç İlm-i Belâgat La Rhétorique eserinin

transkripsiyon edilmiş metnini ortaya koymak ve bu eseri Süleyman Paşa'nın Mebâbi'l-İnşâ adlı eseri ile karşılaştırmaktır. Kılıç (2017), incelenen eserin klasik belâgat anlayışından oldukça farklı olduğunu ifade etmektedir. Münir Paşa eserin başlığını yazarken hem Arapça hem Fransızca'yı kullanmıştır, yararlandığı kaynakların bir çoğu Batı kaynaklarıdır. Eserin karşılaştırıldığı Mebâbi'l-İnşâ da Batılı kaynaklardan hareketle oluşturulan ilk belâgat eseridir. Çalışmanın sonucunda bu iki eserin de belâgat ile ilgili olarak Batılı kaynaklardan yararlanıp eski anlayıştan uzaklaştıkları görülmüştür. Münir Paşa'nın eseri ise modern belâgat anlayışına Süleyman Paşa'nın eserinden daha yakındır.

Elçi (2017)'nin "*Nevres-i Kadîm'in Münşeâtı*" adlı çalışmasında 18. yüzyıl Osmanlı münşilerinden Nevres-i Kadîm'in Münşeât adlı eserinin çeviri-yazısı yapılarak incelenmesi amaçlanmaktadır. Eserdeki mektupların çoğunluğunu oluşturan Resmo ve Bursa mektupları yazarın sürgün hayatı ile ilgilidir. Bu sebeple bu mektupların ayrılık edebiyatına örnek oluşturduğu tespit edilmiştir. Mektuplarda Farsça ve Arapça sözcüklerin yoğunluğu, sanatlı ve seçili söyleyişler göze çarpmaktadır. Yazarın Farsça kullanımı oldukça yaygındır, Türkçe atasözleri yerine Farsça atasözlerini kullanmayı tercih ettiği görülmüştür. Elçi (2017) eserde önemli iki takrir bulunduğunu ifade etmektedir. Bu takrizler klasik bir takrizdeki beğenme, övme içeriklerinden uzak olup tamamen eleştiriye dayalı olumsuzluk içeren yazılardır. Çalışmada yazarın üslubu üzerine tekrarlı şekilde kullandığı sözcük ve ibarelerle ilgili bir listeye yer verilmiştir.

Ağrı'nın (2018) *Mustafa Reşîd – İnşâ Mu'allimi* başlıklı araştırmasında İnşâ Muallimi adlı eser günümüz harflerine aktarılmıştır. İncelemede günümüz yazma eğitimine yönelik herhangi bir karşılaştırma yoktur fakat söz konusu eser mektuplar, dilekçeler, senetler gibi metin türleri hakkında detaylı bilgiler içerdiği ve Kitâbet Muallimi'nde de bu türlerden bahsedildiği için çalışmayı açıklamalı olarak vermek uygun görülmüştür.

Eser, ders kitabıymişçasına yazılmış, sade ve temel bilgileri içeren bir kitaptır. Pek çok metin türüne örnekler verilmiş, tercümelere de faydalanılmıştır. Kitabın bir bölümünde orta ve sanatlı nesire örnek verilmek amacıyla ünlü eserlerden alıntılar yapılmış, okuyucunun bu örnekler vasıtası ve taklit yoluyla öğrenmesini sağlama çabasına girilmiştir. Eser verdiği metin türü örnekleriyle kıymete değer bir eserdir.

Çalışkan (2018)'in "*Münşeât-ı Azîziyye fî-Asâr-ı Osmâniyye*" adlı çalışmasında amaç Sahaf El-Hac Nûri Efendi'ye ait bir derleme münşeât olan bu eseri Latin harflerine aktararak

incelemektir. Eserin içeriğinde yer alan, farklı dönemlere ait inşâ eserlerinin içeriğini ortaya koymak da araştırmancının bir diğer amacıdır. Eser derleme bir münşeatır. İçerisinde Türk şair ve münşîlerinin metinlerinden manzum ve mensur örnekler barındırmakta olan eserin çok sayıda baskısı mevcuttur. Bu da eserin çok okunup beğenildiğini göstermektedir (Çalışkan, 2018). Eserde yer verilen şairlere kadın şairler de dâhil edilmiş, tanınmamış şairlere ve isimsiz beyitlere de yer verilmiştir. Eserde yer alan mensur metinlerin çoğu mektuplardır. Bunun yanında yazışma örneklerine, dilekçelere de örnekler verilmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde inşâ, münşeat ve mektup hakkında bilgi verilmektedir. Ardından eserin incelemesi yapılmış ve transkripsiyonlu metin eklenmiştir. Çalışkan (2018) çalışmanın önemi hakkında Sahaf El-Hac-Nûri Efendi'nin edebî anlayış ve zevkini ortaya koymasını, dönemin dil ve edebiyat öğretimi, kültür varlığı, kişi ve makam ilişkilerini göstermesi açısından da dikkate değer olduğunu ifade etmektedir.

İnaç (2018)'in "*Türkçe eğitimi açısından Celal Nuri İleri'nin 'Yeni Alfabe ve İmla Dersleri'*" adlı eserinde amaç eserin ilkokula ve yazma eğitimi açısından incelemek, eserde kullanılan öğretim ilkelerini, yöntem ve teknikleri belirlemek, gramer öğretimi tespit etmektir. Eser Latin harflerine aktarılmış, Türkçe öğretimi; dil, şekil, içerik, gramer, öğretim ilkeleri alanlarına göre incelenerek değerlendirilmiştir. Yazar, yeni harfleri ve imlâyı anlatmak, öğretmek amacıyla yazdığı eserde kelime ve cümle örneklerinin yanı sıra metin örneklerine de yer vermiş, ağırlıklı olarak Osmanlı Türkçesini kullansa da örnekleri daha anlaşılır kılmak için Latin harflerinden de faydalanmıştır. İnaç (2018) eseri ilkokula ve yazma açısından önemli bulmuştur. Eserin anlama becerileri üzerinde durduğu tespit edilmiş, özel öğretim yöntemlerine ve tekniklerinin kullanıldığı görülmüştür. Celal Nuri İleri'nin Yeni Alfabe ve İmlâ Dersleri eseri öğretim bakımından zengin bulunmuş ve İnaç. (2018) tarafından fayda sağlanması gereken bir kaynak olarak nitelendirilmiştir.

Koç (2018)'un "*1928 yılında yayımlanan 'Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı' ile 2016-2017 Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerin tema ve metin türleri yönünden karşılaştırılması'*" adlı çalışmasında amaç 1928 yılında yayımlanan Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı eseri ile 2016-2017 için ilkokul 1. Sınıflara okutulmak amacıyla hazırlanan MEB Türkçe Ders Kitabı'nın tema ve metin türleri bakımından karşılaştırılmasıdır. Çalışmada belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Eser Latin harflerine çevirilerek incelenmiş, iki ders kitabı metinler metin türü ve temalar bakımından karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalar sonucunda Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda Türkçe Ders Ders

Kitabı'ndan daha fazla metin olduğu görülmüştür. Metin sayısı fazla olmasına karşın metin türü çeşitliliği Türkçe Ders Kitabı'ndan daha azdır. Her iki kitapta da gezi yazısı, otobiyografi, tiyatro, masal, mektup gibi türler yer almamaktadır. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda metin türleri dengeli bir şekilde dağılmamışlar Türkçe Ders Kitabı'nda dengeli bir şekilde dağılmıştır. Her iki kitapta da çoğu şiir çocukların seviyesine uygun şiirlerdir. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metinlerde öğüt verici ifadeler sıklıkla yer alırken Türkçe Ders Kitabı'nda öğreticilik merak duygusunu tetikleyecek olaylar aracılığı ile verilmiştir. İki kitapta da metinler gerçek hayatla ilişkilidir. İki kitapta da masallara yer verilmemiştir. Türkçe Ders Kitabı'nda on bir, Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda on iki tema tespit edilmiştir. Araştırmacı, her iki kitaptaki metinleri de eğitsel değeri yüksek, öğretici ve eğlenceli metinler olarak nitelemiştir.

Kahraman (2019)'ın “ *Hüseyin Râcî Telhîsü'l-İnşâ*” adlı çalışmasında Hüseyin Râcî Efendi'ye ait Telhîsü'l-İnşâ eser çeviri-yazısı yapılarak incelenmiştir. Bu kitap güzel ve doğru okuma-yazmayı öğretmek amacı ile ortaöğretim için hazırlanmış bir ders kitabıdır. Kitapta konular maddeler şeklinde anlatılmıştır. Anlatılan konular arasında ilm-i inşâ, usûl-i inşâ, havass-ı inşâ, hakikat, mecaz, kinaye, istiare, teşbih, belagat, hitabet, kitaben, fenn-i inşâ gibi konular bulunmaktadır. Eserde aynı zamanda genel yazım kuralları, mektup çeşitleri gibi konular da örneklerle açıklanmıştır.

Ergin (2019)'ın “*Osman Şevki'nin 'Yeni Usûl Talim-i Kıraat (ikinci kısım)' kitabı ile '2018-2019 Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerin temaları yönünden karşılaştırılması*” adlı çalışmasında amaç iki kitabın temalar yönünden karşılaştırılması ve Yeni Usûl Talim-i Kıraat'ın Türkçe dersleri için faydasını ortaya koymaktır. Bunun için Yeni Usûl Talim-i Kıraat kitabı Latin harflerine çevirilmiş ve incelenmiştir. Araştırmanın sonunda ulaşılan sonuçlara bakıldığında Yeni Usûl Talim-i Kıraat'te tema ve metin sayısının daha fazla olduğu, şiir dilinin ağır olduğu, metinlerde verilmek istenen mesajın açıkça verildiği ve öğütlere yer verildiği görülmüştür. Türkçe Ders Kitabı'nda ise ana fikirlerin sezdirilerek verildiği, şiirlerin çocuklara uygun düzeyde olduğu, metinlerin yaratıcılığı geliştirdiği fakat metin ve tema sayısının daha az sayıda olduğu tespit edilmiştir. Yeni Usûl Talim-i Kıraat'te ahlak unsurları ağır basmakta, mesajlar doğrudan ifade edilmektedir. Her iki kitapta da eğitici metinlerin olduğu, merak uyandırıcı unsurlara yer verildiği, hayvanların kahraman olarak seçildiği metinlerin bulunduğu görülmüştür. Her iki kitapta da devlet büyüklerine ve bilim insanlarına yer verildiği, dönemin durumuna göre Yeni Usûl Talim-i Kıraat'te Osmanlı devlet

yöneticilerine ve İbni-i Sina gibi isimlere; Türkçe Ders Kitabı'nda ise Atatürk ve Mimar Sinan gibi isimlere yer verildiği ulaşılan sonuçlar arasındadır. Yeni Usûl Talim-i Kıraat'te millî bayram olarak verilen 2. Meşrutiyet'in ilanının bugün bayram olarak kutlanmayışı da iki kitap arasındaki dönem farkından kaynaklanan ayrılıklar olarak tespit edilmiştir. Her iki kitapta da metin temelli, ezberden uzak bir anlatım yolu seçildiği; Osman Şevki'nin öğrencileri ahlak, terbiye, sorumluluk bilinci ve vatan sevgisi yönlerinden besleme amacı taşıdığı da ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Altun (2020)'un "*İhyâ Efendî Hafîdî Reşâd Numûne-i Şi'r ve İnşâ*" adlı çalışmasında İhyâ Efen'nin Numûne-i Şi'r ve İnşâ adlı eseri latinize edilerek incelenmiş, bu eserdeki bilinmeyen dil ve kültür ürünlerinin ortaya çıkarılarak kültür, dil ve edebiyatımıza katkıda bulunmak hedeflenmiştir. Eser, miladi 1891 yılında askerî liselerde okutulmuş bir ders kitabıdır. Temel olarak iki bölümden meydana gelmiştir. Birinci kısımda mektup, tebrikname, teşekkürname, tavsiyename, taziyename, davet tezkireleri gibi nesir yazılar örneklenmiş, ikinci kısımda nazım şekilleri ve vezin bilgisine yer verilmiştir. Eserin mektup bölümünde mektup ile ilgili uyulması gereken kurallardan bahsedilmiş, mektup örneklerine yer verilmiştir. Bu eserin önemli bir özelliği ilk defa "bende" ve "helezon" denilen, besmele ve zarf üzerine isim yazmadan önce kullanılan işaretlerin açıklamalı bir şekilde yer almasıdır. Eserin aynı zamanda yazarın seçmiş olduğu nazım ve nesir örnekleri ile bir antoloji konumunda olduğu da esere dair sonuçlardan biridir.

Gök (2020)'ün "*Münşeât-ı Osmaniyye (İnceleme-Metin)*" adlı çalışmasında bahsi geçen eserin Latin harflerine çevirilerek biçim ve içerik açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda eserden hareketle Osmanlı resmî yazışmalarındaki mektup örneklerini ve söz kalıplarını tespit etmek de hedeflenmektedir. Eser 152 sayfadır ve 1877 senesinde basılmış bir ders kitabıdır. Eserin muharriri Aziz Bey'dir. Eserde yer alan mektuplar araştırmacı tarafından dil ve üslup açısından incelenmiş, Türkçe sözcüklerin Arapça ve Farsça sözcüklere kıyasla daha az kullanıldığı tespit edilmiştir. Eserin dili sade değildir, alınan örneklerin değiştirilmeden koyulmuş olması ve eserin devlet makamına yazılmış olması bu ağırlığın sebepleri olarak gösterilmiştir. Eser ve çalışma, mektup yazımında kullanılan kalıp sözleri, mektup usûlleri ile hangi makama nasıl mektup yazılması gerektiğini ortaya çıkarması açısından kaynak konumundadır. İncelemenin sonucunda eserde yer alan bilgiler günümüzde

uygulanmasa da yazıldığı dönemdeki yazışmaları aydınlatması bakımından değer taşımaktadır, sonucuna ulaşılmıştır.

Taşbey (2021)'in "*Bayazıdzâde Yusuf Kenan Bey'in Gülşen-i Sühan adlı eseri*" adlı çalışmasında amaç Yusuf Kenan Bey'in Gülşen-i Sühan adlı eserinden hareketle sanatlı dil kullanmadaki ustalığını ortaya çıkarmaktır. Çalışmada metnin söz varlığını ortaya koymak amacıyla dizin ve sözlük oluşturulmuştur. Eserde arıza, tebrîkname, teşekkürname, arzuhâl ve tezkiye örneklerinin bulunduğu belirlenmiştir.

Atlas (2021)'in *Faik Reşad'ın Talim-i Kitâbet adlı ders kitabının yazma eğitimi açısından incelenmesi* isimli araştırmasında Faik Reşad'ın hayatı, edebiyatımızdaki yeri ve çalışmalarından bahsedilmiştir. Muharririn eğitimle ilgili çeşitli görevlerinin yanı sıra kitâbet öğretmenliği de yaptığına değinilmiştir. Yazarın, eseri öğretim ilkelerinden hayatilik, açıklık, öğrenciye görelilik, bilinenden bilinmeyene, kolaydan zora gibi esaslara mütevazî biçimde oluşturduğu aktarılmıştır. Eserin diğer kitâbet kitaplarından en büyük farkı, dersi aktarırken doğru ve yanlış örnekler vererek karşılaştırmalar yapması ve ek örnekler sunmasıdır. Bu yöntem bize buluş stratejisini çağrıştırmaktadır. Çalışmada Faik Reşad'ın yazma eğitimi hakkındaki görüşlerine yer verilmiş, bu bağlamda yeni şeyler söylediği, kendinden sonraki kitâbet kitaplarına yol gösterici olduğunda karar kılınmıştır.

Eliaçık (2022)'in "*Ahmed Âsım'ın 'Numûne-i İnşâ' adlı eserinde yazma becerisinin öğretimi*" adlı tezinde ele alınan eser bir ders kitabı niteliğindedir. Yazma öğretiminin temel noktalarına değinilip gereksiz detaylardan kaçınılmıştır. Eserde uygulamalı eğitim anlayışını kanıtlar nitelikte örnek metinler mevcuttur. Yazılı anlatımın önemi, unsurları hakkında bilgilere ulaşılmış; bazı konu başlıklarında günümüz yazma eğitimi ile bağlantılar açık bir biçimde kurulmuştur. Yazma becerisinin öğretimi husûsunda günümüzdeki süreç temelli yazmayı düşündüren bulgulara ulaşılmış, bu bağlamda kitabın yenilikçi bir bakış açısı ile kaleme alındığı konusunda mutabık olunmuştur. Eserde tespit edilen eksiklik, yazı ile ilişkili olan ve iyi bir yazı için gereken sağlam temeli oluşturan "okuma" becerisi üzerine düşülmemiş olmasıdır. Aynı zamanda kısıtlı sayıda metin türüne yer verilmiş olması da eserin noksan görülen yerlerindedir.

Ekinci (2022)'nin "*Manastırlı Mehmet Rıfat ve Mecâmi'ü'l-edeb adlı eserinin usûl-i kitâbet ve hitâbet bölümü*" adlı çalışmasında amaç Mehmet Rıfat'ın Usûl-i Kitâbet ve Hitâbet adlı eserini tanıtmaktır. Eserin içeriğinden ve üslubundan hareketle bir ders kitabı

olarak kaleme alındığı sonucuna ulaşılmıştır. Eserde yazıcı ve konuşmacıların sahip olması gereken özellikler, kitâbet ve hitâbet konularına yer verilmiştir. Hitâbet ve kitâbet konularındaki bilgiler örneklerle zenginleştirilmiştir. Eserde kitâbet bütün yönleri ile ele alınmaktadır. Eserin günümüzde de geçerliliğini koruyan bilgiler içerdiği kanaatine varılmıştır. Eserin dili genel anlamda sadedir. Araştırmada eserin çeviri-yazılı metni hazırlanmış, metnin incelemesi yapılmış ve eserin önemi saptanmaya çalışılmıştır.

Alparslan (2022)'ın "*Osmanlı İlköğretim Okullarındaki kitâbet ve tahrîr kitaplarının yazma eğitimi açısından incelenmesi (Amelî Kitâbet-Usûl-i Tahrîr örneği)*" adlı çalışmasında Osmanlı'daki ilköğretim okullarında okutulan bazı kitâbet ve tahrîr kitaplarının incelenerek günümüz yazma eğitimi anlayışı ile kıyaslanmıştır. Osmanlı'da yazma dersinin ayrı bir ders olarak okutulduğu, önceleri konuşma becerisi üzerinden ilerletildiği ve yazma becerisinin konuşma becerisi üzerine kurgulandığı tespit edilmiştir. Günümüz yazma yöntem ve tekniklerinden kontrollü, güdümlü, not olarak, bir metinden hareketle, bir resimden hareketle yazma; bir metni kendi cümleleri ile yeniden oluşturma ve boşluk doldurma tam olarak günümüzdeki nitelikleri ile olmasa da kıyaslama esnasında göze çarpan benzer noktalardan olmuştur. Yazma öğretiminde belli başlı konuların sınıf düzeyi arttıkça detaylandırılarak ve kolaydan zora ilkesine uygun biçimde işlendiği görülmüştür. Çalışmanın sonunda bulgular tablolastırılmıştır. Kıyaslama yazma dersinin genel yapısı, yazma öğretimi yaklaşımları, yazma öğretimi yöntem ve teknikleri, yazma dersinin ele alınış basamakları, yazma dersi konuları ile konulara ait yazma planları, yazma dersi temaları, metin türleri, düzeltme ve değerlendirme, beceri ve kazanımlar, dil bilgisi başlıkları adı altında birçok madde üzerinden yapılmıştır.

Özer (2022)'in "*Okçuzâde Mehmed Şâhî ve Münşeâtı: Münşe'âtü'l-İnşâ*" adlı çalışmasında 1562-1630 senelerinde yaşayan Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin münşeâtının incelenerek eserin karşılaştırmalı metninin ortaya konması, edebî incelemesinin yapılması ve yazarın edebiyat alanındaki yerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Münşi, eserini nişanlılık yaptığı dönemde yazdığı mektuplardan kendisi derlemiştir. İncelenen hiçbir nüshanın tam olmadığı tespit edilmiş, eserin bir mukaddime ile 96 mektuptan oluştuğu görülmüştür. Eserde yer alan ön söz münşi ve bulunduğu dönem hakkında bilgiler vermektedir. Eserin, içerdiği biyografik bilgiler, dönemin şartları ve Okçuzâde'nin bunlara yönelik eleştirileri ile mektupların içerikleri açılarından önem arz ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

2.4.2. Makaleler

Ökten (2013)'in "Yazma Dersinin Serüveni: İnşâdan Kompozisyona" adlı çalışması Osmanlı 'nın klasik yazma ve inşâ geleneğinin değişen eğitim reformlarından ne derece etkilenip farklılaştığını belirlenmesine yöneliktir. Bu amaç doğrultusunda 19. yüzyıl yazma dersine yönelik eserlerden ders kitabı olarak yazılanlar münşeât-inşâ, kitâbet, imlâ-mektubât ve tahrîr olarak sınıflandırılmış ve tek tek incelenmiştir. Klasik dönemde yazma dersi inşâ, kitâbet, imlâ gibi başlıklar altında seçkin bir üslup hedeflenerek öğretilmektedir. Ayrıca bu dönemde zihinsel becerilerin geliştirilmesinde de estetik kaygı konusunda da ahlak temel unsurlardan biriyken modern yazmada öncelik olarak görülmemektedir. Çalışmada günümüz yazma eğitiminde dil bilgisi, edebiyat ve kompozisyon kurallarının bağımsız öğretildiği, yorum ve çözümlenme temelli değerlendirme anlayışı ile uygulamalı etkinliklerin ön plana çıktığı; yaratıcı ve eleştirel düşünebilmenin önem kazandığı görülmüştür. Tüm bunlara rağmen edebiyat ve dil ayrı tutulduğundan günümüz yazma derslerinde ortaya kişiliksiz, üslupsuz metinlerin ortaya çıktığı, derslerin tahlilden uzak, ezberci ve tekrarcı bir hâl aldığı araştırmada varılan sonuçlardandır.

Çalışmada incelenen eserler tasniflerine göre şunlardır:

Çalışmada yer alan inşâ ve münşeât kitapları:

Âsımzâde Ali Haydar, Çocuğun Münşeâtı 2. Kısım Nazarî ve Amelî Usûl-ı Kitâbet; Mehmet Fevzi Efendi, Kevâib-i Şiir ve İnşâ; Mustafa Reşid, İnşâ Muallimi; Fâik Reşâd, Fenn-i İnşâ; Manastırlı Mehmed Rifat, Mecâmiü'l-Edeb.

Çalışmada yer alan kitâbet kitapları:

Mehmed Nüzhet, Mugni'l Küttâb; Alaybeyizâde Naci, Lisân-ı Kitâbet; Hüseyin Agâh, Diploması Usûlü Kitâbet; Reşâd, Amelî ve Nazarî Tâlim-i Kitâbet Yahut Mükemmel İnşâ; Fâik Reşâd, Nümune-i Kitâbet; Mehmet Celâl, Musahhah, Mükemmel ve Mufassal Gülşen-i Muharrerât yahut Muharrerât-ı Resmîyye ve Gayr-ı Resmîyye ve Ticariyye; Kâtipzâde Nazif, Usûl-ı Kitâbet-i Türkiye; Ali Seydi, Kitâbet Dersleri; Ali Seydi, Kitâbet-i Hususîyye ve Ticariyye Dersleri; Ali Seydi, Güldeste-i Bedâyi İlâveli Usûl-ı Meşrutiyete Göre Tadilen Tertip Edilmiş Muharrerât-ı Resmîyyenin Sûret-i Tahrîrine Dair Bazı Kavâid ile Müteaddid Nümunelerini ve Malumat-ı Kanuniyye ve Müfideyi ve Muharrerât-ı Hususîyye ve Ticariyye Hakkında Bazı Emsâli ve Bir Lügatçesi Hâvidir; Mehmed Fuad, 12 Yaşından 16 Yaşına

Kadar Çocuklara Osmanlı Kitâbeti; H. Cevdet, Kitâbet-i Resmîyye; İsmail Nihad, Nahv-ı Kitâbet; Mehmed Fuad, Kitâbet Hocası; Mehmed Fuad, Usûl-ı Kitâbet-i Resmîyye; Ebu'l Muammer Fuad, Isul-ı Kitâbet-i Resmîyye; Hüseyin Ragıp, Kitâbet Ezber ve İnşâd Dersleri.

Çalışmada yer alan imlâ-mektubât kitapları:

Reşâd, Tâlim-i Kitâbet Zeyl İmlâ ve Galatat; Mustafa Aşkî, Kavâid-i Lisân yahut Usûl-ı İmlâ; Mehmed Münib, Etfâle Yadigâr yahut İmlâya Medar; Ahmet Râsim, Hazine-i Mekâtib yahut Mükemmel Münşeât; Emin, Çocuklara Münşeât yahut Rik'a Hattıyla Mektup Nümuneleri; Mehmet İhsan, Mektubâtü'l-Etfâl; Nuri, Aile Mektupları; Ali Cezmi, İlaveli Güldeste-i Hürriyet yahut Mükemmel ve Mufassal ve Edebî Hazine-i Mekâtib; Muallim Nâci, Hazine-i Mektubât yahut Mükemmel ve Mufassal Münşeât.

Çalışmada tahrîr başlığı altında incelenen eserler:

Baha Necip, Sanat-ı Tahrîr; Süleyman Şevket, Kavâid-i Tahrîr; Mehmet Âsım, Amelî Kitâbet Usûl-ı Tahrîr; İbnü'l-Akif, Yeni Usûlde Muharrem Fenn-i Tahrîr ve Kitâbetten Usûl-ı Tahrîr ve Kitâbet-i Hususîyye; Mehmed Âsım, Mekâtib-i İbtidaiyyede Tahrîr Dersi Nasıl Tedris Edilmeli?; Bâdi Nedim, Mustafa Nuri, Usûl-ı Tahrîr; Mehmet Âsım, Ahmet Cevdet, Anadolu Yavrusunun Kitabı(Tahrîr, 5. Kitap); İsmail Hakkı, Yazının Usûl-ı Tedrisi.

Özarslan (2007)'nin çalışmasında Tanzimat Dönemi'nin ikinci yarısından 128 Harf İnkılabı'na kadar yazılmış Türkçe inşa, münşeât ve kitâbet kitaplarının niteliği ve niceliği belirlenmiştir. Çalışma, bu dönem içinde yer alan eski harfli eserleri tespit edip sınıflandırması yönüyle önemlidir. Özarslan öncelikle inşa, münşeât ve kitâbet kavramlarının açıklamalarını yapmış ardından bu alandaki eserleri alfabetik olarak sıralamıştır. Çalışmanın bibliyografya niteliğinde olduğu, içerik incelemesinin bulunmadığı görülmüştür. Bu alanda en çok eser veren veya eserinin farklı baskıları bulunan yazarların Mehmed Fuad, Fâik Reşâd, Mustafa Reşâd, İbrahim Fevzî ve El-Hacc İbrahim Fevzî olduğu görülmüştür. Farklı baskılarla ve yazarı tespit edilemeyenlerle birlikte iki yüzden fazla eser belirlenmiştir.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modelini, nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi oluşturmaktadır.

Nitel araştırmayı “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Doküman incelemesi ise araştırma kapsamında incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanmasıdır (Karataş, 2015).

3.2. Araştırmanın Çalışma Nesnesi

Bu çalışmada herhangi bir deneysel yöntem ve çalışma grubu kullanılmadığından araştırmanın evreni ve örneklemini bulunmamaktadır. Araştırmanın çalışma nesnesi Melekkzâde Fuad tarafından yazılarak 1905’te baskısı yapılan Kitâbet Muallimi adlı eserdir.

3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri

Veri toplama aracı olarak doküman inceleme ve literatür tarama teknikleri kullanılmıştır. Literatür taramada birincil ve ikincil kaynaklara yer verilmiştir.

Literatür taramasında araştırma konusu ile ilgili daha önce yayınlanmış kitaplar, makaleler, tezler, konferans bildirileri, tarihi kayıtlar ve raporlar gibi eserler aranır, bulunur, incelenir ve bu sayede çalışmaya katkı sağlayacak bilgiler elde edilmeye çalışılır (Demirci, 2014).

Temel belge Melekkzâde Fuad’ın Kitâbet Muallimi eseridir. Bunun yanında Türkçe öğretim programları ve konu hakkındaki makale, tez ve kitaplar kaynak olarak kullanılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Veriler, alan yazını taranarak ulaşılan dokümanlardan elde edilmiştir. Veriler toplanırken Melekzâde Fuad'ın Kitâbet Muallimi eserinden, Türkçe öğretim programlarından, yazma becerisi etrafında şekillenen kitaplar ile akademik çalışmalardan faydalanılmıştır. Melekzâde Fuad'ın eserine elektronik ortamdan ulaşılarak eser Latin harflerine çevrilmiştir. Eserin elektronik nüshası İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nın Osmanlıca Kitaplar Koleksiyonu'nda K/1404 numarası ile yer almaktadır. Ulaşılan dokümanlar, alandaki makaleler, tezler ve Türkçe öğretim programları olarak sınıflandırılmıştır. Veri toplama kaynağı olarak kullanılan akademik çalışmaların doğrudan çalışmanın konusu ile ilgili olanlarına alan yazında yer verilmiş, diğerlerinden ise çalışma içerisinde kullanılmak üzere faydalanılmıştır.

Tarama işlemi ile gerekli belgelere ulaşılarak bu belgeler sınıflandırılmış ardından söz konusu eser günümüz harflerine aktarılmıştır. Eserin içeriği ve yazma eğitimi perspektifi ortaya koyulmuştur.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Veriler çözümlenirken önce eserin çeviri-yazısı doğrudan aktarılmıştır. Çeviri-yazı aktarılırken uyulan kurallar, çeviri-yazının bulunduğu 4. bölümde listelenmiştir. Ardından yazma becerisinin eserdeki konumu analiz edilmiştir. Bu analiz öncesinde veriler çeşitli kodlar ile kategorize edilmiştir. Kod, "Dil temelli ya da görsel bir veriyi betimlemek amacıyla sembolik olarak kullanılan özetleyici, çarpıcı, özü yansıtan ve/veya çağrışımsal nitelikteki bir sözcük ya da kısa ifade olarak tanımlanabilir." (Saldana, 2009).

Kodlar oluşturulurken birden çok kodlama yönteminden yararlanılmıştır.

Literatür taraması ve araştırma soruları üzerinden verilerin analizinden önce ortaya çıkabileceği düşünülen etiket listesi oluşturularak daha sonra düzenlenmek üzere bir liste oluşturulmuştur. Bu listenin oluşturulması esnasında keşfedici yöntemlerden geçici kodlama kullanılmıştır. Keşfedici yöntemler veriye keşfedici ilk kodların atanmasıdır. Geçici kodlama ise araştırmanın hazırlık aşamasında veri analiz edilmeden önce ortaya çıkabileceği düşünülen kodlardan geliştirilen bir başlangıç listesi ile başlar. Geçici liste, araştırmaya hazırlık sürecindeki çalışma ile ilgili alan yazın taraması, çalışmanın kavramsal çerçevesi, araştırma soruları, geçmiş araştırma bulgularından hareketle oluşturulmuştur (Saldana, 2009).

Oluşturulan geçici kodlar verilerin analizi sırasında değiştirilip düzenlenerek kategoriler ve temalar oluşturulmuş, bu noktada temel kodlama yöntemlerinden yapısal kodlama yöntemi kullanılmıştır. Temel kodlama yöntemleri ana kategorilerin ve temaların kodları oluşturulurken, yapısal kodlama verinin kodlanmasında ve kategorilendirilmesinde veri kesitine içerik temelli ya da araştırmanın konusunu yansıtan bir kavramsal ifadeyi etiketler (Macquene vd. 2008; akt. Saldana, 2009).

Kodlar kategorize edilirken ortaya çıkan örüntüler de belirlenmiştir. rnt veri setindeki bir verinin en az iki defa tekrarlı, düzenli veya tutarlı bir şekilde ortaya çıkmasıdır (Saldana, 2009). Bu kodlar ve örüntüler vasıtası ile sınıflamalar yapılmış ve başlıklar oluşturulmuştur. Örneğin fiiller koduna tanımlanan veriler noktalama işaretleri koduna tanımlanan veriler ile birleştirilerek yeniden kodlama ve kategorize etme ile dil bilgisi koduna kaydedilmiş, buradan “Kitābet Muallimi’nde Dil Bilgisi” başlığı oluşturulmuştur. İlk kodlamalarda yer alan kodlar, alt kodlama olarak birleştirilmeden önceki biçimleri ile başlıklara ayrılmış ve alt başlıklar olarak kullanılmıştır.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

4.1. Çeviri-Yazıya Aktarılırken Dikkat Edilen Husûslar

1. Metinde geçen Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun harfler düzeltme işareti (^) ile gösterilmiştir. Elif harfli Arapça ve Farsça kelimelerdeki geçen “a” sesi, “â” biçiminde gösterilmiştir. Türkçe ve Türkçeleşmiş sözcükler bu yazımın dışında tutulmuş, elif harfi “a” şeklinde yazılmıştır.
2. Ayn harfi kesme işareti (') ile gösterilmiştir.
3. Türkçe sözcüklerin ve günümüzde yaygın olarak kullanılan “kitap, icap” gibi sözcüklerin sonlarındaki yumuşak ünsüzler (b, c, d, g) günümüz imlâsına uygun olarak sert yazılmış; p, ç, t, k biçiminde kullanılmıştır.
4. Arapça ve Farsça tamlamaların arasında kısa çizgi (-) kullanılmıştır.
5. Tamlananın sesli harf ile bittiği Arapça ve Farsça tamlamalarda tamlamana gelen “ı ve i” sesleri “yı ve yi” biçiminde yazılmıştır.
6. Fiillerin yazımında TDK Türkçe güncel sözlüğe uyulmuştur.
7. Günümüzde yaygın olarak kullanılan için, onların gibi sözcükler eserde verilen içün, onların biçimleri ile değil günümüz imlâsı ile gösterilmiştir.
8. Dâr, ger, kâr, zâr gibi Farsça ekler sözcük ile ek arasına kısa çizgi (-) getirilerek gösterilmiştir.
9. Sayfa numaraları köşeli ayraç ([]) içerisinde gösterilmiştir.
10. Metinde geçen Arapça ayet, hadis, alıntı söz gibi kısımlarda kaynaklar dipnot olarak sayfa sonlarında gösterilmiştir.
11. Metinde geçen özel isimler büyük harfler ile yazılmış, gelen ekler kesme işareti (') ile ayrılmıştır.

4.2. Nüsha Tavsifi

Eser, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nın Osmanlıca Kitaplar Koleksiyonu'nda bulunup K/1404 numarası ile kayıtlıdır. Melekzâde Fuad'ın yazmış olduğu eseri hicri 1323, miladi 1905 senesinde İstanbul'da bulunan Şirket-i Mürettebiyye Matbaası basmış, Tefeyyüz Kitabhanesi yayımlamıştır. Eser 152 sayfadan oluşmaktadır. Eser bordo deri cilt ile kaplanmıştır. Sayfa sayıları eksiksiz biçimde yer almaktadır. Eserin giriş yazısının bulunduğu sayfanın üst bölümünde süslemeler bulunmaktadır.

4.3. Kitâbet Muallimi'nin Çeviri-Yazısı

KİTÂBET MU'ALLİMİ

Resmî ve gayr-ı resmî usûl-i kitâbetle bu bâbda icâp eden kavâid-i lisâniyye ve usûl-i imlâyı gösterir 'amelî bir kitaptır.

Muharriri

Melezzâde

Fu'âd

Sâhip ve Nâşiri

Tefeyyüz Kitâb-hânesi

Der-Sa'âdet-i Bâb-ı 'Âli Caddesinde Numara 36 ve 83

Ma'ârif nezâret-i celîlesinin fî 22 Şabân sene 322 ve fî 18 Teşrinievvel sene 320 tarihli ve 82-1083 numaralı ve ruhsatnâmesiyle tab olunmuştur.

İSTANBUL

Şirket-i Mürettebiyye Matba'ası – Bâb-ı Âli Caddesinde Numara 52

1323

[2]

İFÂDE

Cenâb-ı Hak, pâdişâh-ı ma'ârif-perver ve şehriyâr-ı m'adelet-güster efendimiz hazretlerinin ömr ü şevket-i tâcdârîlerini müzdâd ile serîr-i şevket-masîr hazret-i hilâfet-penâh-ı â'zamîlerinde dâim buyursun âmin.

Mücerred-i neşr-i envâr-ı ma'ârif için memâlik-i şâhânenin her köşesinde açılan muhtelif, müte'addid mekteplerde okutulan mütenevvi' dersler için birçok kitap mevcut olduğu gibi ekser mekâtib-i mevcûdmevcûde programlarında dâhil olan kitâbet derslerinin de sâye-i feyz-vâye-i Cenâb-ı velinimet-i akdesîde muktedir mu'allimlere tevdi' olduğu nazarı şükrân ile görülmektedir. Ancak, mekteplerde ayrıca ve yeknesak bir kitâbet kitabının a'dem-i vücûdu mu'allim efendileri tadrîs ve şâkirdânı tederrüs husûslarında müşkilâta uğratmaktan da hâlî kalmamaktadır.

Filhakîka zevât-ı muktedire taraflarından yazılmış bir hayli inşâ kitabımız ve bunlar miyânında fevkâlâde şâyân-ı istifâde eserler de mevcut ise de mekteplerin programlarına tevfi'k edilmemiş ve bazıları da lüzümlüzûmundan ziyâde tatvîl olunmuştur. Şu hâlde mekâtibimizin, ders ders yazılmış eserler, nümûnelere meâl ve bazı kavâ'id-i lisâniyyeyi câmi' bir kitâbet kitabına ihtiyâcı derkârdır. İşte 'âcizleri bidâ'asızlığıma bakmayarak – mücerred bu ihtiyâcı izâleye medâr olur ümîd-i sâfisiyle – şu "Kitâbet Mu'allimi" ismindeki kitabı vücûdvücûda getirdim. Bu kitap, ashâb-ı 'ilm ü 'irfânın âsâr-ı âhire ve hasenesinden cem' ü telfik ve muhtelif notlardan da ilâve sûretiyle tertip ve tahrîr olundu.

Kitâbet Mu'allimi, kitâbet için bilinmesi lâzım olan en esâslı kavâ'id-i lisâniyyeyi câmi' olduktan başka birçok güzel nümûneleri, resmî

[3]

ve gayr-ı resmî müsvedde meâllerini ve nihâyetinde de usûl-i imlâ ve tahrîrtahrîr-i kelimâta müte'allik bir cetveli hâvî 'amelî bir kitâbet kitabı olduğundan kavâ'id-i lisâniyyenin en lüzümlüzûmlu kısımlarını tekrâr tekrâr ile şâkirdânı müstefîd edeceği gibi onlar da usûl-i tahrîrtahrîr ile ülfet hâsıl ve düzgün ifâdelerle ifhâm-ı merâm melekesini peydâ ile usûl-i imlâyı dahi öğretmek husûsunda vazîfevazîfe rehberliğini ifâ eder.

Kitâbet dersi, ekser mekâtibimizin başlıca iki sınıfında tadrîs edilmekte olduğuna göre “Kitâbet Mu’allimi” dahi her biri resmî ve gayr-ı resmî ikişer kısma münkasım ve bir senenin müddet-i tadrîsiyyesinde her iki sınıfça okunmak üzere iki kitaptan mürekkeptir.

Derûn-ı kitapta muharrir meâllere göre şâkirdân taraflarından müsvedde tanzîmtanzîm ve mu’allim efendilerce tashîh olunduktan sonra onların nasıl ve ne tarzda yazılmaları icâp edeceğini göstermek üzere mu’allimîn taraflarından da aynı meâlde birer nümûnelik müsvedde tanzîm olunarak şâkirdânın defterlerine –kendi müsveddeleri altına – kayd ü tahrîr ettirilmek lâzımdır. Kitâbet Mu’allimi derûnunda bazı yanlışlar zuhûr etse bile nev’-i beşerin hatâdan sâlim olamaması hikmet ü hakîkathakîkatini nazar-ı i’tibâra alan kâri’în-i kirâmın mazhar-ı afvları olacağımdan ümit-vârım. Herhâlde da’vât-ı mefrûza’-i hazret-i pâdişâhîyi tekrâr ile tezyîn-i zebân-ı musâdekat eyler.

Melekzâde Fu’âd

[4]

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

KISM-I EVVEL

BİRİNCİ DERS

Lisânın Ta’rîfi, Menşei ve İhtilâfıyla Ehemmiyeti

İnsan, merâmını iki vâsıta ile ifhâm eder ki biri söz, diğeri yazıdır. Gerek dil ve gerek yazı ile ifhâm-ı merâm “lisân”ı teşkîl eder.

Söylemeyi tasavvur ettiğimiz bir keyfiyeti havâ, sadâ, dil vesâi’re gibi mü’essirler husûshusûsî âletler i’âneleriyle ağzımızdan çıkararak söz teşkîl ettiğimiz gibi sözün birtakım işâret ve kelimeler şeklinde olarak vesâi’t-i muhtelif ile kâğıt vesai’r ecsâm-ı münâsibe üzerine nakş u tasvîrinden yazıyı meydana getirmiş oluruz.

Bu hâlde yazı, sözün eşkâl ü işârât-ı mahsûsmahsûsa ile ‘aks etmiş bir sûretsûreti demektir.

Söz yahut nâtika insanı hayvanât-ı sâi’reden tefrîk eden bir sıfat-ı mümtâzedir. Zebân, kalbe mâddî bir tercümân ise de onun sermâye-i aslîsi sözdür. Demek oluyor ki söz, hissiyât-ı kalbiyyenin en belîğ, en mü’essir bir tercümânıdır.

[5]

Sözün ruha te'sîrte'sîri fevk-i mâyetasavvur derecede büyük ve sözün kıymet ü ehemmiyeti fevkal'âde mertebede ziyâdedir. Hüzn ü kedere müstağrak bir kalb-i hazîni bir söz bir anda şâd u handân edebilir. Bununla beraber nihâyet derecede sürûr ü neşâte müstağrak olanları dahi bir lahzada garîk-ı ekdâr edecek te'sîri hâ'izdir. Evet, bir söz insanı ağlatabildiği gibi yine bir söz güldürür. Yüz binlerce adamdan mürekkep koca bir ordunun harekâtını bir söz idâre ettiği gibi harbin şânlı, şerefli meydanında, en dehşetli devirlerinde bile insanları hayâta karşı b-îkaydâne bir nazar-ı istihfâf ile baktıran ulü'l-emr olan zât-ı ma'âlî sıfâtın her husûsunda olduğu gibi icrâsı üzerimize farz olan bir emr ü irâdesidir. Mâ-sebakta gelip geçmiş, vücûdları mübeddel-i hâk olmuş olan ashâb-ı 'ilm ü 'irfânın nâmlarını elsine-i enâmda ilelebed yâda sebep yegâne sözdür. Ümem-i sâlifenin meydân-ı ihtirâ'ya koydukları sanâyi ve âsâr-ı mütenevvi'e zaman mürûr ettikçe ma'dûm olabilir; fakat söz dünya dâ'ir oldukça bâkîdir.

Sözün kıymet ü ehemmiyeti kâ'ilinin derece-i ma'lûmât u 'irfânıyla mütenâsibdir. Lisân da böyledir.

Lisânı fûnûn u ma'ârifle kesb-i şeref ve kıymet eder. Fûnun ve ma'ârifsiz lisân dilsiz insan gibidir.

Lisânın menşe'ini anlamak için fikr ü nazarı epeyce uzun

[6]

bir zaman-ı mâziye ircâ' etmek lâzım gelir.

Lisân, hilkat-ı âdemle ibtidâ etmiştir. Fakat nev' i'tibârı ile ihtilâf u inkisâmı – tarihlerin de bildirdiği vechle – zaman-ı Nemrûd'a tesâdüf eder. Bir fikr-i sakîm ile Bâbil Kulesi'ni inşâ edenlerden her birinin min tarafi'llâh başka türlü lisân ile tekellüme başlaması lisânın ilk devre-i ihtilâfını teşkîl etmektedir. Ol bâbdaki istatistiklere göre kür'e-i arzda üç bin kûsûr lisân tekellüm olunmaktadır.

Her kavmin kendine göre bir lisânı ve lisân-ı resmîsi, her lisânın da yine kendine göre kavâ'id-i mahsûsası mevcûddur. Lisân pek ehemmiyetlidir. Lisân bilmeyenler, husûsalelhusûs lisân-ı mâder-zâdını hakkıyla bilip öğrenmeyenler pek büyük bir kusûr etmiş olmakla şâyân-ı mu'âhezdirler.

Hatta denilebilir ki dünyada her şey lisân ile kâbil, dilsizler bu hakîkate birer şâhittir.

Erbâb-ı fuzûl ü ‘irfândan biri şöyle demiştir: “Dünyada lisândan a’lâ ne tasavvur olunabilir? Lisân, râbıt’-i ma’îşet ü medeniyet, miftâh-ı ‘ulûm u ma’rifet, tercümân-ı hikmet ü hakîkathakîkattir. Ta’lîm ve tadrîs onunla icrâ edilir. Vezâ’ifen en mukaddes olan ‘ibâdât onunla ifâ edilir.”

Tahsîl-i lisânın elzemiyyeti bugün gayr-i kâbil i’tirâz bir hakîkat hükmünü almıştır.

[7]

Bizim ana dilimiz, lisân-ı resmîmiz Türkçe ve ta’bîrta’bîr-i diğerle ‘Osmânlıcadır.

Lisân-ı Osmânî, A’rabî ve Fârisî lisânlarıyla da karışmış olduğundan esâsı Türkçe de dâhil olarak üç değerli lisânın fesâhat u meziyetini, üç güzel bahçenin latif ü zarif çiçeklerini ihtivâ eder. Lisân-ı Türkî de diğer lisânlar gibi her ne kadar başkalarından isti’âne etmiş ise de esâsen başlı başına bir lisân olduğundan me’nûs Türkçesi mevcûd olan kelimeler yerine A’rabî ve Fârisî veyâ ecnebî kelimâtın isti’mâli asla muvâfık-ı maslahat değildir.

Her lisânın bir kâ’idesi olduğu misilli Türkçenin de kavâ’id-i esâsiyesi vardır. Bu kâ’ideler lisân-ı ‘Osmânî’yi doğru ve fasîh söyleyip yazmak usûlünü bildirir, ki bunun için de sarf ü nahvi ve diğer usûl ü levâzım-ı lisâniyyeyi bilmek lâzımdır.

[Sarf kelimelerin aslından ve binâsından, nahiv de kelimelerin cümle veyâ kelâmda alacağı ahvâlden bahseder.]

İKİNCİ DERS

Kitâbetin Ta’rîfi ve Derece-i Lüzûm u Ehemmiyeti

Kitâbet lügatte yazı yazmak ma’nâsındır. Fakat bundan, ma’nâsız sözlerin kalem ü mürekkebin i’ânesiyle kâğıda nakş ü tahrîri ma’nâsı

[8]

anlaşılmalıdır. Bununla beraber kitâbeti “hüsn-i hat” ma’nâsıyla telakki etmek de doğru olamaz. Kitâbetin ma’nâ-yi aslîsi: Kendinden ma’nâ anlaşılacak sûrette yazı yazmaktır. Daha

doğrusu ma'nâya delâlet etmek şartıyla kavâ'ide muvâfık, fikre mülâyim sem'a mutâbık tarzda tahrîren ifâde-i merâm etmektir. Yazılan şeylerde selâsetle vuzûh lâzım olup selis ü vazih olmayan cümlelerden ma'nâ istihrâcı müşkil ve belki de gayri kâbildir. Yazı okumak için yazılacağı, okumak da anlamak maksadıyla vukû'a geleceği cihetle yazılan sözlerin sûret-i vâzihada ma'nâları anlaşılacak tarz ve üslupta bulunması lüzûmu emr-i âşikârdır.

Hattın ta'bîr-i diğerle yazının tarih-i icâdı pek kadîmdir.

Ekser tarihlerin bildirdiği vechle yazı evlâd-ı âdemden "Hazre-ti İdris (a.s.)" in eser-i icâdı olup muhtelif şekilde mu'ayyen birtakım işâretlerin ağaç, taş, yaprak üstüne ve bilâhère deri üzerine hakk ve tersîmiyle başlamış ve mürûr-ı zaman ile birçok tebeddüle uğradıktan sonra hurufâna kalb edilerek el-yevm isti'mâl olunan şekl ü sûretleri bulmuştur.

Kitâbet, pek mühim ve herkese lâzım bir fenn-i celîl ü 'âlîdir.

Eşrafü'l- beşer hazret-i peygamber (a.s.) efendimiz "Erkeğin güzelliği lisânının fesâhatidir." meâlindeki "Cemâlü'r-recülü fesâhatü lisânihi"²⁾ hadis-i nebevieleriyle kadr-i kitâbeti â'lâ buyurdıkları gibi Cenâb-ı

[9]

'Ali dahi "Ekrimû evlâdeküm bi'l-kitâbeti feinne'l-kitâbete min ehemmi'l-ümûri ve a'zami's-sürûri"³⁾ kavli ma'rûfuyla onu tebdîl etmiştir. Bundan başka kitâbet "kutbu'l-edeb" tesmiyye buyurulmuştur. Bu gün en meşhûr bir â'lim, en muktedir bir mütefennin ma'lumâtını meydâna koymak, hem nev'ini fezâil ü müktesebât-ı 'ilmiyyesinden müstefid etmek için kitâbete muhtâctır. Vücûdlarıyla, muhteviyât-ı nâfi'alarıyla cemiyet-i beşeriyyeyi ihyâ eden dinî, hikemî, edebî, sinâ'î, fennî ne kadar kitap varsa hep kitâbet sâyesinde meydâna gelmiştir.

Kâtip, 'asker, esnâf, tüccâr, zürrâ', zengin ve fakir her kim olursa olsun kitâbete vukûf bunlar için elzemdir. Kâtip ve 'asker vazîfevazîfelerini îfâ, esnâf ile tüccâr ve zürrâ' işlerini lâyıkiyla tedvîr için suver-i muhtelifede muharrirât ve mektuplar yazmaya muhtâctır.

² Hadis: "Erkeğin (gerçek) güzelliği, dilinin güzelliğidir."

³ "Çocuklarınıza okuma yazmayı öğretiniz, çünkü okur yazar olma, işlerin en önemlilerinden ve sevinçlerin en büyüklerindedir."

Dünyada hiçbir sınıf halk yoktur ki kitâbete ‘arz-ı ihtiyâçtan vâreste bulunsun. Dünyadaki kâffe-i mu’âmelât-ı beşeriyeye az çok san’at-ı kitâbete müftekârdır.

Kitâbet olmasaydı vahdâniyet-i ilahiyyeyi dinî ve bunun mukteziyyâtından olan ahlâk-ı hasene ve medeniyet ü insâniyeti ta’lîm ve telkîn eden kitapları nereden bulurduk? Kitâbet olmasaydı hâssa-ı nâtıkıyyemizi bizden uzak olanlara ifhâm ile ifâde-i merâma nasıl muvaffak olurduk? Kitâbetin derece-i kadr ü kıymetini bi’l-fiil takdîr için okuyup yazması olmayanların her husûsta dûçar

[10]

oldukları müşkilât ve mezâhimi görmek ve bunların ailelerine yazmak istedikleri mektupları bile büyük türlü minnetle veyâ akçe sarfıyla başkalarına yazdırmak gibi hiç kimsenin arzû etmeyeceği bir hâle mecbûr olduklarını düşünmek kifâyet eder.

Binaen’âleyh kitâbet, en mühim ihtiyacât-ı insâniyye ve lâzıme-i medeniyetten bulunduğuna göre onun lâyıkıyla tahsîline gayret de vâcibe-i insaniyettir. Kitâbetle inşâ elfâz-ı müterâdifeden addolunmakta ise de kitâbet, usûl-i kaleme muvâfık yazı yazmak, inşâ da: kavâ’id-i edebiyeye mutâbık olmak şartıyla tasvîr-i merâm ve îcâd-ı kelâm ma’rifetidir. İnşâ, sarf ü nahivle beraber me’âni, bedî’, beyân ve bir derece mantık gibi ulûm-i edebiyeye kavâ’idine müsteniddir.

ÜÇÜNCÜ DERS

Kâtip ve Derecât-ı Küttâb ile Âdâb-ı Kitâbet

Sanat-ı kitâbete vâkıf ve usûl-i kaleme muvâfık olarak kusursuz yazı yazmak iktidârını hâi’z olanlara “kâtip” unvânı verilir. Yalnız istinsâh ve tebyîz ile uğraşp da kitâbetin icâp ettirdiği kavâ’ide vukûfvukûftan berî bulunanlar ve kendilerinden iki sözü bir araya getirip de bir şeyi yazmaya muktedir olamayanlar bu kıymetli nâma lâyık görülemezler. Bu gibilere yazıcı demek münâsiptir.

[11]

Bizde kâtip lafzı umûmiyetle resmî devâi’-re-i tahrîriyyeden ifâyı vazîfe edenlere ‘alem olmuşsa da ma’nâ-yı hakîkiyesi bu değildir. San’at-ı kitâbeti mutlaka devâi’-rde ifâyı vazîfe etmek üzere öğrenmek lâzım gelmez. Çünkü bu, sûret-i ‘umûmiyyede herkes için lüzûmlu bir san’attır. Bir tâcir veyâ bir ‘askerin lisânına göre tahsîl-i kitâbet etmiş olması da onları

kat'iyen mu'âhezeye duçâr etmez. Herkes lisân-ı mâderzâdını tekellüm ettiği gibi kitâbete de muktedir olmak lâzıme-i tabî'yyededir. Hele bu san'atta büyük bir iktidâr peydâsı mûcib-i şeref-i a'zîmdir.

Zamanımızda bir veyâ birkaç ecnebî lisânına vukûfu hâsıl etmek bile vazîfe hükmünü almıştır. San'at-ı kitâbete vâkıf olmayan bir 'asker zaten vezâ'if-i asliyyesini sûret-i matlûbmatlûbede îfâya muvaffak olamaz. Çünkü vezâi'f-i celile-i 'askeriyede diğer husûslar gibi yazıdan, mu'âmelât-ı tahrîriyeden hiçbir vakit beri bulunamaz. Tâcirler, rencberler de böyledir. Kitâbet bütün san'at ve vezâ'ifin esâsı, rûkn-i mühimmdir.

Kâtip, münşi ve muharrir kelimelerini aynı ma'nâda kabul etmek sahih ise de bizde kâtip mutlaka devâi'r-i tahrîriyye'-i resmiyyede me'mur olanlara ve münşi 'ulûm-ı edebiyeye âşinâ olup yazdığı şeyleri şevk ü lezzetle okutanlara ve muharrir ise sûret-i 'umûmiyyede neşr-i âsar ile iştigâl edenlere derler.

Yazıdan yazıya fark olduğu gibi kâtipten kâtibe de fark

[12]

vardır. Ashâb-ı dâniş ve irfan bizdeki kitâbetle kâtiplerin derece-i ma'lumât ve mahâret-i tahrîriyyelerine göre sunûf-ı küttâbı ber-vech-i âtî dört dereceye taksîm etmişlerdir:

1. Yazıcı olup 'avâma müte'allik mektupları, 'arz-ı hâlleri, esnâf ve tüccâr yazılarını yazabilecek derecede cüz'î bidâ'aya mâlik olanlardır.

2. Kâtiptir ki bunlar derece-i evlâda bulunanlardan ziyâde ma'lûmâtı câmi' ve usûl-i kalem denilen kâ'ide-i mer'iyeye göre her türlü mevâdı kaleme almaya muktedirlerdir.

3. Münşî, veyâ edîb olup 'ulûm-ı edebiyeye vukûf-ı kâfisi mevcûd, ciyâdet-i karîhâya mâlik ve yazdığı şeyleri herkese şevk ve lezzetle okutturmaya muvaffak olanlardır.

4. Münşî-i kâmidir ki 'ilm ü edebde kudret-i kâmile, feyz-i îcâd ile tab'-ı selîmi mevcûd, fezâ'il-i celile-i insaniyyeyi câmi', belîğâne idâre-i lisân u kaleme muktedir, her şeyde ma'lûmât-ı tecribiyeye sahip olan zevâta itlâk olunur.

Kâtiplerin dört rûkne ri'âyetleri lâzımdır ki bunlara "erkân-ı erba'a">> ta'bîr olunur:

1. Bir kelimenin hangi lisâna mensup olduğunu bilmek ve ma'nâsını, sûret-i imlâsını bilerek doğru okumak ve doğru yazmak.

[13]

2. Lisânı sadeleştirmekle beraber me'nûs Türkçeleri mevcut olan kelimâtı diğerlerine tercihen isti'mâl etmek.

3. Herkesin anlayabileceği vechle açık vahşiyâtta ma'nâsız râbitalardan, elfâz u ta'bîrât-ı mehcûreden 'ârî 'ibârât ile yazmak.
4. Muhâtap veyâ sâmi'in hâlini, şânını, mizâc u meşrebini, fehm ü iz'ân-ı derecesini nazar-ı i'tibâra alarak ona göre tasvîr-i efkâr etmek [sözün mukteza-yi hâle mutâbakatı].

Kâtipler için derecât-ı erba'a tasavvur olunduğu gibi muharrerât için de be-rvech-i âtî dört derecenin kabûlü tabî'idir:

1. Derece-i 'âdiyyedir, ki aile mektupları, senedât, 'arz-ı hâller, i'lânlar bu miyânda dâhil olup herkesin anlayabileceği -bileceği sade, açık ve külfetten âzâde 'ibârelerle yazılır.
2. Vüs'at derece olup kâtibâne yazılan şeyleri ihtivâ eder. Resmî, gayr-i resmî, rûtbe, me'muriyet, vilâdet, eyyâm-ı mahsûsa tebrikleri, teşekkürnâmeler, 'âdi derecedeki nutuklar ve fûnûn kitapları bu kabildendir.
3. Â'lâ derece olup kavâ'id-i edebiyeye muvâfık yazılan şeylerdir.
4. Alelâlî derecedir, ki bu da kitâbetin derece-i bâlâterfîndir.

[14]

Tab'ân olduğu gibi lisânın, kaleminde nâzik ve sadâkat-i kâmileye sahip olan kâtiplerin ve pâdişâhına, memleketine ve 'umûm nev'-i beşere nâf'i âsâr-ı hayriyye vücûda getiren ciddi muharrirlerin her zaman mazhar-ı rağbet ve ihtirâm olacaklarına şüphe yoktur.

ÂDÂB-I KİTÂBET

Ma'lumdur ki lisân ile kalem Cenâb-ı Hakk'ın insanlara en büyük ihsân-ı rabbânisi olan hakikat ü hikmet vâsıtalarıdır. Bunların alet-i rezâlet makâmında isti'mâlî san'ât-ı ubudiyet ve şeref-i insaniyetle asla tevâfuk etmez. Herkes ve bilhâssa her kâtip veyâ muharrir yazacağı şeylerin terbiye ve ciddiyet dâ'iresinde bulunmasına dikkatle avama müte'allik sözler ve müzeyyifâne ifâdelerden her hâlde mücânibet vazîfesi olduğunu bilmelidir.

DÖRDÜNCÜ DERS

HÜSN-İ HAT VE İMLÂ

Kitâbet bir san'ât-ı mümtâze olduğuna göre yazı da onun âlet-i mahsûsa-i mu'tenâbahâsıdır. Yazı sözün zarfı hükmünde olup tahrîrden maksat okumak okumaktan da garaz

bilhâssa ma'nâ-i fasih olduğundan sözdeki güzelliği nazar-ı dikkate almayıp da sırf yazının güzelliğine ehemmiyet vermek bittab'i abestir.

[15]

Bazı güzel yazılar vardır ki okunamaz; yine bazı çirkin yazılar görülür, ki okunaklıdır.

'Ulemâdan ekseri "el-hattu-mâ-yukrâ" kavliyle yazının okunacak derecede olması kifâyet ettiği fikrinde bulunmuşlardır. Filhakika çirkin ve fakat okunaklı bir yazı okunmaz güzel bir yazıya her vakit tercih olunur. Ancak şurasını da nazar-ı dikkatten dûr tutmamak lâzımdır ki bir yazı hem güzel hem de okunaklı olursa diğerlerine elbet müreccahtır.

Hattâtlık da resim 'idâdında olarak sanâyi-i nefiseden ma'duddur. San'âtın tekâmülü san'âtkârın mahâretiyle beraber âletin de mükemmeliyetine vâbeste olduğundan san'ât-ı kitâbeti tezyîn ü ikmâl eden şeylerden başlıcasının hüsn-i hat olduğuna kanâ'at hâsıl etmek zaruridir. Bu hâlde kâtiplerin hem mahâret-i tahrîriyyeye hem de hüsn-i hatta mâlik olmaları san'âtlarındaki tekâmülü gösterir. Güzel, okunaklı ve ma'nâca fasih yazılar kârînin hem nazarlarını hem de vakarlarını okşar; onlara doyulmaz bir lezzet bahşeder. Mülkümüzde hattâtlıkla geçinen pek çok erbâb-ı san'ât mevcuttur. Her lisâna göre çeşitli yazılar her çeşide nazaran da kavâ'id-i tahrîriyye vardır. Bizim hattımız sülüs, nesih, rik'adır. Fakat hatt-ı resmîyemiz rik'a ile divânîdir.

Lisân-ı Osmânî için kabul olunan hat esâsen hatt-ı Arabî

[16]

ise de girift, kırma vesâi' re gibi lüzûmsuz envâ-ı kesiresi husûle gelmiştir. Lisân-ı Fârisî'ye mahsûs olan hatt-ı ta'lik alelekser muhâkim-i şerîyye â'lâmâtında isti'mâl olunmakta olduğu gibi kütüb resâi'l-i matbu'a ile sernâme ve unvânlar ve levhalar heman kâmilen sülüs, mahrurât-ı rik'a ve ferâmin-i 'âlişân ile evâmîr-i 'âliyye divânı ta'bîr olunan yazılarla yazılmak minelkadim mer'î usûl ü âdet hükmündedir. Binaenaleyh kütüb ü resâi'l-i matbu'a ile sernâme ve levhalarda sülüs diğerlerinde rik'a yazısının isti'mâli münâsiptir.

İMLÂ

Bir lisânın hâvî olduğu kelimeleri doğru yazmaya imlâ derler. Bir kelime doğru yazılmazsa ondan ma'nâ istihrâcı mümkün olamaz. Ma'nâsız bir şey yazmak da abesle iştigâl kabilindedir. Şu keyfiyet-i nazar ehemmiyete alındığı takdîrde zâhir olur ki bir kâtip için kitâbetten evvel imlâ öğrenmek taht-ı mecbûriyettir. İstimâl ettiği kelimelerin imlâsını

yanlış yazarların erbâbı nezdinde düçâr olacakları hicâbı tasvîre hâcet var mıdır? Şu kadar denebilir ki kâtipler için imlâsızlık pek büyük bir nâkise, pek büyük bir ayıptır.

Herkesin istediği tarzda yazı yazması, imlânın muhtelif sûrette olması okuyup yazma husûslarını eşkâl u ma'nâ istihrâcını da tas'ib eder.

[17]

Gazete ve resâi'l-i mevcûdeden ekserinde imlânın yeknesak bir hâle ircâ'ı lüzûmundan bir zaman bahsedilmiş idi. Bu lüzûmu bütün erbâb-ı kalem tesâdüf ettikleri hâlde yine husûl-i maksudu tamamiyle te'min edememiş, herkes kendi bildiğinden şaşmamıştır. Hâl böyle olmakla beraber imlâ-i Osmânî'ye ciddi hizmetleri sebak eden zevât-ı kirâm da eksik değildir. Biz burada lisân ve imlâyâ dair mütenevvi eserler neşreden ekser erbâb-ı kalemin kabul ettikleri tarz-ı imlâyâ dair bazı kavâ'id ve nümûneler göstereceğiz ki kitâbetle beraber imlânın da te'mini mümkün olabilsin. Şöyle ki:

Arabî, Fârisî veyâ ecnebi olan kelimâtı bu lisânlarda kabul edilen imlânın gayrında yazmak abes olduğu gibi bu bâbda bir salâhiyet de yoktur. Bilfarz "hâce (خواجه)" kelime-i Fârisî'sini lisânımızda okuduğumuz gibi yazarsak "hâce (هاجه)" veyâhut "hoca (خوجه)" sûretinde yazmak icap eder ki pek münâsebetsiz olur.

Fakat Türkî veyâ Türkçeleşmiş kelimâtı en fasih tekellüme göre telaffuz ve tahrîr etmek icâb-ı maslahattır. Meselâ: Olunan(اولنان), görülemez(کوريلهمز) kelimelerini olunan(اولونان), görülemez (کورولهمز) sûretlerinde yazmak da doğrudur. Kelimât-ı Arabîyye ve Fârisîyye'nin nasıl yazılacaklarını esâsen o lisânlara ait kütüb-i kavâ'id gösterir. Türkçe de böyledir. İmlâ en ziyâde ciddi ve muktedir kavâ'id-i lisâniyyeye âşinâ zevâtın

[18]

kitaplarını mutâla'a, eserlerini tetebbu' ve bilhâssa ülfet-i tahrîr ile meydana gelir. Bir kelimenin Arabî veyâ Fârisî veyâhut Türkî olduğunu lügat kitapları pek âlâ gösterebilir. Lisân-ı Arabî'ye ve Acem'e mahsûs hurufât onları pek iyi tefrîk eder. Şöyle ki: ع,ظ,ض,ح,ذ,ث harfleri esâsen huruf-ı Arabîyye'dendir. چ,ژ,پ harfleri Fârisî olup چ,پ harfleri kelimât-ı Türkî'de mevcut ve Fârisî ile müşterektir.

ا,ب,ت,ث,ج,د,خ,ح,ذ,ر,س,ش,س,ر,د,خ,چ,ت,ب,ا harfleri ise kadim Türk lisânının huruf-ı hecâsı olmak üzere vaktiyle kabul edilmiştir.

Sırf Türkçe olan kelimelerde huruf-ı Arabîyye'yi ve lisân-ı Arabî'de dahi Türk ve Acem'e ait huruf ile kâf-ı Fârisî'yi ve sırf Türkçe üçünü kâfi ve Fârisî'deki ژ harfini kullanmamak kâ'ide-i umûmiyedendir.

Bu hâlde bir ibârede: Mezhep (مذهب), salavat(صلوة), irfân(عرفان), zuhûr(ظهور), kitap(كتاب), hikmet(حكمة), hayat(حياة), inâs(اناث) gibi kelimeler bulunursa Arabî ve Jale(ژاله), Jülide(ژولیده), Pervin (پروین), çeşm(چشم), padaş(پاداش) gibi kelimeler görülürse Farisî, su(سو), yün(یون), bey(بک), yirmi(یکرمی), görmek(کورمک), kanat(قناد), pencere(پنجره), kapı(قاپی), el(ال) vesâi're gibi kelimeler bulunduğu takdîrde Türkçe olduğuna hükmedilmek tabî'idir.

[19]

Arabî'de bazı kelimeler vardır ki sûret-i telaffuzları elifli olduğu hâlde imlâda elifsizdirler. Rahman(رحمن), semavât(سموات), lakin(لکن), kezalik(کزلك) gibi.

Arabî kelimâtın sonundaki ta harfi şöyle: ت yazılırsa ta-i tavil böyle ة yazılırsa tai-i gird derler. Ta-i tavil ekseriyâ müennes i'tibâr olunan kelimeler nihâyetinde bulunur. Şefkat(شفقة), ri'âyet(رعایة), asalet(اصالة), merhamet(مرحمة) gibi. İltifât(التفات), niyet(نیت), zât(ذات) gibi kelimelerin nihayetindeki ta-i taviller nefis-i kelimedendirler.

Ta-i girdle yazılan kelimâtın evveline elif lam veyâ lamelif gelirse tâların üzerindeki noktalar hazf olunur. Hasbelsadaka(حسب الصداقه), hıfzıssihha(حفظ الصحة) gibi. Ta-i gird Arapçaya mahsûs olduğundan Türkî ibârât arasındaki o misilli kelimâtı aynıyle yazmak evlâdır. Salât(صلاة), mükâfât(مكافاة), bidâyet(بداية) gibi.

تا ve ط harflerinin mahreçleri bir ise de “ta(ط)” Arabî'ül-asl olduğundan Türkçede “ta” ile okunan Türkî'ül-asl kelimeleri “ta(تا)” ile yazmalıdır: Çatı(چاطی), bataklık(باطاقلق) gibi kelimeleri çâtı(چاتی), bâtâklık(باتاقلق) sûretinde yazmak icâp eder.

Bir de (حا) harfi huruf-ı Arabîyye'den olduğundan bunu aslen Türkçe olan kelimâtta isti'mâl etmek câ'iz olamaz. Haykırmak(حایقیرمق) gibi kelimeleri haykırmak(هایقیرمق) sûretinde yazmalıdır. (حا) harfli bir kelime sakil ise Türkçede (خا) ile, hafif ise (ها) ile yazmak

[20]

münâsiptir. Türkçede (دال) harfi olmadığından (ض) mahrecinde (طا) ile yazılan kelimeleri “dal”a kalb etmek, ale'l-husûs dal huruf-ı hafifeden olduğundan bunu sakil huruf-ı câ'm'i kelimelerde kullanmak kâ'ide ve şive-i telaffuza mugâyirdir. Doğruyu (“طوغرو)طوغری”

oda(اودا)yı “اوطا” yazmalıdır. Bilhâssa (اوده) yazılırsa hânedede, (اودا) yazılırsa ehîbbâ ma'nâsına gelir.

Nihâyetlerinde vâvvâv (واو) veyâhut ya (يا) bulunan kelimelerinden hangisinin vâvvâv ile ve hangisinin ya ile yazılacağını sûret-i telaffuza nazaran ta'yin etmelidir. Meselâ: Tarihli(تاريخلى), karşı(قارشى), kapı(قاپى), iyi(اىى) kelimelerinin imlâları doğrudur. Türkçe kelimelerin ilk hecâsı nasıl başlarsa diğerleri de ona tab'ian telaffuz olunur. Bunların tabî'i bazı müstesnâları bulunur. Meselâ: Kuzu (قوزى) kelimesinin ilk hecâsı hareke-i sakile ile başladığından diğer hecâları da sakil okunmak lâzım ve bunu “قوزو” şeklinde yazmak âhenk ve şive-i telaffuz lisân-ı muktezeyâtındandır.

Sakil olan Türkçe mastarlarla esma-i Türkîyye Türkçe nihâyetlerindeki kâflar mücerred bulunurlarsa sadâ-yi aslileriyle okunup yazılırlar. Şu kadar ki mastarlar, fiil-i mâzi, fiil-i muzâri ve isimler de ahvâl-i semâniye-ün bih(mücerred, mef'ulün ileyh, muzâfun ileyh, mef'ulün fih, mef'ulün leh, mef'ulün ma'a, mef'ulün anh)'den birine uğrarsa kâflar gayna tebdîl eder. Sokak(صوقاق), kabak(قاباق), budak(بوداق), sokağı(صوقاغى), kabağı(قاباغى),

[21]

budağın(بوداغك) gibi. “Sanduk(صندوق)” Arabî'ül-asl olduğundan heyetiyle sandığı(صندوقى) yazmak icap eder.

Bu hâlde karakol(قدهقول), bırakıldığı(براقلد يغى), takıldığı(طاقيلد يغى), yok ise(يوق ايسه) kelimelerini karağol(قرهغول), bırağıldığı(براغليدىغى), tağıldığı(طاغليدىغى), yoğusa(يوغيسه) sûretlerinde yazmak yanlıştır. Şive-i telaffuza mugâyirdir.

Arabî'ye mahsûs bazı harfler Fârsî kelimelerde bulunabilir. Fakat bu nev'i kelimeler hadd-i zâtında Arabî olup sonradan Fârsî kelimât sırasına geçmiştir. Türkçe de böyledir. Meselâ: Araba(عربه), ayva(عيوه), entari(عنترى) sûretinde yazılan kelimeler esâsen Türkçe olduklarından araba(آرابه), ayva(آيوا), entari(انتارى) tarzında yazılmalıdır. Çünkü ayn harfi esâsen Arab'a mahsûs hurufâtandır.

Osmânlıca huruf-ı hecâdan yirmi üçü sadece birbirlerine benzediklerinden bunlara huruf-ı müteşâbihe derler. Bunlar her ne kadar imlâyı eşkâl ederse de hangilerinin hangi harflerle yazılacağını mâdde-i asliyye ve suve-i tasrifîyyeleri gösterir. Huruf-ı müteşâbihe şunlardır:

(ا, ع, ء): Su'âl(سؤال), itibâr(اعتبار), in'âm(انعام) gibi.

(ط, ت): Tahta(تحتہ), tâkat(طاقت) gibi.

(ص, ث, س): Semen(سمن), semen(ثمن), sınıf(صنف).

(ح, خ, ه): Hiddet(حذت), Hud'a(خدعه), hâdim(ہادم).

(د, ض): Dalâlet(ضاللت), dalmak(دالمق).

[22]

(ظ, ز, ر, ض): Tazmin(تضمن), rezânet(رزانت), rezâlet(رذالت), zulmet(ظلمت).

Kâf izâfetle nun: Ana (آنا, انا).

Kâf-1 vâvvâvî ve yayî: Geldiğinden(کلدیگندن), dönmek(دوگمك), önmek(اوگمك) gibi.

Teşdîd, elfâz-1 Arabî'ye ve Fârisîyye'ye mahsûstur. Şevvâl(شَوَال), meddâh(مَدَّاح) gibi. Eğer kelime Türkî olursa matlûb olan harf iki tane yazılır. Belli(بَلَلِي), elli(الِي), emmek(اممك) gibi.

İmlâya ait kavâ'idin kâfesini bir derse sığdırmak ve hatta bir kitâbet kitabına tamamıyla derç etmek gayrimümkün ve münâsebetsiz olduğundan bu derste münâsip olanların zikriyle ve kitabın zeylinde de en müsta'mel kelimâttan bazılarının sûret-i telaffuz ve imlâlarını hülâsaten cetvel tarzında ira'e ile intifâ ettik.

BEŞİNCİ DERS

TENEVVÜ-Yİ HURUFÂT VE KİNÂYÂT

Lisân-1 Osmânî'de esâsen beş nev'i elif mevcut olup onlar da bervech-i âtidir:

1. Elif-i imlâdır ki, hareke makâmında fethaya ve bilhâssa fetha-yı sakileye delâlet eder. Tam(تام), baş(باش), olmamak(اولمامق) gibi.
2. Elif-i maksuredir; باه şeklinde yazılıp elif gibi

[23]

okunur. Mevla(مولى), Mustafa(مصطافى), dava(دعوى) gibi.

3. Elif-i memdudedir. Arap ve Fârsî'de med ile okunur. Âmin(آمين), âmir(آمر), âbad(آباد) gibi.
4. Elif-i hafî olup lafzda mevcut hatta mefkûddur. Allah(الله), rahman(رحمن) gibi.

5. Elif-i ivazdır. Üstün tenvininde bulunup okunmaz. Lütfe(n) (لطفاً), kerem(n) (كرماً), hâle(n) (حالاً) gibi.

Hâ (ها) üç nev'idir:

1. Hâ-i aslî veyâ lafzidir ki asıl sûretiyle telaffuz olunur. Her(هـ), mehl(مهـل), çâh(چاه) gibi.
2. Hâ-i resmiyye veyâ imlâdır. Hareke makâmında fethaya delâlet eder. Bende(بنده), asma(اصمه) gibi.
3. Hâ-i mevkûfedir. Noktanın ıskâtıyla hâ-i resmîye ispatıyla mevkûfe denir. Menkıbe(منقبه), meymene(ميمنه) gibi.

Yâ (يا) üç nev'idir:

Yâ-i aslî veyâ lafzidir. Yel(يل), seyr(سير), mey(مى) gibi.

Yâ-i imlâdır, kesreye delâlet eder. Dış(طيش), lif(ليف), bil(بيل) gibi.

Yâ-i memdudedir. Arabî ve Fârsî kelimelerde bulunur. Nebî(نبى), ferdî(فردى), valî(والى) gibi.

[24]

KâfKâf dört türlüdür: Kâf-1 Arabî'dir. Kâtip(كاتب), kesb(كسب) gibi.

1. Kâf-1 Fârisî'dir. Gil(گل), genc(گنج) gibi.
2. Sağır kâf veyâ kâf-1 Türkî'dir. Deniz(دکز), ana(اكا) gibi.
3. Kâf-1 yâyidir. Değer(دگر), beğ(بك) gibi.

VâvVâv dört nev'idir:

1. VâvVâvVâv-i aslî veyâ lafzidir. Vakit(وقت), alev(علو) gibi.
2. VâvVâv-1 imlâdır; zammeye delâlet eder. Yol(يول), burgu(بورغو), kuş(قوش) gibi.
3. VâvVâv-1 memdudedir. Kelimât-1 Arabî'ye ve Fârsî'ye mahsûstur. Bedgû(بدگو), husûs(خصوص), adû(عدو) gibi.
4. VâvVâv-1 imâledir. Hâh(خواه), hânende(خواننده), hâce(خواجه) gibi.

KİNÂYÂT

Haşviyât kabilinden bazı elfâz u ta'bîrât vardır ki bunlara kinâyât nâmı verilir. Merkûm, mezkûr, mûmâileyh, müşârünileyh gibi. Bunlar her ne kadar Arabî olarak kabul edilmiş ise de Arabî'de esâsen böyle ta'bîrlere mevcut olmayıp bunlar sonradan meydana getirilmiştir.

Bir kıt'a, bir bâb, bir re's, bir aded, bir nefer gibi zevâ'it de bu kabildendir ki bunlar ibareyi teşviş, ma'nâyî iğlâk ile lisâna sıklet vermekten başka bir şey değildirler. Bir bâb-ı dükkân yerine

[25]

bir dükkân bir re's-i bâr-gîr yazılacak yerde sadece bir bâr-gîr demek lâzım gelir.

“İlm-i heyet tahsîli elzem bir ilm-i âli ise de ilm-i mezburdan evvel birçok ulûm-ı riyâziyyenin tahsîli lâzım gelir.” ibaresini “İlm-i heyetin tahsîli elzem ise de bundan evvel birçok ulûm-ı riyâziyyenin tahsîli lâzım gelir.” tarzına ircâ edersek mevâfıktır.

Ekser hendese kitaplarında “Hatt-ı müstakim hatt-ı müstakimin âhirin ile bir noktada muttasıl oldukta hatteyni müstakimeyn mezkurateyn tarifinde hâdis olan zâvitân-ı mütecâviretân” tarzında sâkil, muğlak ibârâta tesâdüf olunur. Bunu şöyle:

“Bir hatt-ı müstakim diğer iki hatt-ı müstakim ile bir noktada bitiştiği zaman her iki cihette hâsil olan mücâvir zâviyeler” desek hem sıklet bertaraf edilmiş olur hem de kitâbetin icâp ettirdiği sadelikle vuzûh temin edilir. Binâ'enaleyh kinâyât kabilinden olan elfâzı mümkün olduğu mertebe isti'mâl etmemek kâ'ide-i kitâbet icâbındandır.

[26]

ALTINCI DERS

AKSÂM-I KİTÂBET, KELÂMA MÜTE'ALLİK MÜTÂLA'A, ELFÂZ-I MÜREKKEBE VE GAYRI RESMÎ EVRÂK VE MEKÂTİBE Â'İT TA'RİFÂT

Kitâbet esâsen biri resmî ve diğeri gayrı resmî veyâ husûsi olmak üzere iki kısma ayrılır. Kitâbet-i resmiyyeden evvel gayrı resmî kısmın da istinâsı lâzım olduğundan burada da evvelâ husûsi ve sonra resmî kısımlarından bahsetmek münâsip görülmüş ve kitâbetin derecât-ı erba'asından âdi, vasat ve bir dereceye kadar âli kısımlarından ibâret olan derecât-ı selasesi nazar-ı i'tibâra alınmıştır. Kitâbet-i husûsiye ma'nâsından da anlaşılacağı üzere umumiyetle resmen gayrı husûsât ve evrâka ta'alluk eder ki aile mektupları, umumiyetle tebrîknâmeler ve taziyenâmelerle eşhâs beyanındaki senedât vesâire gibi şeyler bu miyânda dâhildir.

Kitâbet-i resmiyye bahs-i mahsûsunda da görüleceği vechle “usûl-i kalem” denilen tarzda yazılan her türlü muharrerât ve evrâk-ı resmiyyeyi ihtivâ eder. Muharrerât-ı

husûsiyyenin muhteviyâtıyla sûret-i tertibâtı hakkında kat'î ve daimi bir kâ'ide beyânı hiçbir zaman mümkün değildir. Bunlar,

[27]

yazanların derece-i ma'lumâtına, mertebe-i ihtisâsâtına, ciyâdet karihalarına muhâtap veyâ sam'in hâl ü şânına ve beynlerindeki husûsiyet-i ahvâle göre tebeddül eder. Ezcümle bir zâta yazılacak rütbe tebriğinde ekser inşâ kitaplarımızın lüzûm gösterdiği vechle evvela mukaddime-i tebrîk, sâniyyen tahmid sâlisen berâ'at-i istimplâl, râbian ezhâr-ı meserret, hâmisen du'â, sâdisen rica-i tebeccüh veyâ uhuvvet-i mahabbet gibi tertibâtın sırasına ri'âyet ve mutlaka bu tertipte tahrîr lâzım gelmez. Tebrîk eden kimse derece-i hissiyâtına, kudret-i kalemiyyesine ve tebrîk olunan zât ile beynlerindeki mu'ârifeye göre tasavvur ettiği şeyleri fikren ihdâr ve bu sırayı takip etmeksizin güzel bir tebrîknâme yazılabilir. Bu gibi tertibâtın aynıyla ve hakkıyla icrâsını talep etmek hissiyâtı bir tertibe icrâ', kalemi yalnız bir yoldan sevk ile kitâbetin vadi-i latif ve ciddisindeki cevelânını tenkîs ve kat' edeceği mesâfâtı tahdid eylemek demektir.

Ancak ta'bîr-i umûmîsiyle kitâbet için bilinmesi elzem olan usûl-i kavâ'id-i esâsiye mevcuttur ki her neye dair olursa olsun bir şeyi kaleme alacağı zaman bunları nazar-ı i'tibâra almak iktizâ eder. Bu bâbdaki usûl-i kavâ'id-i mahsûsa dersi âtîde hülâsaten gösterilmiştir.

Kelâma Mûte'allik Mütâla'a

Birtakım kelimâtın bir araya

[28]

getirilip ma'nâya delâlet edecek sûrette tertip edilmesinden kelâm husûle gelir.

Kelam: Tam, zâid ve nâkıs olmak üzere üç hâlden hâlî olamaz. Tam olan kelimelere (müsâvât), zâid olan kelimelere (itnâb), nâkıs olanlara da (icâz) ta'bîr olunur.

Itnâb yani sözü lüzûmundan ziyâde uzatmak, hele (itnâb-ı muhil) ta'bîr olunan derece-i ifrâtı iltizâm ile uzattıkça uzatmak kâ'ide-i kitâbete külliyyen mugâyirdir. Kitâbetin kavâ'id-i asliyye ve esâsiyyesinden biri de sözü noksan veyâ zâid olmamak şartıyla muhâtaba çok ma'nâlı az kelime ile anlatmaktır. Bu hâlde bir şeyi az kelime ile tamamıyla ifâde etmek mümkünken çok kelime isti'mâlinden mücâribet-i lâzime-i kitâbettir. Fakat bir fenne

müte'allik bir hakîkatin bir kitapta münâsibi kadar izâh edilmesinden tabî'i ıtınâb hâsıl olamaz. İcâzın makbul ve gayrı makbul olmak üzere iki nev'i vardır:

Bir sözü teşkîl eden kelimeler az olur da çok ma'nâ ifâde ederse makbul, ma'nâsı anlaşılamayacak derecede nâkıs olursa gayrı makbuldür.

İtnâba misâl: “Dün sabah erken kalktım, mağazaya indim. Kahvemi içmeye başladığım sırada lütfnâme-i aliyyenizi alıp okudum. Sipariş buyurulan eşyanın matlûb-ı vechle mübâya'ası için saat sekizde bizzat çarşıya inerek bütün dükkân ve mağazaları [29]dolaşım. Kimi o çeşit malın bir hafta sonra geleceğini beyân, kimi de o nev'i burada bulunamayacağını dermiyân etti. Bendeniz bu sözleri nazar-ı ehemmiyete almayarak mağazaları birer birer ziyarete koyuldum. Fakat hiçbirinde istediğiniz şeyleri bulamadım.”

Bir defa sabahleyin erken kalkıldığından mağazaya inip kahve içerken mektubun alındığından bahsetmek zâiddir. Bir mektubu aldıktan sonra okumak ise tabî'i olduğundan aldım dedikten sonra okudum sözü fazladır. Sâniyyen sipariş buyurulan ta'bîrinden fâi'l-i meçhul gösteriliyor. Sâlisen matlûb-ı vechle mübâya'ası kaidine hacet yoktur. Siparişin elbet matlûb-ı vechle ifâsı zaten meşruttur. Râbian çarşıya saat sekizde gidildiğinin ve mağazacılara ait ifâdenin beyânı da lüzûmsuzdur. Bu sebeple yukarıdaki ibârede ıtınâb vardır.

Bunu ıtınâbdan kurtarıp “Lütfnâmenizi aldım. Sipariş buyurduğunuz eşyayı bütün mağazaları dolaşmak sûretiyle aradım da bulmak mümkün olmadı.” sûretinde tam veyâ bir derece icâz-ı makbulü gösterir tarzda yazmak mümkündür.

Elfâz-ı Mürekkebe – Muhtelif ma'nâları hâvî iki veyâ veyâ daha ziyâde lafızlardan müteşekkil isim ve sıfatlara elfâz-ı mürekkebe

[30]

derler ki bunları lafz-ı vâhid sûretinde yazmak Fârisî'ye mahsûs bir kâ'ide veyâ şive-i hatt iktizâsıdır. Yekzebân, hoşbâ gibi kelimelerin okunmasını tas'ib etmemek üzere kelimât-ı Türkîye'yi daima birbirinden ayrı yazmak lâzım gelir. Meselâ: Hâlbuki, bundansonra, müddettenberi, ondokuz gibi kelimeleri hâl bu ki, bundan sonra, müddetten beri, on dokuz sûretlerinde yazmak münâsiptir.

GAYRI RESMÎ EVRÂK VE MEKÂTİBE Â'İT TA'RİFÂT

Gayrı resmî olan evrâk ve mekâtîp, muhteviyâtına ve hâl ü şânlarına nazaran sûret-i umûmiyede muhtelif isimlerle yâd olunurlar ki başlıcaları bervech-i âtidir:

Mektup, arıza, tezkire, tavsiyenâme, tebriknâme, teşekkürnâme, taziyenâme, afiyetnâme, senedât, î'lânât ve â'di nutuklar vesair buna mümâsil mevâd.

Mektup – Yekdiğerinden ayrı beldelerde bulunan kimseler beyanında cereyân eden muhâbere varakasıdır. Küçükten büyüğe yazılırsa arıza derler.

Tezkire – Aynı beldede bulunanlar beyninde te'âti olunan muhâbere varakasıdır.

[31]

Tavsiyenâme – Bir diğerinden matlabını is'âf ricâsıyla münâsip zevâta yazılan arıza veyâ mektuptur ki bunu yazıp gönderen kimse kendi veyâ gayrısının işinin tervici hakkında temenniyâta bulunursa tavsiyenâme (istirhâmnâme) nâmına tahavvül eder.

Tebriknâme – Velâdet, bayram, rütbe, nişân vesaire gibi şeyleri mübâreklemek üzere yazılan mektuplardır.

Teşekkürnâme – Bir lütfa veyâ tebriğe mukâbil teşekkürü mütazammin yazılan muharrerâttır.

Taziyenâme – Bir kederden mütevellit teessürâtı izâleye medâr olmak üzere düçâr olanlara yazılan teselliyet âmiz mektuplardır.

Mürsel – Gönderen zâta mürsel derler.

Müsel'ün İleyh – Gönderilen zâta mürsel'ün ileyh ta'bîr olunur.

Telgrafnâme – Telgrafhâneler vâsıtasıyla icrâ edilen muhâbberât-ı berkıyyedir ki sûret-i ifâdede ihtisâra çok ri'âyet edilmek lâzımdır.

[32]

YEDİNCİ DERS

UMÛMİYETLE USÛL-İ KİTÂBET, USÛL-İ TEHZİB, TAHSİL-İ KİTÂBET NEYE MÛTEVAKKİFTİR?

Yazı yazmak için insanda evvelâ fikir lâzımdır. İyi yazmak da iyi düşünmek, iyi hissetmek, iyi ifâde eylemekle mütevakkıftır. Her neye dâir olursa olsun kaleme alınacak şeylerde selâsetle vuzûha dikkat şerâ'it-i esâsiyyededir.

Selâset, elfâza; vuzûh dahi, ma'nâya â'ittir. Selis ve vâzih olmayan sözler hem kırâ'tten sıklet ve hem de ma'nâyı fehm ve idrâk husûsunda su'ûbet peydâ eder. Lisânın fesâhati tabî'liğindedir.

“Çıktıkça lisân tabî'iyatinden

Elbette düşer fesâhatinden.”

Mealî yek-nazarda zihne tebâdür edecek derecede vâzih, kaba olmamak üzere sâde ve külfet-i tasannudan âzâde bir tarz-ı tahrîr zamanımızda en makbul olan usûl-i kitâbettendir.

Cümlelerin zincirleme dedikleri tarzda yekdiğerine rabtı, on beş yirmi satırda bir tevakkuf kadar lisânı tabî'liğinden çıkararak ma'nâyı iğlâk ile insana usanç veren şey yoktur.

[33]

Hele tetâbu'-i izâfat sadeliği, ma'nâyı bütün bütün ihlal, tas'ib ve işgâl eder.

“Usûl-i tahrîr” denilen kudret-i tahrîriyyenin tabaka-i bâlâterinde üslubun(Herkesin kendine mahsûs tarzda ifâdesi) ‘âdi, sade, müzeyyen ve ‘âlî gibi envâ'ı ve bunlardan her birinin kendine mahsûs meziyet ve letâfeti mevcut ise de bizim bahsimiz kitâbetin bilhâssa vasat derecesi olduğuna göre işbu üslub-ı beyânın burada zikri münâsîp görülememiştir. Bu hâlde kitâbette: Selâsette vuzûha ri'âyet, sözün muktezâ-ı hâle mutâbakatı kelimelerin imlâ-ı aslî ve sahiha muvâffakati şerâ'it-i esâsiyedendir.

Kâtipler için yazılacak mevâdda haşviyât*¹ ve zevâidden eser ü ta'kîdi*² mucib-i ahvâl bulunmamasına terâkibce sakil görünen şeylerle garâbeti ve kıyâsa muhâlefeti olan kelime ve cümlelerin tayyine yazılan mürekkebât ü fikarâtı nokta-i nazarından da matlûb olan ma'nâi sahih ve fasîha şiddet-i ta'lik u irtibâtı olmasına, takdimi icâp eden bir kelimenin te'hir edilmemesine, elfâz ile ma'nânın hem âhenk ve lafızlarla cümleler beyninde münâsebet-i tâ'amme olmasına, ehemmiyet-i fikarâtın derece-i sâniyede hâ'iz-i ehemmiyet olanlardan evvel

[34]

kaddine, mürsel ve mürsel'ün ileyhın hâl ü şân ve iktidârı derecâtına ve bilhâssa ma'âni-i matlûbeye delâleti vâzih elfâz u ta'bîrât-ı latife isti'mâline ve her hâlde âdâb-ı kitâbete son derece ri'âyete i'tinâ eylemek vezâif-i mühimmedendir. Fehm ü idrâk ile zevk-i selim denilen havâs-ı tabî'iyye şu sayılan mevâdi ta'yin ve takdîr için birer mizân-ı sahihtirler.

Bir kâtip, kendi veyâ diğeri tarafından bir mâdde kaleme alacağı zaman(resmî ve gayri resmî) en evvel yazacağı şeyleri zihninde güzelce tasarlayıp maksudu ifâde edecek cümle ve fikirleri tertip ve ihtiyâr ettiği üslub-u ifâdeye göre ta'birât-ı mahsûsayı da bir derece ihzâr ettikten sonra sebk ü rabta o kadar ehemmiyet vermeksizin bilâfütür yazmaya başlamalı ve müsvedde tamam olduktan sonra bir kere nazar-ı tashihten geçirmelidir. Yazılacak şeyi evvelce zihnen takarrür ettirilmez ve her cümle veyâ satır başında yazılan şeyler tashihe kalkışılırsa müsvedde kusurlu, zihin şaşkın bir hâle geleceği gibi insan yazacağı mevâdı da unuttur. Her ne sûretle olursa olsun bir şeyi tahrîr ve tasvîr olunurken veyâhut bir meal istimâ' olunduğu sırada zihni âhir mülâhazalardan külliyyen tecrid ile yalnız yazılacak husûsa hasr-ı nazar ve âmâl-ı fikr eylemek lâzımedendir.

USÛL-i TEHZİB

Kaleme alınan bir mâddenin hitâm-ı tahrîrinde

[35]

tashih etmeye kitâbet istilâhında “tehzib” ta'bir olunur. Her kâtip ve bilhâssa mübtediler için usûl-i tehzibe ri'âyet en lüzumlu şerâ'it-i tahrîriyedendir. Yazılan şeyler kusurlu, hatalı veyâ münâsebetsiz olursa muharririn pek mudayyık bir dâire-i hicâp içinde kalması mucip olacağı şüphesizdir. Hele enzâr-ı umumiye vaz' edilecek eserlerde kâ'ide-i tehzibe son derecede ri'âyet lüzümü meydandadır. Bu gibi eserleri tehzibden başka mahâret ve iktidâr ilmi ve hikemîleri tasdik-i umûmiyye mazhar olmuş bulunan zevât-ı muktedirinin dahi nazar-ı tashihine arz ile ikmâl-i ma'lumât etmek tenezzül edilmeyecek bir hâl veyâ mu'ayyebâdden ma'bud bir keyfiyet değil, belki ashâbet-i râ'yi mücerreb ashâb-ı fasl u kemâlin ma'lumâtından isti'âne gibi bilmediğini öğrenmek demek olan nâfi' şâyân-ı takdîr bir meslek-i müstakimdir.

Âtide muharrer husûsâtı nazar-ı dikkatten devr tutmamak sûretiyle idâre-i efkâr ile tehzibin icrâsı münâsiptir:

“Bu kelimenin mevzu'u burası değil.

Şu kelime takdim bu kelime ta'hîr olunmalı idi.

Şurada noksân var.

Bu ziyâde.

Bu kelime yâhut bu kelâm ile şu fıkralar lüzûmsuz.

Şu sıfat mevsufa mutâbık değil.

[36]

Şu lafızlar veyâ cümleler beyninde mutâbakât, münâsebet veyâ irtibât yok.

İfâde bu tarzda olsaydı istifâdece daha ziyâde mucib suhulet olurdu.

Burada ta'kid*³ yahut za'f-ı te'lif*⁴ vardır.

Şu lafızda yâhut şu terkipte tenâfür*⁵ mevcuttur.

Bu şey güzel kaleme alınmış lakin mürsel'ün ileyhın hâl u şâniyla veyâhut derece-i idrâk ü istifâdesiyle mütenâsip değil.

Şu ifâde münâzaradan hâli değil.

Şurası âdâb-ı umûmiyeye mugâyir.

Şu söz muktezâ-i hâle mutâbık değil. Yazılan şeylerde selâsetle vüzuh olursa fesâhat ve letâfet de mevcut olur. Ve okuyanlar zevk-i mahsûs bulur.

TAHSİL-İ KİTÂBET NEYE MÜTEVAKKİFTİR?

Ta'bir-i umûmisiyle kâtip olacak bir adamın mekâtib-i ibtidâiyye, tâliye ve bir derece mekâtib-i 'âliyyede okunan lisân ü fûnûna müte'allik dersleri görmesi

[37]

ve bilhâssa lisâna 'âit aksâmını muktedir mu'allimden öğrenmesi ve tevârih ve muhâdarâta vukûf hâsıl eylemekle beraber mündericâtı istifâdeyi mucib kütüb-ü edebiyeyi mütâla'a ve tetebbu eylemesi ve bundan başka isti'dâd-ı hudâ-dâde dahi mâlikiyeti lâzımdır.

Bir nümûne-i zekânın ifâdâtında ne kadar parlaklık olursa olsun tahsîlât-ı lâzımede bulunmamış olur ve ma'lumâtını tevsi 'etmezse fikrinde selâmet, karihasında vüs'at, sözlerinde de bittabi' selâset bulunamaz.

Arabî ve Fârisî ve hatt-ı Türkî kavâ'idine vâkıf ne kadar zevât vardır ki tahrîren lâıyk vech ile ifâde-i merâma muktedir değildirlere. Çünkü: Kitâbet, yalnız kavâ'id-i lisâniyeye iftikâr etmez; bu vukûf ile beraber ulûm u fûnûn-ı mütenevvi'ada malumât ve rûsuh peydâsı ve hele kitâbete ciddi ve dâ'imi bir heves ve gayretle mahabbet, zekâ ve isti'dâd ve usûl-i tahrîrde meleke husûlü icâp eder. Ba'zı zevât-ı meşhûrenin parlak ifâdâtını terki ve münâsibi gibi isti'mâl etmek sûretiyle de idâre-i kalem mümkün ise de bu da mahârete mütevakıf ve kâtipler için şâyân-ı imtisâl mevâddan görülemez. Herkes yazacağı şeyleri kendine mahsûs bir üslup ile taklit ve isti'âreye meyil etmeksizin yazmaya çalışmalıdır. Kâtipler için meşâhirin

âsârını mütâla'a ve tetebbu'dan maksat: İstinsâh veyâhut nakl ü mu'âmelesine iltizâmı demek olmayıp mevâd-ı münderece-

[38]

sinden fikren istifâde ve kalemen idâre-i kelâm için dahi sûret-i umûmiyyede bir isti'ânenen ibarettir.

*¹ Haşviyât kelâmı itnâb eden elfâzdır ki ifâdeyi ihlâl sebeptir.

*² Lügatçe düğümlenmek ma'nâsındır.

*³ Yukarıda bildirildiği vech ile düğümlenmek demektir.

*⁴ Yazılan şeyin 'adem-i iktidâra mebniğ müşevveş ve tabî'liği ihlâl eder sûrette olması.

*⁵ Telaffuz ve kırâ'atta lisâna sıklet ve su'ubet veren şeyler.

SEKİZİNCİ DERS

(ESER*)

“İtâ'at, cihân-ı medeniyetin merkez-i istikrâr hikmetidir.” diyen zât ne kadar doğru söylemiştir. Filhakika sıfat-ı memdûha-i itâ'at, medeniyet denilen şâhid-i nâzenin-i insâniyetin üssü'l esâsıdır. Mu'âmelât-ı umûmiyyede emniyet, inzibât ve intizâm, mes'udâne yaşayış hep itâ'atin semerât-ı nâfi'asıdır.

Cenâb-ı Hak “atî'û⁴” nass-ı celil Kur'âniyyesiyle itâ'ati kullarına emr ü kadrini takdîr ile ulu'lemre mutâva'ati ferâ'izden olmak üzere ta'yin buyurmuştur.

Cismi pâk-ı mesa'det-i ihtivâsı bu devlet-i ebed müddete bahsâyiş-i rabbi müste'ân u ulûv himmet cihânârası mülk ü memleket için

[39]

bâdî-i sa'âdet ü umrân olan velinimet-i biminnetimiz pâdişâh-ı me'âli iktinâh efendimiz hazretleri Resul-i Kibriyâ olan Cenâb-ı fahri kâinatın halife-i mekremetleri ve umûm-i

⁴ Atî'û (...): De ki: “Allah'a ve Peygamber'e **itaat** edin.” Eğer yüz çevirirlerse şüphe yok ki Allah kâfirleri sevmez. (قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ). Âl-i İmran (3/32). Diyanet İşleri.

Osmânlıların pâdişâh-ı muhteremleri bulduklarından emr ü fermân şehriyâriilerine ve taraf-ı şâhânelerinden vaz' u ihdâs buyurulan kavâine her yerde itâ'at bizim için dinen farz, kânunen elzem 'aklen ve insâniyeten müstevcib-i hasenât-ı bigâyâttır. Bu bâbda vuku'a gelecek en küçük bir kusurun bile indâllahı bâ'is-i 'ukubât kânunen de bâdi-i mecâzât olacağına şüphe yoktur.

*Eser nâmı altında yazılan parçalar mu'allim efendi tarafından derste bizzat tahtaya yazılıp umûm şâkirdânın defter-i mahsûslarına kaydedileceği gibi bunlar şâkirdâna ezberletilecek ve ders-i âtide icâp edenler isticvâb edeceklerdir. Şâkirdân bu vâsıta ile hem düzgün sûrette ifâde-i merâma hem de kelimelerin lügatlerini öğrenmekle beraber cümlelerin tahliline dahi kavâ'id-i lisâniyyeden istifâdeye muvaffak olurlar.

Milel ü akvâmın mevcûdiyeti, bekâsı, muhâfaza-i şân u satveti, sa'âdet ü meserreti en ziyâde hâsısa-i celile-i itâ'atin vücûdu ile kâbilidir. Çünkü itâ'at bâdi-i sa'âdet-i ümem, bâis-i fevz ü necât-ı âdemdir.

DOKUZUNCU DERS

MEÂL*

Ta'til zamanını ebeveyniyle emrâr ederek mektebine 'avdet etmiş olan bir efendi tarafından dersa'âdete vusûlüne, derslere mübâşeret

[40]

edileceğine ve pederiyle vâlidesinin hayır du'âlarına muhtâç olduğuna dâir bir mektup yazacaklardır.

[39, 40, 41] *Mu'allim tarafından bu meâl verildikten sonra şâkirdân dershânedede ders müddetinin hitâmına kadar yekdiğerine bakmaksızın ve birbirinden isti'âne etmeksizin müsveddeyi tanzîm ile tarih ve imzâlarıyla numerolarını da kayd ve mu'allime tevdi' edeceklerdir. Mu'allim bunları birlikte alıp götürecektir ve her birini tashih ile diğerk derste getirecek şâkirdâna tevzi ile defterlerine ilsâk edilmesini emir eyleyecektir. Bununla beraber bunun usûl-i kitâbetçe de nasıl yazılması lâzım geleceğine dâir bir nümûne olmak üzere aynı meâlde tarafından yazılmış bir sûret verip bunu talebenin defterlerine kaydettirecektir.

*Bir nümûne olmak üzere şu ilk cümleyi tahlil edelim: “**Mektup**”

İsmi 'âmıdır. (ك) Kâf hitâbıdır. “**Melfuf**” ismi mef'ul mâdde-i asliyyesi leftir. “**İle**” edât-ı musâhabet veyâ iştirâktir. “**Beraber**” kezâ. “**Aldım**” almak mastarından mâzî-i şuhûdi

müfred mütekellim fiili müte'addî şu cümle bir cümle-i fiiliyyedir. “**Aldım**” fiil, fâil esâsen mahzûf olup nihâyetindeki (م) 'dir ki pederinin aldığına işarettir. Gerek eserlerin ve gerekse nümûnelerin hâvî oldukları kelimâtın ma'nâları talebe mu'allim tarafından beyân ve cümleler tahlil ettirilecektir.

ONUNCU DERS

MEÂL

Pederinin edeye-i hayriyyesi semerâtiyle mektepte ikmâl-i tahsîl ile birinci derecede şehâdetnâme âhzına muvaffak olduğuna ve elbise-i resmiyyesiyle aldırıldığı resmini gönderdiğine ve yakında nezd-i pedere gideceği tebşîrâtına dâir bir mekteb-i 'âlî talebesi tarafından pederine bir arıza yazılacaktır.

ON BİRİNCİ DERS

Pederinden Oğluna Bir Mektup Nümûnesi

Oğlum!

Mektubunu melfufiyle beraber aldım*. Mektepçe olan tahsîlâtını

[41]

ikmâl ve meslekçe lâzım olan ma'lumâtı istihsâl ederek mektepten birinci derece şehâdetnâme âhzına muvaffakiyetini tebşîr ediyor ve bu müdde'ân-ı elbise-i resmiyyenle aldırıldığın resminden bir danesini göndermekle teyit eyliyorsun ki her ikisi de benim için iftihar ve memnuniyet-i mucib oldu. Evladının sa'âdet hâlinde alâkadâr olması tabî'î olan bir peder için bu tebşîrin pek büyük bir hiss-i te'sîr uyandırması şüphesizdir. Vâlden resmini yanında taşıyıp her dakika seyr u temâşâsıyla meserret yaşları döküyor. Mektubunun ikinci derecede meserreti celb eden fıkrası ise yakında mülâkâta mazhariyet hakkında verdiğin teminâttır. Şi'âr-ı übüvvetten olan hüsn-ü muhabbet sevkiyle bu iftirâkın en birinci müştekilerinden bulunmaklığım nasıl tabii ise bunun izâle-i te'sîrâtı isti'câlinde bulunanların peyrevi olmaklığında öylece tabî'îdir. Binâen'aleyh sa'âdet-i âtiyeniz için bir beşâret olan bu muvaffakiyetinizi tebrîk ve sizi kariben

[42]

görmek bahtiyârlığına mazhariyetimi de Cenâb-ı Hak'tan temenni eylerim ciğer-gûşem.

ON İKİNCİ DERS

ESER*

İltifâtname-i ‘âlileri şeref-vârid oldu. Hâsıl ettiğim mefharet bir müstefidin on on beş seneden beri şeref intisâbını kazanmak şerefinde bulunduğu bir bâb-ı irfân-ı meâbdan alacağı müjde-i hissi kabul üzerine hâsıl edeceği iftihârın aynıdır.

Bir yerden tesâdüfen olsun telâkkileriyle teşerrüf edemeyecek derecede duçâr olduğum tâlihsizlik, efendimiz hakkında kalben ve gıyâben hâsıl ettiğim muhabbet ve muhâlesetin izhârını şu vakte kadar tehir etti. Kariben hâk-i pâye yüz sürmekle te’yit-i nisbet ü tecdid-i mefharet edeceğimi ümit eylerim. Şimdilik ‘inâyet-i vâkı’-a-i rahimânelerine arz-ı şükrân ile iktifâ ediyorum. Bâki irâde efendim hazretlerindir.

*Bu dahi ezberlenecektir. Aşağıda muharrir eserlerde kezâ ezber edilecek ve ‘ibâretlerinin ma’naları bellenmekle beraber cümlelerinin de tahlilâtı icrâ olacaktır.

[43]

ON ÜÇÜNCÜ DERS

MEÂL

Bir pederden oğlana telgraf yazılacaktır. Epeyce zamandır mektubunu ve haber-i ‘âfiyetini alamadığı beyânıyla merakta kaldığı ifâde ve esbâb-ı mucibesi suâl edilecektir.

ON DÖRDÜNCÜ DERS

Bir Tavsiyenâme Nümûnesi

Tasdi’ât mertebesine varan temenni-i tabî’idir ki makrun-ı is’âf olamaz. Bu hakîkate binâen bu seferki istihâm ‘âcizânemin tervecine inâyet buyurulmayacağına da –kulunuz gibi efendimizin mürüvvetkârlıklarını bilenlerce- hükmü kat’i verilemez. İşte o mürüvvet-şi’ârlık o müsâ’adekârlıklarından cesaret alarak husûsu âtinin ricâsına cür’et-yâb oluyorum ki o istihâmımda en ziyâde seviştığımız arkadaşlardan birine mensubiyeti ve hüsnü hâl ü terbiyesi olan dârüşşafaka me’zunlarından ... Efendi’nin mümkün olabildiği hâlde muvazzafen, olamadığı takdîrde şimdilik mülâzımeten rûsumât idâresine ta’yin veyâ devamına müsâ’ade buyurulmaktan ibârettir. Ümit-vârım ki zât-ı keremperverilerine ihlâs u intisâbı kadimi ve samimi olan

[44]

‘âcizleri gibi bir müntesib tarafından edilen bu ricâ lütfen tervice sezâ görülür. Bâki kerem ve inâyetlerine muntazır bulunduğumu arz ile istibkâyı tevcihât eylerim olbâbda.

ON BEŞİNCİ DERS

ESER

Bir Â'mâ Çocuğun Tahassürü

İşitiyorum ki güneş pek güzel, çay kenarında üzerine doğru sarkan çiçeklerin manzarası pek latif imiş, nazik nazik öten kuşların, hevâi böceklerin uçuşu da görülecek şeylerden imiş!

İşitiyorum ki geceleri gökyüzünde gizli ışıklar görünür imiş, dalgaları gibi hazin olan deniz içinde dahi beyaz yelkenli gemiler akıp gidermiş.

İşitiyorum ki çiçeklerin renkleri râyihalarından –letâfetçe- daha güzel imiş. Dereler, dağlar, çayırklar, sular, ormanlar ve husûsiyle fecir zamanları o kadar latif, o kadar şirin imişler ki bu kadar azamet ve ihtişâma karşı insan zânuzede-i zemin-i hayret olmak lâzım gelir imiş.

[45]

Lakin, ben ne o gürültüsünü işitmekte olduğum denizi, ne o rengîn çiçekleri, ne gökyüzünü, ne güneşi, ne ormanları, ne o güzel meyveleri, ne kuşları, ne aydınlığı göremediğimden dolayı müteessif değilim. Hayır, Allah'ım hayır! Şu fâni ‘âlemin letâifinden hiçbirini arzu etmem. Bir kere anacığımı göreydim!

ON ALTINCI DERS

Bir Teşekkürnâme Nümûnesi

Mu'ahharân nâ'il olduğum nişân-ı hümayundan dolayı irsâl buyurulan tebrîknâme-i mehâsin allâmeleri enmile pirây-ı i'zâz oldu. İşbu resm-i ihlâ-perveriyye rağbet buyurulduğu esnada bendeleri dahi olbâbda teşekkürnâme tahrîrine müsâra'at etmiş idim.

Tarafeynin hulusu meveddeti yekdiğerine müsâvi demek olur.

Gerek iştidâd-ı renc ü 'anâ ve gerekse müsâ'ade-i ikbâl zamanında müşâreket-i ehîbbâ ni'metin kadrini dubâlâ ettiğinden ol veçhile ibrâz-ı meâsir-i dîlnüvâzı ve mürvete ma'ruf olan himem-i keremkârieleri ne derece memnuniyetle telakki olunduğu hüveydâdır.

Böyle mükâfâta kesb-i istihkâk edememiştim. Yalnız hüsnüyet ve sıdk u gayretime mukâbil şâyân buyurulmuş olmak gerektir. Her

[46]

ne ise ifâyı vezâ'if-i memuriyete bir kat daha sa'y u gayretle edâyı hakk-ı şükrâniyet ve bu cihetle 'âtife-i senîyeye bâ'diezın olsun. Kesb-i liyakat eylemek ağazı âmâli 'âcizânem olduğunu beyân u ebnâ ve bu maksad-ı şerifin husûlü için kemakân Hakki hüsnü nazar u mu'âvenet-i devlet şerinin sezâ-vâr buyurulmasını rica ederim olbâbda.

ON YEDİNCİ DERS

MEÂL

Bir zât tarafından mevki ve haysiyet ü rütbece kendinden büyük olan bir zâta memuriyet tebrîknâmesi yazılacaktır.

ON SEKİZİNCİ DERS

MEÂL

Rütbe ve haysiyetçe kendinden küçük bir zât tarafından aldığı memuriyet tebrîknâmesine mukâbil diğer bir zât tarafından teşekkürnâme yazılacaktır.

[47]

ON DOKUZUNCU DERS

NÜMÛNE:

Bir Ta'ziyenâme

Aldığım haberden gönlüm virân, gözlerimden sirişk-i hasret revândır. Cümlemiz mahabbet-i evlâd esiriyiz. Husûsa peder ve vâlidenin böyle vuku'ât-ı ciğersuzende uğrayacakları te'sîrat-ı kalbiyyeyi mülâhaza ettikçe hüzn ü elem bir kat daha müşted olmaktadır.

Mesele 'âlem-i bekâda uğranılacak tavr u hâlettedir. Ma'sum gidenler arkada bıraktıklarını mahzun ederler ama gâile-i hesâp u kitaptan masûn u ni'âm-ı uhreviyye ile ebedi sürur olurlar. Bu cihet düşünülürse kalp müteselli olmağa başlar. Ve Cenâb-ı Hakk'ın – idrâkinden 'âciz olduğumuz- hükm-ü hafiyyesine arz-ı teslimiyet eder. Hüdâ-yı müte'âl cümlemize ecr-i cemil ihsân etsin.

Tatvil-i makâle mecâlim olmadığından bu kadar yazabildim, birâder! Rica ederim: Hikmet-i ilahiyyeyi teemmül ile âteş-i kalbi teskin ediniz. Bâkî: ...

[48]

YİRMİNCİ DERS

İmzâ, Ubudiyet ve Muharrerât-ı Husûsiyenin Hîn-i Tahrîrinde Dikkat Edilecek Husûsât

İmzâyâ nokta koymamak bizde öteden beri ‘âdet hükmüne girmiş ise de imzânın mürsel’ün ileyhe mürselin kim olduğunu bildirmek üzere vaz ’edildiği düşünülürse noktasız yazmaktaki münâsebetsizlik zâhir olur.

Gerek imzâyı suhuletle okuyabilmek ve gerek delâlet ettikleri eşhâs ile ma’nâsını noktaların vaz ’u iskâtiyle mütebeddil olan isimleri anlayabilmek üzere imzânın her hâlde noktalı yazılmak lüzûmu teslim edilir.

İmzâyâ nokta koymamak yüzünden “Halil”in Celil, Sâbit’in Nâib okunmak gibi büyük bir yanlışlığa sebebiyet vereceği tabî’îdir.

Ba’zıları da imzâyı okunamayacak bir tarzda girift yazmayı bir san’at gibi telakki etmişlerdir. Okunamayacak bir imzânın vaziyetiyle adem vaz’-ı beyninde bir fark olmadığından ve fakat herkesçe mühim sayılan imzânın taklidi bittab’i arzu olunamayacağından –ashâb-ı kalemce de tensîb eylediği vechile- imzânın her hâlde noktalı ve okunabilecek derecede giriftçe olması iktizâ eder.

[49]

Bizde mühür ile imzânın mahalli-i tahtim veyâ tahrîri başka başka olarak telakki edilmektedir. Meselâ: Sâhib-i rütbe bir zât tarafından mâdûnuna yazılacak muharrirâtta imzâ vaz’ ve küçükten büyüğüne gönderilecek mevâdda da mühür isti’mâli ‘âdet olmuştur. Ancak Avrupa ‘âlem-i ticâretiyle devâ’ir-i resmiyyesinde de câri olduğu üzere imzâ, mühürden daha makbul ve ondan daha az kâbil-i taklid ve husûsiyle zâyî ’olmak şâibesinden dâ’ima masun olduğundan muharrerât-ı husûsiyyede umumiyetle imzâ ve mevâd-ı resmiyyede mühür isti’mâli muvâfıktır.

İmzânın umumiyetle muharrerâtın ziyirine vaz’ı usûl-i kadimeden ise de mürsel’ün leyhi uzun bir mektubun arka cihetini çevirip de imzâyı aramak zahmetinden kurtarmak ve mürselin kim olduğu yeknazarda anlaşılabilmek üzere imzâyı mektubun bâlâsına yazılacak

mahalli tahrîr ile tarihin terkiminden sonra(yani tarih ile elkâb arasına) koymak veyâhut mahalli tahrîrden evvel mektubun sağ taraf bâlâsına yazmak mucib-i muhassenâtır. Muharrerât-ı resmîye bittab'î bu kâ'ideden müstesnâdır.

Ubûdiyet - Zevât-ı 'âliye veyâ lütf u mu'âvenetleri görülmüş kimselere karşı yazılan muharrerât-ı husûsiyenin ekserinde "ubudiyet" kelimesi isti'mâl ediliyorsa da ibâdet, esâsen ma'bud-u

[50]

hakiki olan Cenâb-ı Hakk'a mahsûs ve ma'nâyı mecâzisi itibârıyla da peygamberân-ı 'izâm u hulefâyı kirâm ile pâdişâh-ı zi-şânın ta'zim-i şân-ı 'âlilerinde isti'mâli câ'izdir.

"Hâkipâyiniz nasılsınız?" gibi ta'bîrler ise bütün bütün yanlıştır.

Muharrerât-ı Husûsiyenin Tahrîrinde Dikkat Olunacak Mevâd

Yazılacak husûsi bir mektubun bâlâsı vasatına evvelâ: Besmeleye delâlet eden şu: işaretini vaz 'u mahalli tahrîr ile tarihi de sağ veyâhut birini sağ diğerini sol köşeye terkim(serlevha icâp ederse besmele işaretinin ziyrine yazılır) ve imzâyı vaz 'eyledikten sonra kâğıdın üçte biri hizâsına elkâb tahrîr ve onun altında mektubun tahrîrine mübâşeret olunur.

Resmî ve gayr-i resmî her cümlemin hitâmında bir nokta koymak lâzımdır.

Gayr-i resmelkâba gelince:

Bunlar pek muhtelif olup rütbe ve haysiyyete mürsel ile mürsel'ün ileyh beynindeki münâsebet ve ma'ârife derecâtına göre tahavvül eder.

Meselâ:

İki arkadaş beyninde,

Refiki muhalâsat-şî'ârım efendim, kardeşim, muhterem kardeşim, birâder, mirim, birâder-i 'âlikadim, rif'atli bey kardeşim, sa'âdetli bey birâderim.

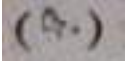

[51]

Küçükten büyüğe olursa rütbesine göre veyâ ta'zimen bir derece fevkiyle:

Sa'âdetli efendim hazretleri, atıfetli beyefendi hazretleri, ma'ruz-u 'âcizânemdâr, izzetli beyim efendim, iltifât-ı medâr iftihârım efendim gibi elkâbın isti'mâli muvâfıktır.

Büyükten küçüğe,

Oğlum, beyoğlum, rif'atlı oğlum, ciğer-güşem, nûrididem vesâ'ire gibi.

Mektubu kapadıktan sonra zarfa idhâl ve zarf kapağını yapıştırarak vasat-ı bâlâsına şu veya işaretlerden birini terkim etmek ondan sonra mektubun gideceği mahalli zarfın sağ taraf köşesine büyükçe harflerle yazmak ve vasat tarafına gelmek üzere adresi okunaklı sûrette tahrîr eylemek lâzımdır. Bu gibi mekâtib-i husûsiyye zarflarının adreslerini ta'zimkârâne elkâb ve ifâdât ile yazmak nazikâne bir mu'âmeledir. (Meselâ: Edirne vilâyet-i celilesi mektub-u mu'âvinliğine revnak efzâ izzetli ... Beyefendi hazretlerinin huzur-u 'âlilerine takdim) gibi.

Zarf üzerindeki adres zîrisine beduh yani mektup ma'nâsını müfid olan şu:

işareti vaz 'etmek öteden beri bizde 'âdet olmuşsa da bu, bir lüzûm veyâ fâ'ide ve mecbûriyet tahtında olmadığından terkinde de bir beis yoktur.

[52]

Tezâkir-i husûsiyye zarflarının bâlâsına mahalli-i irsâlin tahrîri icâp etmeyeceği gibi zîrine de beduh işareti çekilmez.

Adreslerin sûret-i vâzıha da yazılması mektubun mürsel'ün ileyhe kolaylıkla vâsıl olmasını temin eder husûsâtandır.

Mektuplar derununda “dostum, teşekkürler takdim ederim, âdiyo!, mühibbim, ellerinizi sıkırım” gibi elsine-i ecnebiyye şivelerine mümâs olan ta'bîrâtın isti'mâlinden mücânibet lâzımdır.

Teşekkürler takdimi yerine (arz-ı teşekkür ederim) demek daha nazikânedir.

YİRMİ BİRİNCİ DERS

MEÂL

Zuhûr eden hariykda hânesi yanmış olan bir zâta arkadaşı tarafından mektup yazılacaktır. Meâl: Felâket-i vâkı'adan mütehasıl kedere iştirâk, izâle-i te'sîrâtı mûcib ü makâm ve hâle münâsib ifâdeler dermiyân ederek mürsel'ün ileyhi teselliyeden ve hulus u mücâdenet hissiyâtıyla isticlâb-ı teveccühten ibâret olacaktır.

YİRMİ İKİNCİ DERS

MEÂL

Yirmi birinci derste verilen meâldeki mektuba cevâben bir teşekkürnâme yazılacaktır.

[53]

YİRMİ ÜÇÜNCÜ DERS

Bir Sened-i 'Âdî Nümûnesi

		Kuruş	
		...	
	...	kuruştur.	
	Tarih-i senetten bilitibâr üç ay sonra tediye olunmak üzere keresteci ... Efendi'den mecdi on dokuz hesabıyla ... kuruş istikrâz ettim.		
sene	Pul	fi	
	Mühür		

Diğer Bir Senet Nümûnesi

Kuruş

...

... kuruştur.

Müddeti müktezâ olduktan sonra güzeşte-i nizâmiyesiyle beraber

[54]

verilmek üzere, rehin olarak verdiğim bir elmâs yüzük mukâbilinde tüccârdan ... Efendi'den karzen aldığım ... kuruş 320 senesi Mart'ından 'itibâren üç ay zarfında eda edeceğimi mübeyyen senettir.

sene fi

Hicâz ilmühaberi

pul

sene fi

mühür.

Senetlerde kuruştan evvel yazılan “yalnız kelimesi” hem zâid hem de ma'nâsız olup senetleri birtakım ta'bîrât-ı zaîde ile uzatmak da münâbetsizdir. Bununla beraber “zimmimde deyimdir” gibi ma'nâsız ta'bîrler, “bâ'is-i tastir-i senet oldur ki” gibi münâsebetsiz ve bî-lüzûm kayıtlar yâhut “te'diye-i deyimde işbu senedim olunacak”, “zamanında tesviye-i deyn edemezsem mahkemeye mürâca'atla ikâme-i da'vâ edilecek” misilli ta'bîrlerin ilâvesi muvâfık değildir. Para tesviye olunursa senedin iâdesi, vaktinde borç ödenmezse dâyinin medyun-ı aleyhinde ikâme-i da'vâya esâsen selâhiyyeti olmakla beraber bilâhere mesârif-i mehâkemenin medyundur. Tazmini de (mahkûm olursa) tabî'î ve ma'lum olan ahvâldendir.

[55]

Bir de “mühür” kelimesi Fârisî olduğundan bunu Arabî kelimeler gibi ism-i mef'ul yaparak “memhur” demek yanlıştır. Hele “memhur senedim i'tâ kılındı” cümlesinde ilk kelime yanlış ve senedin mahtum olduğu ifâdesi de zâiddir. Bir senet elbette ya mühürlenir veyâ imzâ tahtında verilir.

Bir Tâcir Tarafından Şerikine Sipariş Mektubu Nümûnesi

Leffen gönderdiğim muhtelif nümûnelere mutâbık olmak üzere beherinden yüz ellişer çuval arpa mübâya'a ederek ilk kalkacak vapura tahmilen* irsâl ve bedelini hesabıma kaydederek fi'ât** pusulasını tisyâre himmet buyurmanızı rica ederim efendim.

“Arpa” dururken “ş’îr” ve “pirinç”, “ekmek”, “et” gibi Türkçe kelimeler mevcûd iken “arz”, “nân-ı aziz”, “güşt” veyâ“ lahm-ı ganem” kelime ve terkebini kullanmak hem usûl-i imlâyâ hem de şive-i lisân-ı Türkîyye mugâyirdir.

*Tahmîl-i gayri zîruh yani eşya ve edevât haklarında müsta’mel olup bindirilen şey zihayât ise erkân kelimesi kullanılır.

*Fi’ât “fi”nin cem’idir. Yalnız bir şey hakkında fi’ât isti’mâli câ’iz olmayıp muhtelif eşyanın bahâları hakkında kullanmak lâzım gelir.

Bu hâlde “şu kitabın fi’âtı” yerine “şu kitabın bahâsı” demek iktizâ eder. Bedel kelimesi de bahâ makâmında müsta’meldir.

[56]

“ Un kaparı” yerine “Kapandakik” kullanmak lisânı iğlâk edeceği gibi “geldi”, “gitti” yerine “âmed”, “reft” kelimelerini isti’mâl etmek de şive-i Acemâneyi ihtiyâr demektir ki bunlar lisânın muhâfazasındaki mükellefiyete karşı bir kayıtsızlıktır.

Î’lânlara gelince: Î’lândan maksat bir şeyi umûma bildirmek demek olduğuna göre bunların gayet sade ve herkesin anlayabileceği bir tarzda muhtasar ve müfid yazılmaları icâp eder.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ DERS

MEÂL

Bir peder tarafından mektepte bulunan mahdumuna mektup yazılacaktır.

Meâli: Derslerine çalışmadığımı işitip müte’essif olduğu sa’y u gayretin elzemiyeti, muhasenâtı, rehâvetin intâç edeceği mazarratları izâh ve tasvîr ile derslerine sa’y u gayrete terğib ve mehâsin-i ahlâka mukârineti gibi ve sâyâyı pederâne ve hayrhâhânedan ibâret olacaktır.

YİRMİ BEŞİNCİ DERS

MEÂL

Mektepte ikmâl-i tahsîl ederek şehâdetnâme almış ve taşrada

[57]

bir memuriyete ta'yin buyurulup mahal-i memuriyetine müteheyeye-i azimet bulunmuş olan bir kimse tarafından mezâyika-ı hâlınden bahisle masraf-ı râh ve elbise akçesi talebine da'ir pederine bir arıza-i istirhâm-kâr yazılacaktır.

YİRMİ ALTINCI DERS

Vâv Harfi ve Usûl-i Tenkîd

Vâv harfi Arabî ve Fârisî lisânlarında edât-ı 'atıf olarak cem 'makâmında müsta'mel ise de ekseriyâ cem 'ile beraber tertibe de delâlet eder. "Ebu 'Ali Sinâ ve Muhyiddin Arabî fuhûl-i 'ulemâdan idiler." denildiği vakit Ebu 'Ali Sinâ ile Muhyiddin Arabî beynindeki vâv harfi hem 'Ali Sinâ'nın zamanen Muhyiddin A'rabîyye takdimini göstermek sûretiyle beynlerindeki tertib-i zamaniyi irâ'e eder; hem de her ikisini fuhûl-i 'ulemâdan olmak üzere cem' eder. Vâv harfi bu hâlde 'âtıfe olup ma'tufi ma'tuf 'aleyhe imâle etmiş olur.

Vâv ba'zen meftuh ve ba'zen de mazmûm okunur. Bilâvüzîr, dide vü dil gibi.

Lisânımıza göre fetha ve zamme ile okunana "vâv-ı mefsûle" ve mukabilini mazmûm okutana -vasl ettiği için-

[58]

"vâv-ı mevsûle" derler. Bunların sûret-i isti'mâlleri bervech-i âtidir:

Bir kelime, hurûf-ı medden veyâ hurûf-ı imlâdan biriyle yâhut hâ-ihâ-i resmiyye ile nihâyet bulursa ondan sonraki vâv-ı mefsûledir:

"Bana ve sana, beni ve kimi, Hüsniye ve ben" gibi.

Bu harflerden mâ'ada hurûf ile nihâyetlenen kelimelerden sonra yerine göre vâv-ı mefsûle veyâ vâv-ı mevsûle gelir.

Bunları bilmek ise ma'tuf ile ma'tuf-ı 'aleyhteki hâlleri öğrenmeye mütevakkıftır.

Bu ahvâller âtide gösterilmiştir:

1. İkisi de Arabî olur.
2. İkisi de Fârisî olur.
3. Biri Arabî diğeri Fârisî olur.
4. Biri Arabî diğeri Türkî olur.

5. İki de Türkî olur.

6. Biri Fârisî diğeri Türkî olur.

1, 2, 3'üncü ihtimâllere göre vâv-ı mevsûle getirilir.

Adl ü ihsân, emn u âsâyiş, âb* ü tâb gibi gibi.

4,5,6'ncı ihtimâllere göre vâv-ı mefsûle gelir.

Liyâkat ve çalışkanlık, mâder ve çocuk, el ve ayak gibi.

Gerek mevsûle ve gerek mefsûle olsun bir ibârede birkaç

[59]

vâvın te'âkkübü lisâna sıklet verir. Bu sıkleti def' için onları mümkün olduğu kadar az isti'mâl etmek lâzım gelir. Vâv harfinin isti'mâli azaldıkça lisânda letâfet ve sâdegî husûle gelir. Vâv-ı kesretle isti'mâle mecbûriyet hâsıl olduğu zaman sıkleti bertaraf etmek üzere vâv yerine fâsıla denilen şu “,” işaret kullanılır.

Tenkîd- Lisânımızın sadeliğine intizâm ve vuzûhuna ziyâde yardım ettiği için ashâb-ı kalemce kabul olunmuş birtakım işaretler vardır ki bunların isti'mâli tenkîdi vücûda getirir. Bunlar Kur'ân-ı Kerim'de “sücâvend” dedikleri usûl-i tenkîdden başka bir şey değildir. Usûl-i tenkîd elzemdir. Fakat muharrerât-ı resmiyyede isti'mâli te'ammüm edememiştir.

İnsan tekellüm ederken merâmını istediği gibi ifâde için ara sıra sözü kesmeye mecbûr olur. Söz az kesilirse “fâsıla” denilen şu “,” (Fransızcada virgöl denir), çokça kesmek icâp ederse “vakf” denilen şu “;” (puvân virgöl) işaretleri kullanılır ki bunlar hem vâvları izâleye hem de sözü muhâtaba lâyıkıyla ifâde ve ifhâma medâr olurlar.

Her cümle hitâm buldukça nihâyetine bir nokta konur ki buna da “kâtî'a” derler. “?” işareti istifhâma, “!” işareti hitâp ve ta'accübe delâlet eder. Bir de edât işareti denilen şu “:”

[60]

işaret vardır ki beyânına şurû 'olacağı bildirilen cümleden evvelki cümlelerin nihâyetine konur.

Şuna “()” mu'terize ta'bîr olunup bir kelime veyâ cümle-yi istidrâdiyenin vaz'ına veyâhut âhîrinin kelâmını tahrîre hıdmet eder. Bundan başka şöyle bir de “-” hat işareti

mevcut olup cümle-i şartiyyelerin tarafeynine konur ki bunlar tay olunursa esâs cümle ile ma'nâya halel gelmez.

Fransızcada “, ; ?” işaretleri vâkı'â tersine yazılıyorsa da Fransızca lisânı soldan sağa yazıldığından bunları sağdan sola yazılan yazımızda aynıyle ibkâ edersek kelime ibâreye arkasını çevirmiş olur.

İşârât-ı tenkîyyenin hangi yerlerde daha muvâffak olarak isti'mâl edileceğini selika ve melike pekâlâ gösterebilir.

Fâsıla, vakf ve kâtı'aya misâller:

Dünyada bâ'is-i ecri 'azîm olan et'âm-ı fukara, demir kasada mevcut maden parçalarının delâletiyle husûlpezîr olursa da irzâ, vâlidenin kendi mahfeza-i hayatı olan vücûdundan ifrâz eylediği gıdayı tabî'î ile yapılır. Biri maldan, diğeri cândan verilir. Biri cem'iyet-i beşeriyyeye bir ferd ihzâr eder; diğeri yetişmiş bir vücûdun ihtiyâç-ı muvakkatını izâleye medâr olur.

Ahmed, Hasan, Mehmed ve Ali Efendiler derslerine iyi çalışırlar.

[61]

Edât-ı ta'cib ve istifhâma misâl:

Aman Yâ Rab! Kâ'inâta görülen şu eser-i intizâm nedir!? Derslerine çalış! Dün mu'allim sizi isticvâb etti mi?

Mu'terize ve hatta misâller:

Filâdelfiya (Amerika kıtasında ...nüfuslu bir şehirdir.) şehrinin zaman-ı te'sisi ol kadar kadim değildir.

Artık mu'aillimin ifâdâtı – zaten yorgun olan dimâğında cüz'i bir eseri tefehhüm bile hâsıl edemiyordu.

YİRMİ YEDİNCİ DERS

ESER

Zirâ'atle ticâret mevcûdât-ı medeniyyenin zevâhiridir. İlmin, ma'rifetin, ameliyâtıdır. Zirâ'at, toprak kazıp elmâs çıkarmaktır. Ticâret, demir satıp altın kazanmaktır.

Zirâ'at ticâretin ibtidâsıdır. Ticâret zirâ'atin muktezâsıdır. Servet ve bereket ise bu iki fiil-i hayrın netice-i bînihâyetidir. Zirâ'at ikdâm, ticâret muvaffakiyet, servet mükâfâtır.

Bağçevân üstâd-ı kudretin hâme-i zihayâtıdır. Bir tâcir müte'allik olduğu aileyi tüccâr bulunduğu memleketi ihyâ eder. Küçük bir

[62]

dükkân veyâ bir ev ticârettir. Büyük bir fabrika veyâ bir şehrine ticârettir.

Bir zürrâ', türâb üstünde olan muharrerâtına her yerde kâ'ri bulur. Bir tâcir dünyanın hiçbir tarafında ecnebi kalmaz. Şiir fikirdir, zirâ'at ve ticâret fiiliyâttır. Fikir her yerde satılmaz, fiil her yerde geçer. Kitap da'imâ anlaşılmaz, bir tarla da'imâ anlaşılır. Erbâb-ı tetkik zirâ'atle ticârete o kadar ehemmiyet vermiştir ki bugün zirâ'ate "fen" ticarete "ilim" itlâk olunur.

YİRMİ SEKİZİNCİ DERS

MEÂL

Bir arkadaştan diğeri bir arkadaşına mektup yazılacaktır. Meâl: Hânesinin epeyce eskimiş olmasından dolayı matlûb miktâr akçe ile istikrâ' edilemediği evin ol harâbisi kıymetçe tenezzül-i mucib olduğu beyânıyla mücebbiden ta'mirine karar verdikten ve keşfolunan icrâsıyla kaç kuruşla mükemmelen ta'miri mümkünse keşfnâmesiyle beraber irsâl ü eş'âri ricasından bâhis olacaktır.

[63]

YİRMİ DOKUZUNCU DERS

ESER

İmâm Suyûtîye'nin tercüme-i hâli:

İmâm Suyûtî, vücutları ümmetin bihakkın mâyeül iftihârı olan ecile-i eimme-i ulûmdan bir fazl-ı müstecmi'ül fezâildir. Kesret-i te'lifât cihetiyle 'ulemâyı İslâmiyye'nin en bahtiyârı idi. Nâm-ı bâ ihtirâmı yalnız şarkta değil garpta bile el-sine-i medh ü ta'zimde dâ'ir vüsâ'irdir.

Vücut-u nâdir'ül mevcûdu bir kenzü'l ifnâyı ilm ü irfân itlâkına şâyân olup ulûm u fûnûn-ı mütenevvi'anın her kısmını sencide-i mizân-ı tetkik eylemiş ve hemen her ilmin

hakâyık u gavâmzına dâ'ir tasavvur ve tasvîrde bulunmuştur ki bir insanda bu kadar ihâta-yi ilmiyye ve fenniyyenin mevcûdiyeti akıllara hayret verir.

Yalnız başkaları değil, kendi bile mevhibe-i mahsûsa olan ulûm-i gulul fazl u kemâline hayrân olmak gerektir ki “ve emma bi'nimeti rabbike fehaddis” kelâm-ı hikmet-i intisâmını fâtiha-i makâl-i mefharet iştîmâl iktihâs ederek kalem-i i'câz-ı rakamıyla kendi tercüme-i hâlini yazmıştır.

Altmış bir sene mu'ammer olabilmiş ve içlerinden ba'zısı müte'addid ciltten müteşekkil olarak altı yüze karîb kitab-ı muhasenât nisâb

[64]

te'lif etmiştir. İmam Suyûti kuvve-i hâfıza, şiddet-i dehâ, sür'at-i ihâta, ilzâm-ı hasm gibi mezâyâ-yi 'âliyye ile mütehalli bir dâhiye-i bînazir idi. Tetebbu' vu tetkik-i ehâdis-i şerife husûsunda behrever-i rusûh olan 'ulemâyı muhaddisinden olup hatta bilcümle ehâdis-i sahihe-i nebeviyyenin mecma'-yı fuyûzat-ı elifi olmak üzere (cem'ül cevâmi) nâmıyla bir eser-i celil telfikine başlamış ve yüz bin kadar hadis-i şerifi cem' eylemiş ise de eser-i celil mezkûr hâttime-i hayâtına müsâdif olmasıyla bittabî' şirâze-pezir tenâhi olamamıştır.

OTUZUNCU DERS

Çocuk Hakkında Bir Makâle

Çocuk bir güzel çiçektir ki tohumunu inâyet-i sübhâniyye ile nev'i beşerin –indâllahta eşref olan- kısmı reculiyyesi eğer tarlası, insaniyetin cilvegâh-ı ibtisâmı olan tâ'ife-i nisâ-yı beşerdir. Bu çiçek, izdivâcın hevâ-yı mahabbet-i sâfiyânesini teneffüsle vücûda gelerek nev'i insaninin bir zaman miktar için bekâsına hâdim güzel kokular neşreder.

*Aile vezâ'ifi nâm-ı eser-i âcizîde muharrir çocuk makâlesinden bir parçadır.

[65]

Çocuk, biri erkek diğeri dişi iki bağçevânın fitratın ahkâm-ı tabî'yyesine teb'ân birleşip çalışıp da her türlü meâsir-i şefkat-perverâne ile yetiştirdikleri kıymet-dâr mahsuldür ki nev'i beşer bu sayede idâme-i nesle muvaffak olur. Çocuk, vücûduyla cihân-ı fâniyi 'âlem-i bekâdan 'âlem-i ebedîye rihlet edenlere mukâbil nüfus-u insanîyi hâl-i mevâzinette bulunduran, beşeriyyetin devr-i mütemâdisine âlet olan 'âciz bir insan yavrusudur.

Çocuk, zevcin arasındaki mahabbetin vücûdunu, idâmesini mü'eyyid canlı bir hüccet-i kaviyyesidir.

Çocuk cismen, beden pek küçük, haddi zâtında pek büyük bir şeydir. Çocuk, nazar-ı insanîyi zinetlendiren, cemiyât-ı beşeriyyede aile hissini, müştereken ifâyı vazîfe-i insanîye fikrini uyandırıp esâslandırıran, cemiyât-ı medeniyyenin sa'âdet âyinesini te'min eden sevimli bir vücuttur.

Çocuklardaki şetâret-i melekâne, çocuklardaki tavr-ı ma'sumâne, çocuklardaki lezzet-i ma'neviyye seyrine doyulacak, bakmakla bıkiılacak, mazhariyetiyle kanâ'at edilecek şeylerden midir?

Çocuk, sevimli, faideli bir vücuttur. Sa'âdet-i ailenin mevlidi, zineti, tesellisi, medâr-ı fahr u şerefidir.

Çocuklar, mâsumâne nazarlarının, tatlı bükâlarının, imânlarıyla cemiyet-i beşeriyyeye dinde, ma'rifette mehâsin ü mekârimde, tarik-i

[66]

terakkiyât-ı hayriyyede dâ'ima "İleri gidiniz!" hitâb-ı 'ulûvvisine tercümânlık eden birer kuvve-i mahsûsadır.

OTUZ BİRİNCİ DERS

Mehâsin-i Ahlâka Dâ'ir Bir Mütâla'a

*Mehâsin-i ahlâkın heyet-i ictimâ'iyeye üzerine fevkâla'âde sûrette bahş eylediği hüsn-ü te'sîri takdîr ve tahsin etmeyecek bir ferd-i 'âkil tasavvur olunamaz.

Cenâb-ı Fahr-i kâ'inât efendimizin "İmânın kemâli hüsn-ü hulktur", "Mü'min için hüsn-ü hulktan daha iyi bir şey olamaz." meâllerindeki hadis-i şerif-i nebevileriyle de sâbit olduğu üzere dünyevi ve uhrevi sa'âdât-i insaniyyenin menba'ı da, esâsı da mekârim-i ahlâktır.

Hüsn-ü hulk, insanları dâ'imâ mes'ud edecek iyi yollara sevk eder. Güzel huylu insanlar her yerde, her memlekette, muhterem ve mu'azzezdirler. Mehâsin-i ahlâka mâlik efrâdı câm'i olan milel ve akvâm bütün mehâsin-i şâmil bütün bahtiyarlıklara mâlik sayılır.

Hüsn-ü hulk, insanlara insanlığını, Allah'ını, peygamberini,

[67]

dinini ve ulû'l emr olan zât-ı mekârim simâtı hakkıyla tanıttırır.

*Aile vezaif-i nâm-ı eser âcizide muharrir “terbiye” makalesinin mehasin-i ahlaka ait bazı parçalarıdır.

İtâ'atin, sadâkatin, istikâmetin devlet ü memlekete muhabbetin gayret ve fa'âliyet-i hasanenin velhâsıl bütün mezayât u â'mâl-i 'âliye ve hayriyenin mü'essir-i yegânesi mehâsin-i ahlâktır denilebilir.

Mekârim ahlâka mukârin olmayan ma'ârifin bile şâyân-ı takdîr olamadığı bugün teslim kerde-i ehl-i irfândır.

Ma'ârif mekârim ahlâk ile tev'en olursa sa'âdet-i insaniye, tekemmülât-ı medeniyye hakkıyla arz-ı didâr behçet eder.

Ahlâkın üss'ül-esâsı terbiye ve bilhâssa terbiye-i diniyedir. Terbiyeden maksat “insanı kendine vesâ'irlerine âlet-müs'adet kılmaktır.”

Terbiyenin gâyeti “bedene ve ruha kâbil olduğu kadar hüsn ü kemâl vermektir.” Terbiye beşikte başlamalı mezârda nihâyet bulmalıdır. Çocukları terbiyeli kılmak onların teşkîl edecekleri hey'et-i ictimâ'iyenin bahtiyârlık temelini kurmak demektir.

Terbiyenin ilk me'hâz-ı aile, daha vâs'i menâb'ı mekteplerdir. Etfâlin kuvvâ-yı ruhâniyesini lâyıkıyla keşf ve takdîr etmek “pedagoji” denilen fenni terbiyet'ül etfâl sâyesinde kâbil olur.

Hülâsa: Terbiye-i mükemmeliyye mehâsin-i ahlâka sâhip olanlar servete, sa'âdete, meknet ü salâha, terakki ve tekâmüle ve en mümtâz mevk'e mâlik 'ad olunur.

KISM-I SÂNİ
KİTÂBET-İ RESMİYYE
(OTUZ İKİNCİ DERS)

Kitâbet-i Resmîyye, Usûl-i Kalem, Muharrerât-ı Resmîyyenin Envâ'ı ve Elkâb-ı Resmîyye

Kitâbet-i mahsûsaya 'âit olan kısm-ı evvelde usûl-i kitâbete dâ'ir beyân edilen kavâ'id-i umûmiyenin kitâbet-i resmîyyede dahi hâvî olduğu şüphesizdir. Ancak muharrerât-ı resmîyyenin hîni tahrîrinde âtide muharrer beş şarta ri'âyet şarttır.

1. Mürsel ile mürselün ileyhın hâl ü şânını, rütbe ve memuriyet ve haysiyetle yekdiğerine nazaran mevcut olan nisbeti resmîyyeyi nazar-ı i'tibâra alarak ona göre resmî ta'bîrât-ı ta'zîmiye kullanmak.
2. Evrâk-ı resmîyyenin envâ'ını ve bunların tarz-ı tahrîrini bilerek yazmak.
3. Cârî olan tarz-ı tahrîre yani en güzel usûl-i kaleme göre idâre-i kalem etmek.
4. Sec'iden mâ'ada (teşbih, mecâz, isti'âre vesâ'ire
[69] gibi sanâ'y-i-i edebîyyenin kitâbet-i resmîyyede isti'mâli câ'iz değildir.)
Sanâ'y-i-i edebîyye kullanmak üzere sade, düz, metin, elfâz ve ibâreler isti'mâliyle ma'nânın hükm ü kuvvetine dikkat etmek.
5. İbâreler arasına cümel-i hikemîyye emsâl ü eş'âr gibi şeyler 'ilâve etmemek.

Usûl-i Kalem –Kelâm ve cümlelerin yekdiğerine merbutiyetini istilzâm eden usûl-i resmîye usûl-i kalem derler. Ancak iltizâm merbutiyette kavâ'id-i edebîyyenin tecviz edemeyeceği dereceye varmak, yazılan şeylerden ma'nâ istihrâcını tas'ib etmek demek olduğundan uzun ve zincirleme ta'bîrlerden, yirmi otuz satırda biten cümlelerden mürekkep olan muharrerât-ı resmîyye bittab' şâyân-ı tavsiye değildirler.

Cümlelerin dört beş satırdan ziyâde uzamayacak derecede olması, vâvların her hâlde taklit isti'mâliyle(olunmuş, kılınmış, olduğu, ettiği, olup, olmağın, kılınmakla) gibi revâbıtın elden geldiği ve mümkün olduğu kadar azaltılması ma'nânın hükm ü kuvvetiyle ibârenin selis olmasına dikkat edilmesi üslub-u tahrîr-i resmî için ta'kibi tavsiye olunacak bir tarik-i eslemdir. Cümlelerin ve bilhâssa i'lâm, mazbata, lâyiha gibi bendli ve ayrı ayrı fukarâtı hâvî muharrerâtın bend başlarında vâv harfinin vücûdu,

[70]

‘ibâre arasında bu harfin kesret-i isti’ mâli ve bâlâda sayılan revâbıtın çokluğu ma’nâyı iğlâk edeceği gibi lisân u sem’a dahi sakâlet îrâs eder.

Usûl-i tenkîtin muharrerât-ı resmiyyede isti’ mâli ve uzun, musanna’ cümlelerden müteşekkil ‘ibârâtın bir hâl-i sâdegiye ircâ-ı cidden arzu olunur mevâddan ise de bu himmet yine aklâma memur olan zevât-ı muktedirenin dest-i ‘inâyetlerine kalmış bir şeydir.

Kitâbet-i resmiyyede dahi selâsetle vuzûhu ihlâl etmemek için tabî’at lâzımdır.

Hüsn-ü tabî’atla hüsn-ü tahsîli bir araya getirenler ve usûl-i tahrîr-i resmînin isti’ mâli muvâffak olan kısım kısım-ı ma’kulünde meleke peydâ edenler şüphesiz iyi bir kâtip olurlar.

Muharrerât-ı Resmînin Envâ’ı

Muharrerât-ı resmiyye huruf-ı hecâ tertibi üzere bervecch-i âti birçok nev’e ayrılır:

Îrâde-i seniye –Taraf-ı eşraf-ı hazret-i pâdişâhîden şifâhân veyâ tahrîren şeref-sâdır olan emr ü fermân-ı hümâyundur.

Emr-i âli– Bâb-ı ‘âlıden divânî hattıyla tahrîr edilip bâlâsı tuğrâ-yı hümâyun ile muvaşşah olan irâdenâme-yi Cenâb-ı pâdişâhiye itlâk olunur.

Îtimâdnâme –Bir devlet tarafından diğere bir devlet nezdine muvakkat veyâ dâ’imi olarak gönderilen elçiye (sefir) memuriyeti

[71]

mutazammın olmak üzere matbu’u tarafından verilen varaka-yı resmiyyedir.

Emirnâme –Makâmât-ı ‘âliye [makâm-ı meşihat, makâm-ı seraskeri, şûrâyı devlet riyâseti, tophâne-yi ‘âmire müşiriyeti] ile dâhiliye, hâriciye, adliye, bahriye, mâliye, nâfi’a, evkâf ve ma’ârif nezâretlerinden vâli ve mutasarrıflarla sâ’ir ru’esâyı mülkiyye ve askeriyeye yazılan muharrerâta derler. Vâliler veyâ kumândânlar tarafından mâdûnlarına hitâben yazılan muharrerât-ı resmiyyeye de emirnâme demek câ’izdir.

Emirnâme, makâm-ı sadâretten yazılırsa (emirnâme-i sâmi) diğerelerinden (billâssa makâm-ı meşihattan) olursa (emirnâme-i ‘âli) ve bunlardan mâ’adâ mahallerden yazılan muharrerât-ı resmiyyede (tahrîrât-ı ‘âliye) nâmını alır.

İrâde-i ‘âliye –Makâm-ı sadâretten tahrîren veyâ şifâhen verilen emirlerdir.

İ’lâm –Bir hükmün icrâsı için yazılan evrâka ıtlâk olunur ki ale’l-ekser şer’i veyâ nizâmi muhâkimeden sâdır olur.

İstid’ânâme veyâ arzuhâl –Bir matlabın is’âfını temenni için yazılan istirhâmnâmelere derler.*

İmtiyâznâme –Vuku’ bulan istid’â üzerine mu’âmele-i nizâmiyesi bi’l-ifâ baz’ ruhsat u musâ’dat-ı hâvî olarak cânib hükûmetten

[72]

müsted’ilere verilen varaka-i resmîyedir.

*Arzuhalleri kâğıdın nısfından aşağısına yazmakta bir mecbûriyet yoktur.

Rik’a ile yazılırsa (imtiyâznâme), divânî hat ile muharrer ise (imtiyâz fermânı) derler.

Berât-ı hümayun –Bir imtiyâz fermânıdır ki emânet, hitâbet, tevliyet, firâset gibi hudemât-ı şerîfe ashâbına veyâhut nişân vesâ’ire misullu avâtıf hazret-i pâdişâhiye nâ’il olanlara verilen ve bâlâsı tuğrâ-yı garrâ ile muvaşşah ve divânî hat ile muharrir olan evrâk-ı resmîyedir.

Buyuruldu (Buyurultu) –Makâmât-ı âliyeden evrâk-ı resmîyye üzerine yazılan ve bazen de ayrıca ve divânî hat ile muharrer olan emirlere derler. Makâm-ı sadârattan olursa “buyurultu-yı sâmi” diğerlerinden yazılırsa “buyurultu-yı âli” denir.

Beyannâme –Bir maddenin halka i’lân u işâ’ası için taraf-ı hükûmetten veyâ mu’ayyen ü mu’teber zevât taraflarından tertip ve neşr olunan varakaya derler.

Ta’lîmât-nâme –Bir memurun ne yolda hareket etmesi lâzım geleceğine dâ’ir âmiri tarafından yedine verilen varakadır.

Tahrîrât –Mektup.

Protokol –Zabıt-nâme demektir.

Takrîr –Bir husûsun icrâsı veyâ tasvîrde bulunan bir şeyin fiile getirilmesi için bir dâ’ire nâzırı veyâ reisi

[73]

ve reis-i memuriyette bulunanlar tarafından büyük makâma yazılan varakalardır.

Temessük –Esâsen deyn senedi demektir. Ancak bir mülkün ferâğ u intikâliyle sûret tasarrufuna dâ'ir merci'-yi mahsûsundan verilen varakaya derler.

Tahvîl –Deyn için verilen senetlere derler.

Hüccet –Bir nev' temessüktür.

Rü'usu hümâyun –Müderislik rütbesinin ve rütbe-yi ulâ sınıf-ı sânisine kadar olan rütbelerden birinin tevcihinde bâb-ı 'âliden yazılan sened-i resmîye derler.

Şartnâme –Bir mültezime veyâ bir şirkete ihâle olunan şeyin şerâ'it-i iltizâmiyye vesâ'iresini mübeyyen olarak verilen sened-i resmî kabilinden evrâka derler.

Şehâdetnâme –Bir mâddenin hakîkatine veyâ meşhud olduğuna dâ'ir mu'teber zevât taraflarından müştereken verilen varakalara derler.

Sulhnâme –İki muhârib devletin barışmak üzere kararlaştırdıkları şerâ'it-i hâvî olarak tarafeyn-i murahhasları tarafından imzâ ve te'âti edilen varakalardır.

'İlmühaber –Mesâlih-i mütenevvi'a üzerine cereyân eden mu'âmele-yi kalemiyye netâyicinin sicile kaydı ve keyfiyyetin ma'lum olması için veyâhut bir mahalle imâm ve muhtarları tarafından mahalle mekteplerinden birisinin

[74]

husûsât-ı zâtîyesine dâ'ir yedlerine verilen açık varakalardır.

Fermân –Ba'zı husûsat ve imtiyâzâta ve rü'us makâmında olarak rütbe-yi 'âliye tevcihâtına dâ'ir bâb-ı 'âliden divânî hat ile muharrir ve bâlâsı tuğrâ-yı hümâyunla müvaşşah olan irâdenâme-yi hazret-i padişâhîye ıtlâk olunur.

Fezleke –Bilhâssa bir muhâkeme veyâ istintâktan hâsıl olan neticeye dâ'ir mahkemeler veyâ dîvân-ı harblerce yazılan mevâd-ı hâvî varakadır ki ale'l-ekser bunlar mazbata sûretinde yazılırlar.

Mazbata –Resmî ve gayr-i resmî olarak iki kısımdır.

Mezâbit-i resmîyye, devâ'ir-i 'âliyyede müteşekkil meclislerde mevki'i mezâkireye konulan musâlih hakkında verilen karara dâ'ir tahrîr ve tanzîm olup â'zâlar tarafından mühürlenmiş varakalardır. Gayr-i resmî mazbatalar bir belde ahâlesi veyâ birkaçı taraflarından yazılıp hatem u imzâ edilen varakalardır ki bunlara "muhzır" dahi denir.

Mu'âhedenâme –İki devlet hükümdârları tarafından sulh u salâha ve husûsat-ı sâ'ireye dâ'ir senet makâmında yazılan evrâk-ı muteberedir.

Müzekkere –Mecâlise havâle olunan evrâkın mutâla'a ve tezkiriyle verilen rey ü karar üzerine yazılıp mecâlisin mührü mahsûsiyle mühürlenerek evrâk-ı müteferri'asıyla beraber 'âit olduğu kaleme verilen varakadır. Yâhut me'murin tarafından merci'ine ifâde-yi [75]

hâl veyâ istirhâm zımında imzâlı olarak verilen varakalardır. (Bu nev'i müzekkerelere yalnız elkâb yazılır.)

Mukâvelenâme –İki veyâ daha ziyâde eşhâs beyninde bir iş için bi'l-müzâkere verilen karârın ve sûret-i cereyân-ı keyfiyyetin hikâyesini hâvî tarafeynden te'âti olunan varaka-yi mümziyedir.

Menşûr-i 'âli –Rütbe-yi vezâret-i müşiri tevcihinde taraf-ı eşraf-ı hazret-i pâdişâhiden olmak üzere bâb-ı 'âlice hatt-ı dîvânî ile yazılarak mâbeyn-i hümâyun Cenâb-ı mülûkâne tarafından sûret-i mahsûsada tebliğ ve merâsim-i mu'tâda ile kırâ'at edilen fermân-ı hümâyundur.

Telgrâf –Resmî telgrâflar için devâ'ir-i resmiyyece telgrâfhânelere ücret verilmezse de bunların hîn-i tahrîrinde ihtisâr ve tasarruf-ı kelimâta ri'âyetle beraber öyle uzun uzadı elfâz-ı ta'zîmiyye isti'mâlinden de mücânebet lâzımdır.

Elkâb –Hâk-i pâyi meâli ihtivâ-yı hazret-i pâdişâhiyye takdim olunacak 'arzhâllerin elkâbı bervech-i âtidir:

Cenâb-ı Hak, pâdişâh-ı 'âli-tebâr u şehriyâr-ı meâli-âsâr efendimiz hazretlerini serîr-i şevket-musir hilâfet ü saltanat-ı uzmâlarında dâ'im buyursun âmin.

Cenâb-ı Rabbü'l-âlemin, bihürmet-i seyyidül mürselin zât-ı melek-simât

[76]

hazret-i Zıllullâh âkdeslerini taht-ı ‘âli baht-ı Osmânîyyede dünyalar durdukça dâ’im buyursun âmin.

Cenâb-ı kâdîd-hâcât, şehriyâr-ı ma’delet-perver, şehinşâh-ı meâli-güster veliyyini’met-i bîminnetimiz şevketli kudretli efendimiz hazretlerini kemâl-i izzü ü ‘âfiyetle taht-ı âli baht-ı hilâfet-i kübrâda zinetsâz-ı şevket ü iclâl buyursun âmin.

Bu nev ’‘arzhâllerin hâtimleri:

Olbâbda ve her hâlde emr u fermân u lütf u ihsân pâdişâh-ı adâlet-nişan, halife-yi zi-şân efendimiz hazretlerindedir.

Olbâbda ve kâtibe-yi ahvâlde emr ü fermân ve lütf u ihsân halife-i diyânet-perver şehriyâr-ı fâruk-siyer efendimiz hazretlerindedir.

Zikrolunan ‘arzhâllerin sernâmeleri:

Rîkâb-ı kamer-tâb hazret-i pâdişâh-ı â’zamiye ‘atabe-i felek mertebe-yi hazret-i tâcidâr-ı âkdesiyye.

Lisânen: ‘Atabe-yi ‘ulyâ, ‘atabe-yi seniyye, hâkipâ-yı şâhâne, rikâb-ı hümâyun.

Zât-ı meâl-i sıfat hümâyunlarından bahsolunduğu sırada:

Zât-ı âkdes hazret-i pâdişâhi, hâdim-i el-haramülnişşerieyn efendimiz, şevketmeâb-ı meâli-nisâb efendimiz hazretleri, halife-yi resul-i ekrem efendimiz, şevketli pâdişâhımız efendimiz hazretleri, sevgili pâdişâhımız, zıllullâh-ı fi’l-âlem efendimiz, veliyyinimet efendimiz.

[77]

Bu nev ’‘arzhâl mühürleri üstüne:

Abdu’l-ı memluk cenâb-ı pâdişâhi, ‘abd-i esdâk-ı hazret-i tâcidârilere, ‘abd-i memlukleri, kulları.

İrâdât-i seniyye-yi cenâb-ı mülûkâneye mahsûs ta’birât:

İrâde-yi seniyye-yi hazret-i pâdişâhî, emr ü fermân-ı hikmet beyân-ı hümâyun, irâde-yi celile-yi tâcidârî.

Bunların suduruna da:

Şeref-sâdır, şeref-sudur, şeref-müte'allik, şeref-sânih, şeref-tastîr derler.

Emr-i 'âli, ârzu-yi 'âli, rızâ-yı 'âli, maksud-i âli ta'bîrleri dahi bilhâssa zât-ı âkdes-i hazret-i hilâfet-penâhîye ta'alluk eder.

Sadrâ'zam paşalara yazılan muharrerât-ı resmiyye elkâbı:

Ma'ruz-ı çâker-i keminelidir ki sernâme:

Huzûr-u sâmi-yi cenâb-ı sadâret-penâhiye yâhut:

Makâm-ı celîl-i sadâret-uzmaya ta'azzumaye hâtimesi:

Olbâbda ve her hâlde emr ü fermân hazret-i velî ül-emrindir yâhut minlehu'l emrindir.

Sadrâzam paşalar hazerâtı yalnız hıdiv-i Mısır ile şeyhülislâm efendi hazretlerine bende işareti vaz'ederler.

[78]

Sadâretten hıdive, hıdivden sadâreta elkâb-ı resmiyye:

Ma'rûz-u çâker-i keminelidir.

Sadâretten makâm-ı meşihata: Ma'ruz-u çâker-i keminelidir.

Makâm-ı meşihattan makâm-ı sadârete:

Ma'ruz-u dâ'î-yi derinelidir.

Makâm-ı sadâretten: Sadâret-i ma'zûllerine: Ma'ruz-u çâkerleridir. Makâm-ı sadâretten hıdiv ile makâm-ı meşihate yazılan evrâk-ı resmîyye nihâyetlerine:

Emr u fermân hazret-i min lehü'l-emrindir.

Müşîrân ve vüzerâya:

Şikka-yi senâver-i terkim kılındı efendim.

Vüzerânın mâdûnundaki ricâle:

Şikka-yi muhibbî terkim kılındı.

Daha aşağıdakilere: Şikka terkim kılındı, denir. ‘Umûmiyetle makâm-1 sadâretten vüzerâ ve müşîrâna: Devletli efendim hazretleri sadrâzam, hıdiv ve makâm-1 meşihattan birbirlerine hâtîme:

Emr ü irâde hazret-i min lehü’l-emrindir. Makâm-1 sadârata sûret-i ‘umûmiye-yi resmîyede elkâb: Fehâmetli, devletli efendim hazretleri.

Makâm-1 meşihate makâmât-1 sâ’irden sernâme: Makâm-1 celîl-i fütüvvet-penâhîye makâm-1 meşihat-1 ulyâya denir.

Elkâb: Ma’rûz-1 çâker-i keminelidir.

‘Ulemâ cânibinden olursa “ma’rûz dâ’iyeleridir.”

[79]

‘Umûmiyetle: Devletli simâhetli efendim hazretleri hâtîmesinde: Olbâbda emr u fermân hazret-i min lehü’l-emrindir. Makâm-1 vâlây-1 seraskeriye sernâme:

Makâm-1 celil seraskeriyyeye

Makâm-1 vâlây-1 seraskeriyyeye elkâb:

Devletli, ‘atûfetli efendim hazretleri hâtîme: Olbâbda emr u fermân hazret-i min lehü’l emrindir. Makâm-1 seraskeriyeden müşîrâna hâtîme: Olbâbda îade efendim hazretlerindir. Makâmsız askeriyeden ferîkâna hâtîme:

Olbâbda irâde efendimindir.

Vüzerâyaya sernâme:

‘Adliye nezâret-i celîlesine, yâhut dâhiliyye nezâret celîlesi cânib-i ‘âlisine gibi.

Elkâb: Devletli efendim hazretleri.

Hâtîme: Olbâbda emr ü fermân hazret-i min lehü’l emrindir.

Müşîrâna: Eğer makâm-1 müşîriyette bulunan zât müşîr ise sernâme şöylece yazılır: ... Ordû-yyu hümâyuna müşîriyet-i celîlesine:

[80]

Eğer farîk ise meselâ: ... hümâyun kumândânlığı cânib-i vâlâsına denir.

Mâbeyn hümâyun-u mulûkâne-i başkitâbet celîlesine sernâme: Mabeyn-i hümâyun başkitâbet celîlesine yâhut mâbeyn-i hümâyun başkitâbet celîlesi cânib-i ‘âlisine. Dâru’s-sa’âdet-ül şerîfe ağalığına ‘âit elkâb:

Devletli ‘inâyetli efendim hazretleri.

Sadâret ma’zûllerine: Ma’rûz-ı çâkerleridir. ‘Ulemâdan olursa: “Ma’rûz-i dâ’îleridir.”
Yâhut: Übbehtlü devletli efendim hazretleri.

Emîr-i Mekke-yi Mükerreremeye:

Devletli siyâdetli efendim hazretleri –Umûmiyetle vüzerâya, müşîrâne:

Devletli efendim hazretleri.

Sudur-u ‘azâma: Semâhetli efendim hazretleri. Birinci farîklara: ‘Atıfetli efendim hazretleri (Bu rütbe âhiren ehâdis buyurulup sudûrun mâdûnunda ve rütbe-yi bâlânın fevkindedir.

Hâtimleri: Olbâbda emr u fermân hazret-i min lehü’l emrindir.

Rütbe-yi bâlâ ricâline: ‘Atıfetli efendim hazretleri.

İstanbul pâyelilerine: Faziletli efendim hazretleri.

Hâtîme: Olbâbda emr ü fermân efendim hazretlerindedir.

Farîkalar ulâ sınıf ulâ ricâliyle, Rumeli Beylerbeylerine: Sa’âdetli efendim hazretleri.

[81]

Hâtimesi: Olbâbda emr ü irâde hazret-i min lehü’l emrindir.

Mîrlivâ, mîrmirân, ulâ sınıf-ı sânisî ashâbına: Sa’âdetli efendim.

Hâtîme: Olbâbda irâde efendimindir.

Mirâlâylara, sâniye mütemâyyizlerine: İzzetli efendim. Hâtimesi: Efendim.

Rütbe-yi sâniyye sınıf-ı sâniyyesi ile askerî kâ’im makâmlarına, mîr’ül-umerâya:

İzzetli Bey, efendi veyâ paşa.

‘Umûmiyetle müftü efendilere: Fakâhatli efendim hazretleri denirse de esâsen rütbesine göre elkâb kullanılır.

Müderislere –Mekremetli efendim.

Meşâyihe ‘umûmiyetle: Reşâdetli efendim hazretleri.

Binbaşılara, erkân-ı harbiye kolağalarına, sâlise ashâbına, âlây ‘ümenâsıyla kapıcı başlarına: Ref’etli bey, efendi veyâ ağa.

Rütbe-yi râbi’â ashâbına, kolağalarına, yüzbaşılara fütüvvetli efendi bey veyâ ağa.

Kadılarla ashâb-ı rü’usdan olan ‘ulemâya: Meveddetli efendi.

Mülâzım-ı evvel ve mülkiyyece buna mu’âdil rütbeden olanlara:

Hamiyetli efendi, bey, ağa.

Mülâzım-ı sâni rütbesinde bulunanlara:

Gayretli efendi.

Patriklere: Rütbetli efendi hazretleri.

Metropolitlere, piskoposlara: Rütbetli efendi

Papazlara: Hürmetli efendi.

[82]

Süferâya: Asâletli efendim hazretleri.

Konsoloslara: Asâletli efendi.

Mütemâyizlere hâtime ‘umûmiyetle:

Şikka-yi muhibbî terkîm kılındı efendim,

Terkîm-i rakamiyyeye ibtidâr kılındı efendim,

Şikka-yi hulusveri terkîm kılındı efendim.

Sadrâ'zam ve ma'zullerinden başka vüzerâ ve müşîrânın birbirlerine resmen bende işareti vaz 'etmeleri kitâbet-i resmîyye âdâbındandır. 'İbâre arasında ashâb-ı rütbeden olanların zikri icâp ettiği zaman rütbe ve makâm memuriyetlerine göre vüzerâ ve müşîrâna:

Zât-1 'âlî-yi dâverîleri

Zât-1 'âlî-yi nezâret-penâhileri

Şhremini ile rüsumât eminine: Zât-1 âlî-yi emanet-penâhileri

Rütbe-yi bâlâ ricâline: Zât-1 utûfleri, zât-1 'âlîleri

Ulâ-yi evvellerine:

Zât-1 kerîmâneleri

Zât-1 sa'âdetleri

Zât-1 'âlîleri

Zât-1 vâlâları

Ve sernâmelerine ... huzur-u vâlâlarına, ... savb-ı kerimânelerine.

Mütemâyizlere: Zât-1 şerifleri, zât-1 behiyyeleri, suvb-ı behiyyelerine gibi elfâz kullanılır.

Telgrâf, mazbata, jurnal ve muhızrlarda elkâb yazılmaz.

[83]

OTUZ ÜÇÜNCÜ DERS

'Adliye nezâretinden makâm-ı celfî seraskeriyye bir tezkire-yi resmîyye nümûnesi:

Devletli 'atûfetli efendim hazretleri

Efrâd-ı 'asâkir-i şâhânedan olup da sıla tarikiyle memleketlerine gidenlerden bazılarının tarla vesâ'ire gibi emlâk ü 'akâr-ı mesâ'ilinden dolayı zürrâ' vesâ'ir ashâb-ı emlâktan bazılarıyla beynlerinde zuhûr eden d'âvanın ale'l-usûl mahalleri muhâkim-i nizâmîyyesince hal ü tesviyesi lüzûmu müstağni-yi arz olduğu ve bunlar miyânında tehdâdüs

eden darb u tahkir gibi hukuk-ı şahsîyye mesâ'ilinin de usûlüne tevfiken muhâkim-i mezkûrede rû'yet-i tabî'î bulunduğu hâlde bazı fırkalar merâkizinde bu gibi hukuk-u şahsiyye d'âvasının keyfiyet-i rû'yet ü tesviyeleri dîvân-ı harblere tevdi' kılındığı işârat-ı vâk'adan anlaşılmiş ve bu keyfiyyet-i muhât-ı ilm-i dâver-i ekremîleri buyurulduğu üzere olbâbdaki kavânîn-i mevzu'â ahkâmına menâfi bulunmuş olduğundan ba'demmâ her ne sûretle olursa olsun efrâd-ı a'sâkir-i şâhâne ile efrâd-ı âhâli beynlerinde tehaddüs edecek hukuk-u şahsiyye d'avâlarının muhâkem-i nizâmîyyede rû'yet ü tesviyesi mu'âmelesinin

[84]

istikmâline müsâ'ade-yi celile-yi sipehsâlârilere râye-gân buyurulmak bâbında emr ü fermân hazret-i min lehü'l emrindir.

Bir Emr-i Resmî Nümûnesi:

Bir vilâyet vâlisi tarafından mutasarrıflara emirnâme:

Sa'âdetli Efendim Hazretleri,

Turuk u ma'âbirin inşâsından maksad-ı asli teshîl-i nakliyât u te'min 'ümrân-ı bilâdiyle mu'âmelât-ı 'umâmîyenin hüsn-ü cereyânî esâslarına müstenid olduğu ve bunlardan istifâde keyfiyeti hüsn-ü hâlde bulundurulmalarıyla kâbil olduğu ma'lumdur.

Hâl böyle iken bazı kurrâ kurbundan geçen çay ve derelerin mecraları tarlalarını iskâ fikriyle zürrâ' taraflarından şoselere tevcih ve suların yollar üzerinden cereyân ettirilmekte olduğunu vilâyet sermühendisliğinden verilen takrirden anlaşılmiş ve masârif-ı kesîre ile mesâi-yi fevkâlâde mukâbilinde inşâ ve tanzîm edilegelen yolların halelinden vikâyeleri elzem ve tahrîb ü imhâlarına sebebiyet verenler hakkında da mu'âmele-yi şedide-yi kânuniyye ifâsı lüzûmu emr-i gayr-i müphem bulunmuş olmakla bu bâbda iktizâ edenlere tebligât ekide ve mü'essire ifâsıyla yolların

[85]

halelinden masuniyetlerine sûret-i dâ'imede sarf-ı mezid himmet buyurulması bâbında irâde efendim hazretlerindir.

OTUZ DÖRDÜNCÜ DERS

Ma'ârif nezâret-i celîlesinden vilâyete tahrîrât-ı 'umûmiyye nümûnesi:

...

Mekâtib-i rüştiye şâkirdânının teksiri mültezim ve bunun husûlü dahi sibyan mekteplerinden rüştiyelere müsta'id etfâl yetiştirilmesine mütevakkıf bulunduğu emr-i gayr-i müphem olduğundan olbâbda muhallilerince teşvikât-ı mukteziyye ifâsı için meclis-i ma'ârifin karârı üzerine vilât-ı a'zâm hazerâtına ta'mimen bildirilmiştir. Nezd-i sâmilerinde de hafî olmadığı üzere pâdişâh-ı ma'ârif-perver efendimiz hazretlerinin nuhbe-yi â'mâl ü efkâr-ı şâhâneleri etfâl-ı memleketin hüsn-ü ta'lim ü terbiyeleri emr-i ehemmine ma'tuf ve bunu te'min edebilecek esbâb ise mesâ'i-yi makbûle-yi âsafânelerine mevkûf bulunmakla bu bâbda icrâsı lâzım gelen mu'âmele-yi 'âcilenin istikmâl ü istihzârı vâbeste-yi ra'y u irâde-yi 'aliyyeleridir olbâbda.

[86]

OTUZ BEŞİNCİ DERS

MEÂL

Bahriye Nezâret-i Celilesinden Liman Riyâsetine Bir Tezkire

Dersa'âdet limanına gelip giden vapurların istedikleri mahallerde yatmalarından ve Karadeniz'e çıkan vapurların da sahile pek yakın gitmelerinden dolayı zuhûr eden sakatlıkların men'î bâ tezkire-yi sâmiye emr ü iş'âr buyurulduğu ve seyr-i sefâ'in mâddesinin şâyân-ı i'tinâ mevâddan olduğu beyânıyla vapurların hilâf-ı nizâm hareket etmemeleri hakkında bir tavsiyeden 'ibâret olacaktır.

OTUZ ALTINCI DERS

MEÂL

Askerlikle hevesi olduğundan ve Selânik i'dâdi-yi mülkiyyesinde ikmâl-i tahsîl ile şehâdetnâme aldığından ve icâp eden tezkire-yi Osmânîyyesiyle meclis idâre-yi vilâyet-i mazbatasını da leffen takdim ettiğinden bahisle bil-imtihân ehliyeti tebeyyün eylediği takdîrde mekteb-i i'dâdi-yi

[87]

askerîyyeye kabulü temennisine dâ'ir bir efendi tarafından mekâtib-i askerîyye nezâretine bir istid'ânâme yazılacaktır.

OTUZ YEDİNCİ DERS

Vilâyete Telgrâfnâme-i Sâmi Nümûnesi

Hindistan'da vebâ zuhûruna mebni o tarafından memâlik-i şâhâneye gelecek sefâ'ının Kamerân tahaffuzhânesinde onar gün karântina beklemeleri ve bahr-i âhmerden gelecek 'umûm sefâ'ındaki yolcu ve eşyanın da şiddetli bir mu'âyene ve tehçire tâb'i tutulması meclis-i umûr-i sıhhiyeden bâ-rapor bildirilmiş ve keyfiyyet icâp edenlere de tebliğ edilmiş olmakla o râcada ona göre mu'âmele ifâsı ve hasebül mevsim tedâbür-i sıhhiyye bir kat daha i'tinâ kılınması tavsiye olunur.

Bidâyet-i Cezâ Mahkemesinden Sâdır Olan Bir Hükm ü Karâr Hakkında Fezleke:

Esnaftan ... Efendi'yi darb ve bir kolunu bıçakla cerh ettiği iddi'âsıyla maznun ve mevkûf olan ...'nın icrâ edilen

[88]

muhakemesinde zabt olunan ifâdât-ı tabib raporu ve istimâ' olunan şühûdun şehâdetleriyle delâ'il ü emârât-ı kaviyye netâyyicinde fiil-i mezkûre cür'eti kanunen sabit olmasına mebni cezâ kânunnâme-yi hümayununun ...'ncı mâddesi ahkâmına tevfiklen merkûmun ... müddetle 'âdiyen hapsine ve müdde'inin hîn-i şifâsına kadar tedavisi esmânıyla masârif-ı muâakemenin kendinden tazminine bi'l-ittifâk karâr verildi.

OTUZ SEKİZİNCİ DERS

MEÂL

Ashâb-ı servet ü hayırdan ... Efendi'nin ... mahallesinde bir câm'i inşâsı arzusunu izhâr ve imâmet ü mü'ezzin ma'âşlarını da te'min ettiğiinden ve o mahalle civârında bir mescidden başka ma'bed bulunmadığından bahisle ber mucib-i istid'â câm'i-yi şerif inşâsı istizânına dâ'ir bir kazâ kâymakâmı tarafından mensub olduğu vilâyete bir 'ariza yazılacaktır.

OTUZ DOKUZUNCU DERS

Meydân-ı Harbde Bir Ordu Kumândânından Ma'iiyyetindeki Fırka

Kumândânlarına Bir Emr-i 'Umûmi Nümûnesi:

Hasebü'l-icâp bu günden i'tibâren düşmanla on beş günlük

[89]

bir müddet için ‘akt-i mütâreke edilmiş olduğundan müddeti mu’ayyene zarfında mütâreke ahkâmına ri’âyetle tecâvüzkarâne hareketten mücânebet lüzûmu tavsiye olunur.

Bir Meclis-i İdâre-yi Vilâyet Karârı Nümûnesi:

İşbu istid’â ve melfûfi evrâk okundu. Esâsen ta’mîm-i ma’ârif kaziyesinde vilâyetin derkâr olan ihtiyâcına ve bu bâbda bir gûne mahzurda mutasavver olmamasına mebni ma’ârif nezâret-i celîlesince mektepler için tadrîs-i mecâz olan kütübü mütenevvi’adan icrâyı tadrîs edilmek ve istihdâm kılınacak mu’allim ve hademeler ma’âşâtı mü’essisi tarafından verilmek üzere istid’ânâmede münderiç mahalde “...” nâmıyla rüştiye derecesinde husûsi bir mekteb küşâdına müsâ’ade i’tâsı için istid’â ve evrâk-ı müteferri’asının leffiyle ma’ârif nezâret-i celîlesine tahrîrât tastiri tezkir olundu.

KIRKINCI DERS

MEÂL

Mevcûd şoseler ve mürûr ettikleri köprülerin cinsi ve mâlezim

[90]

inşâ’iyyeleriyle metânetleri derecâtı bilinmek ve ta’mire muhtaç olanlarla yeniden inşâsı lâzım gelenleri karârlaştırmak için yollarla civâr arâziyi gösterir bir kıt’a ’muntazam haritanın sür’at-i mümkünâ ile tanzîm ve olbâbdaki ma’lumâtı hâvî cetvel ü muhtıra ile beraber irsâli hakkında nâfi’a nezâret-i celîlesinden vilâyete tahrîrât-ı ‘umûmiyye yazılacaktır.

[91]

İKİNCİ KİTAP

KIRK BİRİNCİ DERS

Terâkib-i Mevcûde*

Türkçede: Terkîb-i izâfî, terkib-i vasfî, vasf terkibi nâmeleriyle başlıca üç nev’ terkib vardır.

Terkib-i izâfî: Muzâf ile muzâf-ı ileyhden mürekkebe olan terkiblere terkib-i izâfî derler ki bu sûretle iki ismin birleşmesi hâli izâfeti vücûda getirir.

Kâ'ide-yi Türkiyye Üzere Terkib-i İzâfi: Muzâfun ileyh evvele, muzâf sonraya vaz ' edilerek muzâfun ileyhini nihâyetine bir sağır kâf getirilir. Muzâf olan kelime huruf-ı imlâdan (vâv, ye, elif, he) biriyle nihâyetlenirse bir (sîn), onlardan biriyle nihâyet bulmadığı takdîrde bir (ye) ilâve olunmak kâ'idedendir: Hasan'ın kalemi, evin kapısı gibi.

Koyun sütü, elma ağacı gibi terkiplerdeki izâfet izâfet-i beyânîyye kabilindedir.

Kâ'ide-yi Fârisîyyece terkib-i izâfi: Muzâfin son harfi

[92]

kesre ile okunarak mukaddem ve muzâfun ileyhe mu'ahhar vaz ' olunur: Lutf-ı hak, âb-ı zemzem, leb-i deryâ gibi.

Eğer, muzâfin âhîrinde "ha" veyâhut "ya" (lafziyye olmamak şartıyla) bulunursa muzâfin nihâyetine kesre ile beraber bir de hemze getirilir: Bende-yi hüdâ, vâlî', vilâyet gibi.

Muzâfin nihâyetinde vâv-ı memdude yâhut elif bulunursa nihâyetine bir "ى" ilâve olunur: Dârû-yi haste, deryâ-yı 'ummân gibi.

Kâ'ide-yi A'rabîyyece izâfet: Muzâf-ı mukaddem ve muzâfin ileyh mu'ahhar vâk' olup muzâfin ileyhini evveline eliflâm ilâve olunur: Rabbü'l-âlemin, velülni'am, sâhibü'l-irfân, mîzan ül hârâre gibi.

Terkib-i vasfî veyâ tavsîfi: Sıfatla mevsuftan mürekkebe olan bir terkidir ki Türkçede sıfat evvel, mevsuf sonra gelir: Tatlı su, çalışkan çocuk, dar sokak gibi.

Türkçe vasîf terkihi: İki kelimededen mürekkebe olan sıfattır ki Türkçede bunun için bir kâ'ide-yi esâsiyye olmayıp sûret-i isti'mâle tâb'idir: Terbiyık, boşboğaz, mirasyedi gibi.

Lisân-ı Fârisî'de sıfatlar iki türdür:

Ya sıfat mevsufa tekaddüm eder: 'Âli-câh, bülend-âvâz, bed-hûy gibi. Yâhut mevsuf sıfattan evvel gelir: Âvâz-ı bülend, kadd-i bâlâ gibi.

Kâ'ide-yi Fârisîyyece vasîf terkihi: Beş türdür.

[93]

Sıfat mevsufa takdimle husûle gelir: Tehi-dest, hoş-bû gibi.

Muzâfun ileyhi muzâfa takdimle husûle gelir: Şîr-dil gibi.

Mef'ul fâ'ile tekaddümle hâsıl olur: Hayır-hâh, dil-sûz gibi.

“Kâr, ger, nâ, bî, hem, veş” ve emsâli lafızlarla hâsıl olur: Günah-kâr, âhen-ger, nâ-kes, bî-çâre, hem-râh, meh-veş gibi.

Elif-i müsâvâtla meydana gelir: Lebâleb, günâgün gibi.

Kâ'ide-yi A'rabîyyece vasıf terkibi: Sıfat olan bir ismi usûl-i A'rabîyye üzere diğér bir isme muzâf kılmakla husûle gelir: Celîlûş-şân, sâdıku'l-makâm, sagîr'us-sîn, fakrû'l-hâl, kerîmü't-tâb, merû'l-hay fâiku'l-Kur'ân, hadîd'ül-mîzâc gibi.

KIRK İKİNCİ DERS

Tesniye, Cem', Mutâbakat

Lisân-ı Arabîde bazı kavâ'id-i mahsûsa mevcûddur ki onlar tahsîl-i kitâbet için lüzûmludur. İşte bu derste onlardan bahsedilecektir.

Mü'ennes: Arapçada mü'ennes, hakiki, i'tibâri olmak üzere

[94]

iki kısımdır. Hakiki mü'ennesler, mefhumlarından dışı mahlûkat anlaşılандır: Binti, vâlide, cidde, nâka gibi.

Mü'ennes-i i'tibâri ise sebepsiz mü'ennes ad u i'tibâr olunanlardır: lokma, şerbet, memleket, servet, mahkeme, muhârebe gibi.

İ'tibâri mü'ennesler ale'l-ekser kelimenin âhîrinde (ت) veyâ hâ-ihâ-i mevkûfe bulunmakla anlaşılır. Fakat esmâ-yi i'dâdın âhâd u 'aşerâtında mevcut hâ-ihâ-i mevkûfeler 'alâmet-i te'nis ad olunamazlar: selase, erba'a, hamse gibi.

Nihâyetlerindeki tâ ve hâ'lar nıfzı kelimededen olursa bittab 'onlar mü'ennes-i i'tibâri değildirler. Bu hâlde beyit, vakt, sükut kelimeleri mü'ennes olamazlar. Hurufât ve şehir isimleriyle “nefs” lügatı vesâ'ir buna mümâsil kelimeler mü'ennestirler: Vâv-ı memdude, Mısr-ı ulyâ, nefsi emmâre gibi.

Lisân-ı A'rabîde kemiyyetin derecesi üçtür: Müfred, tesniye, cem'. Müfred ma'lumdur.

Tesniyyeye gelince: Bu da bir cins şeyden iki tanesini göstermeye yarar ki kelimenin âhîrine mâkabli meftuh olarak “eyn” veyâhut “ân” 'ilâvesiyle husûle gelir.

Şecer müfredinin tesniyesi: Şecereyindir. Sâhib, sâhibeyn, sâhibân gibi.

Fakat bir kelime hâ-i mevkûfe ile nihâyetlenirse hîn-i tesniyyesinde hâ tâ'ya münkalib olur:

[95]

Sefîne, sefîneteyn, sefînetân

Nüşha, nüshateyn, nüshatân gibi.

A'rabî'de bazı tesniyeler de vardır ki mefhumları bir cinsten değildir: Vâlideyn, bahreyn, rebieyn, ebeveyn, haremeyn, kamereyn, maşrikeyn gibi.

Cem' : İkidenden ziyâdeye ta'alluk eden şeydir: Ma'murin, sefâ'in gibi.

A'rabîyyede üç türlü cem' mevcûd olup âtide gösterilmiştir:

Cem'-i müzekker sâlim

Cem'-i müennes sâlim

Cem'-i mükesser

Cem' müzekker sâlim: Müzekkerlere mahsûs ve müfredin binâsı teksirden mahfuz olan cem'lerdir ki kelimenin nihâyetine mâkabli meksur olmak üzere “in” yâhut mazmum olarak “un” ilâvesiyle husûle gelir: Müslimin, müslimûn gibi.

Fakat gayr-i nâtik olan şeylerden bu yolda usûl-i cem'i câ'iz olamaz. Meselâ: Mektup, mektubin tarzında cem 'yapılamayıp “mektubât” denir. Yalnız “sene” kelimesinin cem'i şâz olarak “senîn” sûretinde irâd olunmaktadır.

Cem' mü'ennes sâlim: Bu da mü'enneslere mahsûs olan cem'dir. Müfredi 'alâmet-i te'nisden ba'de'l 'tecrîd nihâyetine “ât” ilavesiyle

[96]

husûle gelir: Semere, semerât, mesleme, meslemât gibi.

Eğer kelime esâsen “ât” ile nihâyetlenmiş ise “te” hazf ve elif vâva menkalb olur. Salât, salavât, berât, beravât gibi.

Ma'hazâ müzekkerlerden “ât” ile cem’lenen bazı kelimelerde mevcûd olup âtide gösterilmiştir:

Galat, galatât,

Taksir, taksirât,

İstirhâm, istirhâmât gibi.

Cem’-i mükesser :Gerek müzekker ve gerek mü’enneste ‘âm u müşterek olan cem’dir ki müfredin binâsı ‘âli hâle kalmayıp muhtelif sûretlerde düçâr teksir olur: emr, evâmir, habib, ehibbâ gibi.

Cem’-i mükesserlerin kâ’ide-yi mahsûsası olmayıp sem’a ile bilinir. Bazı kelimeler vardır ki kitâbetçe isti’mâl olunan cem’leri kıyâsın gayridir:

Cem’ - müfred,

Meşâyih - meşihât,

Mehâsin - muhsin,

Mesâ’î - müsa’ât.

Şedâyid - şedidenin cem’leri oldukları hâlde:

[97]

Şeyh, hüsn, se’y, şiddet kelimelerinin cem’leri olarak isti’mâl edilmektedir.

Mahzurun cem’i mehâzir olmayıp mahzûrattır. Mahzûrat-ı mütenevvi gibi.

Mutabakât: ‘Arabîde “Küll-i cem ’mükesser-i mü’ennes” kâ’idesine tevfi ken her cem ’ mükesser mü’ennes-i i’tibâr olunageldiğinden mevsuf cem’-i mükesser olarak mezkur ise sıfatın da ona mutâbakatan mü’ennes olması lâzım gelir.

Meselâ: “şekil”, “muhtelif” kelimelerini bir terkib-i vasfî yapacak olsak: şekl-i muhtelif olur. “Şekil” kelimesi cem ’olduğu takdîrde “eşkâl” meydana gelir. O hâlde bunları cem ’olmak üzere terkib-i vasfî yaparsak: “eşkâl-i muhtelif” demek icâp eder. Âmâl-i hasene, kütüb-i nefise, sinîn-i vefire, sefâ’in-i kesîre terkibleri de bu kabildendir.

*Terkibler esâsen kavâ'id-i Osmânîyye kitaplarında tafsilen mezkûr olduklarından burada bir hâtıra olmak üzere mecbûren zikr olundu.

KIRK ÜÇÜNCÜ DERS

Türkçe Sigalar

Muzâri sigası: Bir işin şimdi veyâ gelecekte vuku'nu bildirir. Müsbetlere göre müfred gâ'îbi mâdde-i âsliyyenin nihâyetine

[98]

bir "r" cem'inde "r" ile beraber "ler" mütekellim ve muhâtapları nihâyetine zamir ilâvesiyle hâsıl olur: giderim, gider, giderler, gidersin, gideriz, gidersiniz gibi.

Hâl: Bir işin şimdiki zamanda vuku 'bulmakta olduğunu gösterir. Mâdde-yi âsliyyenin nihâyetine müfred gâibinde "yor" lafzı ve diğerinde birer zamir-i nisbî ilâvesiyle husûle gelir: Geliyorum, geliyorlar, geliyorsunuz gibi.

Müstakil: Bir işin gelecek zamanda vuku 'bulacağını gösterir. Mâdde-yi âsliyyenin nihâyetine müfred gâibde hâ-i resmîyye ile beraber "cek" veyâ "cak" (Kelime hafif u sâkil olduğuna göre) ve diğerlerinde birer zamir-i nisbî ilavesiyle yapılır: Gelecek, gideceğim, geleceğiz gibi.

Siga-yi iltizâmiye: İltizâm ve arzu ma'nâsını müfid olan sigâlardır ki müfred gâ'ibinde mâddenin nihâyetine hâ-i resmîyye ve cem'inde hâ ile beraber "ler" ve mütekellim ile diğer sigalarında zamir-i nisbî getirirler: Gele, gidesin gibi.

Eğer mâdde-yi âsliyyenin nihâyeti müteharrik olur veyâ huruf-ı imlâdan biri bulunursa hâ'dan evvel bir de yâ ilâve olunur: Okumaktan okuya, okuyasınız gibi.

Siga-yi vücubiye: Vücub ü lüzûm gösteren sigadır. Mâddenin âhirine müfred gâ'ibinde "meli" ve diğerlerinde zamir-i nisbî getirilmekle husûle gelir. Gitmeli, gitmelisiniz gibi.

[99]

Emr-i hâzır: Mütekellimden muhâtaba emir veyâ teşvik veyâ istircâ gösterir.

Masdar-ı aslînin mâdde-i asliyyesi zaten emr-i hâzırın müfredidir. Cem'inde buna (ك) veyâ "nız" ilâve olunur: Gel, geliniz, gelin gibi.

Emr-i gâ'ib: Emr-i hâzırın aynı ise de emir burada gâ'ibe aittir. Mâdde-i asliyyenin âhirine “sun” ilâvesiyle müfredi husûle gelir. Diğer sigaları yoktur. Gelsin, gitsinler gibi.

Mürekkebe sigalar: Fiil-i i'âne ile tasrif edilenlerdir.

Mâzi-yi şuhûdi: İdim, idiler, idiniz.

Siga-yi şartiyesi: İsem, isen, iseler.

Siga-yi hikâyet: Gelmeli idi, gelirdik, gelecek idi, gelmiş idir gibi.

Rabt sigaları: Mazmunları diğer cümlenin mazmununa merbut olan sigalardır ki bervech-i âti yedidir:

Siga-yi ta'liliyyedir ki illet ve sebep gösterir: Hasta (olmağın) gibi.

Siga-yi sebebiyyedir: Hasta (olduğumdan) gibi.

Siga-yi iptidâ'iyye: Fiilin ibtidâ'i vuku'undan biri diğer bir fiilin devam ettiğini gösterir: Geleliden beri gibi.

Siga-yi intihâ'iyye: Fiilin hitâm bulmasıyla diğer bir fiilin intihâsını gösterir: Uykum gelinceye kadar okudum, gibi.

[100]

Siga-yi ta'kibiyye: Diğer bir fiilin 'akibinde vuku'unu iş'âr eder sigadır. Güneş çıkınca yola çıktım, cümlesindeki “çıkınca” gibi.

Siga-yi tevkıyyetiyyedir ki şart makâmında olup mazmunu her ne vakit vâkî' olsa mazmun-u ileyhin de vuku 'bulduğunu gösterir. İnsan çalıştıkça terakki eder, cümlesindeki “çalıştıkça” gibi.

Siga-yi 'atfiyyedir ki aynı sigadaki iki fiili kelâmda hüsn-i edâsı zımında birincinin edâtını tayy ile ona mukâbil nihâyetine “ub” ilâve olunur: Gelip gittim, gibi.

Bunlardan başka siga-yi sıla, siga-yi teşbihiye, siga-yi hâl terkibi gibi sigalar da mevcuttur.

Birincisine misâl: Geldiğim, gittiği gibi.

İkincisine misâl: Uyuyorcasına gözlerimi kapadım, gibi.

Üçüncüne misâl: Gülerek geldim, gibi.

KIRK DÖRDÜNCÜ DERS

Fiil ü Efâl-i Mürekkebe

Fiil, lâzım ve müte'addî olarak esâsen iki kısımdır.

Fiil-i müte'addî –Failin fiili âhire tecâvüz edendir.

[101]

Fiil-i lâzım: Fâ'ilin fiili kendinde kalandır.

Meselâ: “Uyudum” denirse lâzım, “kırdım” denirse müte'addî olur.

Ef'âl-i mürekkebe: Bunlar da fiil-i ta'cîl, fiil-i iktidârî, fiil-i mukâribe, fiil-i istimrâr, fiil-i mefâcie, fiil-i mevlidden 'ibârettir.

Fiil-i ta'cîl: Fiilin sûra't icrâsını gösterir: Gelivermek, gidiverir gibi.

Fiil-i iktidârî: Fiilin icrâsında iktidâr beyân eden sigadır: Okuyabilmek, gibi.

Fiil-i mukârebe: Zaman-ı mâzide fiilin vuku'ü kuvve-yi karîbeye geldiğini gösterir: Düşeyazdı gibi.

Fiil-i istimrâr: Fiilin istimrâr üzere vuku'una delâlet eder: Okuyageldi, gideyazmış gibi.

Fiil-i mefâci'e: Fiilin ansızın vuku'unu gösteren sigadır. Çıkageldi, bakakaldım gibi.

Fiil-i mevlid: Ale'l 'umûm isimlerden tertib edilen fiillerdir. Ter, ekşi, kör isimlerinden terlemek, ekşitmek, körletmek gibi.

Sarı, ak, az, kısa, kara, yüksek, su, yaş kelimelerinin fiil-i mevlidi: Sararmak, ağarmak, azalmak, kısaltmak, kararmak, yükselmek, susamak, yaşamak gelir.

[102]

“Değil”, “ne” edât-ı menfileri: Bazı kimseler 'ibâre arasında gelen “değil” edâtını baş tarafta isti'mâl etmekte ise de doğrusu bunun mu'ahhar vaz'ındadır. Meselâ: “Değil siz ben bile yapamam.” cümlesindeki “değil” edâtının mahalli vaz'ı yanlış olup bunu: “Siz değil ben bile yapamam.” sûretinde zikretmek icâp eder.

Bir de “Ne Ahmed ve ne Mehmed Efendiler geldi.” yerinde “gelmedi” demek galattır. Şu kadar ki eğer fiilin evveline hiç, asla, mümkün değil gibi nefî kat’îyi gösterir elfâz gelirse o zaman fiili nefî sûretinde isti’mâl etmek icâp eder: “Bu işi ne sen ne de ben asla yapamayız.” gibi.

KIRK BEŞİNCİ DERS

Bir Mektup Nümûnesi*

Mu’allim-i zî iktidârım Efendim;

Mücerred ta’lim ü terbiye-yi ‘âlileri sayesinde iktisâb-ı irfân ederek ile’l-ebed minnettârınız olan bu abd-i âcizin vird-i zebânı füzûnî-i ömrü ikbâl-i sâmileridir.

*Gerek nümûne ve gerek ezberlenecek eserlerdeki ‘ibârâtın tahliliyle mevcut olan lügatlerin öğretilmesi ve ‘ibârâtın ne sûretle tertip edileceğine ve ne sûretle yazılırsa daha muvâfık olacağının şâkirâna efhâmı mu’allim efendilere ‘âit vezâiftendir.

[103]

Siz o sahib-i hayırsınız ki zihinleri nur-ı ma’rifetle tenvir ve insaniyetin medâr-ı akvâmı olan: Terbiye, tahsîl, ma’ifet, hüner gibi birtakım zinetlerle kulub-i etfâli tezyîn ederek a’lay-i insaniyet uğrunda ifnâ-yi vücut ediyorsunuz. Eltâfınızın minnettârı olan şâkirdiniz, şükrânını ifâya elbette vesîle arar. Bunun için hululüyle şerefyâb olduğumuz ıyd-i saîd-i fitri zerîa-yi hüsne ittihâz ile arz-ı teşekkürât-ı hâlisâneye takdim-i tebrîkât-ı cedîdeye müsâr’at eylerim efendim olbâbda.

KIRK ALTINCI DERS

MEÂL

Birlikte teferrüç etmek üzere cuma günü araba ile Kâğıthâne’ye ‘azimet arzusunda bulunduğunu beyân ederek kendine refâkat edilmesi ricasını hâvî bir arkadaştan diğer arkadaşta tezkire yazılacaktır.

KIRK YEDİNCİ DERS

MEÂL

Pederi vefât eden bir zâta (bir mektep talebesine) ta’ziyetnâme yazılacaktır. Mürsel ile mürsel-ün ileyh beyninde hukuk-ı kadime mevcut

[104]

ve muhâlasat ve uhuvvet derecesinin pek esâslı olduğu nazar-ı i'tibâra alınacaktır.

KIRK SEKİZİNCİ DERS

NÜMÛNE

Sevgili Vâlidem Efendim

Bu yevm-i mesudda şeref-i dâmen bûsiden mahrumiyetim benim için en büyük kederlerdendir. O sa'âdeti bu varak-pâreye terk eder ve bu vesile ile medâr-ı feyz ü sa'âdetim olan teveccühât-ı mâderânelerinin bekâsını temenni eylerim efendim.

KIRK DOKUZUNCU DERS

ESER(*)

İnsan felâket zamanında her türlü vesâ'itle mürâc'at-ı medâr-ı teselliyet addeder. Bir ticâret meselesinden dolayı uğradığınız felâketten pek müteessirim. Hayatta iki ta'rik vardır. Biri: Tenha, fakat çiçekli, her ne taraftan gidilirse insan zahmet çekmez. Bunun sahrâsında bir nehir görülür; lakin çağıltısı yok. Diğeri:

[105]

İzdihâmlı, dikenlidir. İnsan hâr-zede-yi meşakkat olmadan geçemez. Bir seyl-i serî'ül-cereyân, bendleri ve her türlü mevân'î sökerek mürûr eder. Bunun birincisi: mahdud, diğeri: nâ-mütenâhiddir. Biri: Nihâyet bulur. Diğeri: Başlar. Birincisi: Sabır. Diğeri: Hırs-ı ikbâldir.

Dünyada zamanı hüsn-ü isti'mâl edenler ne kadar mesuddurlar. Sa'y ile kârgüzari iki ni'mettir. Cenâb-ı Hak, dünyayı mahsul-dâr etmek için bârânı, hayatı müsemmer eylemek için de sa'yi kârgüzariyi ihsân buyurmuştur.

Bu bâbda tevessül edeceğiniz hüsn-ü tedbir bu üzüntüleri def'e 'muktedir. Teskîn-i âlâm ederek her türlü mevâni'e sabr u sebât ile galebeye gayretiniz ve tedâbir-i lâzımeyle tevessül eylemeniz ehazz-ı âmalimdir efendim.

*Eser nâmı altında bulunanların şâkirdâna ezberlettirilmesi, meâlinin söylettirilmesi hâvî olduğu cümlelerin tahrîr ettirilmesi lâzımdır.

ELLİNCİ DERS

MEÂL

İşrete inhimâki olan bir zâta büyük birâderi tarafından hayr-hâhâne bir mektup yazılacaktır. Muhteviyâtı: İşretin dünya memnuniyeti, insaniyeten isti'mâli mezmum, aklen kullanılması mahzurlu olduğunu ve bilhâssa sıhhat, hayat ve refâh ve sa'âdet-i beşeriyyeye vurduğu darabât-ı müthişeyi ve muhalli haysiyet idüğünü zıkr ü tasvîr ile işretten vazgeçmesini rica ve sâyâ tarzında olacaktır.

[106]

ELLİ BİRİNCİ DERS

ESER(*)

Aziz kardeşim,

İnsan kendi hatâsıyla bedbaht olur. Beyhude te'essüflerinize karşı dâ'ima vereceğim cevap, serd edeceğim sebep budur. Amerika'ya seyâhatimizde pederimizin başına gelen felâketi bizim de çocuk ve genç zamanımızda uğradığımız musibeti düşününüz. Düşünürseniz şimdi tâli'nize karşı dehen-küşâ-yi ta'n olacağınız yerde ona teşekkür edeceğiniz bedîdârdır. On seneden beri birbirimizden uzakta bulunuyoruz. Âmâlimiz sâhib-i servet olmak idi. Şimdi arzularımız yerine geldi. Bu refâh hâlimden istifâde edelim. Biz ihtiyâcımızı tehvin ettik. Bâkiyesini talep, tama'dır. Borçlarınız tediye edildi. Daha ne istiyorsunuz? Arzû-yu servetin rahatınızı, sıhhatinizi ihlâl etmesini mi? Tekrâr ederim ki arzularınızı teskin ediniz. Sizi sevdiğim için sıhhatte bulunmanızı isterim. Lakin bunlar yalnız düşünmekle olmaz. İdmân, teferrüç, muntazam ve yeknesak bir hayat ile olur. Vücut ta'b içinde kaldığı vakit ruhta şiddetini gâ'ib eder. Bâki mektuplarınıza muntazırım kardeşim.

*Madame de Maintenon'dan birâderine yazılan bir mektuptur.

[107]

ELLİ İKİNCİ DERS

Nümûne

Ref'et-meâbım Efendim,

Mektuplarınıza cevap veremediğimden dolayı ne derece âsâr-ı müsâmaha gösterdiğimi ben de bilirim; fakat meşâgilimin kesretini bilseniz beni ta'zir etmez, hatta hâlîme acırsınız.

Ben dünyada bir şeye muhtâcım: O da teveccühünüzdür. Dest-i teveccühünüzü benden çekmek, zaten dūçâr olduğum âlâmı teşdid etmek demektir. Bâki devam teveccühünüz, bekâyî meveddetiniz, ahz-i âmâl-i ‘âcizânemdir efendim.

Diğer Bir Nümûne

Kardeşim,

Mektubunuza hâlâ bir cevap veremedim; çünkü mahdum-ı ‘âcizi ölüm derecesine yakın hasta idi. Ma’zeretin fâniler için esbâb-ı tesliyyetten olduğunu bilirim. Son mektubunuzla bildirdiğiniz te’ehhül meselesinden pek memnun oldum. Te’ehhül, ifâsı herkes için elzem, pek tabî’î bir vazîfe-yi insaniyedir. Bu izdivâcdan büyük bir eser-i mesûdiyet husûlüne her zaman du’âcıyım. Bâki teveccühât-ı kerimânelerinin bekâsı istirhâmıdır efendim.

[108]

ELLİ ÜÇÜNCÜ DERS

MEÂL

“İnsanın şahsına karşı başlıca iki mazarrat vardır ki biri usanç, diğeri sabırsızlıktır.”

Kelâm-ı kibârını tevsî’ân bir müsvedde kaleme alınacaktır. Burada bilhâssa sabr u sebâtın menâfi’iyle usanç ve acelenin mazarratını tasvîr etmek ve hercâ’îliğin nekâyıs-ı insaniyeden olduğunu zikrelemek lâzım gelir.

ELLİ DÖRDÜNCÜ DERS

Nümûne

Bir Da’vet Tezkiresi

“Rütbe ve haysiyet derecâtına göre elkâb”

‘An-ı Rabbânî ile bu perşembe günü velime cemiyetimizin icrâsı mukarrerdir. Cemiyet-i mezkûrenin vücûd-u ‘âlileriyle zînetdâr olması ehassı niyâz-ı ‘âcizîdir olbâbda.

Diğer Bir Nümûne

Hâtemü’l-enbiyâ, ‘aleyhi ekmel-i-tahâyâ efendimiz hazretlerinin vilâdet-i bâhir-üs sa’âdet risâlet-penâhilerine müsâdif olan şehri hâlin on

[109]

ikinci pazar ertesi akşamı bende hânedede menkıbe-yi celîle-yi mevlûd kırâ'at olunacağından teşrif-i âliyyeleri mütemennâdır olbâbda.

Diğer Bir Nümûne

Ma'ruz-u 'âcizânemdir.

Otuz sene kadar miyânımızda cereyân eden âsâr- vedd ü muhâleset bu kerre sizi tastî'a bâdi oldu. Mevki'-yi 'âlnizin, benim için her türlü lütuf u keremi icrâya müsâ'id olduğunu bildiğimden ve bu günlerde ise bîlâ me'muriyet bulunduğumdan bu bâbda lâzım gelen mu'âvenetin bî-dırığ buyurulmasını rica ederim. Bâki kerem ve 'inâyet efendim hazretlerinindir.

Diğer Bir Nümûne

Bu âna kadar hakk-ı ubeydânemde lem'apâş olan eltâf u 'inâyât-ı mahsûsa-yı devletlerinin hâtıra-yı şükrânı, kalbimden asla çıkmamış ve bendenizi gece gündüz du'â hân-ı ikbâl-i sâmilere eylemiştir. Binâenaleyh bu kerre ma'iyet 'âliyye-yi dâverânelerinde münhâl olan ... memuriyete nasb u ta'yinim zımnında 'inâyet sâmiye-yi dâverânelerine ilticâyâ cesaret-yâb oluyorum olbâbda.

[110]

ELLİ BEŞİNCİ DERS

MEÂL

Mâh-ı hâlin ...'ncı cuma günü saat üç raddelerinde ... Mahallesi'nde kâ'in-hânesinde mahdumiyle ...'nın kerimesinin emr-i mesnun 'akidleri icrâ olunacağı beyânıyla bir zât tarafından büyüklerden birine da'vet tezkiresi yazılacaktır.

ELLİ ALTINCI DERS

MEÂL

Vaktiyle servet ü şöhret gibi iki vâsıta-yı sa'âdete nâ'iliyetle bahtiyâr iken şimdi her nasılsa fakir ve muhtâç-ı mu'âvenet bir hâle geldiğinden ve düşmüşlere mu'âvenet iktizâyı şân-ı insaniyet olduğundan ve mürsel ileyhin merhamet-i kalp ile muttasıf, 'âlicenap, hayr-hâh bir zât idüğünden bahisle te'min-i ma'îşet ve vâsıta-yı ticâret için sermâye talep ve istirhâmına dâ'ir bir kimse tarafından eşrâf ve mütehayyizândan bir zâta mektup yazılacaktır.

ELLİ YEDİNCİ DERS

MEÂL

Bir arkadaştan diğer arkadaşına mektup yazılacaktır. Meâli:

[111]

Epeyce zamandır mektubunu alamadığını muhâberedeki te'hiri 'âdetâ hakkındaki teveccühâtın zâ'il olduğuna haml ettiğini binaenaleyhe hengâm-ı sabâvetten beri beyinlerinde câgir olan hubb ve müvâlâtın böyle 'adem-i mekâtibe ile zâ'il olmak şâ'ibesinden masun olmak lâzım geleceğini mübin olarak serzenişkârâne bir sûret-i uhuvvet-perverâne de olacaktır.

ELLİ SEKİZİNCİ DERS

Asker ve Askerliğe Dâ'ir Bir Mütâla'a*

Asker sözü lisân-ı beşerden sudur ettiği zaman kalplerde hiss-i celâdet uyanmamak kâbil olamaz.

Asker nedir su'âline tamamiyle cevap vermek kolay değildir. Parlaklıkta güneşle rekâbete çalışan fikirler, derece-yi vüs'at'çe mertebe-yi kemâli bulmuş karihalar bile buna karşı hakkıyla, lâyıkıyla cevâp tedârik ve i'tasında dûcâr-ı müşkilât olurlar. Çünkü mezayât-ı 'âliyye-yi insaniyyenin mecma'ı sa'âdât-ı dünyeviyye ve uhreviyyenin vâsita-yı husûli olan askerlik öyle üç dört sözle ta'rif edilmiş olamaz. Hasâ'il-i cemile-yi askeriyye o kadar çoktur ki sayılamaz. Her biri insan için yegâne medâr-ı iftihâr olan hasâ'il-i celile-yi beşeriyyenin tetkik ü izâhı hikmet-i ahlâk gibi bir ilm-i

[112]

'âliye yol açar. Daha doğrusu fikri beşeri bir 'ummân-ı lâyetenâhi içinde gezdire gezdire yorar.

Asker nedir?

Vücudu mâye-yi sadâkat ve itâ'atle yoğurulmuş fikri satvet nurları içinde perveriş-yâb-ı kemâl olmuş, keskin nazarlı, arslan yürekli, şânlı şerefli, sebâtlı gayretli etvâr-ı mehib, ahlâk-ı necib, intizâm-perver, ifâyi vazîfeyi sever bir kahramandır.

Asker nedir? Sîne-yi hamîyyet-i hâk-i pâk-i memlekete iyrâs-ı hisâr eyleyecek her türlü mehâlîke hedef, vücûd-u sadâkat âlûdî düşman muhâcemâtına karşı bir kal'e-yi zeyhayat bir seddi sedîd-i istihkâm olan bir merd-i fedâkârdır.

Asker, silahı elinde, fişegi belinde ulu'l-emir olan zât-ı meâli sıfatın bir işarât u kumândâsına muntazır bir pehlivân-ı cesâret-perverdir. Daha doğrusu pâdişâhı, memleketi yolunda fedâ-yi cân için yaratılmış bir erdir. Ulviyet-i âyât-ı celîle-yi Kur'âniyye ile sâbit "Vâ'lemu'l-âyet" medhiyye-i peygamberisiyle müçber ehâdis-i nebeviyyeye mazhariyetle beyân olan askerlik büyük hem de pek büyüktür. Onu takdîr edelim!

Evet, askerlik, kâfe-yi sa'âdet-i dünyeviyeyi müstelzim, nazar-ı İslâmiyye'de dahi envâ'i mükâfât-ı uhreviyyeyi müstevecidir. Onu takdis edelim.

[113]

Başkumândânımız, şevketlu pâdişâhımız, halife-yi zi-şân efendimiz hazretlerinin her husûsta olduğu gibi kuvve-yi askeriyyenin tezyîdi bir kat daha i'tilâyi şeref ü tezyîd-i intizâmî emrinde her an bî-diriğ buyurmakta oldukları eltâf u 'inâyât-ı senîyye, himemân-ı mütevâliyye şâyân-ı şükür ve mahmidettir. Asker ve askerlik büyüktür, mukaddestir, mükerremdir. Cemiyet-i beşeriyyenin sa'âdet hâli askerlikle kâ'imdir.

*Askerliğe dâ'ir yazılan bir eser-i 'âcizinin bazı parçalarını hâvîdir.

ELLİ DOKUZUNCU DERS

Mebhas-ı Sadâkatten Bir Parça*

Sadâkat san'at-ı celilesini göz önüne alanların pek kutsi bir hissi 'âli ile mütehassis olmamaları mümkün değildir. Şu'le-yi sadâkat en karanlık yerlerde bile ref'i zulmet hâssasına mâliktir. Pâdişâhımıza, memleketimize cânsîperâne hizmet-i fariza-yi diyânet, lâzıme-yi şi'âr-ı insaniyettir. Hele bu hizmet askerler için daha elzem, daha nâzik ve ehemdir.

Sadâkat-i askerîyye: "Zât-ı akdes hazret-i pâdişâhiye gerek vakt-i hazar ve gerek vakt-i seferde fevkâlâde bir mahabbetle beraber istikâmetle hizmet etmek ve uğur-ı hümâyun-ı tâcidârilerinde feda-yî cânı cânâ minnet bilmektir"

*'Âcizlerinin "sadâkat-i askerîyye" serlevhalı yazdığım makalenin bazı parçalarından mürekkeptir.

[114]

Bir asker ifâ-yi vazîfe-yi sadâkat sırasında ‘âlem-i ebedîye giderse ‘indâllah ve ‘indânnâs muhterem mu’azzez olacağına şüphe mi vardır?

Nâ’il-i şehâdet olmuş bir sâdık askere ma’dum nazarıyla mı bakmalıyız? Hayır, vücûdu cihândan gitmiş ise nâmı tarihin şerefli sahifelerini işgâl edecek, bir koca ümmetin kulûb-u ihtirâmında bir mevki’i mahsûs tutacak, her zaman lisân-ı rahmetle yâd olunacaktır.

Düşünelim ki: Hayat, hiç içinde varlıktan, memât ise a’demde mevcûdiyetten başka bir şey değildir. Sadâkat uğrunda fedâ-yi hayat edenler cennetle, yine bu yolda kalanlar sa’âdetle mübeşşirdir. Tarîk-i sadâkat ve istikâmetten inhirâf pek büyük nakîsa, pek büyük denâ’et ve küfrân-ı ni’mettir.

Dünyada küfrân-ı ni’met kadar insaniyetin nazar-ı nefretine hedef olmuş bir şey tasavvur olunamaz. El-hâsıl sadâkat, herkesçe ve bilhâssa askerler için ehem ve elzem, tarik-i necât âdemdir: “Ennecât fîssıdk”.

ALTMİŞİNCİ DERS

MEÂL

Ten-perverliğin bi’lvücuh intâc edeceği fenâlıklarla sa’y u gayretin

[115]

menâfi’ ü muhasenât-ı ‘adîdesini tasvîr ederek ve mü’minler için sa’y u gûşîşin farz olduğunu da göstererek ibrâz-ı mesâ’ide kusur etmemesini tavsiye yollu bir pederden oğluna nasihat-âmiz bir mektup yazılacaktır.

ALTMİŞ BİRİNCİ DERS

MEÂL

Husûl-i servet ve tezyîd ‘umrân-ı memleket nokta-yı nazarından zirâ’atle ticâretin ve san’atın elzemiyetinden, menâfi’ ü fevâ’idinden bâhis bir müsvedde kaleme alınacaktır.

ALTMİŞ İKİNCİ DERS

MEÂL

“Men etâ’anî fel’-yuti’ emîrâ men ya’sı’l-emîrâ fekâd ‘asânî.” hadis-i şerifini tavsiân bir müsvedde kaleme alınacaktır.

Meâl-i şerifi: “Her kim benim emrime itâ’at ederse bana itâ’at etmiş olur. Ona isyân eden bana ‘âsî olur. Halîfe-yi resûl-i Kibriyâ olan şevketli pâdişâhımız efendimiz hazretlerine farz-ı itâ’atin dinen de mucib-i ecr-i ‘azîm, aklen de bâdî-yi muhasenât-ı vefire olacağını, kânunen nizâmen itâ’atin elzemiyetini zikr ve tasvîr etmek sûretiyle yazılacaktır.

[116]

ALTMİŞ ÜÇÜNCÜ DERS

Ferâğ Olunacak Bir Hâne İçin ‘İlmühaber Nümûnesi

Mahallemiz mütemekkinlerinden ve ketebeden ... Efendi İzmir’in Şeyh Mahallesi’nde ... Vakfından iki kıt’a temessükle mutasarrıf olduğu (15) numaralı bir kârgîrhâneyi bağçesiyle beraber bu kerre ... kuruş bedel ile âhire ferâğ edeceğinden efendi-i muma ileyhın berhayât u hânesinin de haciz vesâ’ire gibi şevâ’ibden beri bulunduğunu müş’ir ‘ilmühaberdir.

Diğer Bir Nümûne

Dersa’âdette mukâvelât muharrerliği cânibi vâlâsını sa’âdetli efendim hazretleri

Yemiş tüccârından ... Efendi ...’de kâ’in ... numaralı hânemi 319 senesi martından i’tibâren bir sene müddetle isticâr eylemiş ve o zamandan beri sâkin bulunmuş ise de 320 senesi martından bil’itibâr müddet-i icâra münkazî olduğu ve bu tarihten i’tibâren ‘âcizleri şehri üç lira ücret i’tâsını talep eylemekte bulunduğum cihetle mecellenin 438’inci maddesi mucibince mûmaileyhe hemen hânemi tahliye eylemek, etmediği takdîrde mezkûr ücretin i’tâsını kabul etmiş addolunacağı ma’lum olmak ve ol vecihle

[117]

hareket eylemek üzere tanzîm kılınan işbu üç kıt’a ihtârname “protesto” bittastik aslının hıfzıyla bir nüshasının muma ileyhe tebliğ ve diğer bir nüshasının da ‘âcizlerine i’tâ buyurulmasını temenni ederim. Olbâbda emr ü irâde hazret-i min lehü’l emrindir.

ALTMİŞ DÖRDÜNCÜ DERS

MEÂL

Dünyada her şeyin sıhhat-i vücûdla kâ’im olduğunu beyân ve îzâh ederek dûçar-ı ‘ilel iskâm olmuş bir vücûdun teşkîl edeceği aile efrâdının da zayıf olması yüzünden umûm cemiyet-i beşeriyenin teseteselsülen mutazarrır olacağını iş’âr u hıfzıssıhhaya i’tinâ lüzûmundan bâhis bir müsvedde kaleme alınacaktır.

ALTMİŞ BEŞİNCİ DERS

ESER*

Şu ma'suma bakın, ne güzel uyuyor! Bütün â'zâsı nasıl gelişi güzel istirâhate varmış! Göğsünü hafif hafif kabartıp indirmekte olan latif nefesine, yüzünde dalgalanır gibi görünen ma'sumâne tebessümüne, henüz yere değmemiş olan mini

[118]

mini tombul ayaklarına baktığınız vakit bir hissi şefkat uyanmaz mı? Bahtiyâr ma'sum, uyu! Dâ'imâ âsudelik hâlinde bulunmanı arzu eden şefkatli vâlidenin gözü önünde rahat rahat uyu!

Mesud çocuk! Sen uyandığın zaman bizim gibi birtakım işlerle uğraşmaya mecbûr değilsin. Uyanır uyanmaz başlıca işin vâlidenin yüzüne bakıp gülümsemektir. Ne latif gülümsersin! İşte bu tebessüm vâlidenin ne kadar yorgunluğu varsa hepsini alır. Senin güler yüzünü gördükçe onun da yüzü güler. Yüreğinde ta'rif kabul etmez bir sevinç, bir safâ hisseder. Hemen seni kucağına alarak bağrına basar. Sana birkaç kelime ile âşinâlık gösterir. Sen de ona cevap verir gibi latif latif seslenirsin. Derken tatlı tatlı meme emmeye başlarsın. Kanıncaya kadar emersin. Bu hâlde vâlidenin kucağı gibi en tabî'î bir yatakta gelecek uykuyu kemâl-i safâ ile beklemekten başka bir işin kalmaz. Ne bahtiyârlık!

*Fransızcadan mütercemdir.

ALTMİŞ ALTINCI DERS

ESER

Tabî'atta her güzel ve mü'essir olan şey şiidir. Kendilerinde düşündürücülük hâsı olan âsâra şiir itlâk olunageldiğinden şiir ile nesrin esâsen yekdiğerinden tefrîki doğru olamaz.

Bu

[119]

bâbdaki ihtilâf, nazmın daha ziyâde âhenk-dâr ve gûş-i kârîde bıraktığı 'aks-i te'sirin daha ziyâde letâfet-dâr olmasından 'ibârettir. Bu hâlde her güzel ve mü'essir bir nesre de şiir diyebiliriz. Bizde mevzun ve mukâffâ olarak tertip ve irâd olunan kelâma şiir deniyorsa da her mevzun ve mukâffâ söz şiir olamaz.

Şiirde başlıca iki meziyet aranır: Selâmet-i efkâr, letâfet-i hayâl.

Şiir, ‘avâma müte’allık sözlerden masun olmalıdır. Çünkü o kabil sözler güzel olamaz ki şiir denilebilsin. Bir masumun vâlidesi kucağında gözlerini süzüp de meme emişi, bir kuzunun meleyişi, suların çağlayışı, kuşların negamâfi, tulû’, gurub, mehtâp, bir hande-yi ma’sumâne, bir nigâh-ı sâfi-yi ruh-perverâne hep birer şiirdir.

[120]

KISMI SÂLİS

KİTÂBET-İ RESMİYYE

Resmî olarak yazılmış âsâr u muharrerât-ı ‘atıkayı nazar-ı dikkat önüne aldığımız zaman onlarda zincirleme sûretinde dizilmiş bir hayli mutavvel ‘ibâreler, tenâbi ‘izâfât ile beraber bazılarında da sem’a muhâlif kelimeler buluruz.

Bunlar miyânında ma’nâ ve mevzu’î i’tibârıyla ale’l-âla derecede yazılmış olanlar mevcûd olduğu gibi tabî’îlikten çıkarılmış, bütün bütün lügât-ı Arabîyyeye ve Fârisîyyeye boğulmuş, secilere müstağrak olmuş uzun cümlelere de tesâdüf edilir.

Muharrerât-ı resmîyye ve husûsîyyenin sade ve tabî’î olması hakkındaki zaman-ı hazır kâ’ideten tahrîrine bakıp da bunların içinden iyi ve mükemmel yazılmış ve fakat tumturâk elfâza ziyâde ri’âyet edilmiş olanlarını beğenmemek kadr-i nâ-şinâslığında bulunmamalıdır.

O gibi eserler, zamanındaki tarz-ı tahrîre göre mükemmel ad oldukları gibi ma’nâ ve mevzuları i’tibârıyla da meziyet-i mahsûsayı hâ’iz olduklarından zaman-ı hazır tarz-ı tahrîr ile mukâyese ederek onları çirkin görmek muvâfık-ı masılâhat olamaz.

Şu kadar ki zamanımızda bir dereceye kadar sadeleşmiş olan usûl-i kalem-i resmiyyenin

[121]

daha sade bir hâle irca’ı lisânımızın sadelikte olan letâfetini kısa cümlelerin daha açık sûrette ifhâm-ı merâm husûsundaki fevâ’idini te’min ve tezyid edeceğinden muharrerât-ı resmiyyenin de sade, külfetten âzâde bir tarz-ı dil-nişinde tahrîrine bir kat daha i’tinâ lüzûmu âşikârdır.

Muharrerât-ı resmiyyenin muğlak yazılması ve ma’nâca dâ’ire-i şumûlünün çok olması ve hangisinin maksud olduğu kestirilememesi yüzünden hatâ vuku’ bulmamış değildir.

Binâen'aleyh kitâbet-i resmîyyede dahi evvel emirde ma'nâyı ve maksudun zihne tebâdür edebilecek derecede muhtasar, müfid ve fakat sem'a hoş gelen elfâz ile ifâde-yi keyfiyetini nazar-ı itibâra almak icâp eder.

Mukâffâ sözler tahrîr edeceğim diye it'âb-ı zihn etmek ruh-ı ma'nâ ve mevzu'u gâ'ib ettireceği gibi ruhsuz mukâffâ sözlerin de okuyanlara kelâl vereceği derkârdır. Kâtipler irâe-yi iktidâr ve nümâyîş fikrine asla kapılmayıp matlûb olan ma'nâyı en doğru ve kestirme bir üslub-u ifâde ile nakle hasr-ı dikkat eylemelidir.

Bir kâtip, memur olduğu idârede bir zâbit istihdâm olunduğu kıt'a veyâ kalemde o idâre ve kaleme 'âit kavâ'in ve nizâmâta hakkıyla vakıf olur da usûl-i kalemde de behre vakit-dâr sâhibi bulunursa vezâ'if-i mükellefesi şüphesiz pek mükemmel sûrette ifâya muvaffak olur.

[122]

Muharrerât-ı resmîyyede isti'mâl okunagelmekte olan elfâz u tabirât-ı ta'zimiyeye gelince: Bunları efrât veyâ tefriata vardiymayarak mürsel ileyhe mürselün ileyhın rütbe ve makâm-ı memuriyetleri derecâtını göz önüne almak ve resmen isti'mâli icâp eden elfâzı kullanmak iktizâ eder. Rütbe-yi ulâ sınıf evvelinden bulunan bir zâta hitâben yazılacak tahrîrât-ı resmîyyede bi'lfarz "Olbâbdaki pusûlası leffen takdim-i huzur dâver-i ekremîleri kılındı." denirse bu keyfiyyetin ta'zimden ziyâde istihzâyâ mahmul olacağı şüphesizdir. Çünkü: "Dâver-i ekremîleri" ta'bîri rütbe-yi vüzerâtı ihrâz etmiş zevâta mahsûs ta'bîrâtandır.

ALTMİŞ YEDİNCİ DERS

MEÂL

Bir kazâ kâymakâmından merbut olduğu mutasarrıflığa [rütbesi ulu'ulu i'tibârıyla] cevâben bir arıza yazılacaktır.

Meâli: Bekâyâyî askerîyyeden ... kuryeli ... bin ...'nın ber mûcib-i emr ü iş'âr derdest olunarak kazâ jandarma efrâdından ...'ya terfikân merkez levâyâ i'zâm kılındığına dâ'ir olacaktır.

ALTMİŞ SEKİZİNCİ DERS

MEÂL

Emr-i tahsîlâta bir kat daha dikkatle memurin 'âidesine mu'âvenet

[123]

ve hazine-yi celile matlûbâtının bekâyâda bırakılmasına son derece himmet edilmesini âmir olarak bir vilâyet vâlisi tarafından mutasarrıflara ta'mimen bir emirnâme yazılacaktır.

ALTMİŞ DOKUZUNCU DERS

NÜMÛNE

Bir Velâyet Vâlisi Tarafından Müfti Efendiye Tezkire

Rütbe-i İlmiyyesine Göre Elkâb

Mekteb-i Sanâyi'in tetkik-i hesâbâtı için mu'âvin-i vilâyet 'atıfetli ... Beyefendi'nin taht-ı riyâsetinde teşkîl edilen komisyona zât-ı fâzılânelerinin de â'zâ sıfâtıyla devamı tensip edilmiş ve önümüzdeki mart ibtidâsında tetkîka mübâşeret husûsu da kararlaştırılmış olduğundan o günden i'tibârân mezkur komisyona devam ile hüsn-ü ifâ-yı vazîfeye ihtimâm buyurulması bâbında.

YETMİŞİNCİ DERS

MEÂL

Bir yüzbaşı tarafından mensub olduğu kumandanlığa sılaya me'zuniyet i'tâsı hakkında bir istid'ânâme yazılacaktır. Memleketi

[124]

bulunan Ankara'da vâlidesinin vefâtı vuku' bulduğundan ve pederinden kalan baz'ı 'akârı 'idâre edecek kimsesi olmadığından bahis ile husûsât-ı zâtiyyesini tesviye için müddet-i menâsıba ile terhisi istirhâmını müş'ir olacaktır.

YETMİŞ BİRİNCİ DERS

MEÂL

Teb'a-yı devlet-i 'aliyyeden ve ashâb-ı servetten ma'ruf beş zâttan mürekkep bir şirket nâmına ... Efendi mührüyle bir vilâyet vâlisine takdim olunup meclis idâre-yi vilâyete havâle edilen bir istidanâme zirine her kararı hâvî mazbata yazılacaktır.

İstid'ânın meâli: Derun-u şehirde araba ve vesâ'it-i nakliye-i sâ'ireye mâni olmayacak sûrette şehrin sahil-i garbı cihetinde kâ'in ... mahallinden müntehâyî şarkisi olan şimendifer istasyonuna kadar bir tramvay hattı inşâsı arzusunda bulduklarından projeleri de merbutâ

takdim kılındığından bahisle mezkûr hattın inşâsı için otuz sene müddetle uhdelerine imtiyâz i'tâsı hakkındadır.

Yazılacak mazbatanın meâli: O yolda bir hat inşâsı memleket için de tezyid şeref ü 'ümrâna sebep olacağından ve fakat bir kerede 'âidiyet-i cihetiyle belediyece bittetik beyân-ı mutâla'ât olmak üzere

[125]

evrâk-ı mezkûrenin takımıyla meclis-i belediye havâlesi tezekkür kılındığına dâ'ir olacaktır.

YETMİŞ İKİNCİ DERS

NÜMÛNE

Bir Vilâyet Vâlisi Tarafından Dâhiliye Nezâret-i Celîlesine Bir İnhâ

Devletli Efendim Hazretleri

Ankara eşrâf u hânedân-ı kadiminden olup i'âne i'tâsı ve mebâne-yi hayriyye inşâsında öteden beri hüdemât-ı hasene ve hayr-hâhânesi meşhud ve bu kere inşâ kılman ... câm'i şerifinin de emr-i inşâatında nakten ve bedenen hüdemâtı mesbûk olan ...zâde ...Efendi şâyân-ı 'âtifet-i 'ulya hamiyet-perverândan olduğu ve büyüklerin sâye-i 'inâyetvâye-i hazret-i pâdişâhîde taltifleri de bir kat daha izdiyâd-ı şevk ü gayretlerini mûcib olacağı müstağni-yi arz-ı ahvâlden bulunduğu cihetle mûmaileyhin hademât-ı vâk'asına mükâfâten ... rütbeden bir kıt'a-i nişân 'âlî-i Osmânî ile taltif ve tesririne müsâ'ade-i celîle-i âsafânelerinin râyegân buyurulması müsterhamdır olbâbda emr u fermân hazret-i minlehu'l-emrindir.

[126]

YETMİŞ ÜÇÜNCÜ DERS

Bir vilâyete yeni ta'yin olunup gelen vâli tarafından mutasarrıflara ta'mîmen emirnâme nümûnesi:

Bugün merkez vilâyete muvâssılatla lütfu Hakk'a ve imdâd-ı ma'nevî-i Cenâb-ı peygamberîye mütevesselen umûr-u mevkûlenin îfâsına mübâşeret olundu. Me'murin-i saltanat-ı senîyyenin vezâ'if-i esâsiyesi kavânin-i mahsûsa ve nizâmât-ı mevzu'a ile mu'ayyen olduğundan bu bâbda tevzihâta hâcet göremem. Fakat icra'âtın mecrâ-yi müstakimde cereyânı vâcibü'l-îtinâ ve cây-i ihtârdır. Velini'met-i bîminnet âkdesimiz şehriyâr-ı 'âlîtebâr efendimiz hazretlerinin âmâl-i mehâsin iştîmâl hümâyunları memâlik-i mahrûsa-yi şâhânelerinin i'tilây-i terakkiyâtına ma'tuf ve 'ulü hümemât-ı seniyyeleri bütün

teb'a ve zîr-i destân-ı mülûkânelerinin istikmâl-i refâhiyetlerine masrûf olduğundan her hâlde şeri'at-i mutahhara-yi Ahmediyye ihkâm-ı celîlesine tevfikâ hareketle hukûk-u 'umûmiyye ve zâtiyyenin mesûniyet-i seviyye ve mütemâdiyyeye mazhariyetine umûr-ı mâliyyede husûl-i tasarrufât ile beraber evkât-ı mu'ayenesinde bitemâmihâ istifâyı mürettebâta turuk-ı mü'barek teksir-i i'dâd ve terakki-yi tanzîmâtına ve bilhâssa her vakitten ziyâde ma'ârifin terakki ve te'âlisiyle terbiye-yi 'âmenin sûret-i meşru'da teharrî-i esbâb-ı intişârına ve emniyet-i 'umûmiyye ve belediyeye müretteb tedâribin kemâ yıllık devâmıyla

[127]

muhassasât-ı vakfiyye vesâ'irenin mâvaz 'lehine sarf u isti'mâliyle teleften vikâyâsına ve suisti'mâlâtı, îfâ-yi vazîfede rehâvetleri tahakkuk edenler hakkında bilâifâte-yi vakt mu'amele-yi kânuniyye îfâsına ve 'lhâsil mesâlehi 'umûmiyenin rızâ-yi bârî ve 'âlî dâ'iresinde hüsnü temşitine sarf-ı mukadderat eylemeleri bâbında.

YETMİŞ DÖRDÜNCÜ DERS

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesinden Bir Vilâyete Telgraf

Sene-yi sâbık tarafında vilâyet-i celîleleri dâhilinde mücadiden inşâ ve ta'mir edilen yollarla bunlara mütefarık ma'lumâtı hâvî istatistik henüz gelmediğinden tesrî'i irsâl ü iş'ârı.

YETMİŞ BEŞİNCİ DERS

MEÂL

Aydın vilâyeti dâhilinde kâ'in âyânlık nâm mahalde ... teb'asından ... Mösyö tarafından âsâr-ı 'atika nizâmnâmesinin mevâd-ı münderecesine tevfikân 'icrâyı hafriyâta müsâ'ade buyurulması makâm-ı sadâret-penâhiye takdim ve ma'ârif nezâret-i celîlesine havâle edilen istid'ânâmedeistirhâm kılınmasına ve mezkur mahalli müş'ir haritada leffen görüldüğüne

[128]

binaen askerlikçe bu bâbda bir mahzur olup olmadığının 'ilâve-yi mutâla'ât ile beraber iş'ârı ve haritanın da i'âdesi hakkında ma'ârif nezâret-i celîlesinin iş'ârına atfen makâm-ı celîl-i seraskerîden mahalli kumandanlığına bir emirnâme yazılacaktır.

YETMİŞ ALTINCI DERS

MEÂL

Kâymakâmlık rütbesiyle mazhar-ı taltif ‘âlî olan bir zâtın fermân-ı hümâyunu leffen irsâl kılındığına ve vusûlünde yedine i’tâsına dâ’ir makâm-ı celîl-i seraskerîden bir ordu müşîrine emirnâme yazılacaktır.

YETMİŞ YEDİNCİ DERS

MEÂL

... kazâsında mevcûduna ‘ilâveten hissa-i ma’ârifden inşâsına lüzûm görülüp bi’l-istizân mukteza-yı resm ü keşf-i evvel defterinin irsâli emir buyurulan mektebin vilâyet sermühendisi ma’rifetiyle çizilen planın ve olbâbdaki keşf-i evvel defterinin leffen takdim kılındığı beyânıyla inşâata mübâşeret emrinin şimdiden i’tâsına müsâ’ade buyurulmasına dâ’ir bir ma’ârif müdüründen ma’ârif nezâret-i celîlesine arıza yazılacaktır.

[129]

YETMİŞ SEKİZİNCİ DERS

NÜMÛNE

Âsâr-ı akîka tahrîsine ruhsat isteyenlerden biri için bâb-ı âlî ile olunan muhâbere üzerine mâ’arif nezâret-i celîlesinden şûrayı devlet riyâset-i celîlesinin tezkiresine zeyl:

Meâl-i iş’âr-i ‘âlî-yi dâverîleri ma’lum-u ‘âcizi olarak keyfiyet-i meclis ma’ârif led’el-havâle mîr-i mûma ileyhe celb ile bu kerre te’sis olunan nizâmnâmede muharrer şerâ’it kendisine tebliğ ve tefhim olunmuş ve hafer ve teharri edeceği mahal arâzi-yi emîrîyyeden olduğuna dâ’ir mahalli hükûmetinden bir kıt’a ‘ilmühaber getirmiş ve bermûcib-i nizâm bulunacağı âsârdan devletin hissesine ‘âit olan sülûsânını i’tâ edeceğine ve etmediği hâlde tazmin ettirileceğine dâ’ir alınan sened-i mezkûr ‘ilmühaberle beraber hıfzettirilmiş olduğundan nizâmnâmesi ahkâmına tamamıyla tâb’i ve râzı olmak şartıyla ve bir sene müddetle mîr-i mûmâ ileyhe ruhsat i’tâsı tezekkür olunarak tezeküre-yi mersûle yine lef’fen takdim ve i’âde kılınmış olmakla olbâbda emr u fermân hazret-menlehu’l emrindir.

[130]

YETMİŞ DOKUZUNCU DERS

MEÂL

‘Adliye nezâret celîlesinden bir vilâyet-i ‘adliyye müfettişine telgrafnâme yazılacaktır.

Meâli: Müdellelide istinâf mahkemesi â'zâları beyninde bir da'vâdan dolayı tehdüd eden ihtilâfın esbâb-ı mûcibesıyla hüviyetini tahkik ve tetkikât-ı mükemmele icrâsıyla keyfiyyetin bârapor iş'ârı zımmının da heman mahal mezkure hareket ve 'azimet eylemesine dâ'irdir.

SEKSENİNCİ DERS

MEÂL

Şehr derununda işlemekte olan tramvayların sâhib-i imtiyâzınca öteden beri takdîr edilen ücretlerin ğâlî olmasından ve vilâyât-ı sâ'irede o gibi mesâfelerine daha ucuz ücretle nakliyât icrâ edilmekte bulunmasından bahisle efrâd-ı ahâli içinde fâideden hâlî olmayacağı vech ile muvaffâkat-ı mahsûsaya â'it icraatlerden onar paranın tenzili münâsib görülmüş ve tezekkür kılınmış olduğu beyânıyla keyfiyyet mazhar-ı tasvib olduğu takdîrde icâbının icrâsına müsâ'ade buyurulmasını müş'ir bir vilâyet meclis belediyesi tarafından vâli-yi vilâyete mazbata olarak yazılacaktır.

[131]

SEKSEN BİRİNCİ DERS

Sekseninci dersteki mazbata meclise bilhavâle verilen karâr-ı müş'ir nümûnedir:

İşbu mazbata okundu. Meclis-i belediyenin olbâbdaki mütâla'ası bilvücu münâsib ü şâyân-ı takdîr görünmüş ve sâhib-i imtiyâz Mösyö ... bi'lcelb muvâkîf-ı umûmiyyeye ait ücûrâtın onar para tenzilât icrâsına rûy-i rızâ göstermemiş olmakla icâbının ifâsı zımnında mûmâ ileyhten alınan muvâfakat senediyle birlikte işbu varakanın yine meclis-i mezkûre havâlesi tezekkür kılındı.

İmzâ İmzâ İmzâ İmzâ

...

FURÛK-U'L ELFÂZA DÂ'İR

Beyinlerin teşârük veyâ terâdüf bulunan kelimâtın bile mevki-i isti'mâlleri lisânımızda başka başkadır. Esâsen hiçbir lisânda kelimât-ı müterâdife yoktur. Hüner onların mevki-i isti'mâlini bilmektir. Kelâmın derece-i mükemmeliyeti lafzın ma'nâ ile itlâfı nisbetinde olduğundan zâhiren aynı ma'nâyı gösteren iki kelimedenden birincisinin isti'mâli

[132]

enseb iken diğzerinin kullanılması bittab’i sözü kıymet ve makbuliyetten düşürür. Furûk-u’l elfâza dâ’ir şuraya muhtasarân yazılan husûsât-ı meşâhir füsahâyı Osmânîyye’nin âsâr-ı müntehasına nazaran intihâb ve o esâsa müsteniden tahrîr olunmuştur. Şöyle ki:

EBED –EZEL

Kelimelerinin esâsen ma’nâları bir gibi görünür ise de farkları vardır ve mevkîi isti’mâlleri başka başkadır.

Ebed: Bekâ gibi âhiri nihâyetsiz olana derler ki müstakbelde ila nihâye-i vücûdun istimrârıdır.

Ezel: Kadem gibi evveli nihâyetsiz olursa, ki cânib-i mâzide vücûdun istimrârıdır. Yani ibtidâsı olmayan ezmine.

Ebed kelimesiyle ma’neviyât tasvîr olunur: Sa’âdet-i ebediyye, zevk-i ebedî, ebediyet-i ruh gibi.

Ezelde ma’neviyâta müsta’meldir: Feyz-i ezeli, “ezel sensin, ebed sensin ilâhi” gibi.

İHTİRÂ’ –İCÂT –İBDÂ’ –TEKVIN –İHDÂS

İhtirâ’: Naziri görülmemiş bir şeyi vücûda getirmek (yâhut bir şeyi diğzer şeyden olmayarak ihdâs etmektir) bu kelime, hakk-ı insaniyyede müsta’mel olup hakk-ı ilâhide kullanılmaz: “Balonu

[133]

Montgolfier birâderler ihtirâ’ etmiştir.” şiir ü musiki-i bedâyi’ ihtirâ’ât-ı beşeriyyedendir gibi.

İcât: Vücûda getirmek, var etmek demektir. Hem hakk-ı ilâhi ve hem de hakk-ı insanîyyede müsta’meldir: Mucid-i hakiki Cenâb-ı Hak’tır. Kitâbette en birinci derece derece-i icâttır.

İbdâ’: Mâddeten ve zamanen mesbuk olmayan şeyi icât eylemektir ki mukâbili tekvindir. “Bir mebde’sin ki ‘adem-i hazâne-i ibdâ’andır.” Mebde-i kâ’inât-ı ilâhidir.

Tekvin: Mâddeyle mesbuk olan şeyi icât eylemektir: Tekvin-i mahlukât gibi. Tekvinin mukâbili ihdâstır.

İhdâs: Zaman ile mesbuk olan şeyi icât eylemektir.

SAKİM –MARAZ

Sakim: Bedene muhtas olan hastalıktır. Ekseriyetle cem’î kullanılır: İskâm gibi.

Maraz: Hem bedene ve hem de nefse mahsûstur: Maraz-i kebed, emrâz-ı cildiyye gibi.

TEMYİZ –TEFRİK

Temyiz: Bir şeyi diğer şeyden ayırmak, seçmek demektir ki ma’neviyâta kullanılır.

Temyiz-i nîk ü bed, “temyiz-i sahiha müstenid bir fikr-i ‘âlî ile”, “temyiz-i hakikat” gibi.

[134]

Kuvve-i mümeyyize: İnsanda nef’ ü zararı temyiz eden kuvvettir: Mahkeme-i temyiz, ehl-i temyiz gibi.

Tefrik: Bir şeyi diğer şeyden ayırmaktır. Hem ma’neviyâta hem mâddiyâta müsta’meldir: Hatânın sevâptan tefrîki gibi.

TEKSİR –EKSÂR –TEZYÎD –TEVFİR

Teksir: Çoğaltmak ma’nâsına olup mâddiyâta kullanılır: Vâridât-ı devletin teksiri gibi.

“Fazl u kemâlini teksire çalış” cümlesindeki teksir doğru değildir. Çünkü bu kelime sarf-ı mâddiyâta mahsûstur.

Eksâr: Çoğaltmak ma’nâsına ise de ale’l-ekser sözde müsta’meldir. : “Eksâr-ı kelâm muhâtaba kelâl verir.” gibi.

Tezyîd: Artırmak, artırılmak, ziyâdeleştirmek ma’nâsına olup mâddiyât ve ma’neviyâta müsta’meldir: Tezyîd-i irâdet, tezyîd-i meserret gibi.

Teksirin zıttı taklil, tezyîdin zıttı tenkîstir.

Tevfir –Çoğaltmak ma’nâsına olarak mâddiyât u ma’neviyâta müsta’meldir: Tevfir-i emvâl, tevfir-i menâfî gibi. Bu kelime, mâddiyâta teksire müterâdif sayılır.

ZİDDİYYET –NAKÎZİYYET

Zıddiyyet –‘Aks-i ma’nâsını müş’irdir ki vücûdda içtima

[135]

etmezler ve fakat irtifâ' ederler: Siyah ve beyaz gibi.

Nakiziyet –Yekdiğerinin zıddı olan şeylerdir ki içtimâ' etmedikleri gibi irtifâ' da eylemezler: Hayât, mevt gibi.

ACELE -MÜSÂRA'AT

Acele: Vaktinden evvel bir işi işlemektir: “El ‘aceletü’l-mineşşeytân” gibi. Merd-i ‘acûl.

Müsâra’at: Çabukluk göstermek ma’nâsınadır. “İfâ-yı vecibe-i tebrîke müsâra’at eylerim” gibi.

İNFİ'ÂL –İNKİSÂR –İĞBİRÂR

İnfi’âl: Te’essürden mütevellid bir hâl, gücenme demektir. “Cephesindeki donukluk müncemid olmuş bir kudret-i nutkiyyenin tercümân-ı infî’âlidir” gibi eser-i infî’âl göstermek.

İnkisâr: Kırılmak ma’nâsınadır. Mecâz sûretiyle de müsta’meldir: İnkisâr-ı kalp gibi.

İnkisâr bir de beddu’â ma’nâsına gelir. Ziyâ hakkında da müsta’meldir: “İnkisâr-ı ziyâ” gibi.

İğbirâr: Tozlanmak ma’nâsınadır: İğbirâr-ı evrâk-ı ezhâr gibi. Mecâzen gücenme, kırılma ma’nâsına da gelir: İğbirâr-ı hâtır gibi.

SÜKÛT –SAMT

Sükût: Muktedir olduğu hâlde terk-i tekellüm yani susama

[136]

ma’nâsınadır:

“Sükûtun merd-i dâna hasmını ilzâm için saklar”, “iltizâm-ı sükût” gibi. Fârisîsi hâmuşi ve tahfifen hâmişidir.

Samt –Tekellüme kudret olmayarak susmaktır. Bu sebeple “samt u sükût” kelimelerini müterâdifen kullanmak yanlıştır. Çünkü ma’nâca beyenlerinde bâlâdaki ta’rifât vecihle fark vardır.

KILLET –NEDRET

Killet: Çoğa nisbetle azlığı gösterir. Meselâ ona nisbetle beş kalildir.

Nedret: Haddi zâtında vücûdu az olmaktır: “Ashâb-ı kalemin nedreti olduğuna inanmak her zaman hatâdır” gibi.

ITNÂB –TATVÎL

İtnâb: Bir fâide için merâm üzerine lafz-ı zâ'id kılmaktır: Bu bâbda itnâba mahal yoktur.

Tatvîl –Bir fâide-i melhûz olmayarak lafz-ı zâ'id kılmaktır.

CESED –BEDEN

Cesed: Levn i'tibârıyla vücûd.

Beden: Cüsse i'tibârıyladır.

TERENNÜM –SAVT –SADÂ –ZEMZEME –NAĞME –TERÂNE –NÂLE – SÜRÛD –ELHÂN –ÂVÂZ –NEVÂ –ÂHENK

Terennüm: Güzel bir sûrette icrâyi âhenktir: Terennüm-sâz olmak.

[137]

Savt: Ses: ‘Aks-i savt gibi.

Sadâ: Savt-ı mün'akis.

Zemzeme: Nağme-i mütemevvic: Zemzeme-i tuyur, zemzeme-i âşıkane gibi. Esâsen savt-ı mün'akis ma'nâsınadır.

Nağme: İrlâmak, ezgi ile okumak: Nağme-i ruh-perver, nağme-perdâz gibi.

Terâne: Savt, nağme: Terâne-i zafer gibi.

Sürûd: Tarab, nağme ve bilhâssa nağme-i mü'essir: Sürûd-u memdûdî gibi.

Elhân: Savt-ı mü'essirdir. Cem'î elhân kelimesi çok müsta'meldir: Elhân-ı tuyur.

Nâle: İnilti, enîn: Nâle-i te'essür, nâle-i bî-ihdiyâr gibi.

Safir: İnce ve güzel ses: Safir-i mürgân gibi.

Nevâ: Nağme, âhenk: Nevâ-yi ney, nevâ-yi dil-sûz gibi.

Âvâz: Yüksek ses, sadâ-yi bülent.

Âhenk: Sadânın usûl üzere cereyânı: Âhenk-i cûy-bâr. Bundan başka tarz-ı revîş, âhenk-i ifâde, bezm-i visâl, âhenk-i dil-pezîr gibi.

İZHÂR –İBRÂZ

İzhâr: Âşikâr etmek, meydana çıkarmak, göstermek ma'nâsına olup ma'neviyâta müsta'meldir: İzhâr-ı sadâkat, izhâr-ı sürûr, izhâr-ı mahviyyet, izhâr-ı hüner, izhâr-ı mâfi'ol-bâl gibi.

[138]

Bunun zıddı kitmândır. İzhâr-ı sened denemez.

İbrâz: Meydana çıkarmak, göstermektir. Mâddiyât ve ma'neviyâta kullanılır: Mahabbet ibrâz etmek, ibrâz-ı hamîyyet ü sadâkat, polîçe ibrâzı gibi.

İSTİNKÂF –İMTİNÂ' –İBÂ –İCTİNÂB

İstinkâf: Tekebbüren bir şeyden yüz çevirmek, çiğnemek: “Birlikte ‘azimet teklifini kabulden istinkâf eyledi.” gibi.

İmtinâ': Geri durmak, çekinmek. Bu reh-i müstakimden imtinâ' olunamaz gibi.

İbâ: Şiddet-i imtinâ' u â'râz. Her ibâ imtinâ'dır fakat her imtinâ' ibâ değildir.

KESB –İKTİSÂB –İHRÂZ

Kesb: Nefsin ve gayri için ahzda,

İktisâb: Mücerred nefis için ahzda müsta'mel olup ikisi de mâddiyât ve ma'neviyâta kullanılır.

Kesb-i sürûb, iktisâb-ı meâli gibi.

İktidâr, iftihâr, iştihâr gibi kelimeler esâsen kesb ma'nâsını mütezammın olduklarından kesb-i iştihâr, kesb-i iktidâr demek galattır.

İhrâz: Almak, kazanmak demek olup ekseriyâ ma'neviyâta kullanılır: İhtirâz-ı rütbe-i vezâret, ihrâz-şeref, ihrâz-ı derecât gibi.

YAKÎN –ZAN –ŞEK –VEHM

Yakîn: Hakkın gayrıya ihtimâli yok demektir.

[139]

Zan: Sübûta ve gayriya ihtimâl vardır. Fakat sübût üzerine delâleti râcihtir. “Zan ederim” yerine “Zan edersen” demek abestir.

Şek: Tarafeyne delâleti müsâvidir.

Vehm: Subûta ve gayriya ihtimâli vardır.

EMÂRE-‘ALÂMET

Emâre: Nişân. ‘Âit olduğu şeyden infikâk ederse: Emâre-yi sıhhat, emârât-ı kâfiye gibi.

‘Alâmet: ‘Âit olduğu şeyden infikâk etmezse: ‘Alâmet-i fârika, ‘alâ’im-issemâ gibi.

FISK

Fısk: Tâ’atten hurûc etmektir.

TEBESSÛM –İBTİSÂM

Tebessüm: Gülümsemek: Uyûn-ı tebessüm-i nümûni gibi.

İbtisâm: Gülümsemek: Nigâh-ı ibtisâm gibi. İbtisâm en ziyâde cemâl-i dilberâna yakışır. Bu sebeple “tebessüm-ü düşman” terkindeki tebessüm yerine “ibtisâm” kullanılamaz.

SÛRUR –HUBUR –FERAH

Sûrur: Bir menfa’atin husûl veyâ bir zararın indifâ’ına

[140]

kalpte hâsıl olan lezzet, sevinç ma’nâsınadır: Dem-sûrur, sûrur-u efzâ gibi.

Hubur: Sevinç. Eseri beşerenin üzerinde zâhir olursa: Âsâr-ı hubur gibi.

Ferah: Değerli bir beşâretten veyâ temâşâ-yı tabî’attan husûle gelen lezzet-i ma’neviyyeye itlâk olunur: Ferahbahş, ferah-âver, ferah fezâ [Doğrusu fa’nın kesriyle fezâdır].

TEBDİL –TAHVÎL –TAGYÎR

Tebdîl: Değiştirmek. Hem mâddiyât ve hem de ma’neviyâtta müsta’meldir: Tebdil-i kıyâfet, tebdîl-i şekil gibi.

Tahvîl: Değişirmek. Paranın kuruşa tahvîli, endâzenin metreye tahvîli.

Tahvil, deyn senedi ma'nâsına da gelir: Şimendifer tahvîlâtı gibi.

Tahavvül kelimesi ise alelekser ma'neviyâta müsta'meldir: Hüznün sürura tahavvülü gibi. Bazıları tahvîl kelimesine bir cismi cism-i âhire tebdîl etmekten 'ibârettir demişlerdir: Toprağın çamura tahvîli gibi.

Tagyîr: Başkalaştırmak. Mâddiyât ve ma'neviyyâta müsta'meldir. Bir sıfatı sıfat-ı âhire de tebdîl etmeye derler: Sarıyı beyaza tagyir, tagyir-i usûl gibi.

NESÎM –RÜZGÂR –SABÂ

Nesîm: Âheste âheste hüub eden yel: Nesîm tahrîk etmez.

[141]

Tehziz eder, “Esti nesim-i nevbahâr” gibi.

Rüzgâr: Havanın cereyânıdır “Bugün rüzgâr pek şiddetlidir” terkinde olduğu gibi ki mutlaka bunda bir tahrik mevcûddur.

Sabâ: Şark-ı şimâlîden hüub eden latif rüzgâr ma'nâsınadır.

Bu hâlde “bâd-ı sabâ” terkinde ma'nâsızdır. Rîh dahi hevâ-yi müteharrike ıtlâk olunur. Mürsel-ü'r-Riyâh olan Cenâb-ı Hak'tır.

TASRİH –TAVDİH

Tasrih: Kelâmın evvelinden nihâyetine kadar mecâz ve tâvili muhtemel olmayacak elfâz ile beyânı demektir.

Tavdih: Müphem bir 'ibâreden merâm ve maksadı açıklattırmak. Tavdih izâhtan akvâdır.

KÂ'İN -VÂKİ'

Kâ'in: Mahsusâtta müsta'meldir: Anadolu'da kâ'in İzmir şehri gibi.

Vâki': Mu'avvelâtta kullanılır: Vâki' olan kusurun affı gibi. “Fatih'te kâ'in hamam” yerinde “vâki” kullanılmaz.

İRSÂL –İSRÂ–TİSYÂR –ETÂRE –TESRİB –İSBÂL –TESBİR

İrsâl: Göndermek. Zevî'l-i ervâh ve gayrisinde müsta'meldir: Adam irsâli, kitap irsâli gibi.

[142]

İsrâf: Yürütmek, göndermek. Zev'il-i ervâhta müsta'meldir: İsrâ kalınan adam gibi. Tahrîrât isrâsı denemez.

Tisyâr: Göndermek. Zevâl-i ervâhın gayrisinde müsta'meldir: Tisyâr olunan kitaplar gibi.

Etâre: Uçurmak: Etâre-i rakîme. [Muhâberâtta güvercin isti'mâl olunan zamanların yadigârıdır.]

Tesrib: Sürü sürü yollamak. Tesrib buyurulan iltifâtnâme demek abestir.

İsbâl: Yollattırmak, göndermek. Eşhâs ve ecsâmda müsta'meldir: İsbâl-i hayvânât, çadır isbâli gibi.

Tesyir: Yürütmek, göndermek: Sefinenin tesyiri, hediye tesyiri gibi.

İTKÂ'-İSTİNÂD

İtkâ': Bir şeye dayanmak. Mâddiyâtta müsta'meldir.

İstinâd: Arka ile dayanmak. Bizde mâddiyât ve ma'neviyâtta müsta'meldir. Lütuf-u Rabb'e istinâden, lütfunuza istinâden gibi.

[143]

TAHRİR-İ KELİMÂT VE İMLÂ

MÛLÂHAZÂT	GALAT	DOĞRU
"Ez" ile "ber" kelimelerinden mürekkep olup "ez" zaten "den" ma'nâsına ve "ber" kelimesi de "sîne" makâmında (mecazen kalp) olmakla buradaki "den" zâ'iddir.	Ezberden (ازبردن)	Ezber (ازبر)
"Ertesi" ferdâ ma'nâsındadır.	Ertesi (ايرتسى)	Ertesi (ايرتهسى)

Elifin hazfıyla beraber kâ'ideten yanında hazfı veyâ ikisinin de ibkâsı lâzım gelir.	Olmuşıdi (اولمشیدی)	Olmuştu (اولمشدی) Olmuş idi (اولمش ایدی)
“y” huruf-u imlâdan olup nefis-i kelimeden olmadığından “si” ilâvesi fazladır.	Ekserisi, berisi, evvelisi (اکتریسسی، بریسسی، اولیسسی)	Ekseri, beri, evveli (اکتری ،بری ،اولی)
	Etmek (اتمک)	Ekmek (اکمک)
İlcâda zaruret ma'nâsı dâhildir. Merak Türkçedir. Merak sahipleri veyâhut meraklılar demelidir.	İlcâ-yı zaruret (الجاى ضرورت) Erbâb-ı merak (ارباب مراق)	İlcâ (الجا) Erbâb (ارباب)
	Açık meşrep avân (أچيق مشرب آوان)	Açık meşrepli avân (أچيق مشربلى آوان)
“İnnâ”nın cem'idir.	Âvâni (آوانى)	Avâni (اوانى)
	İzâle-yi bîkr (ازاله بکر)	İzâle-yi bekâret (ازاله بکارت)
Fârisîdir.	Âhır (أخير)	Âhur (أخور)
İş, emek Türkçedir, güzâr ve dâr edât-ı Fârisîyesi ile terkip yapmak gayr-ı câ'izdir.	İşgüzâr, emekdâr (ایشگذار، امکدار)	İş sahibi, emekli (ایش صاحبى، امکلى)
Bir nev 'kumaş.	Âtlâs (أطلاس)	Atlas (اطلس)
	Âsl-zâde (اصلزاده)	Asilzâde (اصیلزاده)
Bu gibi sıfatların te'nisi câ'iz değildir. Kadından bahsolunurken kelimeleri te'nis-i zâ'iddir.	Fakire, â'cize (فقيره، عاجزه)	Fakir, 'Âciz (فقير، عاجز)
	İstiklâliyet (استقلالیت)	İstiklâl (استقلال)
Emrâz-ı hâriciyyenin iyi olması		İltiyâm (التيام)
Emrâz-ı dâhiliyyede müsta'meldir.		Şifâ (شفا)
Sinv, şu'be ve parça ma'nâsındır.	Elveled-i türâbiyye (الولد ترابيه)	Elveled-i sinvâbiyye (الولد صنوابيه)
İctirâ umumiyetle meselâ: Hücuma ictirâ olundu gibi yerlerde müsta'meldir. İctisâr nazikânedir.	İctirâ (اجترا)	İctisâr (اجتسار)

Bigayr hakkın tahkir Düşmenlik (İkisini bir ma'nâda isti'mâl câ'iz değildir.)		İhânet (اهانت) Hıyânet (خیانت)
[145] Esâsı şedde ile bekkâr ise de Türkçede tahfifen isti'mâl münâsiptir.	Bikâr (بیکار)	Bekâr (بیکار)
Bekâr esâsen nisvâna mahsûs bir hâldir. Te'nis ve tezkiri câ'iz olamaz.	Bâkire (باکرة)	Bâkir (باکر)
En iyisi bundan sonra demeli.	Ba'demâ (بعدهما)	Ba'deezîn (بعدازین)
Türkçe bir kelimenin elfâz-ı A'rabîyye ve Fârisîyye'den biriyle kâ'idin Fârisîyyece izâfeti câ'iz olmadığından ba'zı iş yerinde ba'z iş demek hatadır. Ba'z hâne.		Ba'z, ba'zı. (بعض، بعضی)
	Birbirinden (بربرندن)	Biribirinden (بربرندن)
Behre Fârisî'dir.	Behre-yi ilmiyye (بهره علمیہ)	Behre-yi ilmi (بهره علمی)
A'rabî'dir.	Billûr (بلور)	Billûr (بلور)
Fârisîce bostân kelimesi lisânımıza daha yakındır o sûretle kullanılmalı.		Bustân, Bostân (بوستان، بوستان)
	Pertevsiz (پرتوسز)	Pertevsüz (پرتوسوز)
	Perişâniyet, harâbiyet (پریشانییت، خرابییت)	Perişâni, harâbî (پریشانی، خرابی)
	Temhir (تمهیر)	Tahtim (تختیم)
[146] Tasdî' lügatçe baş ağrıtmaktır.	Tasdî' ser (تصدیع سر)	Tasdî' (تصدیع)
Türkçedir. Söylendiği gibi yazılmalı.	Temyür (تمیور)	Demir (دمیر)
Telbisin ma'nâsı elbise giydirmek değil setr-i hakîkattir.	Telbis (تلبیس)	Elbâs (الباس)
Tiryâkî A'rabî ve doğru ise de lisânımıza tiryaki daha mülâyim gelir.	Tiryâkî (تریاقی)	Tiryâki (تریاقی)
Fârisîdir.	Terit (تریت)	Terid (ترید)

Sa'leb tilki ma'nâsınadır.	Sa'leb(ثعلب)	Sahleb(سحلب)
	Cibiliyet(جبلیت)	Cibilet(جبلیت)
	Cüzi'(جزو)	Cüz'(جزء)
	Cüzüdân(جزودان)	Cüzdân(جزدان)
Aslı çâmaşur ise de kesret isti'mâl çâmaşırdadır.	Çâmaşur(چامہشور)	Çâmâşır(چاماشیر)
İnsanın cesedi bî-ruhuna derler.		Cenâze(جنزه)
Hem insan ve hem de hayvanda kullanılır.		Na's(نعش)
Hayvanlar için kullanılır.		Lâşe(لاشه)
	Çâprâz, çâprâs (چاپراز، چاپراس)	Çaprâst(چپر است)
Fârisîdir.	Çuka(چوقا)	Çuhâ(چوخا)
[147] Bu kelime esâsen A'rabî olmayıp Macârcadır. Hiyâdid demek câ'iz olmaz.		Haydud(حیدود)
	Halyâ(خلیا)	Hûlyâ(خولیا)
Günâh ve bir işte vuku'a gelen yanlışlıktır. Min-gayri ta'ammüd vuku'a gelen yanlışlıktır.	Hatâyâ(خطایا)	Hatayât(خطیآت) Hatât(خطات)
Ef'âlde.		Defa'ât(دفعات) Mükerrer(مکرر)
Mahsusâta müsta'meldir.		Müte'addid()
Ağzımızdaki alettir. Fârisî'de "dil (دل)" gönül ma'nâsınadır.	Dil(دل)	Dil(دیل)
Ya zükâk yazmalı ki usûlü budur veyâhut sokâk(سوقاق).	Sokâk(صوقاق)	Sokâk(سوقاق)
Türkçe ibârelerde hemzesiz yazılmalıdır.	Şey'(شی)	Şey(شی)
Bu kelime Fârisîdir. A'rabî kelimeler gibi cemlenmez.	Sipârîşât(سپارشات)	Sipârîş(سپارش)
Zâbt Arapçadır. Esâsen bu kelime elif nunla cemlenemez. Zebât-ı askeriyeye demeli.	Zâbitân-ı askeriyeye (ضابنتان عسکریه)	Zâbitân askeri veyâ zebât-ı askeriyeye (ضابطان عسکری و یا ضباط عسکریه)

	Tul u dirâz(طول و دراز)	Dur ü dirâz(دور و دراز)
[148]	Zan edersem(ظن ایدرسم)	Zan ederim(ظن ایدرم)
	Arba (عربه)	Ârâba (أرابه)

	A'cüze(عجوزه)	A'cüz(عجوز)
	Gayb(غیب)	Gâib(غائب)
	Ferîh ü fahur (فریح و فخور)	Ferih ü fahur (فرخ و فخور)
	Karriye(قریه)	Kariye(قریه)
	Kavas(قواس)	Kavvas(قواس)
Kât Türkçedir Fârisî edât-ı zarf olan enderi alamaz.	Kât ender kât(قات اندر قات)	Kât kât(قات قات)
	Kazğân(قزغان)	Kâzân(قازان)
A'rabî'dir. Kesr-i kâf ileidir.	Kumâr (قومار)	Kumâr (قمار)
A'rabî'dir.	Kumâş (قوماش)	Kemâş (قماش)
A'rabî'dir.	Kûle (قوله)	Kule (قله)
Komisyon Fransızca bir kelime olduğundan mezkûr ile terkibi câ'iz değildir Mezkûr komisyon demeli.	Komisyon-u mezkûr (قوميسيون مذكور)	Komisyon (قوميسيون)
Mahsusatta müsta'meldir: Falan mahallede kâin hâne.		Kâin(كائن)
Ma'kûlatta vak'a olan hâl.		Vâk'a(واقع)
Esâsı kedhudadır.	Kethüdâ (کتخدا)	Kahyâ (كهيا)
A'rabî'dir.	Kirâ (کیرا)	Kirâ (کرا)
[149] Burada kesb kelimesi zâi'ddir.	Kesb-i iştidâd(کسب اشتداد)	İştîdâd(اشتداد)
	Lirâ-yı Osmâni (لیرای عثمانی)	Osmânlı lirâsı (عثمانلی لیراسی)
İkisi de doğru ise de muharrerâtta mâsi müreccehtir.		Mâsi mavi(مائی ماوی)
Tıraşiyeden mahfuftur. Fârisî kelimeleri A'rabî ism-i mef'ul yapmak câ'iz olamaz.	Mâ-tıraş (مطروش)	Tıraşlı (تراشلی)

	Mâhiyye (ماهيه)	Şehriye, şehri (شهریه، شهرى)
	Ma'kul (معقول)	Kavvamlı (قو)
Mü'minlerden vefât edenlere.		Merhûm (مرحوم)
U'mum hakkında müsta'meldir.		Müteveffi (متوفى)
Rumcadır.	Ma'danoz (معدنواز)	Mâydanos (مايدانوس)
Aslı nârgildir.	Nârgle, nârgüle (نارگلله، نارگوله)	Nârgile (نارگیله)
Neşve sekr ma'nâsınadır.	Neş'e (نشه)	Neşve (نشوه)
Hilkat, mahluk, hudûs beden ma'nâsına ise de keyf ü sūrur makâmında kullanılır.		Neş'e (نشه)
Cem'idir. Bu kelime imrâ'anın cem'idir.		Nisâ (نسا)
	Nemra (نمره)	Numero (نومرو)
Bunlar tekil şeyler olmakla isti'mâli câ'iz değildir.	Nesne, nâm kimesne (نسنه، نامکمنه)	
[150]	Hângi (خانگی)	Hângi (هانگی)
Hop (حوپ) lafzı A'rabîsinden galattır.	Hoppâ (حوپپا)	Hoppâ (هوپپا)
Garip ma'nâsınadır. Bir şeye vukûf hâsıl etmekle (yakın) derler.	Yakın (یقین)	Yâkın (یاقین)
Ba'de'l-asr ufk-u garbide görünen humret veyâ parlaklık.		Şafak (شفق)
Sabâhın zulmeti açılıp ruşen olmak ma'nâsınadır.		Fecr (فجر)
	Mâlezime (مالزمه)	Mülzem (ملزم)
	Kardâş, kârdâş (قارداش، قرداش)	Kârındâş (قارنداش)
Eşyânın zâtında mevcut şule.		Ziyâ (ضیا)
	Yaşâmak (یشامق)	Yâşâmak (یاشامق)
Bir şeyin miktârına muvâfik meblağa denir.		Kıymet (قیمت)

Bâyi 've müşteri beyninde takdîr olunan miktâra derler.		Seyn(ثين)
Gayr-i ziruh ile mahsûsâtta kullanılmaz.		Rağmen(رغماً)
	Genç âdam(كنج آدم)	Delikânlı(دليقانلى)
[151] Savt-1 makuse denir. Sadâ-yı makus terkibi yanlıştır.		Sadâ (صدا)
Ses, gürültü.		Savt(صوت)
	Âlçâk ses, yüksek ses. (الچاق سس، يوكسك سس)	Savt-1 bülend, sadâ-yı tiz yâhut tiz, pest yâvâş ses (صوت بلند، صدای تيز، ياخود تيز، پست ياواش سس)
Bu kelime A'rabî olduğundan aslı gibi yazılmalıdır.	Sandık, sandk(صندوق، صندق)	Sanduk(صندوق)
Karânlık.	Zulâm(ظلام)	Zalâm(ظلام)
İyi hâl ile geçinmek.	Rafâhiyyet(رفاهيت)	Rafâhiyet(رفاهيت)
Bir insânın kendisiyle berâber sâkin ve nafakası üzerine vâcip olan eşhâstır, harem, câriye, evlât, hademe gibi.	A'yâl(عيال)	Î'yâl(عيال)
Âyrılık.	Hicrân(هجران)	Hecrân(هجران)
Dul kâdn.	Seyyibe(تبيبه)	Seyyib(تبيب)
Sözün ifâde ettiği ma'nâ.	Mefâd(مفاد)	Müfâd(مفاد)
Gençlik, cevânlik.	Şebâbet(شباب)	Şebâb(شباب)
Genç, tâze.	Civân(جوان)	Cevân(جوان)
İhtiyâcı def'e kâfi rızk.	Kifâf(كفاف)	Kefâf(كفاف)
[152] Gök, semâ.	Sipehr(سپهر)	Sipih(سپهر)
İftihâr etmek.	Teahhur(تعمر)	Tefâhhur(تفاخر)
Gök, semâ.	Âsumân(أصمان)	Âsmân(أصمان)
Yeşillik mahal.	Çimen(چمن)	Çemen(چمن)
Mekân.	Hayz(حيز)	Hayyiz(حيز)
Nezle.	Zükâm(زكام)	Zükâm(زكام)

Sefinenin cem'i.	Süffan(سُفْن)	Süfun(سُفْن)
Taraf.	Suvb(صَوْب)	Savb(صَوْب)
Zâhir olma.	A'lâniyyet(عَلَانِيَّت)	A'lâniyet(عَلَانِيَّت)
Bî-garaz ehl-i vukûf.	Ehl-i hubera(اهل خُبْرَه)	Ehl-i hibre(اهل خِبْرَه)
Bir lisânî lisân-ı âhirle beyân etmek.	Tercüme(تَرْجُمَه)	Terceme(تَرْجُمَه)
Göndermek.	Tisyâr (تِسْيَار)	Tesyâr(تِسْيَار)
Âğız.	Dihân(دِهَان)	Dehân(دِهَان)
Çiçek.	Zühre(زُهْرَه)	Zehre(زُهْرَه)
Zekâ-yı hârikulâde.	Dihâ(دِهَا)	Dehâ'(دِهَاه')
Zaruret sebebiyle.	Bizzarûr(بِالضَّرُور)	Bizzarûre(بِالضَّرُورَه)
Dâhinin cem'i.	Dühât(دُهَات)	Dühât(دُهَات)
Öpme.	Puse(پُوسَه)	Buse(بُوسَه)
Kılıç.	Şimşir(شِمَشِير)	Şemşir(شِمَشِير)
Güzel ve muvâfık hizmet etmek.	İfâ-yı hüsn-ü hizmet (ایفای حسن خدمت)	Hüsn-ü ifâ-yı hizmet (حسن ایفای خدمت)

4.4. Bulgular ve Yorum

“Melekzâde Fuad’ın Arap harfleri ile yazılmış ve daha önce Latin harflerine çevrilmemiş olan Kitâbet Muallimi adlı eserini günümüz harflerine aktarmak” alt amacı “Kitâbet Muallimi’nin Çeviri-Yazısı” kısmında gösterilmiştir. Bu bölümde “Günümüz harflerine aktarılan eserin yazma becerisine dair unsurlarını tespit etmek”, “ alt amacına yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.4.1. Melekzâde Fuad, Hayatı, Eserleri ve Eğitime İlişkin Görüşleri

Melekzâde Fuad’ın yaşamı hakkında bilgiler sınırlı kaynakta yer almaktadır. Bu konuda en detaylı bilgilere Huyugüzel (2000)’in eserinden ulaşılmıştır.

Melekzâde Fuad 1872’de İzmir’de doğmuş ve Nisan 1922’de İstanbul’da vefat etmiştir. İlkokul ve liseyi İzmir’de okumuş, İstanbul’da Kuleli askerî okulunda ve Harp akademisinde eğitimine devam ederek subay olmuştur. Çeşitli savaflara katılan Melekzâde Fuad Lübnan’da çıkan Dürzî isyanını bastırmakla görevlendirilmiş, isyan bastırılınca da

“Kolağası rütbesi”ni alarak İzmir’e gelmiştir. Ardından kaymakamlıkla görevlendirilmiştir. Kaymakamlık görevi ile ilgili Tugay (2013)’ın çalışmasında “Adalara Evvelce Sürgün Olarak Gönderilmiş Olup Trablusgarp ve Balkan Harbi Sırasında İzmir’e Nakledilenler” başlığı altında Melezkâde Fuad ile ilgili olarak “23 Temmuz 328 (M 1910) kaim-makam Melezkâde Fuad Efendi Rodos’tan İzmir’e gelip gitmişlerdir.” ifadesi yer almaktadır.

Melezkâde Fuad’ın İzmir’e kolağası olarak geliş tarihi hakkında Huyugüzel (2000) “Fuat Bey, İzmir’e kolağası (kıdemli yüzbaşılık) rütbesiyle 1897 yılı Ekim ayından önce gelmiş olmalıdır. Çünkü bu tarih itibarıyla Ahenk’te çıkan yazıları ‘Kolağası Melezkâde Fuad’ ve ‘Sevkiyat-ı Askeriye Komisyonu Resisi Binbaşı Melezkâde Fuad’ imzaları ile yayımlanmıştır.” tespitinde bulunmaktadır.

Yazarın İzmir’deki yazı hayatı Ahenk⁵’te yayımlanan yazıları ile 1897’de başlamış, yazılar 1907’ye dek bu gazetede yayımlanmaya devam etmiştir. Bu yazılar genellikle ahlak, askerlik, eğitim ve okullar üzerine makalelerden oluşmaktadır. “Bir Ailenin Devr-i Hayatı” adlı romanı da kitap olarak basılmadan önce bu gazetede parça parça yayımlanmıştır.

Melezkâde Fuad’ın askerliği dışında bir de İzmir’in Keçeciler semtinde yer alan Çıraklık Mektebinde öğretmenlik görevi bulunmaktadır. Müellif, buradaki öğretmenliği sırasında kitâbet dersleri vermiştir.

Yazar, padişaktan yana olan keskin tutumundan ötürü 2. Meşrûtiyet sonrasında apoletleri sökülerek önce Selanik’e ardından İstanbul’a gönderilmiştir. Yargılanmasının ardından rütbesi düşürülmüş, 31 Mart Vakası’na karıştığı öne sürülerek Rodos’a sürgün edilmiştir.

1912’de Trablusgarp Savaşı sırasında Rodos’un işgali ile İzmir’e sevk edilmiş, askerlikle ilişkisi kesilerek askerlikten emekliye ayrılmıştır. Bunlara ek olarak affedilen sürgünlerin isimlerinin bulunduğu listelerde de Melezkâde Fuad’ın adı geçmektedir. Tugay (2013)’ın çalışmasında bahsi geçen “Rodos’tan İzmir’e gelip giden Melezkâde Fuad” ifadesi de bu durumu desteklemektedir.

İzmir’e dönüşünden sonra Turgutlu’da memurluk görevinde bulunmuştur.

⁵ 21 Şubat 1885’te Tefik Nevzad’ın İzmir’de çıkarmaya başladığı gazete.

2. Meşrûtiyet sonrası çıkan gazete ve dergilerden yazarın yalnızca Ahenk ve Musavver Mehasin'de yazıları çıkmış, 31 Mart 1914'te Külâh'ı Mevlevî gazeli Ahenk'in 5388. sayısında yayımlanmıştır.

“Rehber-i feyz-i fazîletdir külâh-ı mevlevî

Mürşid-i râh-ı sa'âdetdir külâh-ı mevlevî

Çâr-ı aktâb-ı cihânın merkez-i a'lâsıdır

Mihver-i şems-i hakîkatdır külâh-ı mevlevî

Tâc-ı serdir, vâhidi eyler irâe şekli hep

Vahdet-i Hakk'a işâretdir külâh-ı mevlevî

Müncezibdir 'âlem-i lâhûta doğru yükselir

Câlib-i nûr-i hakîkatdır külâh-ı mevlevî

Feyz-i Hakk'dan hisse-mend-i i'tilâdır sâhibi

Sâik-i hiss-i necâbetdir külâh-ı mevlevî

Hep safâ-yı kalb ü vicdân bahş ider ashâbına

Menba'-ı zevk u halâvetdir külâh-ı mevlevî

Bu 'ayândır, mevlevîyi 'aşk-ı Mevlâ döndürür

Fâtih-i bâb-1 mahabbetdir külâh-1 mevlevî

Nefse karşı pür-zaferdir hem onu ıslâh ider

Bir silâh-1 mecd ü satvetdir külâh-1 mevlevî

Nûr-i çeşm-i evliyâdır hazret-i pir-i Celâl

Ehl-i 'aşka bir işâretdir külâh-1 mevlevî

İsm-i zâtı zikr ile hâmilleri devvâr olur

Mazhar-1 sırr-1 celâdetdir külâh-1 mevlevî

Piş-i 'irfân-1 beşerde levha-i lütf-i ilâh

Ebcet-i cifr-i hidâyetdir külâh-1 mevlevî

Mâsivâyı fekk ile insâna bahş-1 feyz ider

Masdar-1 fevz ü selâmetdir külâh-1 mevlevî

Kalb-i dervîş-i Celâl'e muttasıl nûrlar saçar

Afitâb-1 bürc-i hilkatdir külâh-1 mevlevî” (Okumuş, 2013).

Yazar, Musavver Mehasin'in 1918'de çıkan yeni serisinin yazı kurulunda yer almakta, yazarın 1919'da Islahat gazetesinde “Nasıl düzelir ve ne yolda terfi edebiliriz?” adlı bir yazısı bulunmaktadır (Huyugüzel, 2000).

Hayatının son döneminde ruh sağlığı ile alakalı sorunlar yüzünden İstanbul Alman Hastanesi'nde yatmış ve 1922 senesinde vefat etmiştir.

Kütüphanelerde Kitâbet Muallimi eserinden başka Melekzâde Fuad adına kayıtlı eserler bulunmaktadır. Bu kayıtlardan hareketle yazarın diğer eserleri olarak şunlar tespit edilmektedir:

Usûl-i Tedris ve Tederrüs, 1897, İstanbul.

Bir Ailenin Devr-i Hayatı, 1900, İzmir.

Aile Vezâifi ve Terbiye, 1901, İzmir.

Kitâbet Muallimi, 1905, İstanbul.

Vezâif-i Beytiyeden Hanımlara Mahsus Aile Dersleri. 1909-1910, İstanbul.

Edirne Müdafaası yahut Şükrü Paşa, 1913, İstanbul.

Bu eserlerden “Bir Ailenin Devr-i Hayatı” roman türünde, “Edirne Müdafaası yahut Şükrü Paşa” tiyatro türünde yazılmıştır. Bu tiyatrodaki evlenmeyi düşünen Muhip Bey ve Münire, vatani kurtarmanın daha önemli olduğuna karar vererek savaşa katılırlar. Savaşta Muhip Bey yaralanarak asker kıyafetleri giymiş Münire'nin kollarında şehit olur (Şengül, 2015). “Usûl-i Tedris ve Tederrüs” ile “Kitâbet Muallimi” öğretim kitabı niteliğinde olup, diğer eserleri eğitim üzerinedir. Çocuğun yetiştirilmesinin nasıl olacağı, aile hayatında olması gerekenler gibi bilgiler ile ahlak eğitimi vermeyi amaçlamıştır (Kaya, 2012).

Bu eser ile ilgili olarak Altın (2017) “II. Abdülhamid devri pedagoglarından bir diğeri de Usûl-i Tedris ve Tederrüs, isimli eserin yazarı Melekzâde Fuad idi. Eser, Rumi 1315 tarihinde İstanbul'da yayımlandı. Yazar eserinde eğitim-öğretim tekniklerinden, dersanelerin fiziki durumuna kadar birçok konuyu eğitim dünyasının dikkatlerine sunmaktaydı.” ifadelerini kullanmaktadır.

Tespit edilen eserlerden de görüleceği üzere Melekzâde Fuad farklı türlerde eserler vermiş olmasına karşın merkezine aileyi ve ahlakı almış, eserlerinin büyük bir kısmını eğitici veya öğretici olmaya yönelik olarak meydana getirmiştir. Kitâbet Muallimi'nde de metin örnekleri verirken kimi zaman kendi eserlerinden alıntılar yapmıştır:

Elli dokuzuncu derste “Mebhas-ı Sadakatten Bir Parça” bölümünde “*Acizlerinin “*sadakat-i askeriyye*” serlevhalı yazdığım makalenin bazı parçalarından mürekkeptir.” ibaresi ile yazar kendine göndermede bulunmaktadır.

Altın (2014) ikinci Abdülhamid döneminde kaleme alınmış pedagojik eserlerde eğitimcilere verilen tavsiyeleri incelediği çalışmasında Melekzâde Fuad’ın Usûl-i Tedris ve Tederrüs adlı eseri üzerine tespitlerde bulunmuştur. Bu çalışmadan hareketle Melekzâde Fuad’ın öğrencide bedensel sağlığı öncelediğini; bunun için beslenmeye, sınıfın ve yatakhanelerin koşullarını, sıcaklık ve havalanma durumlarını önemseydiği görülmektedir. Yazar, göz sağlığına yönelik tavsiyelerde de bulunmaktadır. “Sağlığın önemini vurgulayan Melekzade Fuad Bey, ‘Dünyada her şey sağlıkla kaimdir’ demektedir.” (Melekzâde, H 1315:11; Akt. Altın, 2014).

Bununla birlikte yazar eğitimde şiddete de karşı olduğunu belirtmektedir. Öğretmenin öğrencide sevgi ve saygı uyandıracak davranışlarda bulunması gerektiğinden ve terbiye verilmek istenen çocuğa ahlak kitapları okutulabileceğinden söz etmektedir. Günümüzde de olumlu davranışları arttırmak için kullanılan pekiştireçler gibi “aferin” sözcüğünün kullanılmasını da tavsiye ettiği görülmüştür. “Ailesi tarafından iyi terbiye görmüşbirine dayığa hacet yoktur. Fakat böyle olmayan bir talebeye karşı da dayığa başvurulmamalıdır. Hoşlukla ıslahı yoluna gidilmelidir çünkü çocukları mektepten, hocadan, dersten “en ziyade tenfir edecek şey dayıktır” (Melekzâde, H 1315: 57; Akt. Altın, 2014).

Melekzâde Fuad’ın eğitimde ezbere karşı olduğu, özellikle matematik gibi derslerde tamamen kaçınılması gerektiğini savunduğu görülmektedir. Bunun yerine soru-cevap uygulamasının doğru olduğu görüşündedir. Aynı zamanda pekiştireç ve ödülün yanında ceza sisteminin de uygulanmasından yanadır. Yazara göre öğretmen bir yıllık plan takip etmeli ve konularını buna göre işlemeli, sınavlarını da bu plan doğrultusunda yapmalıdır. Melekzâde Fuad öğrenciye derste sadece o dersin konusunun öğretilmesini değil bir ahlak anlayışının da verilmesi gerektiğini savunmaktadır. (Altın, 2014).

Melekzâde Fuad’ın eğitim anlayışı dönemi içerisinde ilericiliğe açıktır. Ancak Tunç Yaşar (2019)’ın yazarın “Vezâif-i Beytiyeden Hanımlara Mahsus Aile Dersleri” adlı Eserini de incelediği çalışmasında Melekzâde Fuad’ın ev içi düzeni ve kadına yönelik bakış açısının eğitim anlayışından farklı olduğu görülmektedir. Müellif bu eserde yazar ev işlerinden kadının sorumlu olduğunu, kendi yapmayacağı işler için de hizmetçilerinin başında daima

bulunması gerektiğini ifade etmektedir. Eserde kadınlara ev içi sorumluluklarına yönelik sınırlar çizilirken erkeğin ev ve kadın için yaptığı harcamalar karşısında kadının görevlerine yönelik ifadeleri de yer almaktadır (Tunç Yaşar, 2019).

4.4.2. Melekzâde Fuad'ın Yazma, Dil ve Türkçeye Dair Görüşleri

Yazarın eğitime ve dile dair görüşleri çerçevesinde eserden elde edilen bazı bulgular şunlardır:

Yazı usûlünde yeti, zekâ, yazmaya gayret, istek ve ilginin önemli ve gerekli olduğunu söylemektedir. Arapça, Farsça ve Türkçenin tüm kurallarını bilmesine rağmen meram ifade etme noktasında başarısız olan kimselerin varlığı da bunun göstergesidir.

“Arabî ve Fârisî ve hatt-ı Türki kavâ'idine vâkıf ne kadar zevât vardır ki tahrîren layık-ı vech ile ifâde-yi merâma muktedir değildirler. Çünkü: Kitâbet, yalnız kavâ'id-i lisaniyeye iftikâr etmez; bu vukûf ile beraber ulûm u fûnûn-ı mütenevviada malumât ve rûsuh peydası ve hele kitâbete ciddi ve daimi bir heves ve gayretle mahabbet, zekâ ve istidad ve usûl-i tahrîrde meleke husûlü icap eder.”

Yazı için birikim, yazacağı konuya dair fikir üretme ve yazmadan önce bu fikirleri toplu, sıralı bir hâle getirebilme ancak bunu dili doğallığından uzaklaştırmadan yapabileme becerileri gereklidir.

“Yazı yazmak için insanda evvela fikir lazımdır. İyi yazmak da iyi düşünmek, iyi hissetmek, iyi ifade eylemekle mütevakkıftır.”

“Lisanın fesahati tabiliğindedir. 'Çıktıkça lisan tabiyatinden/ Elbette düşer fesahatinden.”

Yazarın Türkçe ile ilgili görüşlerine baktığımızda sadeliği savunduğunu, sözcüklerin Türkçeleri dururken Arapça, Farsça ya da Batı dillerindeki sözcüklerin kullanılmasını yanlış bulduğunu görmekteyiz. Bunları şu cümleler ile ifade etmektedir:

“Mektuplar derununda “dostum, teşekkürler takdim ederim, âdiyo!, mühibbim, ellerinizi sıkırım” gibi elsine-i ecnebiyye şivelerine mümas olan tabirâtın isti'malinden mücanibet lazımdır.”

“(Arpa) dururken (şir) ve (pirinç), (ekmek), (et) gibi Türkçe kelimeler mevcûd iken (arz), (nan-ı aziz), (güş) veya (lahm-ı ganem) kelime ve terkebini kullanmak hem usûl-i imlâya hem de şive-i lisan-ı Türkîye mugayirdir.”

“(Un kapanı) yerine (Kapandakik) kullanmak lisanı iğlak edeceği gibi (geldi), (gitti) yerine (âmed), (reft) kelimelerini isti mal etmek de şive-i Acemaneyi ihtiyar demektir ki bunlar lisanın muhafazasındaki mükellefiyete karşı bir kayıtsızlıktır.”

Görüldüğü üzere Türkçenin Türk dilinin kuralları sınırlarında kullanılmasını örnekleyerek dile getirmektedir. Ancak dikkati çeken nokta şudur ki Melezkâde Kitâbet Muallimi eserinde sadeliği, Türkçe sözcük kullanımını, dili diğer dillerden alınmış sözcüklere ve o dillerin kurallarına boğmamayı destekleyen düşünceler sunsa da kendisi bunu uygulamakta eksik kalmıştır. Çünkü eserde özellikle resmî yazıya dair örneklerin verildiği bölümlerde dili ağır, ağıdalı, boğulmuş bir biçimde kullandığı görülmektedir. Bu kısımda yazarın kendisiyle çeliştiğini söylenebilir.

Örnek olarak, “Bugün merkez vilayete muvassalatla lütfu Hakk’a ve imdad-ı manevî-i Cenâb-ı peygamberîye mütevesselen umur-u mevkûlenin ifâsına mübaşeret olundu. Me’murin-i saltanat-ı senîyyenin vezâif-i esâsiyesi kavânini mahsûsa ve nizâmât-ı mevzua ile muayyen olduğundan bu babda tevziyata hâcet göremem. Fakat icraatın mecra-yi müstakimde cereyanı vâcibü’l-îtinâ ve cây-i ihtardır. Velinimet-i bîminnet akdesimiz şehriyâr-ı âlîtebâr efendimiz hazretlerinin âmâl-i mehasin iştilal hümayunları memâlik-i mahrûsa-i şahanelerinin i’tilay-i terakkiyâtına ma’ruf ve ulü hümemât-ı seniyyeleri bütün teba ve zîr-i destan-ı mülûkânelerinin istikmal-i refahiyetlerine masruf olduğundan herhalde şeriat-i mutahhara-i Ahmediyye ihkâm-ı celîlesinetevfikân hareketle hukuk-ı umumîyye ve zâtîyyenin mesûniyet-i seviyye ve mütemadiyyeye mazhariyetine umûr-ı maliyede husûl-i tasarrufat ile beraber evkât-ı muayenesinde...” diye devam eden bölümde ne Türkçe sözcüklerin ne Türkçe tamlamaların yoğunlukta olduğunu görebiliyoruz. Yazar kısa ve anlaşılır cümlelerin kullanımını savunurken zincirleme cümlelerin baskın olduğu parçaları çokça kullanmıştır.

4.4.3. Kitâbet Muallimi’nin Yazılış Amacı, Eserde İzlenen Öğretim Yöntemleri

Eser, dönemin okullarında kitâbet için ayrıca ve bütün bir hâlde bulunan bir kitâbet kitabı olmadığı, mevcut eserlerin de hem öğretmenleri hem de öğrencileri zorladığı için kaleme alınmıştır. Bu eserle birlikte bu sorunların ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

“Mekteplerde ayrıca ve yeknesak bir kitâbet kitabının a'dem-i vücûdu muallim efendileri tadrîs ve şâkirdânı tederrûs husûslarında müşkilâta uğratmaktan da hâlî kalmamaktadır.”

Bununla birlikte yazar nitelikli birçok inşâ kitabının varlığına karşın okulların programlarında bu kitapların yer almayışı ve müfredattaki kitapların da gereğinden fazla kullanımda oluşu sebebiyle bir kitap yazılmasının lazım geldiğini ifade etmektedir.

“Bir hayli inşâ kitabımız ve bunlar miyanında fevkâl'âde şâyân istifâde eserler de mevcut ise de mekteplerin programlarına tevfiik edilmemiş ve bazıları da lüzûmundan ziyade tatvil olunmuştur. Şu hâlde mekâtibimizin, ders ders yazılmış eserler, numunelerle meâl ve bazı kavâ'id-i lisanîyyeyi câmi bir kitâbet kitabına ihtiyâcı derkârdır.”

Yazılacak eserin derslere bölünmüş olarak örnekler, açıklamalar ve ödevlendirmeler bölümleri ile sunulması gerektiğinden de bahsetmiştir.

Sonuç olarak kitabın yazılış amacı bu alanda görülen eksikliği giderebilmektir. Melekzâde, kitabın öğrenciye meramını aktarabilme, imla ve yazma kurallarını öğretebilme gibi becerileri kazandırmayı bu kitap ile birlikte görev edindiğini ifade etmektedir. Kitabı yazarken alanda kendisinden önce çalışmalar yapmış âlimlerin bilgi ve özel notlarından da yararlanmıştı.

Eserde örnekler, Türkçenin yanı sıra bazı Arapça ve Farsça dil kuralları, öğrenciye ödev olarak verilecek bölümler, derste işlenecek metinler ile birtakım dil bilgisi konuları yer almaktadır ve eser uygulamaya dayalıdır. Eserde örnek olarak kullanılan parçaları incelediğimizde bunların farklı türlerden, kimi zaman da çeviri eserlerden alınmış olduğunu görmekteyiz. Bu durum bize kitabın niteliği üzerine de ipucu teşkil etmekte, tek tip örnekçilikten uzak durulduğunu göstermektedir.

Eserde izlenen öğretim yöntemine baktığımızda yazarın şu ifadelerini görmekteyiz: *“Derûn-u kitapta muharrir meâllere göre şâkirdân taraflarından müsvedde tanzîm ve mu'allim efendilerce tashih olunduktan sonra onların nasıl ve ne tarzda yazılmaları icâp edeceğini göstermek üzere muallimin taraflarından da aynı meâlde birer numunelik müsvedde tanzîm olunarak şâkirdânın defterlerine –kendi müsveddeleri altına– kayd ü tahrîr ettirmek lazımdır.”* Hem bu ifadelerden hareketle hem de kitabın içeriğine bakılarak yöntemin tekrar ve dönüt üzerine kurgulandığı görülmektedir. Öğrenci önce kitapta verilenlere göre bir

müsvedde oluşturacak, öğretmen bu müsveddeye dönüt verecek ve düzeltmelerin nasıl yapacağını anlatacak, sonra kendisi aynı doğrultuda bir örnek hazırlayarak öğrencilerin defterlerine yazdırılacaktır.

Özetle:

1. Öğrenci kendisinden istenenler doğrultusunda yazısını yazar.
2. Öğretmen bu yazıyı inceler, hataların tespiti ve nasıl düzeltileceğine dair dönüt verir.
3. Öğretmen nasıl yazmaları gerektiğini gösteren örnek bir metni aynı anlamsal çerçevede yazar.
4. Öğrenci doğru olan bu örneği kendi yazısının altına yazar.

Eserde aynı zamanda “eser” adı verilen bölümlerde yer alan her şeyin öğrenciye ezberletilmesi gerektiği üzerinde de sıklıkla durulmuştur. Bu ezber yapılırken yazının bütün imlâsı da dâhil edilecektir. Buradan kitabın hem uygulamaya dayalı hem ezberci bir bakış açısı olduğu düşünülebilir.

Eserin sekizinci ve dokuzuncu derslerinde de muharririn derslerin işlenişine ve kitabın uygulanışına yönelik ifadeleri mevcuttur. Bu ifadelere göre eser başlığı adı altındaki örnekler tahtaya yazılarak öğrencinin de yazması istenecek, ezberletilecek bir sonraki derste soru-cevap yöntemi ile ezber kontrol edilecektir. Bu sayede öğrenciler hem kendilerini düzgün bir biçimde ifade edebilmeye alışacak hem de sözcüklerin anlamlarına hâkim olacaklardır. Bunun yanında dilin kurallarını da cümleleri tahlil ederek öğreneceklerdir.

“Eser nâmı altında yazılan parçalar muallim efendi tarafından derste bizzat tahtaya yazılıp umum-ı şâkirdânın defter-i mahsûsalarına kaydedileceği gibi bunlar şagirdâna ezberletilecek ve ders-i âtide icab edenler isticrab edeceklerdir. Şâkirdân bu vasıta ile hem düzgün sûrette ifade-i merama hem de kelimelerin lügatlerini öğrenmekle beraber cümlelerin tahliliyle dahi kavâ'id-i lisanıyyeden istifadeye muvaffak olurlar.”

Bir diğer uygulama bölümü de şöyledir: Meâl başlığı altında verilmiş olan ödevlendirme niteliğindeki parçalar öğrenciye verildikten sonra öğrenciler bu anlatıma göre özgün bir yazıyı ders süresince tamamlayarak tarih ve imza ile öğretmene teslim edeceklerdir.

Öğretmen bunların her birini düzeltip geri getirecek, öğrenciye dağıtarak defterlerine bitişirmelerini isteyecektir. Ayrıca kitâbet usûllerince verilen bu meâlin doğru şekli de ayrı bir örnek olarak yine öğrenciye yazdırılır. Verilen bu örnekte bulunan kelimelerin manaları öğretmen tarafından açıklanarak cümlelerin tahlili sağlanacaktır.

“Muallim tarafından bu meâl verildikten sonra şâkirdân dershanede ders müddetinin hitamina kadar yekdiğerine bakmaksızın ve birbirinden istiâne etmeksizin müsveddeyi tanzîm ile tarih ve imzalarıyla ... ve muallime tevdi edeceklerdir. Muallim bunları birlikte alıp götürcek ve her birini tashih ile diğder derste getirecek şâkirdâna tevzi ile defterlerine ilsak edilmesini emir eyleyecektir. Bununla beraber bunun usûl-i kitâbetçede nasıl yazılması lazım geleceğine dair bir nümüne olmak üzere aynı meâlde tarafından yazılmış bir sûret verip bunu talebenin defterlerine kaydettirecektir.”

Yazar bu açıklamalardan sonra uygulamanın nasıl yapılacağına dair bir de örnek vermiştir. Bütün bunlardan hareketle eserin uygulama, tekrar, soru-cevap, dönüt-düzelme, örnekleme, yaparak yaşayarak öğrenme ilke ve yöntemlerine başvurduğunu görmekteyiz. Metin türleri ile ilgili bulguların olduğu bölümde de değinildiği üzere yazar, örneklerini çeşitli makale, inceleme ve çevirilerden seçmiş, farklı zorluk ve anlaşılma dereceleri olan metinlere yönelmiş, günlük hayatta en çok kullanılacak türlerin uygulamalarına geniş bir yer vermiştir. “Eser” kısımlarında seçkin olabilecek metinleri ele alırken “meâl” kısımlarında öğrencinin daha kolay anlayıp uygulayabileceği ifadeler kullanarak ödevlendirmeleri buna göre belirlemiştir. Bu da bize gösteriyor ki günlük yaşamla ilişkilendirme, hedefe görelilik gibi ilkeler eserde kendilerine yer bulabilmişlerdir.

4.4.4. Kitâbet Muallimi’nin Bölümleri ve Eserde İşlenen Konular

Eser, yazarın da “ifâde” adlı ön söz bölümünde belirttiği üzere 2 temel kitaptan oluşmaktadır. Bu iki kitap da kendi aralarında 3’e ayrılmıştır. Birinci kitap kısım-1 evvel ve kısım-1 sani olmak üzere iki kısım ile 40 dersten; ikinci kitap ise kısım-1 sâlis bölümü ile beraber 41 dersten oluşmaktadır. Melekzâde Fuad eserini iki kitaba ayırmasının sebebini şöyle açıklamaktadır: “Kitâbet dersi ekser mekâtibimizin başlıca iki sınıfında tadrîs edilmekte olduğuna göre “Kitâbet Mu’allimi” dahi her biri resmî ve gayri resmî ikişer kısma münkasım ve bir senenin müddet-i tadrîsiyyesinde her iki sınıfça okunmak üzere iki kitaptan mürekkeptir.” Buradan yazarın kitâbet dersinin görüldüğü her iki sınıf seviyesi için farklı

düzeylede yazmış olduğunu ve her iki kitapta da dersleri resmî ve gayri resmî olarak ayırdığı anlaşılmaktadır.

Eserin girişinde yazarın “İfâde” başlığı ile kaleme aldığı bir ön söz yer almaktadır. Yazar bu bölümde kitabı neden ve nasıl yazdığını, yazarken nasıl bir yol izlediğini anlatır. İfâde kısmının hemen ardından ise besmele ile birlikte ilk derse başlar. Kitapta konular derslere bölünerek ve yer yer alt konu başlıkları kullanılarak anlatılmaktadır.

Birinci kitabın birinci bölümü 31 dersten meydana gelmektedir. Bu bölümde lisanın tarifi, kökeni, ihtilafı ve önemi; kitâbetin tarifi, gerekliliği ve ehemmiyeti, kâtibin ne olduğu ve kitâbet adabı, hüsn-i hat ve imlâ, harflerin çeşitleri ve kinayat, kelama ilişkin irdelemeler, kitâbetin kısımları; kitâbet ve tehzilin usûlleri ile kitâbetin tahsili, vâv harfinin kullanımı ve noktalama işaretleri, mektup ve imza genel başlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölümde ayrıca Melekzâde'nin meâl ve eser olarak adlandırdığı ders materyali ve ödev materyali olarak kullanılmasını ön söz kısmında belirttiği parçalar da mevcuttur. Bu parçalarda teşekkürnâme, taziyenâme, makale, mektup, ariza, telgrafnâmeler yer almaktadır. Yazar ayrıca numune başlıkları ile bu parçalar için gerekli örnekleri de vermektedir.

Birinci kitabın ikinci bölümü kitâbet-i resmiyyeye ayrılmış olup 9 dersten oluşmaktadır. Bu kısımda resmî yazıların türleri, resmî yazılar yazarken dikkate alınması gereken husûslar ile örneklemeler yer almaktadır.

İkinci kitaba geçildiğinde gerçekten de düzeyin arttığını görülmüştür. 26 dersten oluşan bu kitabın ilk kısmında ve ana kitabın üçüncü kısmında tamlamalar, çokluk ekleri, Arapça sözcüklerin cinsiyetleri, Türkçe fiil çekimi, fiiller anlatılarak yine çokça örnek ile ders ve ödev için parçalar eklenmiştir.

İkinci kitabın ikinci bölümü ve ana kitabın dördüncü yani son bölümünde ise 15 ders bulunmaktadır. Bu kısım da yine ikinci bölümde olduğu gibi kitâbet-i resmiyyeye ayrılmıştır. Dilin nasıl kullanılması gerektiği ile arizalar, emirnâme, tezkire, mazbata, telgraf gibi türlere yönelik örnekler ile ödevlendirmeler bu bölümde yer almaktadır. Eserin sonuna “Furûk'u-l Elfâz'a Dâir” yani “Lafızlar Arasındaki Farklar” anlamına gelen bir kısım eklenmiştir. Burada birbirine yakın anlamları olan veya kullanımı karıştırılabilecek sözcükleri gruplar hâlinde aktararak bilgi vermiştir. Bu husûsta şöyle demektedir:

“Kelimelerin esasen mânâları bir gibi görünürse de farkları vardır ve mevkî isti’malleri başka başkadır.”

Eser, kitâbete dair birçok bilgiyi barındırmakla birlikte bu bilgilerin öğretimi için uygulama yolları sunan; hem gramere hem de çeşitli metin türlerine yer veren, aynı zamanda kitâbeti öğretirken resmî ve resmî olmayan yazılara yönelik ayrı bölümlerden vücûda gelmiş bir kitaptır.

4.4.5. Kitâbet Muallimi’nde Yazma Öğretimi

Kitâbet Muallimi’nde yazma öğretimi temelde 2 seviye üzerinden yapılmıştır. Öğretim yöntemi olarak konunun anlatılmasının ardından örnekler verilmiş, konu kimi yerlerde metin örnekleri ile desteklenmiş ve öğrenciden anlatılan derse yönelik bazı ödevleri yerine getirmesi istenmiştir. Bu bölümde söz konusu derslerde yazma eğitimi ile ilişkili kısımları başlıklar altında toplanarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma esnasında genel şekli ile metin türleri ve dil bilgisi konularının yazma öğretimine yönelik olarak verilen derslerin teorik kısımlarını oluşturduğu görülmüştür.

Tasnifi yapılan konuların dışında, ders ders ayrılmadan verilen bilgiler de bulunmaktadır. Yazar kitâbet ile ilgili olabilecek konulara kapsamlı bir şekilde değinmeye çalışmıştır. Eserin başında kitâbetin ne olduğunu, kâtiplerin nasıl özelliklere sahip olmaları gerektiğini, kitâbetin önemini derslere bölerek anlatmıştır. Metin bilgisi ve gramerin ardından eserin derslere göre içeriği de ayrıca incelenmiştir.

4.4.6. Kitâbet Muallimi’nde Metin Türleri

Kitâbet Muallimi uygulamalı bir ders kitabı olduğundan içerisinde yer alan birçok metin türü o dönemin günlük hayatında kullanılabilecek veya uygulanmaya müsait türlerdir. Bu türler tespit edilip listelenmiş, yazarın bu türlerin öğretiminde ne gibi bir yol izlediğini belirlemek amaçlanmıştır. Eserin “kitâbet-i resmiyye” bölümlerinden ötürü bu metin türleri yerine göre daha yüklü içeriklere sahip olsa da bu kısım da memurların ya da resmî yazı ile ilintisi olan her bireyin kullanmak zorunda kalacağı türler olduğundan tüm türlerin günlük hayatla ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Yazar da örneklerini verirken günlük yaşamda karşılaşılabilecek sorunlara çözüm arama amaçlı resmî yazı örnekleri göstererek bu düşüncüyü desteklemiş olmaktadır.

Mektup

Mektuplar düşünce ve duyguların aktarılması amacıyla yazılan, hitap ve dilek bölümleri içeren yazılardır. Bu yazıların belirli amaçları vardır ve bu amaçlara göre farklı adlandırmalar yapılmaktadır. Bütün yazışmalar, işlev amaçlı mektuplar sınıfında ele alınmaktadır (Karakuş, 2021).

Gökçe(2015), yaptığı tasnifte mektubu yazışmalar sınıfına alarak “Bir haberi, bir duyguyu, bir dileği veya bir düşünceyi bizden uzakta olanlara iletmek.” şeklinde tanımlamıştır.

Eserde mektup “Gayr-ı resmî Evrak ve Mekâtibe Ait Tarifât” başlığı altında verilerek şöyle tanımlanmıştır: *Yekdiğerinden ayrı beldelelerde bulunan kimseler beyninde cereyan eden muhabere varakasıdır.*

Anlaşıldığı üzere Melekzâde Fuad mektubun uzak yerlerde yaşayanlar arasında bir haberleşme aracı olduğunu ifade etmektedir.

Türkçe öğretim programına göre mektup türü 5. sınıftan 8. sınıfa kadar tüm ortaokul sınıf düzeylerinde verilmesi gereken bir metin türüdür. Bu tür “Metin türlerini ayırt eder.” kazanımı altında yer almaktadır.

Arıza

Arıza, alt kademedeki bir kişiden üst kademedeki kişiye yazılan mektup türüdür(Acehan, 2021). Kitâbet Muallimi’nde de yazar mektubun tanımını verdikten sonra arizayı “*Küçükten büyüğüne yazılırsa arıza derler.*” ifadesi ile açıklamaktadır. Buradan hem yaşça hem kıdemce büyük durumda olan mektupların tamamının “arıza” adını aldığı sonucu çıkarılmaktadır.

Tezkire

Küçük mektup, kâğıt, pusula anlamına gelen tezkire, Osmanlı'da aynı şehirdeki resmî daireler arasında yazışma pusulası olarak kullanılmış, çeşitli makamlar arasındaki kısa muhabere evrakı da bu isimle anılmıştır (Şık, 2020).

Eserde tezkire için “*Aynı beldede bulunanlar beyninde teâtî olunan muhabere varakasıdır.*” ifadesi kullanılmıştır.

Tavsiyenâme

Tavsiyenâme bir ferde kolaylık sağlamak için yazılan yazılardır, tavsiye mektubu da denebilir (Doğan, 2010). Tavsiye mektuplarında bir iş için bir kimseyi önermek, bir nevi kefil olmak söz konusudur.

Eserde tavsiyenâme için “ *Bir diğ erinden matlabını is’af ricasıyla münasip zevata yazılan arıza veya mektuptur ki bunu yazıp gönderen kimse kendi veya gayrısının işinin tervici hakkında temenniyatta bulunursa tavsiyenâme (istirhamnâme) namına tahavvül eder.*” açıklaması yapılmıştır. Bu bağlamda tavsiyenâmeler birinden isteğinin yerine getirilmesi için yazılmış mektuplar olmakla beraber bu mektuplarda günümüzdeki anlamından farklı olarak kendi veya bir başkasının değeri üzerine ricada bulunulursa “istirhamnâme” vasfı kazanmış olurlar denilebilir.

Tebrîknâme

Tebrîknâmeler her türlü kutlama yazısı olarak açıklanabilir(Doğan, 2010).

Melezkâde Fuad tebrîknâmeyi tanımlarken “ *Veladet, bayram, rütbe, nişan vesaire gibi şeyleri mübareklemek üzere yazılan mektuplardır.*” ifadesini kullanmıştır. Tebrîknâmeler bayram, doğum, yeni bir sene, rütbe veya yeni bir iş gibi olayların kutlanması için yazılan mektupları kapsamaktadır.

Teşekkürnâme

“İnsanların gördüğü lütuf ve iyiliklere karşı teşekkürlerini belirtmesi insanlık vazîfelerinden birisidir. Teşekkür duyguları o kadar saf, temiz ve incelikle belirtilmelidir ki muhattab olunan kişi bu duygulara ikna olabilsin.” (Rasim, 1889, Akt. Çalışkan, 2012). Bu amaçla yazılan mektuplara da teşekkürnâme adı verilmektedir.

Eserde teşekkürnâmeler “ *Bir lütfa veya tebriğ e mukabil teşekkürü mütazammin yazılan muharrerattır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Buradan hareketle teşekkürnâme görülen bir iyiliğ e karşı teşekkür etmek için kaleme alınan mektup türüdür.

Taziyenâme

“Taziye, vefat, kaza ve kayıp gibi büyük felaketlere uğramış olanları sabır ve dayanmaya isteklendirme anlamındadır.” (Rasim, 1889, Akt. Çalışkan, 2012). Bu amaç doğrultusunda kaleme alınan mektup türüne taziyenâme denilmektedir.

Yazar, taziyenâmeyi “*Bir kederden mütevellit teessürâtı izaleye medar olmak üzere düçar olanlara yazılan teselliyet âmiz mektuplardır.*” diyerek açıklamaktadır. Yani taziyenâmeler bir durumdan dolayı üzgün olanların üzüntülerini gidermek, çaresiz hissedenlere teselli verebilmek düşüncesi ile yazılan mektuplardır.

Telgrafnâme

Eserde telgrafnâme için “*Telgrafhaneler vasıtasıyla icra edilen muhabberat-ı berkıyyedir ki sûret-i ifadede ihtisara çok riayet edilmek lazımdır.*” denilmektedir. Bu tanıma göre telgrafnâmeler telgrafhaneler aracılığı ile yazılan haberleşme yazıları olup ifadelerin kısa tutulmasına özen ve önem gösterilmelidir.

Resmî Yazıların Türleri

Yazar kitapta daha önce bahsi geçen ve “kitâbet-i mahsûsa”ya dair verilen bütün kuralların burada da geçerli olduğunu fakat resmî yazılar için beş temel şarta mutlaka uyulması gerektiğini anlatmaktadır. Bu kurallar:

Resmî mektubu yazan kişi ile alıcı arasındaki rütbe, yaş, konum gibi farkların gözetilerek buna uygun ve saygı çerçevesinde doğru hitapların kullanılması.

Resmî belgelerin türlerini ve bunlarda kullanılması gereken yazım biçimlerinin iyi bilinmesi.

Doğru, güzel ve geçerli kabul edilen biçim ile yazmak.

Seciden başka teşbih, mecaz, istiare gibi söz sanatlarını da kullanmadan düz, sade ve anlamı gözetererek yazmak.

Cümlelerin arasına hikmetli sözler, örnekler, şiirler eklemekten doğruca yazmak.

Cümlelerin ve sözlerin birbirine bağlanmasını gerektiren resmî usûle “usûl-i kalem denilmektedir. Ancak cümleleri bağlamayı edebî kurallara uygun gelmeyecek derecede uzatmak yazılanların anlaşılmasını zorlaştırmak demektir. Bu sebepten uzun ve zincirleme ifadelerden, yirmi otuz satır süren cümlelerle dolu resmî yazılar yazmaktan kaçınılmalıdır.

Cümleler dört beş satırdan uzun olmamalıdır. Aralarda olunmuş, kılınmış, olduğu, ettiği vb. sözleri çok sık kullanmak uygun değildir. Cümlelerin, özellikle i'lâm, mazbata, lâyiha gibi bentlerden oluşan metinlerde bent başlarında vâvvâv harfinin bulunması ibarelerin arasında bu harfin çokça kullanılması yine uygun olmayacaktır. Yukarıda sayılan durumların çokluğu anlamı belirsizleştirir.

Îrâde-i Seniyye

Padişah tarafından sözlü veya yazılı olarak bildirilen emir ve fermanlardır.

“Taraı-eşraf-ı hazret-i padişahîden şifâhen veya tahrîren şeref-sâdır olan emr ü ferman-ı hümayundur.”

Emr-i âli

Babıali'den divânî yazı şekli ile yazılarak üstü padişah tuğrası ile süslenerek salıverilen iradenâmelerdir.

“Bâb-ı âliden divânî hattıyla tahrîr edilip bâlâsı tuğra-yı hümayun ile muvaşşah olan iradename-i cenab-ı padişahiye itlak olunur.”

İtimâdnâme

Bir devletten diğer devlete geçici ya da kalıcı olarak gönderilen elçi için yazılan ve memuriyetini kapsayan resmî kâğıtlardır.

“Bir devlet tarafından diğer bir devlet nezdine muvakkat veya daimi olarak gönderilen elçiye (sefir) memuriyeti mutazammın olmak üzere matbuu tarafından verilen varaka-i resmiyyedir”

Emirnâme

Yüksek makamlar ile iç işleri, dış işleri, adliye, deniz kuvvetleri, maliye, çevre, vakıflar ve eğitim bakanlıklarından vali ve sancak yöneticilerine; mülkiye ve askeriye

başkanlarına yazılan kâğıtlardır. Valiler ve kumandanlar tarafından alt kademelerdeki kişilere hitaben yazılanlarına da yine emirnâme denir. Emirnâmeyi sadaret makamı yazmışsa emirnâme-i sâmi, diğerleri tarafından yazılmışsa emirnâme-i âli ve bunlar dışındaki makamlarca yazılmışsa tahrîrat-ı âliye olarak adlandırılır.

“Makâmât-ı âliye [mâkâm-ı meşihat, mâkâm-ı seraskeri, şûrâyı devlet riyaseti, tophane-i âmire müşiriyeti] ile dahiliye, hariciye, adliye, bahriye, maliye, nâfia, evkâf ve ma’ârif nezaretlerinden vali ve mutasarrıflarla sâir ruesayı mülkiyye ve askeriyyeye yazılan muharrerata derler. Valiler veya kumandanlar tarafından mâdûnlarına hitaben yazılan muharrerat-ı resmiyyeye de emirnâme demek caizdir.”

İrâde-i âliyye

Sadaret makamınca yazılı veya sözlü olarak verilen emirlerdir.

“Mâkâm-ı sadaretten tahrîren veya şifahen verilen emirlerdir.”

İ’lâm

Bir hükmün uygulanması için yazılan evraka denir. Çoğunlukla şer’î veya nizami mahkemelerin elinden çıkar.

“Bir hükmün icrası için yazılan evraka itlak olunur ki alel-ekser şer’î veya nizami muhakimeden sâdir olur.”

İstidanâme veya arzihâl

Bir meselenin, ihtiyacın yerine getirilmesini istemek için yazılan rica yazılarına denir. Burada yazar arzihâlleri yazarken kâğıdın yarısından aşağısına yazma mecbûriyetinin olmadığını da belirtmiştir.

“Bir matlabin is’âfini temenni için yazılan istirhamnâmelere derler.”*

İmtiyaznâme

TDK güncel sözlüğe göre imtiyaz “Başkalarına tanınmayan özel, kişisel hak veya şart, ayrıcalık.” demektir.

Ayrıcalık tanıyan belge anlamındaki imtiyaznâmeler, istek üzerine verilir. Bazı ruhsat ve izinleri kapsar, hükûmet tarafından verilen resmî bir belgedir. Rik'a yazı türü ile yazılanına imtiyaznâme, divânî yazı türü ile yazılırsa imtiyaz fermanı adını alır.

"Vuku bulan istid'â üzerine muamele-i nizamiyesi bi'l-ifâ bazı ruhsat u musaadat-ı hâvî olarak cânib hükümetten müsted'ilere verilen varaka-i resmiyyedir.

Rik'a ile yazılırsa (imtiyaznâme), divânî hat ile muharrer ise (imtiyaz fermânı) derler."

Berât-ı Hümâyun

Emanet, hitabet, firaset, tevliyet⁶ gibi şerefli hizmetleri yerine getirenlere veya nişan gibi padişahın lütuflarına ulaşanlara verilen ve değeri padişah tuğrasına eş olup divânî yazı ile yazılan resmî belgedir.

"Bir imtiyaz fermanıdır ki emanet, hitabet, tevliyet, firaset gibi hudemât-ı şerîfe ashabına veyahut nişan vesaire misullu avâtif hazret-i padişahiye nâil olanlara verilen ve bâlâsı tuğra-yı garra ile muvaşşah ve divân-ı hat ile muharrer olan evrâk-ı resmiyyedir."

Buyuruld(t)u

Padişah makamından resmî evrakın üzerine yazılan, bazen de divânî yazı ile kaleme alınan emirlerdir. Sadarat makamınca yazılırsa buyuruldu-i sâmi, diğer makamlarca yazılırsa buyuruldu-i âli denir.

"Makâmât-ı âliyeden evrâk-ı resmîyye üzerine yazılan ve bazen de ayrıca ve divânî hat ile muharrer olan emirlere derler. Makâm-ı sadârattan olursa "buyurultu-i sâmi" diğerlerinden yazılırsa "buyurultu-i âli" denir."

Beyânnâme

Bir maddenin halka bildirilmesi için hükûmet veya belirli ve saygın kişiler tarafından düzenlenip yayımlanan kâğıtlar, belgelerdir.

⁶ Vakıf mallarına bakma görevi (TDK Güncel Sözlük).

“Bir maddenin halka i lan u işâası için taraf-ı hükûmetten veya muayyen ü mu teber zevat taraflarından tertib ve neşr olunan varakaya derler.”

Ta’lîmatnâme

Memurların neler yapacağını aktaran ve amirlerince verilen kâğıtlar, belgelerdir.

“Bir memurun ne yolda hareket etmesi lazım geleceğine dair âmiri tarafından yed’ine verilen varakadır.”

Tahrîrât

Yazar tahrîratı mektup olarak açıklamıştır. Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlüğe göre tahrîrat “Resmî bir daire tarafından yazılan yazılar ve mektuplar.”dır.

“Mektup.”

Protokol

Zabıtname yani tutanak anlamına gelmektedir.

“Zabıtname demektir.”

Takrîr

Bir durumun gerçekleştirilmesi için bir bakan veya başkandan üst makamlara yazılan kâğıtlar, belgelerdir.

“Bir husûsun icrası veya tasvîrde bulunan bir şeyin fiile getirilmesi için bir daire nâzırı veya reisi ve reis-i memuriyette bulunanlar tarafından büyük makâma yazılan varakalardır.”

Temessük

Asıl anlamı borç senedir ancak bir mülkün boş kalması veya el değiştirmesi durumunda kişinin bunu dilediği biçimde kullanabileceğine dair verilen kâğıda da denir.

“Esasen deyn senedi demektir. Ancak bir mülkün ferağ u intikaliyle sûret tasarrufuna dair merci ‘i mahsûsundan verilen varakaya derler.”

Tahvil

Borç için verilen senetlere denir.

“Deyn için verilen senetlere derler.”

Hüccet

Bir tür temessüktür.

“Bir nevi temessüktür.”

Rüusu Hümâyun

Müderislik⁷ rütbesinin ve mülki işlerden sorumlu olma rütbesine kadar olan rütbelerden birinin terfisinde Babıali tarafından yazılan resmî senetlerdir.

“Müderislik rütbesinin ve rütbe-i ulâ sınıf-ı sânisine kadar olan rütbelerden birinin tevcihinde bâb-ı âliden yazılan sened-i resmîye derler.”

Şartnâme

Bir mültezime⁸ veya şirkete ihale olunan şeyin iltizama ilişkin durum, koşul vesairesini açıkça yazan ve resmî senet kabul edilen evraktır.

“Bir mültezime veya bir şirkete ihale olunan şeyin şerait-i iltizamiyye vesairesini mübeyyen olarak verilen sened-i resmî kabilinden evraka derler.”

Şehadetnâme

Bir maddenin gerçekliğine veya gözle görülmüş olduğuna dair saygın kimseler tarafından ortaklaşa verilen kâğıtlar, belgelerdir.

“Bir maddenin hakikatine veya meşhud olduğuna dair muteber zevat taraflarından müştereken verilen varakalara derler.”

⁷ Müderis: Ders veren profesör, medresede veya camide öğretmen (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

⁸ Mültezim: Keseneği alan kimse, iltizamcı (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Sulhnâme

Savaşan iki devletin barışı sağlamak üzere kararlaştırdıkları koşulları içeren ve iki tarafın da delegeleri tarafından imza karşılıklı olarak imzalanan belgelerdir.

“İki muhârib devletin barışmak üzere kararlaştırdıkları şerâit-i hâvî olarak tarafeyn-i murahhasları tarafından imzâ ve teâtî edilen varakalardır.”

İlmühaber

Bir kararı bildirmek veya bir konu hakkında bilgi vermek üzere (tayin durumları gibi) bir kalemden diğerine yazılan haberleşme aracı niteliğindeki belgelerdir.⁹

“Mesâlih-i mütenevvia üzerine cereyan eden muamele-i kalemiyye netâyicinin sicile kaydı ve keyfiyyetin malum olması için veyahut bir mahalle imam ve muhtarları tarafından mahalle mekteplerinden birisinin husûsât-ı zâtîyesine dair yedlerine verilen açık varakalardır.”

Fermân

Bazı özel durumlara ve ayrıcalıklara sahip olarak daha yüksek bir rütbeye yükseltilmesi için Babıali'den divânî yazı ile yazılan ve derecesi padişah tuğrası ile eş değer olan padişah iradenâmeleridir. Yazar bu kısımda fermanın yalnızca tevcih yani rütbe yükseltme emirleri olarak bahsetmektedir. Genel anlamı ile fermân “Dîvân-ı Hümâyun veya Paşakapısı'ndaki divanlarda alınan kararlara uygun olarak yazılan ve üzerinde tuğra bulunan padişah emirlerinin (buyruk) genel adıdır (TDV, 1995).

“Bazı husûsat ve imtiyâzâta ve rüüs makamında olarak rüteb-i âliye tevcihâtına dair bâb-ı âliden divânî hat ile muharrir ve bâlâsı tuğra-yı hümayunla müvaşşah olan iradenâme-i hazret-i padişâhîye itlâk olunur.”

Fezleke

⁹ Bürokrasiye ait bir belge türü (TDV İslam Ansiklopedisi).

Özet anlamında raporların sonuç kısmı veya yazışma evrakı için kullanılan terim (TDV, 1995). Özellikle yargılama veya sorgunun sonucuna dair mahkemeler veya harp divanı taraflarından yazılan maddelerden oluşan ve genellikle mazbata biçiminde yazılan evraktır.

“Bilhassa bir muhâkeme veya istintaktan hasıl olan neticeye dair mahkemeler veya dîvân-ı harblerce yazılan mevad-ı hâvî varakadır ki ale'l-ekser bunlar mazbata sûretinde yazılırlar.”

Mazbata

Mazbatalar resmî ve resmî olmayan mazbatalar olarak ikiye ayrılmaktadır. Kısaca tutanak anlamındadır. Resmî tutanaklar kararların yazılarak azalar tarafından mühürlenmiş belgelerdir. Resmî olmayan tutanaklar ise bir belde halkı ya da halktan bazı kişiler tarafından yazılıp imzalanan ve mühürlenmiş belgelerdir. Resmî olmayan tutanaklar “muhzır” adını alırlar.

Resmî ve gayr-i resmî olarak iki kısımdır.

Mezâbit-i resmîyye, devâir-i âliyyede müteşekkil meclislerde mevkii 'mezakireye konulan musâlih hakkında verilen karara dair tahrîr ve tanzîm olunup a'zalar tarafından mühürlenmiş varakalardır. Gayr-i resmî mazbatalar bir belde ahalesi veya birkaçı taraflarından yazılıp hatem u imzâ edilen varaklardır ki bunlara <<muhzır>> dahi denir.

Muâhedenâme

Bariş esasına dayalı uluslararası ilişkileri ve bu amaçla yapılan antlaşmaları ifade eder (TDV İslam Ansiklopedisi).

“İki devlet hükümdarları tarafından sulh u salâha ve husûsat-ı sâireye dair senet makamında yazılan evrâk-ı muteberedir.”

Müzekkere

Meclis makamına bildirilen evrakın incelenmesi sonucu oylama ve karar üzerine yazılan, meclisin mührü ile ait olduğu asıl kaleme geri verilen belgedir. Veya memur tarafından yetkili makama bir durumunu ya da ricasını bildirmek için imzalanarak verilen yazılardır.

“Mecâlise havale olunan evrâkın mutalaa ve tezkiriyle verilen rey ü karar üzerine yazılıp mecâlisin mührü mahsûsiyle mühürlenerek evrâk-ı müteferri'asıyla beraber ait olduğu

kaleme verilen varakadır. Yahut me'murin tarafından merciine ifade-i hâl veya istirham zımında imzâlı olarak verilen varakalardır. (Bu nev î müzekkerelere yalnız elkâb yazılır.)”

Mukâvelenâme

Bir iş ile ilgili olarak taraflar arasında yapılan sözleşme senedine denir.¹⁰

“İki veyahut ziyade eşhas beyninde bir iş için bi'l-müzakere verilen kararın ve sûret-i cereyan-ı keyfiyyetin hikâyesini hâvî tarafeynden teâti olunan varaka-i mümziyedir.”

Menşur-ı Âli

Menşur duyurulma amaçlı yazılan belgelerdir. Menşur-ı Âli ise izin, ferman, buyruk ile benzer anlamlar taşıyan resmî belgelere denir (TDV, 2004).

“Rütbe-i vezaret-i müşiri tevcihinde taraf-ı eşraf-ı hazret-i padişahiden olmak üzere bâb-ı âlice hatt-ı dîvânî ile yazılarak mabeyn-i hümayun cenab-ı mülûkâne tarafından sûret-i mahsûsada tebliğ ve merasim-i mu'tada ile kıraat edilen ferman-ı hümayundur.”

Telgraf

Yazar telgrafın tanımını vermemiş, resmî telgraf yazarken dikkat edilmesi gerekenlerden bahsetmiştir. Telgraf resmî olduğunda herhangi bir ücret talep edilmese de telgraf yazarken sözü uzatmaktan kaçınılmalıdır.

“Resmî telgraflar için devâir-i resmiyyece telgrafhanelere ücret verilmezse de bunların hîn-i tahrîrinde ihtisâr ve tasarruf-ı kelimâta riayetle beraber öyle uzun uzadı elfâz-ı ta'zîmiyye isti'malinden de mücânebet lazımdır.”

4.4.7. Kitâbet Muallimi'nde Dil Bilgisi

Noktalama İşaretleri

Eserde noktalama işaretleri “Usûl-i Tenkid” başlığı ile verilmiş olup virgöl, noktalı virgöl, nokta, soru işareti, ünlem, iki nokta, yay ayraç ve kısa çizgiden bahsedilmiştir. Noktalama işaretlerinin nerelerde nasıl kullanılacağı açıklandıktan sonra bunlara örnekler verilmiştir. Bu da eserin temel dizilimini oluşturan konu-örnek-ödev sıralamasının burada da kullanıldığını göstermektedir.

¹⁰ Kubbealtı Lügati, Mukâvelenâme.

Yazar, dilin sadeliği ve açıklığı konusunda yardımcı olduğundan birtakım yazarlar ya da yazı ile ilgilenen kimseler tarafından belli başlı işaretlerin belirlenmiş olduğunu ve bunlara da noktalama işaretleri denildiğini aktarmaktadır. Aynı zamanda noktalamanın son derece gerekli ve önemli olduğundan ancak resmî yazıda yaygın ve tekdüze bir kullanım alanı bulamadığından bahsetmektedir.

“Tenkid lisanımızın sadeliğine intizam ve vuzûhuna ziyade yardım ettiği için ashab-ı kalemce kabul olunmuş birtakım işaretler vardır ki bunların isti’mali tenkidi vücûda getirir. Bunlar Kur’an-ı Kerim’de “sücavend” dedikleri usûl-i tenkidden başka bir şey değildir. Usûl-i tenkid elzemdir. Fakat muharrerat-ı resmîyede isti’mali teammüm edememiştir.”

Günümüzde noktalama işaretleri anlatılanların daha açık olmasını sağlamak, durakları ve vurguları belirlemek, okuma ve anlamayı kolaylaştırmak gibi amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır (TDK, 2012). “Noktalama işaretleri, sözlü dilin yazı diline düzgün bir şekilde aktarılabilmesi için gereklidir.” (Büyükelçi ve Durukoğlu, 2018).

Noktalama işaretlerinin tarihçesine baktığımızda öncülük edenin İbrahim Şinasi olduğunu görmekteyiz. Noktalama, ilk olarak çeviri eserlerde kullanılmış bu vasıta ile dilimize girmiştir. Bu sebepten çoğu noktalama işaretinin ismi de dilimize Fransızcadan girmiş, yalnızca nokta kelimesi Arapçadan alınmıştır (Büyükelçi ve Durukoğlu, 2018).

Virgül

TDK Yazım Kılavuzu’na (2012) göre virgülün birçok işlevi bulunmaktadır. Virgül eş görevli sözcükleri ayırma, sıralı cümleleri ayırma, uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş özneyi belirtme, ara sözleri ayırma, anlama güç kazandırmak için tekrarlanan sözcükleri ayırma amaçlarıyla ve tırnak içinde olmayan alıntılarının sonunda, hitaplardan, anlam karışıklığına sebep olacak sözcüklerden, onay ve ret ifadelerinden sonra, kesirleri ayırmada ve künyelerde kullanılmaktadır.

Kitâbet Muallimi’nde ise virgülün kullanımı ile söz kesileceği zaman bir durak oluşturmanın amaçlandığı belirtilmektedir. Bu duraklama bölümü az olacağı takdirde virgül, yazarın söylemi ile “fasıla” işareti kullanılır.

“İnsan tekellüm ederken meramını istediği gibi ifade için ara sıra sözü kesmeye mecbûr olur. Söz az kesilirse “fasıla” denilen şu “;” [Fransızcada virgül] ... işareti kullanılır ki bu hem vâvvâvları izaleye hem de sözü muhataba layıkıyla ifade ve ifhama medar olur.”

Noktalı Virgül

TDK Yazım Kılavuzu’na (2012) göre noktalı virgül cümle içinde virgüllerle ayrılmış aynı tür veya takımları ayırmada, öğeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri ayırmada, ikiden fazla eş değer ögenin virgülle ayrıldığı cümlelerde özneyi belirtmede kullanılmaktadır.

Kitâbet Muallimi’nde noktalı virgül yine virgül ile benzer bir amaç ile kullanılmaktadır. Yalnızca noktalı virgülden söze verilecek ara uzun olmalıdır. Yazar noktalı virgül için durmak anlamına gelen “vakf” sözcüğünü kullanmış, Fransızcası olan “puvan virgül” ismini de anmıştır.

“Sözü çokça kesmek icap ederse “vakf” denilen şu “;” [puvan virgül] işareti kullanılır ki bu hem vâvvâvları izaleye hem de sözü muhataba layıkıyla ifade ve ifhama medar olur.”

Nokta

Türk Dil Kurumuna göre nokta cümle ve kısaltmaların sonlarında, sıra sayılarında, madde işaretlerinde, tarih ve saatlerin yazımında, künye sonlarında, çarpma işareti anlamında, dörtten fazla rakamdan meydana gelen sayıların basamaklarını ayırmada ve genel ağ adreslerinde kullanılmaktadır. Eserde ise bu işlevlerden yalnızca birine, temel işleve yer verilmektedir.

Melezkâde Fuad noktayı “katı’a” ismi ile eserine dâhil etmiş, görevinin tamamlanmış cümlelerin sonuna konmak olduğunu ifade etmiştir.

“Her cümle hitam buldukça nihayetine bir nokta konur ki buna da “katı’a” derler.”

Günümüzde neredeyse her şekilde kullanım alanı bulan noktanın tek işlev ile anılmış olması noktalama işaretlerinin henüz yeni olması ve kesin kurallara bağlanmamış olması olabilir.

Soru işareti

Soru işareti soru anlamı taşıyan cümlelerin sonuna, bilinmeyen ya da kesinliği olmayan tarih, yer gibi unsurların yanına konulur (TDK, 2012).

Kitâbet Muallimi'ne baktığımızda soru işareti için "istifham" yani soruya işaret eden her türlü cümleye getirilebileceği sonucuna ulaşmaktayız.

"(?) işareti istifhama... delalet eder."

Soru işareti ile ilgili olarak yazar bir de not düşmüştür. Bu notta soru işaretinin Fransızcada Osmanlı Türkçesindeki işaretin tam tersi şekilde bulunduğu fakat iki dilin yazılış yönleri farklı olduğundan bu çevirme durumu olmadığı takdirde soru işaretinin sözcüğe sırtını dönmüş olacağını ve dışarıda kalacağını belirtmektedir.

"Fransızcada "?" işareti vakıa tersine yazılıyorsa da Fransızca lisanı soldan sağa yazıldığından bunu sağdan sola yazılan yazımızda aynıyle ibkâ edersek kelime ibareye arkasını çevirmiş olur."

Ünlem

Ünlem yoğun ya da ani duyguları aktaran tepki kelimelerinden veya cümlelerinden sonra ve hitapların ardına konulur (TDK, 2012).

Eserde ünlemin görevi hitap ve şaşkınlık ifadelerinin sonuna konmaktır.

"!" işareti hitap ve taaccübe delalet eder."

İki nokta

İki nokta kendisi ile ilgili örnek verilecek, açıklama yapılacak cümlelerin sonlarında; uzun ünlüyü göstermede, karşılıklı konuşmalarda, genel ağ adreslerinde ve matematikte bölme işareti anlamında kullanılmaktadır.

Melezkâde Fuad iki noktanın kendinden sonra açıklama getirilecek cümlelerin sonuna konulacağı işlevinden söz etmiştir.

"Bir de edat işareti denilen şu ":" işaret vardır ki beyanına şuru 'olacağı bildirilen cümleden evvelki cümlelerin nihayetine konur."

Yay ayraç

Türk Dil Kurumuna (2012) göre yay ayraç temel olarak cümlede anlamı tamamlamada ya da cümle dışında kalan ek bilgilerin verilmesinde, tiyatrolarda oyunculara gerekli açıklamaları yapmada, alıntılarda künye bilgisini göstermede kullanılmaktadır.

Kitâbet Muallimi'nde yay ayraç "mute'rize" adı ile ele alınmaktadır. Mute'rize bir sözde bahsedilen konudan başka bir konuya geçilmesi sırasında sözün sonunda ya da kendinden önceki cümlenin açıklamasını yapmada kullanılır.

"Şuna ()" mute'rize ta'bîr olunup bir kelime veya cümle-i istidradiyenin vaz'ına veyahut ahirinin kelamını tahrîre hıdmet eder."

Kısa çizgi

Kısa çizgi satıra sığmayan sözcükleri ayırmada, ara söz ve cümleleri ayırmada, sözcüklerin kök ve eklerini belirtmede, fiillerde mastar durumunu göstermede, yapım eklerinin başında, heceleri ayırmada, matematikte eksi ve çıkarma işaretleri görevinde kullanılmaktadır (TDK, 2012).

Eserde yazar kısa çizgi için "hat işareti" ismini kullanmıştır. Kısa çizginin şart cümlelerinin iki yanına konularak asıl cümlenin ve anlamın açıklığını kaybetmesini önleyeceğini açıklamaktadır. Bu işlev günümüzdeki ara söz ve ara cümleleri belirtmek için kullanılması işlevi ile aynı doğrultudadır.

"Şöyle bir de "-" hat işareti mevcut olup cümle-i şartiyyelerin tarafeynine konur ki bunlar tay olunursa esas cümle ile ma'nâya halel gelmez."

Yazar noktalama işaretlerinden sonra bunların kullanımına dair örnekler vermiştir.

Nokta, virgül ve noktalı virgüle verdiği örnekler:

"Fasıla, vakf ve kâtı'aya misaller:

Dünyada bâis-i ecri azim olan et'âm-ı fukara, demir kasada mevcut maden parçalarının delaletiyle husûlpezîr olursa da irza, validenin kendi mahfeza-i hayatı olan vücûdundan ifraz eylediği gıdayı tabii ile yapılır. Biri maldan, diğeri candan verilir. Biri cemiyet-i beşeriyeye bir ferd ihzar eder; diğeri yetişmiş bir vücûdun ihtiyaç-ı muvakkatını izaleye medar olur.

Ahmed, Hasan, Mehmed ve Ali Efendiler derslerine iyi çalışırlar."

Ünlem ve soru işaretine verdiği örnekler:

“Edat-ı ta’cib ve istifhama misal:

Aman Ya Rab! Kâinata görülen şu eser-i intizam nedir!? Derslerine çalış! Dün muallim sizi isticvab etti mi?”

Burada ünlem ve soru işaretinin birlikte kullanılmış olması dikkate değerdir.

Yay ayraç ve kısa çizgi için verdiği örnekler:

“Mu ’terize ve hatta misaller:

Filadelfiya (Amerika kıtasında ...nüfuslu bir şehirdir.) şehrinin zaman-ı tesisi ol kadar kadim değildir.

Artık muallimin ifâdâtı – zaten yorgun olan dimağında cüzi bir eseri tefehhüm bile hasıl edemiyordu.”

Fiil Kipleri

Kitapta fiil kiplerinden “siga” olarak bahsedilmiştir. Kipler kırk üçüncü derste “Türkçe Sigalar” başlığı ile verilmiştir. Siga “Kip, fiilin tasrifinden (çekiminden) meydana gelen çeşitli şekillerden her biri. Kip.”¹¹ anlamlarına gelmektedir. Yazar bu başlığın altında bugün fiilimsi eki olarak kabul ettiğimiz bazı eklerden de söz etmektedir.

Geniş Zaman Kipi

Geniş zaman eki fiilin geniş bir zaman diliminde vuku bulduğunu bildirir. Bu ek geçmiş zamanda başlayan fiilin hâlen devam ettiği ve edebileceğini gösterir (Ergin, 1992).

Kitâbet Muallimi’ndeki ismi ile muzari sigası yani geniş zaman kipi, bir işin şimdi veya gelecekte gerçekleşmesini anlatan kiptir. Üçüncü teklik şahıs için mastar hâldeki fiilin sonuna “r” eki getirilir, çokluk yapmak isteniyorsa “ler” eki eklenir. Birinci ve ikinci şahıslarda ise bunlara zamir eklenir: Giderim, gider, giderler, gidersin, gideriz, giderler, gidersiniz.

¹¹ Luggat, Osmanlıca-Türkçe Sözlük.

“Bir işin şimdi veya gelecekte vukûnu bildirir. Müsbetlere göre müfred gâibi mâdde-i asliyyenin nihayetine bir “r” cem’inde “r” ile beraber “ler” mütekellim ve muhatapları nihayetine zamir ilavesiyle hâsıl olur: giderim, gider, giderler, gidersin, gideriz, gidersiniz gibi.”

Şimdiki Zaman Kipi

Hareketin şimdiki zamanda olduğunu gösterir (Ergin, 1992). Bu kip eserde “hâl” başlığı altında verilmiştir. Bir işin şimdiki zamanda gerçekleşmekte olduğunu gösterir. Üçüncü teklik şahısta mastar hâldeki fiile “yor” eki eklenerek meydana getirilir. Diğerlerinde zamir-i nisbî yani zamir kökenli şahıs ekleri ile oluşturulur: Geliyorum, geliyorlar, geliyorsunuz.

“Bir işin şimdiki zamanda vuku bulmakta olduğunu gösterir. Madde-i asliyyenin nihayetine müfred gâibinde “yor” lafzı ve diğerinde birer zamir-i nisbi ilavesiyle husûle gelir: Geliyorum, geliyorlar, geliyorsunuz gibi.”

Gelecek Zaman Kipi

Kip, bir işin gelecek zamanda gerçekleşeceğini gösterir. Mastar hâldeki fiile “cak, cek” ekleri ile şahıs ekinin getirilmesi ile yapılır: Gelecek, gideceğim, geleceğiz. Eserde kipten “müstakil” olarak bahsedilmektedir.

İstek Kipi

Eserde “siga-yi iltizamiye” olarak geçer. Bu kip gerekli görülen veya bir arzuyu bildiren durumlarda kullanılır. Üçüncü teklik şahısta mastar hâldeki fiile “hâ-ihâ-i resmiyye”¹² eklenerek yapılır. Diğerlerinde zamir kökenli şahıs ekleri getirilir. Çokluk şahıslarının çekimi de “ler” eki kullanılarak yapılır.

Eğer mastar durumdaki fiilin sonu harekeli bir harf ile biter ya da haruf-u imlâdan biri bulunursa “ha”dan önce bir de “ye” harfi eklenir. Bu, günümüzde koruyucu ünsüz olarak kullandığımız “y” sesine eş değer görülebilir: Oku- fiili için okuya, okuyasınız gibi.

¹² Hâ-i resmiyye(şeklen he) bitişme başında kullanılmayan ve sonraki harfe birleşmeyen “he” harfidir (Öztekten, 2018).

Gereklilik Kipi

Eserde “siga-yi vücubiye” olarak geçer. Gerekli ve lüzûmlu olma anlamlarını karşılayan kiptir. Mastar hâldeki fiile “meli” eki getirilerek yapılır. Üçüncü teklik şahısta yalnızca “meli” kullanılırken diğer şahıslara zamir kökenli şahıs ekleri getirilir. Gitmeli, gitmelisiniz gibi.

Emir Kipi

Bu kip eserde “emr-i hâzır” ismi ile geçmektedir. Birinci kişiden ikinci kişiye emir, isteklendirme veya dileme anlamlarını içerir. Mastar hâldeki fiilin kendisi üçüncü teklik şahsın emir kipinde çekimlenmesi ile aynı şekilde bulunur. Çokluk yaparken “n” veya “nız” ekleri getirilir. Gel, gelin, geliniz gibi.

Bu kipten bir de “emr-i gâib” olarak bahsedilmektedir. Emr-i gâib, emr-i hâzırın aynısı olmakla beraber burada emir gaibe aittir. Yani üçüncü bir şahıstan fiili gerçekleştirmesi istenir. Mastar hâldeki fiile “sun” eklenerek yapılır. Diğer kişilerde çekimlenmesi yoktur. Gelsin, gitsinler gibi.

Mürekkebe Sigalar

Bu kısımdan sonra ise “Mürekkebe Sigalar” adı altında “fiil-i iane”den bahsedilmiştir. Mürekkebe siga, birleşik fiilleri, fiil-i iane de yardımcı fiilleri belirtmektedir. Eserde bu bağlamda ek fiile dair bilgiler verilmektedir. Buna göre:

1. Görülen Geçmiş Zaman: İdim, idiler, idiniz.
2. Ek Fiilin Şartı: İsem, isen, iseler.
3. Hikâye Birleşik Zamanı: Gelmeli idi, gelirdik, gelecek idi, gelmiş idir gibi.

Burada dikkat çeken nokta ek fiilin isimlere gelen ve fiillere gelip birleşik zamanlı fiil yapan ek fiiller şeklinde görevlerine göre ayrılmadan karışık bir biçimde verilmiş olmasıdır.

Rabt Sigası

Yazar kipler adı altında bir de “Rabt Sigası” başlığı ile yedi tür “zarf-fiil”den bahsetmiştir. İşlevleri, anlamları bir diğer cümleye bağlı olan tümceleri bağlamak, birleştirmektir. Bahsi geçen zarf-fiillerin isimleri eserde yer aldıkları biçimleri korunarak verilmiştir:

Siga-yi ta'liliyye: -mağın, -meğın'li zarf-fiillerdir (Koç, 1994). İlet ve sebep gösteren zarf-fiillerdir: Hasta (olmağın) gibi.

Siga-yi sebebiyye: Sebep bildirir. Hasta olduğumdan gibi.

Siga-yi iptidaiyye: -alı, -eli'li zarf-fiillerdir (Koç, 1994). Gerçekleşen fiilin bir başka fiilin devam etmesini sağladığını gösterir: Geleliden beri gibi.

Siga-yi intihaiyye: -ınca, -ince, -a kadar, -e kadar'lı zarf-fiillerdir (Koç, 1994). İşin, hareketin sona ermesiyle diğer fiilin de son bulması anlamını verir: Uykum gelinceye kadar okudum, gibi.

Siga-yi ta'kibiyye: -ınca, -ince,- unca, -ünce ekleri ile oluşmuş zarf-fiillerdir (Konevi, 2020). Diğer bir fiilin ardı sıra gerçekleştiğini anlatır. Güneş çıkınca yola çıktım, örneğindeki gibi.

Siga-yi tevkıyyetiyye: -dıkça, -dikçe ile kurulan zarf-fiillerdir (Koç, 1994). Şart anlamı taşır. İnsan çalıştıkça terakki eder, cümlesindeki “çalıştıkça” gibi.

Siga-yi atfiyye: -ıp, -ip ile oluşan zarf-fiillerdir (Koç, 1994). Aynı çekimdeki iki fiilden birinin sonuna, sözün güzelliği için –ıp, ip, -up, -üp getirilmesi ile oluşur. Örneğin geldim gittim yerine gelip gittim demek gibi.

Bunlardan hariç “siga-yi sıla, siga-yi teşbihiye, siga-yi hâl terkibi” de bulunmaktadır.

Siga-yi hâl terkibi, -arak, -erek ile; siga-yi sıla “-dık, -dik” sıfat fiili ile; siga-yi teşbihiye ise teşbih içeren bir zarf-fiildir ve –casına, -cesine ekleri ile sağlanır (Konevi, 2016; Koç, 1994; Abdalla, 2016).

Siga-yi sılaya örnek: Geldiğim, gittiği gibi.

Siga-yi teşbihiyeye örnek: Uyuyorcasına gözlerimi kapattım.

Siga-yi hâl terkebine örnek: Gülerek geldim.

Bu noktada fiilimsilerin “kip” başlığı altında yer almasına sebep olarak Koç(1994)'ün Osmanlı Türkçesi ile yazılmış gramer eserlerindeki terimleri ele aldığı çalışmasında siga sözcüğünün karşılığı olarak verilen “Her türlü fiil kipi,çekimleri ve fiilimsiler.” ifadesi gösterilebilir. Bunun dışında o dönemdeki isme bakarak (rabt sigaları) da yine neden “siga” bölümünde işlendiğini anlayabiliriz.

Tamlamalar

Tamlama Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te "Bir adın başka bir ad, zamir veya sıfatla birlikte oluşturduğu kelime grubu, terkip." şeklinde tanımlanmaktadır.

Günümüzde tamlamaları isim ve sıfat tamlamaları olarak iki temel grupta ele almaktayız.

Kitâbet Muallimi'nde tamlamalar ikinci kitabın kırk birinci dersinde "Terâkib-i Mevcûde" başlığı ile anlatılmaktadır. Yazar Türkçedeki tamlamaları üçe ayırır:

Terkib-i izâfi yani isim tamlamaları.

Terkib-i vasfî yani sıfat tamlamaları.

Vasf terkibi.

"Türkçede: Terkîb-i izâfi, terkib-i vasfî, vasf terkibi nâmeleriyle başlıca üç nev terkib vardır."

Eserde isim tamlamaları "Tamlanan ve tamlayandan oluşan ve iki ismin birleşmesi ile meydana gelen tamlamalardır." şeklinde tanımlanmaktadır.

"Terkib-i izafi –Muzaf ile munaf-ı ileyhden mürekkebe olan terkiplere terkib-i izafi derler ki bu sûretle iki ismin birleşmesi hâli izafeti vücûda getirir."

Bu tamlamalardan bahsedilirken tamlamaların Farsça, Arapça ve Türkçedeki kurallara göre nasıl yazılması gerektiği de açıklanmıştır.

Tamlayan öne, tamlanan sona getirilerek tamlayanın sonuna sağır kef harfi getirilir, tamlanan görevindeki sözcük vâv, ye, elif harflerinden biri ile biterse sin, bunlardan biri ile bitmezse ye getirilir: Hasan'ın kalemi, evin kapısı gibi.

Burada alfabe farkından ötürü tamlama oluşturma biçimi farklıymış gibi gelse de günümüzdeki yapının aynısı anlatılmaktadır. Tamlanan sonundaki sağır kef tamlanan eki dediğimiz "-ın, -in, -un, -ün ve -nın, -nin, -nun, -nün" eklerini karşılamaktadır. Tamlayan sesli harf ile bittiğinde getirilen sin harfi bugünkü üçüncü teklik şahıs iyelik eki olan "-sı, -si, -su, -

sü” eklerini karşılamaktadır. Tamlayan sesli harf ile bitmediğinde getirilen ye ise yine üçüncü teklik şahıs iyelik eklerinden “-ı, -i, -u, -ü” eklerinin karşılığıdır.

“Muzafun ileyh evvele, muzaf sonraya vaz ’edilerek muzafun ileyhın nihâyetine bir sağır kâf getirilir. Muzaf olan kelime huruf-ı imlâdan (vâv, ye, elif, he) biriyle nihayetlenirse bir (sîn), onlardan biriyle nihayet bulmadığı takdirde bir (ye) ilave olunmak kaidededir: Hasan ’ın kalemi, evin kapısı gibi.”

“Koyun sütü, elma ağacı gibi terkiplerdeki izafet izafet-i beyaniyye kabilindedir.” İfadesinde geçen “izafet-i beyaniyye” kavramı, bir türe ait özelliği gösteren isim tamlamalarına verilen addır; Van kedisi, çınar ağacı gibi.¹³

Farsçada isim tamlaması tamlananın son harfi kesreli okunacak şekilde öne alınıp tamlayan geriye bırakılmış şekilde yapılır. Türkçedeki tamlamaların tam tersi şekilde tamlayan sonda tamlanan öndedir. Lutf-u hak, ab-ı zemzem, leb-i derya gibi.

“Kaide-i Farisiyyece terkiib-i izafî –Muzafın son harfî kesre ile okunarak mukaddem ve muzafun ileyhe muahhar vaz ’olunur: Lutf-ı hak, ab-ı zemzem, leb-i derya gibi.”

Bu tamlamalarda tamlananın sonunda h, y sesleri bulunursa tamlananın sonuna kesre ile hemze beraber getirilir. Tamlananın sonunda vâv-ı memdude veya elif harfi var ise (günümüz için buna sesli harf ile biten sözcükten sonra araya bir y getirilir, denilebilir) tamlanana y sesi eklenir. Dârû-yi haste, deryâ-yı umman tamlamalarında olduğu gibi.

“Eğer, muzafın ahirinde “ha” veyahut “ya” (lafzaiyye olmamak şartıyla) bulunursa muzafın nihayetine kesre ile beraber bir de hemze getirilir: Bende-i hüdü, vâlî’, vilâyet gibi.

Muzafın nihayetinde vâv-ı memdude yahut elif bulunursa nihayetine bir ع” ilave olunur: Dârû-yi haste, deryâ-yı umman gibi.”

Arapça tamlamalar için öne tamlanan sona tamlayan getirilerek tamlayanın önüne “eliflam” eklenir. Rabbü’l-âlemin gibi.

¹³Osmanlı Türkçesi dijital sözlüğü “osmanice.com” adresinden alıntılanmıştır.
<https://www.osmanice.com/osmanlica-14293-nedir-ne-demek.html>

“Kaide-i Arabiyyece izafet –Muzaf-ı mukaddem ve muzafinileyh muahhar vâkı olup muzafın ileyhin evveline eliflam ilave olunur: Rabbü’l-âlemin, velülñiam, sahibü’l-irfan, mîzan ül harare gibi.”

Sıfat tamlamalar, sıfat ile belirtilen denilen isimden meydana gelen, sıfatın öne, belirtilenin sona geldiği tamlamalardır. Tatlı su, çalışkan çocuk örneklerinde olduğu gibi

Türkçede sıfat tamlamaları iki sözcükten oluşup bu tamlamaların kurulması için kabul edilmiş esaslar olmayıp kullanıma göre şekil alırlar: Terbiyık, boşboğaz, mirasyedi gibi.

“Terkib-i vasfî veya tavsifî –Sıfatla mevsuftan mürekkebe olan bir terkidir ki Türkçede sıfat evvel, mevsuf sonra gelir: Tatlı su, çalışkan çocuk, dar sokak gibi.

Türkçe vasfî terkibi –İki kelimededen mürekkebe olan sıfattır ki Türkçede bunun için bir kaide-i esasiyye olmayıp sûret-i isti’male tâbidir: Terbiyık, boşboğaz, mirasyedi gibi.”

Farsça kurallara göre sıfatlar iki, sıfat tamlamaları beş türdür:

Sıfatlarda ya sıfat ismin önüne geçer ya da isim sıfatın önünde bulunur. Bülend-âvâz ilk tür sıfata, âvâz-ı bülend ikinci tür sıfata örnektir.

Sıfat tamlamaları ise şöyledir:

Sıfat, ismin önüne gelir. Hoş-bû örneğinde olduğu gibi.

Tamlayanın tamlananın önüne geçmesi ile oluşur. Şîr-dil örneğindeki gibi.

Edilgen unsurun etken unsurun önüne getirilmesiyle oluşur: Hayr-hah, dil-sûz örneklerindeki gibi.

Başa veya sona “kâr, ger, nâ, bî, hem, veş” gibi eklerin gelmesi ile oluşur. Günah-kâr, âhen-ger, nâ-kes, bî-çare, hem-râh, meh-veş örneklerindeki gibi.

Sözcüğün araya elif getirilerek tekrârlanması ile oluşur. Lebâleb, günâgün örneklerinde olduğu gibi.

“Lisan-ı Farisi’de sıfatlar iki türdür:

Ya sıfat mevsufa tekaddüm eder: Âli-cah, bülend-âvaz, bed-hûy gibi. Yahut mevsuf sıfattan evvel gelir: Avaz-ı bülend, kadd-i bâlâ gibi.

Kaide-i Farisiyyece vasıf terkibi –beş türüdür.

1. *Sıfat mevsufa takdimle husûle gelir: Tehi-dest, hoş-bû gibi.*
2. *Muzafun ileyhi muzafa takdimle husûle gelir: Şîr-dil gibi.*
3. *Meful fâile tekaddümle hâsıl olur: Hayır-hâh, dil-sûz gibi.*
4. *“Kâr, ger, nâ, bî, hem, veş” ve emsali lafızlarla hâsıl olur: Günah-kâr, âhen-ger, nâ-kes, bî-çâre, hem-râh, meh-veş gibi.*
5. *Elif-i müsavatla meydana gelir: Lebâleb, günâgün gibi.”*

Arapça kurallara göre sıfat tamlaması, sıfat olan unsurun diğer bir isme tamlanan olması şeklinde gerçekleşmektedir. Celîlûşşan, sâdıkü'l-makam, sagîr'us-sîn, fakrû'l-hâl örneklerinde olduğu gibi.

“Kaide-i Arabiyyece vasıf terkibi –Sıfat olan bir ismi usûl-i Arabiyye üzere diğer bir isme muzaf kılmakla husûle gelir: celîlûş-şan, sâdıkü'l-makam, sagîr'us-sîn, fakirü'l-hâl, kerîmü't-tâb, merü'l-hay fâiku'l-Kur'an, hadîd'ül-mîzac gibi.”

Çokluk Ekleri

Eserde çokluk ekleri ile ilgili olarak Arapçadaki kurallardan bahsedilmektedir. Sözcüklerin çoğul hâle getirilmesinden önce Arapçadaki sözcüklerin cinsiyet özelliklerinden de kısaca bahsedilmiştir. Yazar bu bilgileri verme sebebinin kitâbet öğrenimi için gerekli olmaları olduğunu ifade etmektedir.

“Lisan-ı Arabîde bazı kavâ'id-i mahsûsa mevcûddur ki onlar tahsîl-i kitâbet için lüzûmludur. İşte bu derste onlardan bahis edilecektir.”

Arapça kurallara göre sözcüklerden dişi olarak nitelendirilenlere “müennes” denilmektedir. Bu sözcükler hakiki ve itibari müennesler olarak ikiye ayrılırlar. Gerçek müennesler kavram olarak dişi oldukları anlaşılan müenneslerdir. Örneğin naka (dişi deve), bint (kız), valide (anne) sözcükleri gibi. İtibari yani öyle olmadığı hâlde öyleymiş gibi görülen

müennesler ise sebepsiz yere dışı kabul edilen kavramları temsil eder. Lokma, şerbet, memleket, servet ve benzeri sözcükler itibari müenneslere örnek olarak verilmiştir.

“Müennes= Arapçada müennes: Hakiki, itibari olmak üzere iki kısımdır. Hakiki müennesler, mefhumlarından dışı mahlûkat anlaşılanslardır: Binti, valide, cidde, naka gibi.

Müennes-i itibari ise sebepsiz müennes ad u itibar olunanlardır: lokma, şerbet, memleket, servet, mahkeme, muharebe gibi.”

Arapçada kemiyet yani nicelik üç türdür: Müfred, tesniye ve cem. Müfred tekliği, tesniye ve cem çokluk yapma biçimlerini ifade etmektedir. Tesniye aynı türün iki tanesini gösterirken kullanılır ve sözcüğün sonuna “eyn” veya “ân” ekleri getirilir. Yazar tesniye ile ilgili örnekler vererek bazı istisnalardan da söz etmiştir. Nüsha, nüshateyn, nüshatan örneği gibi.

“Lisan-ı Arabîde kemiyetin derecesi üçtür: Müfred, tesniye, cem. Müfred ma’lumdur.

Tesniyyeye gelince: Bu da bir cins şeyden iki tanesini göstermeye yarar ki kelimenin ahirine mukabili meftuh olarak “eyn” veyahut “an” ilavesiyle hûsule gelir.

Şecer müfredinin tesniyesi: Şecereyndir. Sahib, sahibeyn, sahibân gibi.

Fakat bir kelime hâ-ihâ-i mevkûfe ile nihayetlenirse hîn-i tesniyyesinde hâ tâ’ya münkalib olur:

Sefîne, sefîneteyn, sefînetân

Nüsha, nüshateyn, nüshatân gibi.

Arabî’de bazı tesniyeler de vardır ki mefhumları bir cinsten değildir: Valideyn, bahreyn, rebiye, ebeveyn, haremeyn, kamereyn, maşrikeyn gibi.”

Cem ise ikiden fazla olan çoklukları ifade ederken kullanılır ve üç şekli bulunmaktadır. Bunlardan biri sözcüğün sonuna “in” getirilerek yapılan cemdir, ikincisi “at” eki ile yapılan cem ve üçüncüsü de sözcüğe ek getirilmeden teklik hâlinin bozulması ile yapılan cemdir. Sırasıyla müslimin; mektubat; ehibba sözcükleri gibi. Yine tesniyede olduğu gibi bazı istisnalardan da bahsedilmiştir.

“Cem –İkiden ziyadeye taalluk eden şeydir: Ma’murin, sefain gibi.

Arabiyyede üç türlü cem mevcûd olup âtide gösterilmiştir:

1. Cem-i müzekker sâlim

2. Cem-i müennes sâlim

3. Cem-i mükesser

Cem müzekker sâlim –Müzekkerlere mahsûs ve müfredin binası teksirden mahfuz olan cemlerdir ki kelimenin nihayetine mâkabli meksur olmak üzere “ın” yahut mazmum olarak “un” ilavesiyle husûle gelir: Müslimin, müslimûn gibi.

Fakat gayr-i nâtık olan şeylerden bu yolda usûl-i cem î caiz olamaz. Mesela: Mektup, mektubin tarzında cem yapılamayıp “mektubat” denir. Yalnız “sene” kelimesinin cemî şaz olarak “senîn” sûretinde irad olunmaktadır.

Cem müennes sâlim –Bu da müenneslere mahsûs olan cemdir. Müfredi alamet-i te’nisden ba’del ‘ecrid nihayetine “ât” ilavesiyle husûle gelir: Semere, semerât, mesleme, meslemât gibi.

Eğer kelime esasen “ât” ile nihayetlenmiş ise “te” hazf ve elif vâva munkalib olur. Salât, salavât, berât, beravât gibi.

Mâhâza müzekkerlerden “ât” ile cemlenen bazı kelimelerde mevcûd olup âtide gösterilmiştir:

Galat, galatât,

Taksir, taksirât,

İstirham, istirhâmât gibi.

Cem-i mükesser –Gerek müzekker ve gerek müennesde âm u müşterek olan cem’dir ki müfredin binası aliyi hâle kalmayıp muhtelif sûretlerde düçar teksir olur: emr, evâmir, habib, ehibbba gibi.

Cemi’-i mükesserlerin kaide-i mahsûsası olmayıp sem ile bilinir. Bazı kelimeler vardır ki kitâbetçe isti’mal olunan cem’leri kıyasın gayridir:

Cem müfred,

Meşâyih meşihât,

Mehâsin muhsin,

Mesâî müsaat.

Şedayid şedide ‘...in cemileri oldukları hâlde: Şeyh, hüsn, saî’, şiddet kelimelerinin cemileri olarak isti’al edilmektedir.

Mahzurun cem’i mehâzir olmayıp mahzûrattır. Mahzûrat-ı mütenevvi gibi.”

Son kısımda ise çoklukla tamlamanın nasıl oluşturulacağı hakkında bilgi verilmiştir. Teklik olan şekil ve muhtelif sözcükleri şekl-i muhtelif olarak tamlama hâline getirilirken şekil sözcüğünün çokluğu olan eşkal sözcüğünün tamlama biçimi eşkal-i muhtelif olmalıdır. Sonuç olarak tamlamalarda çokluğun kurala uyması için çokluk hâle getirilmeyen sözcük dişillik bakımından diğer sözcüğe uyum sağlamalıdır.

“Mutabakât –Arabîde “Küll-i cem’i’ mükesser-i müennes” kaidesine tevfiken her cem’ mükesser müennes-i itibar olunageldiğinden mevsuf cemi’-i mükesser olarak mezkur ise sıfatın da ona mutabakâtan müennes olması lazım gelir.

Mesela: “şekil”, “muhtelif” kelimelerini bir terkiib-i vasfî yapacak olsak: şekli muhtelif olur. “Şekil” kelimesi cem’ olduğu takdirde “eşkal” meydana gelir. O hâlde bunları cem’ olmak üzere terkiib-i vasfî yaparsak: “eşkal-i muhtelife” demek icab eder. Âmâl-i hasene, kütüb-i nefîse, sînîn-i vefîre, sefâin-i kesîre terkiibleri de bu kabildendir.”

Kurallı Birleşik Fiiller

Bu kısım, eserin “Kırk Dördüncü Ders”inde “Fiil ü Efâl-i Mürekkebe” başlığı altında verilmiştir. Yazar, fiilleri iki temele ayırmıştır: Bildirilen işten öznenin etkilendiği “lazım fiiller” ve yapılan işin başka bir varlığı etkilediği “müteaddî fiiller”. “Uyudum” lazım fiillere, “kırdım” ise müteaddî fiillere örnektir. Çünkü uyuma işinden etkilenen yine öznenin kendisi iken kırma işinden etkilenen öge özne değildir.

“Fiil, lazım ve müteaddî olarak esasen iki kısımdır.

Fiil-i müteaddî –Failin fiili âhire tecavüz edendir.

Fiil-i lazım –Failin fiili kendinde kalandır.

Mesela: “Uyudum” denirse lazım, “kırdım” denirse müteaddî olur.”

Efâl-i mürekkebe ise günümüzdeki kurallı birleşik fiillerin yerine kullanılan fiillerdir.

“Efâl-i mürekkebe –Bunlar da fiil-i ta’cîl, fiil-i iktidâri, fiil-i mukaribe, fiil-i istimrar, fiil-i mefacie, fiil-i mevlidden ibarettir.”

Birleşik fiiller önce isim veya fiil, sonra yardımcı fiil unsurunun bir araya gelerek oluşturduğu kelime gruplarıdır (Ergin, 1992).

Fiil-i ta'cil, hızı gösterir. Günümüzde tezlik fiili olarak adlandırdığımız bu birleşik fiil yapısı “Kolaylık, çabukluk, birdenbirelik anlamı verir. Alıvermek gibi (Ergin, 1992).” şeklinde tanımlanmaktadır. Yazar örnek olarak “gelivermek, gidiverir” sözcüklerini kullanmıştır.

“Fiil-i ta'cıl –Fiilin süra't icrasını gösterir: Gelivermek, gidiverir gibi.”

Fiil-i iktidari, güç yetirme ve yapabilme anlamlarını taşır. Günümüzde yeterlik fiili dediğimiz yapıya işaret eder. Ergin (1992), bil- fiili ile oluşturulan birleşik fiil yapılarının iktidar gösterdiğini söylemektedir; gelebil- gibi. Melezkâde örnek olarak “okuyabilmek” sözcüğünü kullanmıştır.

“Fiil-i iktidari –Fiilin icrasında iktidar beyan eden sîgadır: Okuyabilmek, gibi.”

Fiil-i mukârebe, fiilin geçmişte neredeyse gerçekleşeceğini gösterir. Yazar “düşeyazdı” örneğini kullanmıştır. Bu fiil günümüzdeki yaklaşma fiiline işaret eder (Ergin, 1992).

“Fiil-i mukârebe –Zaman-ı mazide fiilin vukuu kuvve-i karîbeye geldiğini gösterir: Düşeyazdı gibi.”

Fiil-i istimrar, fiilin süregelme üzerine gerçekleştiğini gösterir: Okuyageldi, gideyazmış gibi. “Gel-, dur-, gör-, kal-, koy- fiilleriyle kurulan bu birleşik fiil deneme, devam, süre anlamlarını taşır; süregel, yalvarıgör, yapadur, bakakal, gidekoy, koşadur gibi.” (Ergin, 1992).

Bu birleşik fiil yapısı günümüzdeki sürerlik fiilinin yerindedir.

“Fiil-i istimrar –Fiilin istimrar üzere vukuuna delalet eder: Okuyageldi, gideyazmış gibi.”

Fiil-i mefacie, fiilin ansızın gerçekleştiğini gösterir: Çıkageldi, bakakaldım gibi. Burada Ergin'in anlatımından farklı olarak bakakalmanın süren bir şeyden ayrılarak aniden gerçekleşen eylemi ifade ettiği görülmektedir.

“Fiil-i mefacie –Fiilin ansızın vukuunu gösteren sîgadır. Çıkageldi, bakakaldım gibi.”

Fiil-i mevlid, genellikle isimlerden hareketle düzenlenen fiillerdir: Ter, ekşi ve kör isim köklerinden terlemek, ekşitmek, körletmek fiillerinin oluşması gibi. Bu isimlere gelen +IA eki isimden fiil yapım eki görevindedir. Ek +IA-t ve +IA-t şekilleri de kullanılmaktadır (Cin ve Işık, 2020). Yazarın verdiği “körletmek” örneğinde olduğu gibi.

“Fiil-i mevlid -Ale l umum isimlerden tertib edilen fiillerdir. Ter, ekşi, kör isimlerinden terlemek, ekşitmek, körletmek gibi.”

Bazı sözcüklerin fiil-i mevlidleri: Sarı-sararmak, ak-ağarmak, kısa-kısaltmak, kara-kararmak, yüksek-yükselmek, su-susamak, yaş-yaşamak.

“Sarı, ak, az, kısa, kara, yüksek, su, yaş kelimelerinin fiil-i mevlidi: Sararmak, ağarmak, azalmak, kısaltmak, kararmak, yükselmek, susamak, yaşamak gelir.”

+sA eki burada isimden fiil yapım eki olmakla beraber bu ek “suwsa-“ örneğinde görüldüğü gibi eski Türkçedeki istek fiillerinden evrilmiştir. Günümüzde sözcüklere kattığı mana da “istek, meyil, arzu”dur (Kocasavaş, 1998).

+Ar ve +Al ekleri sarı-sararmak, ak-ağarmak gibi örneklerde olduğu üzere isimden fiil yapım eki olarak kullanılagelse de ekin kökeninin olmak anlamındaki er- fiili olduğu düşünülmektedir (Türk,2006).

Yazar “değil” ve “ne” olumsuzluk ekleri (edat-ı menfi) ile ilgili de şu notları düşmüştür: Kıyas yaparken kullanılan değil sözcüğünü başta kullanma hatası çokça görülmektedir ancak doğru olan değil sözcüğünün sonraya bırakılmasıdır. “Değil siz ben bile yapamam.” kullanımının tam aksine “Siz değil ben bile yapamam.” kullanımı doğrudur.

‘ “Değil’, ‘ne ’edat-ı menfileri –Bazı kimseler ibare arasında gelen “değil” edatını baş tarafta isti mal etmekte ise de doğrusu bunun muahhar vaz’ındadır. Mesela: “Değil siz ben bile yapamam.” cümlesindeki “değil” edatının mahalli vaz’ı yanlış olup bunu: “Siz değil ben bile yapamam.” sûretinde zikretmek icap eder.”

Yine benzer şekilde “Ne Ahmet ve ne de Mehmet Efendiler geldi.” Yerine “gelmedi” kelimesini kullanmak yanlıştır. Fiil ne olursa olsun öncesine “asla, hiç, mümkün değil” gibi olumsuzluk bildiren ifadeler getirilmiş ise o zaman olumsuz fiil kullanımı doğru olur: “Bu işi ne sen ne de ben asla yapamayız.” örneğinde olduğu gibi.

“Bir de “Ne Ahmed ve ne Mehmed Efendiler geldi.” yerinde “gelmedi” demek galattır. Şu kadar ki eğer fiilin evveline hiç, asla, mümkün değil gibi nefî katîyi gösterir elfâz gelirse o zaman fiili nefî sûretinde isti’âl etmek icap eder: “Bu işi ne sen ne de ben asla yapamayız.” gibi.”

4.4.8. Kitâbet Muallimi’nin Ders Bölümlerinde Tespit Edilen Diğer Bulgular

Birinci Kitaba Dair Bulgular

Yazar birinci kitaba dil ile ilgili görüşlerinden bahsederek başlar. Bunu dilin kökeni ve Osmanlı Türkçesinin belli başlı özelliklerinin sıralanması izlemektedir. İkinci derste kitâbetin tanımından ve öneminden, üçüncü derste kimlere kâtip denileceğinden ve kâtiplerin derecelerinden bahsedip bir de kitâbet adabını ele almaktadır. Bu kısımda yazı ile ilgilenen herkese kâtip denilemeyeceğini ve farklı isimler ile tanımlanmaları gerektiğini söylemiştir:

“Kâtip, münşi ve muharrir kelimelerini aynı ma’nâda kabul etmek sahih ise de bizde kâtip mutlaka devair-i tahrîriyye-i resmiyyede memur olanlara ve münşi ulûm-u edebiyeye âşina olup yazdığı şeyleri şevk ü lezzetle okutanlara ve muharrir ise sûret-i umumiyyede neşri âsar ile iştigâl edenlere derler.”

Yazar, kâtibi resmî yazı dairelerinde memur olanlar, münşiyi edebî yazılar ile uğraşan ve okurlara keyif verecek eserler kaleme alanlar, muharriri ise bir haberi yaymakla görevli kişiler olarak tanımlamaktadır.

Yine üçüncü derste kâtiplerin uyması gereken kurallardan ve derecelerinden söz edilmektedir. Bu dersin kitâbet adabı bölümünde ise Melekzâde, kâtiplerin ve muharrirlerin mutlaka terbiye ve ciddiyet çerçevesi içerisinde yazmaları gerektiğini ve alt tabakanın ifade biçimlerinden, çirkin söylemlerden kaçınmaları gerektiğini anlatmıştır:

“Herkes ve bilhassa her kâtip veya muharrir yazacağı şeylerin terbiye ve ciddiyet dairesinde bulunmasına dikkatle avama müte’allick sözler ve müzeyyifâne ifadelerden her hâlde mücanibet vazîfesi olduğunu bilmelidir.”

Dördüncü derste güzel yazı ve imlâdan bahseden yazar, yazı güzelliğini önemsemenin manaya verilen önemin önüne geçmemesi gerektiğini fakat imlâ söz konusu olduğunda kitâbetten önce doğru yazımın öğrenilmesi gerektiğini ifade etmektedir:

“Yazı sözün zarfı hükmünde olup tahrîrden maksat okumak okumaktan da garaz bilhassa ma'nâ-i fasih olduğundan sözdeki güzelliği nazar-ı dikkate almayıp da sırf yazının güzelliğine ehemmiyet vermek bittabi abestir.

Ma'nâsız bir şey yazmak da abesle iştigal kabilindedir. Şu keyfiyet-i nazar ehemmiyete alındığı takdîrde zahir olur ki bir kâtip için kitâbetten evvel imlâ öğrenmek taht-ı mecbûriyettir. İstimal ettiği kelimelerin imlâsını yanlış yazanların erbabı nezdinde düçar olacakları hicabı tasvîre hacet var mıdır? Şu kadar denebilir ki kâtipler için imlâsızlık pek büyük bir nâkise, pek büyük bir ayıptır.”

Bu dersin devamında, dilimize farklı dillerden girmiş sözcüklerin o dillerin yazım kurallarına göre yazılması gerektiğini dile getirmiş fakat bir sözcük Türkçeleşmiş sözcüklerin en açık ve düzgün biçim ne ise onunla yazılması gerektiği uyarısında bulunmuştur.

Yazar, hangi harflerin Arapçaya, hangilerinin Farsçaya ve hangilerinin Türkçeye ait olduğunu anlatarak bu harfleri gördüğümüz sözcüklerin hangi dilden geldiklerinin de anlaşılabilceğini açıklamıştır:

“Arabî, Farisî veya ecnebi olan kelimatı bu lisanlarda kabul edilen imlânın gayrında yazmak abes olduğu gibi bu babda bir salahiyet de yoktur. Fakat Türkî veya Türkçeleşmiş kelimatı en fasih tekellüme göre telaffuz ve tahrîr etmek icab-ı maslahattır.

Şöyle ki: ع, ظ, ض, ح, ذ, ث harfleri esasen huruf-ı Arabîyye'dendir. چ, ژ, پ harfleri Farisî olup چ, چ harfleri kelimat-ı Türkî'de mevcut ve Farisî ile müşterektir.

ا, ی, و, ن, م, ل, ک, ش, س, ر, د, خ, چ, ت, ب, ا harfleri ise kadim Türk lisanının huruf-ı hecâsı olmak üzere vaktiyle kabul edilmiştir.

Bu hâlde bir ibarede: Mezhep (مذهب), salavat(صلوة), irfan(عرفان), zuhûr(ظهور), kitap(کتاب), hikmet(حکمت), hayat(حياة), inâs(اناث) gibi kelimeler bulunursa Arabî ve Jale(ژاله), Jülide(ژولیده), Pervi(پروین), çeşm(چشم), padaş(پاداش) gibi kelimeler görülürse Farisî, su(صو),

yün(يونك), bey(بك), yirmi(يكرمى), görmek(كورمك), kanat(قناد), pencere(پنجره), kapı(قاپى), el(ال) vesaire gibi kelimeler bulunduğu takdirde Türkçe olduğuna hükmedilmek tabiidir.”

Bu derste son olarak Türkçeleşmiş sözcüklerin Arapça harflerle değil Türkçe harflerle yazılmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir. İmla ile ilgili olarak bir de şu soruna değinilmiştir: İmlanın yaygınlaşmış ve kesinleşmiş kurallara bağlı olamaması. Yazar bu durumu açıklarken bir dönem imlânın kurallara bağlanarak ölçünlü bir hâl almasına karar verildiğini fakat kimsenin kendi bildiği yazma biçiminden vazgeçmediğini söylemektedir. Eserde verilen kurallar imlâya dair çeşitli eserler veren yazarların takip ve kabul ettiği kurallardır:

“Araba(عربه), ayva(عيوه), entari(عنترى) sûretinde yazılan kelimeler esasen Türkçe olduklarından araba(آرابه), ayva(آبوا), entari(انتارى) tarzında yazılmalıdır. Çünkü ayn harfi esasen Arab’a mahsûs hurufattandır.

Gazete ve resail-i mevcûdeden ekserinde imlânın yeknesak bir hâle ircaı lüzûmundan bir zaman bahsedilmiş idi. Bu lüzûmu bütün erbab-ı kalem tesadüf ettikleri hâlde yine husûl-i maksudu tamamiyle temin edememiş, herkes kendi bildiğinden şaşmamıştır. (...) Biz burada lisan ve imlâya dair mütenevvi eserler neşreden ekser erbab-ı kalemin kabul ettikleri tarz-ı imlâya dair bazı kavâ'id ve numuneler göstereceğiz.”

Beşinci derste yazıda gereksiz ve fazla sözcük kullanılmaması gerektiğinden, Türkçeye uygun söyleyiş biçiminden bahsedilmiş, sözü uzatmadan az lafız ile tam olarak anlatmanın nasıl olacağına dair örnek verilmiştir.

Altıncı derste özel ve resmî mektuplardan bahsedilmiştir. Özel mektuplara örnek olarak aile mektupları, tebrîknâme ve taziyenâmeler gösterilmiştir. Resmî mektuplar için ise bütün resmî evrakın bu kısma dâhil olduğu ifade edilmiştir. Bu derste kelamın ne olduğu, kısımlarının neler olduğu ele alınmıştır. Melekzâde Fuad kelamı tam, zaid ve nakıs olarak üçe ayırmıştır.

Kelam: Tam, zâid ve nakıs olmak üzere üç hâlden hâlî olamaz. Tam olan kelimelere (müsavat), zâid olan kelimelere (itnab), nakıs olanlara da (icaz) tabir olunur.

Muharrir, itnabın kitâbet kurallarına tamamen aykırı olduğunu, önemli olanın az söz ile çok şey anlatmak olduğunu ifade etmiştir. Bir ilim üzerine bilgilendirme yapılıyorsa bunun

izahati yapılırken sözün uzatılmasının itnab olarak değerlendirilemeyeceğinin de altını çizmiştir. Bu açıklamalardan sonra sözü gereksiz yere uzatmadan az lafız ile tam olarak anlatmanın nasıl mümkün olacağını örneklemiştir.

Itnaba misal: “Dün sabah erken kalktım, mağazaya indim. Kahvemi içmeye başladığım sırada lütüfnâme-i aliyyenizi alıp okudum. Sipariş buyurulan eşyanın matlûb-ı vechle mübayaası için saat sekizde bizzat çarşıya inerek bütün dükkân ve mağazaları [29]dolaşım. Kimi o çeşit malın bir hafta sonra geleceğini beyan, kimi de o nevi burada bulunamayacağını dermiyân etti. Bendeniz bu sözleri nazar-ı ehemmiyete almayarak mağazaları birer birer ziyarete koyuldum. Fakat hiçbirinde istediğiniz şeyleri bulamadım.”

Bunu itnabdan kurtarıp “Lütüfnâmenizi aldım. Sipariş buyurduğunuz eşyayı bütün mağazaları dolaşmak sûretiyle aradım da bulmak mümkün olmadı.” sûretinde tam veya bir derece icaz-ı makbulü gösterir tarzda yazmak mümkündür.

Bu derste elfâz-ı mürekkebe kavramından da bahsedilmiştir. Yazar, bu kavramın birden çok sözcükten oluşan kelimeler için kullanıldığını açıkladıktan ve Farsça kurallara göre böyle kelimelerin bitişik yazıldığından bahsettikten sonra Türkçe sözcüklerde daima ayrı yazımın tercih edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. İki den fazla sözcüğün birlikte kullanıldığı durumlarda kalıplaşmış bazı sözcükler dışındaki sözcükler ayrı yazılmalıdır.

“Yekzeban, hoşbu gibi kelimelerin okunmasını tasib etmemek üzere kelimat-ı Türkîye’yi daima birbirinden ayrı yazmak lâzım gelir. Mesela: Halbuki, bundansonra, müddettenberi, ondokuz gibi kelimeleri hâl bu ki, bundan sonra, müddetten beri, on dokuz sûretlerinde yazmak münasiptir.”

Bu bölümde verilen gayrı resmî evrak türleri çalışmanın metin türleri bölümünde detaylıca aktarılmıştır.

Yedinci derste “Bir yazının gerektirdikleri nelerdir?” sorusuna cevap verilmiştir. Yazıyı oluşturan en temel gereklilik fikirdir. Yazara göre cümleler birbirine bağlanırken zincirlemek, uzatmak ve gereksiz sözler kullanmak dili doğallığından uzaklaştırmaktadır. Bir yazıya başlanmadan önce yazılacak şeyler önce zihinde tasarlanmalı, bir taslak oluşturduktan sonra taslak metin üzerinden gerekli düzeltmeler yapılmalıdır. Bu kısımda yazar “Çıktıkça lisân tabiyatinden/Elbette düşer fesahatinden.” şeklinde bir beyit ile anlattıklarını örneklemiştir. Melekzâde’ye göre bir kâtip belli donanımlara sahip olmalı, alanında uzman

öğretmenlerden ders almış olmalıdır. Ancak bu tek başına yeterli değildir. Arapça, Farsça ve Türkçenin kurallarına hâkim olmasına rağmen meramını ifade etmede başarılı olamayan kimselerin sayısı da az değildir. Yazıda yeti, zekâ, yazmaya gayret, istek ve ilgi gerekli, önemlidir.

Sekizinci derste eserde izlenen yöntemden bahsedilmiştir. Bu yöntemler çalışmanın “Kitâbet Muallimi’nin Yazılış Amacı ve Eserde İzlenen Öğretim Yöntemleri” bölümünde detaylı bir biçimde verilmiştir.

Dokuzuncu derste öğrencilere bir pusula verilerek bir mektup örneği tahlil edilmiş, uygulamanın derste nasıl yapılacağı anlatılmıştır.

Onuncu derste bir arıza örneği yazılması istenmiştir.

On birinci derste babadan oğula yazılmış bir mektup örneği verilmiştir.

On ikinci derste yine bir mektup örneği verilerek eser adı ile verilen tüm örneklerin ezberlenmesi istenmiştir. Öğrenci verilen örneği ezberlemeli, örnekte yer alan ibareleri anlamalı ve tahlil etmelidir.

“Bu dahi ezberlenecektir. Aşağıda muharrir eserlerde keza ezber edilecek ve ibaretlerinin ma’nâları bellenmekle beraber cümlelerinin de tahlilatı icra olacaktır.”

On üçüncü derste öğrenciden bir telgraf örneği yazılması istenmiştir. Telgrafın kimden kime yazılacağı, içeriği detaylı olarak verilmiştir.

On dördüncü derste bir tavsiyename örneği verilmiştir.

On beşinci derste bir eser örneği verilmiştir.

On altıncı derste bir teşekkürname örneği yer almaktadır.

On yedinci ve on sekizinci derste önceki kısımlarda verilen örnekler doğrultusunda birer tebrikname ve teşekkürname yazma görevi verilmiştir.

On dokuzuncu derste taziyename örneği bulunmaktadır.

Yirminci derste imza hakkında bilgiler verilmiştir. İmzaya nokta koymanın önemine değinilmiştir. İmzalar okunaklı olmalı, karışıklıktan uzak tasarlanmalıdır. Bu derste ayrıca mektup düzeninin nasıl olması gerektiğine de değinilmiştir. Özel bir mektupta besmele

anlamına gelen ve “bende” denilen bir işaret konmalıdır. Her cümlenin ardından nokta kullanılmalıdır. Edersin devamında muharrir özel mektuplara örnekler vermektedir. Eşit rütbelilerin hitapları nasıl olmalı, küçükten büyüğe ve büyükten küçüğe yazılan mektuplarda hangi hitaplar kullanılmalı, sorularına yanıt verilmiştir. Mektup biriminde zarfa bazı işaretler koyup adresi açıkça yazmak, zarf üzerindeki adresin altına beduh veya helezon (Altun, 2020) denilen işaret mutlaka gereklidir. Bu derste son olarak mektupları bitirirken yabancı dillere mahsûs veda sözlerinin değil Türkçe veda sözlerinin kullanılması vurgulanmıştır.

“Mektuplar derununda “dostum, teşekkürler takdim ederim, âdiyo!, mühibbim, ellerinizi sıkarım” gibi elsine-i ecnebiyye şivelerine mümas olan tabirâtın isti’ mâlinden mücanibet lâzımdır.”

Yirmi birinci derste yazar bir konu vererek bu konu etrafında şekillenen bir mektup yazılmasını istemiştir.

Yirmi ikinci derste, yirmi birinci derste verilen mektup görevine karşılık olarak bir de teşekkürname yazma görevi verilmiştir.

Yirmi üçüncü derste senet örnekleri verilerek senet yazarken uyulması gereken kurallar üzerinde durulmuştur. Yazara göre senetlerde yer alan “yalnız” ibaresinin kullanımı gereksizdir. Melekzâde bu derste senet örneklerini şekil ile de göstermiştir. Dersin devamında bir tacir tarafından yazılan sipariş mektubu örneklenmiştir. Burada yazarın bazı uyarıları bulunmaktadır. Türkçe karşılıkları varken yerlerine Türkçe olmayan sözcük ve tamlamaları kullanmanın yanlışlığını ifade etmiş, birçok örnek vererek anlatımını pekiştirmiştir.

“Arpa” dururken “şir” ve “pirinç”, “ekmek”, “et” gibi Türkçe kelimeler mevcûd iken “arz”, “nan-ı aziz”, “güşt” veya “lahm-ı ganem” kelime ve terkiibini kullanmak hem usûl-i imlâyâ hem de şive-i lisân-ı Türkîyye mugayirdir.”

Yirmi dördüncü derste bir babanın okul okuyan oğluna mektubu konusu üzerinden ödev verilmiştir.

Yirmi beşinci derste okulunu bitirip göreve başlamış bir şahsın babasına yazacağı mektubun senaryosu verilerek ödevlendirme yapılmıştır.

Yirmi altıncı derste harflerin kullanılışlarına göre aldıkları şekillerden bahsedilmiştir. Van harfinin şekli, kullanımına göre aldığı isimler (vâv-ı mefsule ve vâv-ı mevsule)

kullanılacakları yerlere göre listelenmiştir. Van harfi yazıda birçok durumda kullanılabilecekse de yazar bu harf ne kadar az kullanılırsa dilin o denli hafifleyeceğini düşünmektedir. Bu yüzden vâv harfini sık kullanmak gerektiğinde nokta kullanmak üsluptaki ağırlığı alacaktır. Melekzâde dersin devamında noktalama işaretlerini anlatmaktadır. Çalışmanın eserde noktalama işaretleri ile ilgili bulgular bölümünde bu kısımlar ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Yirmi yedinci derste bir eser örneği verilmiştir.

Yirmi sekizinci derste bir arkadaştan diğerine mektup yazılmasına yönelik ödev, bir senaryo ile birlikte verilmiştir.

Yirmi dokuzuncu derste İmam Suyutiyye'nin biyografisine yönelik bir yazı verilmektedir.

Otuzuncu derste çocuk üzerine bir makale örneği verilmiştir.

Otuz birinci derste güzel ahlaka yönelik bir parça yer almaktadır.

Eserin bu bölümü dil ve işlenen konular bakımından ilk kitaba göre daha ağırdır. Birinci kitabın ikinci kısmında resmî yazışmalardan, kurallardan daha sık bahsedilmiştir.

Kitabın birinci eserin otuz ikinci dersinde resmî kitâbetin, usûl-i kalemin ne olduğundan, resmî yazıların çeşitlerinden ve resmî hitapların neler olduğundan bahsedilmiştir. Yazar herhangi bir resmî yazıda cümlelerin gereksiz yere uzatılmaması gerektiğini anlatmıştır. Sözcükler bağlanırken bağlı olunmuş, kılınmış gibi ifadelerin sıkça yer almasından kaçınmak gerektiğinin üzerinde durmuştur. Noktalama işaretleri resmî yazılarda daha büyük önem kazanmaktadır çünkü noktalama, uzun ve sanatlı cümlelerden oluşan ibarelerin sadeleşmesine yardımcı bir araçtır. Dersin devamında anlatılan resmî yazıların türleri kısmına çalışmanın eserde yer alan metin türleri bölümünde yer verildiğinden tekrara düşmemek adına bu kısımda yer verilmemiştir. Yazı türleri detaylıca anlatıldıktan sonra bu yazılara gelecek hitapların nasıl olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bulunulan konunun ağırlığına göre hangi hitapların kullanılması gerektiği teker teker makamlara göre ele alınmıştır. Yazar hangi sınıftaki insana hangi hitapla yazılacağından, unvan olarak neler kullanılacağından detaylı bir biçimde bahsetmiştir. Dersin sonunda telgraf, mazbata, jurnal, muhızır türlerinde hitapların kullanılmayacağı notunu düşmüştür.

Otuz üçüncü derste adliye nezaretinden seraskerlik makamına bir tezkire örneği verilmiştir.

Otuz dördüncü derste bir emirname örneği yer almıştır.

Otuz dördüncü derste maarif nezaretinden vilayete yollanan bir genelge örneği kullanılmıştır.

Otuz beşinci derste bahriye nezaretinden liman başkanlığına bir tezkire örneği verilmiştir.

Otuz altıncı derste asker olmak isteyen bir şahsın askerî okula kabulü için bir istidaname yazılmasına yönelik ödev verilmiştir.

Otuz yedinci derste vilayete bir telgraf yazma örneği bulunmaktadır.

Otuz sekizinci derste bir kimsenin mahallesine cami yapılması talebini iletmek için kaza kaymakamından vilayete ariza yazılmasına yönelik ödevlendirme yapılmıştır.

Otuz dokuzuncu derste savaş meydanındaki bir komutanın firka kumandanlarına yazdığı emirnamenin örneği yer almaktadır. Ardından vilayetin yetkili meclisince alınan karara yönelik metin örneği bulunmaktadır.

Kırkıncı derste bayındırlık işleri nezaretinden köprüler ile ilgili bir genelge yazma ödevi verilmektedir.

İkinci Kitaba Dair Bulgular

İkinci kitabın birinci, eserin kırk birinci dersinde tamlamalar konusu açıklanmıştır. Bu bölümde yer alan bilgiler çalışmanın eserde yer alan dil bilgisi konuları bölümünde detaylı olarak verilmiştir.

Kırk ikinci derste Arapça kelimelerin cinsiyetleri genel hatları ile açıklanmaktadır. Çokluğun nasıl yapıldığından da bu bölümde bahsedilmiştir. Bu bölüm, çalışmanın eserde yer alan dil bilgisi konuları bölümünde ayrıntılı biçimde verildiğinden burada tekrar edilmemiştir.

Kırk üçüncü derste Türkçedeki fiil çekimlerinden ve kip eklerinden bahsedilmiştir.

Kırk dördüncü derste fiiller ve kurallı birleşik fiiller anlatılmıştır. Bu iki ders de eserde yer alan dil bilgisi konularına dâhil edilerek anlatıldığından burada tekrarlanmamıştır.

Kırk beşinci derste bir mektup örneği verilmektedir. Yazar hem bu mektup örneklerinde hem de verilen örnek eserlerde yer alan sözcüklerin ve ibarelerin öğretilmesinin öğretmenin başlıca görevlerinden olduğunu vurgulamaktadır.

“Gerek nümûne ve gerek ezberlenecek eserlerdeki ibaratın tahliliyle mevcut olan lügatlerin öğretilmesi ve ibârâtın ne sûretle tertip edileceğine ve ne sûretle yazılırsa daha muvafık olacağına şâkirâna eframı muallim efendilere ait vezâiftendir.”

Kırk altıncı derste bir arkadaşın diğer arkadaşına tezkire yazılmasına yönelik ödevlendirme yapılmıştır.

Kırk yedinci derste babası vefat etmiş bir kimseye taziyenâme yazmaya yönelik ödev verilmiştir.

Kırk sekizinci derste bir kimsenin annesine yazdığı mektup örneklenmiştir.

Kırk dokuzuncu derste bir eserden örnek verilmiştir. Yazar bu bölümde de eser başlığı altında verilen alıntı ve örneklerin öğrenciye ezberlettirilip anlamının kavratılmasının önemini tekrarlamaktadır.

“Eser namı altında bulunanların şâkirdâna ezberlettirilmesi, meâlinin söylettirilmesi hâvî olduğu cümlelerin tahrîr ettirilmesi lâzımdır.”

Ellinci derste içkiye bağımlılığı olan bir kimseye abisi tarafından onun iyiliğini isteyen bir mektup yazılmasına dair ödevlendirme yapılmıştır.

Elli birinci derste Madam de Maintenon’dan erkek kardeşine yazılan bir mektup örneği eser başlığı altında verilmiştir.

Elli ikinci derste kendisine yazılan mektuplara cevap veremediğinden ötürü mahcup olan bir kimsenin mektubu örneklenmiştir. Aynı derste verilen bir diğer mektup örneğinde de aynı durum cevap veremeyen kişi tarafından hasta olduğuna bağlanarak yazılmakta ve kendisine bildirilen bir evlilik haberinden duyduğu memnuniyet dile getirilmektedir.

Elli üçüncü derste alıntı bir söz verilerek bu sözün açıklandığı bir metin yazılması istenmektedir.

Elli dördüncü derste biri düğün davetiyesi olmak üzere iki davet tezkire örneği verilmiştir.

Elli beşinci derste bir büyüğe davete tezkiresi yazılmasına yönelik ödev verilmektedir.

Elli altıncı derste vaktiyle zengin olduğu hâlde fakir düşen bir kimseden durumu iyi olan bir kimseye hayırseverliğinden de bahsedilerek bir sermaye talebi mektubu yazılması konusunda bir ödev verilmiştir.

Elli yedinci derste bir arkadaştan diğerine bir mektup yazılması istenmiştir.

Elli sekizinci derste bir eser örneği verilmiştir. Bu eser asker ve askerlikten bahsetmektedir.

Elli dokuzuncu derste yine bir eser örneği verilmiştir. Yazar, sadakat üzerine yazılmış bu eserin kendi yazmış olduğu bir makaleden alındığını not düşmüştür.

Altmış dördüncü derste bir babanın oğluna nasihatlerini içeren bir mektup yazma ödevi verilmiştir.

Altmış birinci derste ziraat, ticaret ve sanatın önemini anlatan bir yazı yazma görevi verilmiştir.

Altmış ikinci derste itaat ile ilgili verilen hadis-i şerifi açıklayan bir metnin yazılması istenmiştir.

Altmış üçüncü derste iki ayrı ilmühaber örneği verilmiştir.

Altmış dördüncü derste sağlık üzerine bir metin yazılması istenmiştir.

Altmış beşinci derste Fransızcadan tercüme edilmiş bir eser örneği verilmiştir.

Altmış altıncı dersten sonra kitabın üçüncü kısmı “Kitâbet-i Resmîye” alt başlığı ile verilmektedir. Yazar bu kısma resmî olarak kaleme alınmış eserlerimizde özenli ve doğru yazılmışlar kadar doğallıktan uzak, Arapça ve Farsça kurallar ile süslü anlatımlar kullanılarak bozulmuş cümle ve eserlerin de bulunduğuna değinerek giriş yapmıştır.

“Resmî olarak yazılmış âsar u muharrerat-ı atıkayı nazar-ı dikkat önüne aldığımız zaman onlarda zincirleme sûretinde dizilmiş bir hayli mutavvel ibareler, tenâbi 'izafat ile beraber bazılarında da sem'a muhalif kelimeler buluruz.

“Bunlar miyânında ma'nâ ve mevzuî itibarıyla ale'l-âla derecede yazılmış olanlar mevcûd olduğu gibi tabiiikten çıkarılmış, bütün bütün lûgat-ı Arabîyyeye ve Fârisîyyeye boğulmuş, secilere müstağrak olmuş uzun cümlelere de tesâdüf edilir.”

Resmî ve özel fark etmeksizin bir yazı daima sade olmalı, maksadını açıkça ifade etmelidir. Özellikle resmî yazılarda açıklıktan uzak olunması kargaşaya yol açmaktadır.

“Şu kadar ki zamanımızda bir dereceye kadar sadeleşmiş olan usûl-i kalem-i resmiyenin daha sade bir hâle ircaı lisânımızın sadelikte olan letafetini kısa cümlelerin daha açık sûrette ifham-ı meram husûsundaki fevaidini temin ve tezyid edeceğinden muharrirat-ı resmiyenin de sade, külfetten azade bir tarz-ı dil-nişinde tahrîrine bir kat daha itina lüzûmu aşikârdır.

Muharrerat-ı resmiyenin muğlak yazılması ve ma'nâca daire-i şumûlünün çok olması ve hangisinin maksud olduğu kestirilememesi yüzünden hata vuku bulmamış değildir.”

Altmış yedinci derste bir kaza kaymakamından bağlı olduğu mülki amire bir ariza yazma ödevi verilmiştir. Altmış sekizinci derste bir emirname yazılması istenmiştir.

Altmış dokuzunu derste bir velayet valisi tarafından müftüye gönderilen bir tezkire örneği yer almaktadır.

Yetmişinci derste bir yüzbaşı tarafından yazılacak bir istidâname ödev olarak verilmiştir.

Yetmiş birinci derste bir tramvay hattı yapılmasına yönelik istek belirten bir mazbatanın yazılması ödevi verilmiştir.

Yetmiş ikinci derste bir vilayet valisince İç İşleri Bakanlığına yazılan bir karar/inhâ örneği verilmiştir.

Yetmiş üçüncü derste bir vilayete yeni tayin olmuş bir valinin kendisine bağlı bulunanlara yazdığı emirname örneği verilmiştir.

Yetmiş dördüncü derste İç İşleri Bakanlığınca bir vilayete çekilen telgraf örneklenmektedir.

Yetmiş beşinci ve yetmiş altıncı derslerde bir emirnâme, yetmiş yedinci derste bir arıza, yetmiş dokuzuncu derste bir telgraf, sekseninci derste bir mazbata yazma görevi verilmiştir.

Seksen birinci ve son derste ise bir önceki derste yazdırılan mazbataya yönelik kararın örneği yer almaktadır. Örnekte kararın açıklandığı metin verilerek imza kısımları gösterilmiştir.

Dersler bittikten sonra kitabın devamında “Furûk-ul Elfâz’a Dair” başlığı ile çeşitli ve karıştırılması muhtemel görülen ifadeler hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır. Yazar, dilimizde aralarında ortaklık veya bağlılık bulunan, benzer anlamları içeren sözcüklerin bile kullanım biçimlerinin başka başka olduğunu ifade etmektedir. Hiçbir dilde kelimelerin kendiliğinden bir bağ içermediğini, kelimeler arası ilişkileri bilmenin ve kullanabilmenin kişilerin dil becerisine bağlı olduğunu düşünmektedir. Melezkâde, aynı anlamları gösteren iki kelimedenden birinin kullanımı daha yerinde iken diğerini seçmenin ve kullanmanın sözün, yazının değerini ve kabul edilirliliğini azaltacağı görüşündedir. Buna dayanarak bazı ifadeler seçilmiş ve bu bölüme eklenmiştir. Burada ebed-ezel, ihtira-icad-ibda-tekvin-ihdas, temyiz-tefrik, teksir-eksar-tezyiyd-tevfir, acele-müsaarat, infial-inkisar-iğbirar, sükut-samt, killet-nedret, itnab-tatvil, ceset-beden, terennüm-savt-sada-zemzeme-nağme-terane-nale-sürut-elhan-avaz-neva-ahenk, izhar-ibraz, istinkâf-imtina-iba-ictinab, kese-iktisab-ihraz, yakîn-zan-şek-vehm, fisk, tebessüm-ibtisam, sürür-hubur-ferah, tebdîl-tahvîl-tağyir, nesim-rüzgâr-saba, tasrih-tavdih, kâin-vaki, irsal-isra-tisyar-etare-tesrib-isbal-tesbir, itkâ-istinad sözlerinin anlamları verilmiş, karıştırılan noktalara yönelik açıklamalar yapılmıştır.

“Beyinlerin teşarük veya teradüf bulunan kelimatın bile mevki-i isti’ mâlleri lisânımızda başka başkadır. Esâsen hiçbir lisânda kelimat-ı müteradife yoktur. Hüner onların mevki-i isti’ mâlini bilmektir. Kelamın derece-i mükemmeliyeti lafzın ma’ nâ ile itlafi nisbetinde olduğundan zahiren aynı ma’ hâyı gösteren iki kelimedenden birincisinin isti’ mâli enseb iken diğerinin kullanılması bi’ ttab’ î sözü kıymet ve makbuliyetten düşürür. Furûk-u elfâza dair şuraya muhtasaran yazılan husûsât-ı meşâhir füsahâyı Osmânîyye’ nin âsâr-ı müntehabasına naaran intihab ve o esâsa müsteniden tahrîr olunmuştur. Kelimelerinin esâsen ma’ nâları bir gibi görünür ise de farkları vardır ve mevkî isti’ mâlleri başka başkadır.”

Eserin son bölümünde verilen cetvel için yazar dördüncü derste bazı açıklamalar yapmıştır. Yazar, imlâyâ dair kuralların bir derse veya bir kitâbet kitabına sığdırmanın

mümkün ve uygun olmadığını ifade etmektedir. Bu sebeple kitabın son bölümüne en sık kullanılan kelimelerden bir kısmının yazılışını cetvel tarzında gösterdiğini belirtmiştir.

“İmlâya ait kavâ'idin kâfesini bir derse sığdırmak ve hatta bir kitâbet kitabına tamamıyla derç etmek gayrimümkün ve münâsebetsiz olduğundan bu derste münâsîp olanların zikriyle ve kitabın zeylinde de en müsta'mel kelimâttan bazılarının sûret-i telaffuz ve imlâlarını hülâsaten cetvel tarzında ira'e ile intifâ ettik.”

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

5.1.1. Melezkâde Fuad'ın Hayatı, Eserleri ve Eğitime İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulguların Tartışılması

Yazar yeni usulde eğitim veren askerî okullarda okuduğundan ve bir dönem kitâbet öğretmenliği yaptığından ortaya koyduğu eser, dönemin öğretime dair eksikliklerini tecrübe ederek görmesini sağlamış ve yenici bir bakış açısı ile bu kitabı kaleme almasını sağlamıştır. Yazarın okumuş olduğu Harbiye Mektebi askerî mektepler arasında en gözde okullardan olup hem ordunun subay ihtiyacının karşılanmasında hem de çok önemli şahsiyetler yetiştirilmesinde önemli rol oynamıştır (Ünal, 2009).

Melezkâde Fuad'ın görüşlerine dair bulgulardan ezberci öğretime karşı oluşuna yönelik ifadeler, Kitâbet Muallimi'nde sözü geçen bütün kuralları ezberletmek ile ilgili bölümlere aykırı görülmektedir. Fakat kitabın ders işleme modeline bakıldığında bahsi geçen ezberin bir konuyu veya tanımı ezberletmek değil bir kuralı hatasız bir biçimde uygulamak için taklitten faydalanarak öğrenmek olduğu düşünülmektedir. Bu görüşü, yazarın Kitâbet Muallimi'nde de önerdiği isticvab yani soru-cevap yöntemini kullanmayı önermesi de desteklemektedir.

Yazar, pekiştireç kullanımını, eğitimde şiddetten uzak durmayı, okulu sevdirmek için öğretmene karşı sevgi ve saygı aşılması gerektiği gibi fikirleri ile çağdaş eğitim anlayışına yakın görünse de öğretmene hürmet edilmesini birçok unsurun önünde görmekte, bu da onun geleneksel yönünü göstermektedir. “uyanır”, “Ciddiyet muallimler için her şeyden evvel müracaat edilmesi lazım gelen bir keyfiyettir. Bu konuda aşırıya gidilmemesine dikkat edilmelidir.” (Melezkâde H 1315: 57; Akt. Altın,2014).

Yazarın eğitimle ilgili genel anlayışı bulunduğu dönem içerisinde çağdaş olmaya daha yakındır ancak kız çocuklarına ve kadınlara yönelik olarak hazırladığı eserinde gelenekçi ve ataerkil bir bakış açısının hâkim olduğu görülmektedir. Bu bakış açısının günümüzde dahi tartışıldığı düşünüldüğünde Melezkâde Fuad'ın genel anlamda gelenekçiden çok yeniliğe açık ve öğretmeyi ön plana koyan bir eğitim anlayışı olduğu görülmektedir.

5.1.2. Melezzâde Fuad'ın Yazma, Dil ve Türkçeye Dair Görüşlerine Yönelik Bulguların Tartışılması

Yazar, eserin birçok bölümünde Türkçeyi dilimize etki etmiş diğer dillerin önüne koymaktadır. Dilimizin kendi güzelliğini ve özünü koruması gerektiği görüşü Kitâbet Muallimi'nin çeşitli bölümlerinde tekrarlanmaktadır. Bu açıdan Melezzâde Fuad Türkçeleşmiş sözcükleri çıkarıp atmadan dilimizi en güzel hâli ile kendi kuralları çerçevesinde kullanmayı savunmaktadır. Ancak bu görüşünü eserin bazı bölümlerinde uygulayamamıştır. Bu durum eserde devlet dairelerindeki yazışmaları ele alan derslerde görülmektedir. Bu tür yazışmalar günlük hayatın akışına uygun olarak örneklenmiştir. Bu yüzden bu durumun yazarın kendi üslubunun ve tercihlerinin dışında, kurallardan kaynaklandığı düşünülebilir. 1877 senesinde basılmış olan Aziz Bey'e ait Münşeat-ı Osmaniyye'de yer alan resmî mektupların dilleri oldukça ağır, Arapça ve Farsça sözcükler Türkçe olanlardan daha fazladır (Gök, 2020). Bu mektupların üslubundan hareketle resmî mektuplardaki ağır dilin temel sebebinin kalıp sözler ile devlet makamlarına yazılması olduğu düşünülmektedir.

Yazara göre yazmanın bir süreklilik hâline gelmesi gereklidir. Önce zihinde sağlam düşünceler oluşturulmalı ardından bunlar kâğıda dökülmeli ve düzenlenmelidir. İyi bir yazı için bu basamaklar ile ilerlenmelidir. Yazar kâğıda dökülen taslağı da “müsvedde” sözcüğü ile ifade etmektedir. Süleyman Şevket'in Kitâbet Muallimi'nden 6 sene sonra basılan eseri Kavaid-i Tahrîr'de de yazar öğrencilere doğru ve düzgün bir yazının nasıl yazılması gerektiğini örnekler vererek açıklamaktadır (Kurt, 2015).

5.1.3. Kitâbet Muallimi'nde Yazma Öğretimi, Yazma Amaç ve İlkelerine Yönelik Bulguların Tartışılması

Melezzâde Fuad'ın Kitâbet Muallimi adlı eseri Latin harflerine çevilerek incelenmiştir. Bu eserin bir ders kitabı olarak yazıldığı tespit edilmiştir. Eserin, yazma becerisinin günümüzde kabul edilen amaç ve ilkeleri ile uyumlu bölümlerinin bulunduğu görülmüştür. Miladi 1905 senesinde basılmış bu eserin yazılmasından on beş yıl sonra kullanılmaya başlanan 1929-1930 Türkçe Öğretim Programında yer alan yazma dersi amaçları ile de büyük oranda örtüşmesi önemli görülmektedir.

Eserde, çalışmanın “Kitâbet Muallimi'nde Metin Türleri” bölümünde bir araya getirilen mektup, tavsiyenâme, telgraf, tezkire, senedât, mazbata gibi çeşitli metin türleri yer almaktadır. Yazar çeşitli olarak verdiği bu metin türleri ile ilgili ödevlendirme de

yapmaktadır. Bu durum yazma amaçlarından “farklı türlerde metin yazma, kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma, yazma beceri ve sorumluluğu kazanma”; yazma ilkelerinden de “farklı türler seçme ve yazdırarak öğretme” maddeleri ile ilişkili bulunmuştur. Eserde çeşitli metin türlerinin verilmesi, eserin yazıldığı döneme en yakın program olan 1929-1930 programındaki yazma dersine yönelik kazanımlardan “yazma alışkanlığı kazanma, metin türlerinin gerektirdiği özelliğe göre yazabilme” ile bağlantılı bulunmuştur.

Kitâbet Muallimi’nde eser adı altında verilen metinlerde yer alan sözcükler, noktalama işaretlerinin kullanımları tek tek incelenmektedir hatta ezberletilmektedir. Ezberlenen kullanımlar “meâl” bölümlerinde uygulanmaktadır. Bu durum 1929-1930 programının “yazım kurallarına uygun yazabilmek, dil bilgisi kurallarına uyarak yazabilmek, noktalama işaretlerini uygun biçimde kullanabilmek, kelime hazinesini geliştirmek” maddeleri ile uyumlu bulunmuştur. Yazma ilke ve amaçlarından “yazım ve noktalama kurallarını uygulayabilme” ile bağlantılı bulunmuştur.

5.1.4. Kitâbet Muallimi’nde Dil Bilgisi, Noktalama İşaretleri ve Metin Türlerine Yönelik Bulguların Tartışılması

Eserde birçok noktalama hatası ve günümüz kullanımlarından farklı uygulamalar görülmektedir. Noktalama işaretleri Osmanlı’da Şinasi ile kullanılmaya başlanmış olsa da Orhun Yazıtları’nda, Uygurların Budist metinlerinde ve Eski Anadolu Türkçesinin bazı metinlerinde sistemleşmemiş de olsa noktalama işareti kullanımı görülmektedir (Durakoğlu ve Büyükelçi, 2018). Noktalama işaretlerinin Osmanlı’da İbrahim Şinasi Efendi ile yaygın olarak kullanılmaya başlandığı görüşüne göre eserin yazıldığı dönemde Osmanlı’da noktalama işaretlerinin kullanımı yaklaşık elli senelik bir geçmişe sahiptir. Bu hata ve farklılıklara, henüz bu işaretlerin dilimiz için oldukça yeni olması sebep gösterilebilir. Bunlara rağmen yazarın satır sonuna sığmayan sözcükleri kısa çizgi ile ayırdığı; soru işareti ve noktayı doğru kullandığı görülmüştür. Eserde öğrenciden yazılarında kullanmaları beklenen yazım, noktalama ve dil bilgisi kuralları mevcuttur. Bu kurallar günümüz Türkçe Öğretim Programı’nda yer alan “...noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.” kazanımı ile benzeşik bulunmuştur. Yazar, Kitâbet Muallimi’nde virgöl, noktalı virgöl, nokta, soru işareti, ünlem, iki nokta, yay ayraç ve kısa çizgiye yer vermektedir. Bu işaretlerin tanımlarını yapmış ve kullanımlarını örneklendirmiştir. Melekzâde bu kısımda soru işareti, virgöl ve noktalı virgöl işaretlerinin Latin alfabesi ile yazılan Fransızcada, Arap alfabesi ile yazılan Osmanlı Türkçesinin aksi biçiminde gösterildiğini de açıklamıştır.

Eserde yer verilen diğerk dil bilgisi konuları arasında fiil kipleri, ek fiil, zarf fiil, tamlamalar, çokluk ekleri ve kurallı birleşik fiillerdir. Bu kurallar verilirken dilimize Arapçadan ve Farsçadan geçen bazı kurallar da anlatılmıştır. Özellikle Türkçe olmayan sözcüklerin tamlamaları, çokluk hâle getirilmesi gibi konularda Arapça ve Farsça kuralların üzerinde çokça durulduğu görülmüştür. Bu durum yazarın savunduğu “dili arıtmak ve diğerk dillerin kuralları ile boğmamak” kaidesine aykırı görülmektedir. Ancak eser bir ders kitabı olarak kaleme alındığından devrin şartlarında okullarda okutulan ders içerikleri düşünülerek hazırlanmış olmalıdır.

Kitâbet Muallimi’nde metin türleri temel seviyede bilinmesi gereken özel yazılara yönelik metin türleri ve resmî yazılara yönelik metin türleri olarak iki kademelidir. Özel yazışmalara ait türler içerisinde mektup, arıza, tezkire, tavsiyenâme, tebriknâme, teşekkürnâme, taziyenâme, telgrafnâme; resmî yazışmalar içerisinde irade-yi seniyye, emr-i âli, itimadnâme, emirnâme, irade-yi âliyye, i’lam, istidanâme, arzihâl, imtiyaznâme, berat-ı hümayun, buyurultu, beyannâme, talimatnâme, tahrîrât, protokol, takrir, temessük, tahvîl, hüccet, rüusu hümayun, şartnâme, şehadetnâme, sulhnâme, ilmühaber, ferman, fezleke, mazbata, muahedenâme, müzekkere, mukavelenâme, menşur-ı âli ve telgraftur. Bu türler incelenmiş ve özel yazışmalar bölümünde verilen metin türlerinin farklı isimlerle dahi olsa günümüzde de kullanıldığı, resmî yazışmalar bölümünde verilen metin türlerinin ise çoğunlukla artık kullanılmadığı tespit edilmiştir.

1891 senesinde askerî liselerde okutulmuş bir ders kitabı olan İhyâ Efendi Hafidî Reşad’ın Numune-i Şir ve İnşa adlı eserinde Kitâbet Muallimi’nde yer alan metin türleri benzer bir sistem ile verilmiş; tıpkı Melekzâde Fuad’ın yaptığı gibi bu eserde de mektup yazmanın kuralları ayrı bir şekilde verilmiş, yazarın kullanmış olduğu “bende, helezon” gibi işaretler bu eserde de açıklamalı bir biçimde verilmiştir (Altun, 2020). Yaşadığı dönem ve okuduğu okullar göz önüne alındığında Melekzâde Fuad’ın bu eseri görmüş ve kaynaklarında kullanmış olduğu düşünülmektedir. Eserin başında yer alan “Bu eseri meydana getirirken birçok ilim ehlinin eserlerinden de notlar kullandım.” manasındaki ifadesi de döneminin önemli eserlerinden faydalanmış olduğunu göstermekte, bu benzerliğin anlamsız olmadığı fikrini uyandırmaktadır.

Eserde görülen farklı metin türleri ve bu metin türlerinde öğrencilere yazdırılan, günlük hayatta karşılaşılabilecek durumları ele alan metinler günümüz yazma kazanımlarından “Bilgilendirici metin yazar.” kazanımının “Öğrenciler yeni öğrendikleri kelimeleri kullanmaya ve günlük hayattan örnekler vermeye teşvik edilir.” kazanımı ile uyumlu bulunmuştur. Yine eserde verilen birçok yazma biçimi “Yazma stratejilerini uygular.”

kazanımı ile bağlantılı bulunmuştur. Yazarın eserde öğretmenleri öğrencilerin yazdıklarını düzeltmeleri yönünde yönlendirici bir figür olarak konumlandığı görülmüştür. Öğretmen, öğrencinin ödevlerini kontrol edip hatalarını göstermeli ve düzeltmesini söylemelidir. Öğrencinin yapacağı bu düzeltmeler “Yazdıklarını düzenler.” kazanımı ile bağlantılı bulunmuştur.

5.1.5. Kitâbet Muallimi’nde Yazma Eğitimi ve Öğretimine Yönelik Diğer Bulguların Tartışılması

Eserde sıkça vurgulanan Türkçe sözcükler ile yazma, günümüz Türkçe dersi kazanımları içerisinde de her sınıf düzeyinde yer alması sebebiyle en öncemle kazanımlardan biridir. Sadeleşme hareketlerinin yeni yeni başladığı, Genç Kalemler’in bildirilerini henüz yayımlamadıkları bir dönemde, yazarın Türk dilinin kullanımı üzerine yaptığı vurgular önemli görülmektedir.

Yazar, eserin dördüncü dersinde “çirkin ve fakat okunaklı bir yazı okunmaz güzel bir yazıya her vakit tercih olunur. Ancak şurasını da nazar-ı dikkatten dūr tutmamak lâzımdır ki bir yazı hem güzel hem de okunaklı olursa diğerlerine elbet müreccahtır.” diyerek yazının okunaklı olmasının öneminden bahsetmektedir. Bu ifade 1929-1930 programının “okunaklı yazabilmek” maddesi ile uyumlu bulunmuştur.

5.2. Sonuç

Bu çalışmada Melezzâde Fuad tarafından kaleme alınmış Kitâbet Muallimi adlı eser, Arap harflerinden Latin harflerine aktarılmış ve eserde yer alan yazma eğitimi unsurları açısından incelenmiştir. Söz konusu eser 20. yüzyılda Türkçenin yazma becerisi alanına katkı sağlamak amacıyla hazırlanmış bir ders kitabıdır.

Araştırma esnasında Melezzâde Fuad’ın kim olduğu, nerede yaşadığı, edebî kişiliği gibi unsurların tespiti amacıyla türlü kaynaklar taranarak yazarın 1872 yılında İzmir’de dünyaya geldiği ve 1922 senesinde İstanbul’da vefat ettiği görülmüştür. Yazar hem askerlik hem de çeşitli memurluk görevlerinde bulunmuş, bir dönem kitâbet dersleri vermiş ve özellikle eğitim ile ahlak konularında türlü kitaplar kaleme almıştır.

Kitâbet Muallimi genel anlamda sade bir Türkçe ile kaleme alınmıştır. Yazar birçok bölümde Türkçenin arıtılmış olmasına verdiği önemi vurgulamıştır. Arapça ve Farsça kelimelerden ve tamlamalardan temizlenmiş bir Türkçe kullanımını önemseydiğini dile getirmekte olduğu görülmüştür. Buna rağmen yazarın dilinin de yer yer ağırlaştığı

görülmüştür. Dilin ağırlaşması ile yalnızca resmî yazışmaların yer aldığı bölümlerde karşılaşılmıştır. Bu durumun devlet dairelerinde geçerli olan yazışma kurallarının esas alınmasından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yazar; gramer, metin türleri gibi konuları ve bu konuların alt başlıklarını özel bölümler altında toplamış, örnekleri ve ödevleri eserin çeşitli bölümlerine yaymıştır. Eserin içeriği genel olarak değerlendirildiğinde yazarın birçok konuya yer verdiği görülmüştür. Melekzâde Fuad eserinde yazma ile ilgisi olabilecek birçok unsura yer vermeye çalıştığından kitabın bazı bölümlerine “Bu kısım bir kitâbet kitabının konusu olmasa da genel hatları ile verilmeye çalışılmıştır.” şeklinde not düşmüştür. Buradan, eserin yazma öğretimini temel düzeyden başlayarak yaptığı fikrine ulaşılmıştır.

Eserde işlenen konu hakkında bilgilendirmeler yapıldıktan sonra bu bilgilerin somut ve anlamlı hâle gelmesi için örneklemeler yapılmıştır. Ayrı bir örnek (numune) bölümü açılmayan konuların örnekleri ise konu hakkında bilgi verilen kısımlarda yer almıştır. Yazar anlatımını tamamlayıp örneklerini verdikten sonra öğrencilere çeşitli ödevler vermiştir. Benimsenen bu uygulamalı eğitim metodu yazarın uygulamalı eğitim anlayışına yönelik bir eser ortaya koyduğunu göstermektedir. Bu anlayışa rağmen eserde ezberci eğitime yönelik ifadeler de yer almaktadır. Yazar her bir örneğin ezberlenmesini istemektedir ancak bahsi geçen ezberlerin içselleştirilmesi ve yeni durumlara uygulanması da yazarın kullandığı öğretim yöntemlerindedir. Yazarın temel amacı etkili, kalıcı ve doğru öğrenmeyi öğrencilere inisiyatif aldırarak sağlamaktır. Bu bağlamda eserin ve yazarın yazma öğretim yöntemlerinin ilerici bir perspektifte bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eser iki sınıf düzeyine yönelik olarak iki kitaptan meydana gelmektedir. Eserin içerisinde hem resmî hem de gayiresmî yazışma örneklerine yer verilmiştir. Eser toplamda 81 dersten oluşmaktadır.

Eserde yazma öğretim yöntemi olarak konu anlatımı, örnekler, uygulama, dönüt sırasını takip eden bir yol izlenmiştir. Eserde ele alınan metin türleri mektup, arıza, tezkire, tavsiyenâme, tebriknâme, teşekkürnâme, taziyenâme, telgrafnâme; resmî yazı türleri irâde-i seniyye, emr-i âli, itimâdnâme, emirnâme, irâde-i âliyye, i'lâm, arzihâl, imtiyâznâme, berât-ı hümâyun, buyurultu, beyânnâme, ta'lîmnâme, tahrîrât, protokol, takrîr, temessük, tahvil, hüccet, rüusu hümâyun, şartnâme, şhadetnâme, sulhnâme, ilmühaber, fermân, fezleke, mazbata, muâhedenâme, müzekkere, menşur-ı âli ve telgraftır. Bu metin türleri kimi

yerlerde günlük hayattan metinler ile kimi yerlerde ise Türkçe veya çeviri kaynaklardan alınan metinler ile örneklendirilmiştir.

Eserde yer alan dil bilgisi konuları noktalama işaretleri, fiil kipleri, tamlamalar, çokluk ekleri, kurallı birleşik fiillerdir. Yazar bu konuları da örneklerle açıklamıştır. Kitabın gramer bölümlerinden en çok noktalama işaretlerinin yer aldığı bölümün günümüz kullanımına yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Melekzâde Fuad, kitabı yazma amacının kitâbet öğretimi alanında bütün bilgileri toplamış bir ders kitabının eksikliğini giderebilmek, öğrenciye meramını anlatıp imlâ ve yazım kurallarını öğretebilmek olduğunu ifade etmektedir. Kitâbet Muallimi hem resmî hem temel kitâbet kurallarını içermesi; imlâ, metin türleri, fiiller, noktalama işaretlerinin kullanılışı, tamlama kurma ve çokluk ekleri gibi birçok dil bilgisi kuralına detaylı olarak yer verilmesi; iyi bir yazıcının nasıl olması gerektiğine dair bilgilere yer verilmiş olması; verilen tüm kuralların öğrenciye uygulatılması hususunda yönergeler içermesi; yazarın seçtiği metinlerin kimisi tercüme olan seçkin eserlerden derlenmesi ve eser sonuna bir imlâ cetveli konularak ders kitabı niteliğinin keskinleştirilmesi yönleri ile müellifi amacına ulaştırdığı sonucuna varılmıştır.

5.3. Öneriler

Kitâbet Muallimi, devrinde kitâbet üzerine nitelikli bir ders kitabı bulunmaması sebebi ve bu eksiği gidererek kitâbet üzerine okullarda öğretilmesi gereken tüm bilgilerin bir arada sunulması amacı ile 20. yüzyılda yayımlanmış bir ders kitabıdır. Çalışmada bu eser yazma eğitimi bağlamında incelenmiştir. Eserin yazıldığı dönemde yayımlanmış diğer eserlerin incelenmesi yeni çalışmaların konusu olabilir. Çalışılmış eserler üzerinden yazma eğitimine yönelik bakış açılarının karşılaştırıldığı çalışmalar yapılabilir.

Eserde yer alan öğretim uygulamaları günümüz şartlarına uyarlanarak öğrencilerin öğrenme düzeylerinin ölçülmesini amaçlayan çalışmalarda bulunulabilir.

Eserin Türkçenin sadeleşme çalışmalarının yoğunlaştığı döneme yakınlığından ötürü bu çalışma Türk dilinin sadeleşmesi konusuna yönelik çalışmalarda karşılaştırma amacı ile kullanılabilir.

Yazarın Latin harflerine dönüştürülerek incelenmemiş diğer eserleri incelenerek görüşleri ve kişiliği üzerine çalışmalar yapılabilir. Yazdığı eserler üzerinden çeşitli karşılaştırmaları içeren incelemelerde bulunulabilir.

Eser ile yakın dönemde yayımlanmış diğer yazma eğitimi kitapları incelenerek bu eserin alandaki ve eğitim tarihindeki yeri belirlenebilir. Eser yeni usûl tedrisat bağlamında incelenerek dönemin diğer eserleriyle bağlantısını ortaya koyacak çalışmalarda bulunulabilir.

KAYNAKLAR

Abdalla E. (2016). *Tanzimat Döneminde Kullanılan Gramer Terimleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.

Acehan, A. (2021). Bir Anlatım Metodu Olarak Mektup Tekniği ve Bu Teknikten Hareketle Halide Edip Adivar'ın Handan ile Samuel Richardson'un Clarissa Harlowe Adlı Romanları Üzerine Bir Bakış. *Folklor Akademi Dergisi*, 4(3), 402–428.

Adıgüzel, M. (2010). Kaşgarlı Mahmut'un Türkçe öğretim yöntemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 27-35.

Ağar, M. E. (2004). Türkçe öğretiminin tarihi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1, 1-10.

Ağı, Ö. (2018). Mustafa Reşid – *İnşâ Mu'allimi* (530409). [Yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Akyüz, Y. (2021) *Türk Eğitim Tarihi* (34. Baskı), Pegem. <https://www.turcademy.com/tr/kitap/turk-egitim-tarihi-9789758792399>

Akyüz, Y. (1994). İlköğretimin yenileşme tarihinde bir adım: Nisan 1847 Talimatı. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 5 (5) , 1-47. doi.org/10.1501/OTAM_0000000206

Akyüz, Y. (2009). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e okullarda yazı öğretimine bir bakış. *OTAM*, 26, 1-27.

Alparslan, S. (2022). *Osmanlı ilköğretim okullarındaki kitâbet ve tahrîr kitaplarının yazma eğitimi açısından incelenmesi* (739994). [Doktora tezi, İnönü Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Altın, H. (2014). 2. Abdülhamid devri pedagojik eserlerde eğitimcilere yapılan tavsiyeler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 24 (2014), 239-257.

Altın, H. (2017). Osmanlı'da bir kadın pedagoğ Ayşe Sıdıka Hanım ve eseri Usûl-i Talim ve Terbiye Dersleri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (2), 179-192.

Altun, N. (2020). *İhyâ Efendi Hafîdî Reşâd Numûne-i Şi'r ve İnşâ* (625331). [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Arıcı, A. F. (2010). Türkçe öğretimde kullanılan strateji-yöntem ve teknikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 299-307. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/2817/37941>

Aslan, F. Ş. (2011). *Osman Şevki Bey'in Türkçe öğretimindeki yeri ve Yeni Usum Talim-i Kıraat (Beşinci kısım) adlı eseri* (278658). [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Atlas, F. G. (2021), *Faik Reşad'ın Talim-i Kitâbet adlı ders kitabının yazma eğitimi açısından incelenmesi* (663375). [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Ayverdi, İ. (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (2. Baskı). Kubbealtı.

Balcı, A., Coşkun, E. ve Tamer, M. (2012). Cumhuriyet dönemi Türkçe dersi öğretim programlarının genel amaçları bakımından değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-13. <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423875346.pdf>

Bayram, Ş. (2016). *Manastırlı Mehmet Rif'at, Kavâ'id-i İlm-i İnşâ ve Fünûn-ı İnşâ* (447834). [Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Bulut, M. (2012). *M. Fuad Köprülü'nün Millî Kıraat adlı Türkçe-edebiyat ders kitabının Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretimi açısından incelenmesi* (319670). [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Cin A, Işık D (2020). Eski Türkçeden Günümüze +IA- İsimden Fiil Yapım Eki. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 10(0), 79-115. [Doi.org/10.13114/MJH.2020.519](https://doi.org/10.13114/MJH.2020.519)

Çalışkan, E. (2018). *Münşeât-ı Azîziyye fî-Asâr-ı Osmâniyye* (523596). [Yüksek lisans tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Çalışkan, F. (2012). *Yazılı anlatıma ilişkin bir eser: Ahmet Rasim'in İlâveli Hazîne-i Mekâtib Yahud Mükemmel Münşeat adlı eserinin incelenmesi ve metni* (311845). [Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Çetintaş,Ş. (2020). *Osmanlı Türkçesi Ders Mülahazaları*. Innovation Circle Aalen Islam and Science.

Dağdeviren, M. (2006). *Badi Nedim ve Mustafa Nuri'nin Usûl-i Tahrîr adlı eserinde Türkçe öğretimine dair esaslar*. [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Demirbaş, E. (2007). *Cumhuriyet dönemi Türkçe öğretimiyle günümüz Türkçe öğretiminin karşılaştırılması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Demirci, A. (2014). *Literatür Tarama*. Arı, Y. Ve Kaya İ. (Ed.). Coğrafya Araştırma Yöntemleri (s. 73-107). Coğrafyacılar Derneği.

Dinçer, F. (2007). *Kâzım Nami Duru, hayatı ve Türkçe öğretimine katkıları*(205322). [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Doğan, Ş. (2010). XIX. Yüzyılda kaleme alınmış bir münşeat kitabı: İnşâ-yı Cedit. 3. *Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu* (16-18 Aralık 2010 İzmir).

Durukoğlu, S. ve Büyükelçi, B. (2018). Türk dilinde noktalama işaretlerinin kullanımı ve tarihi gelişimi. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 6 (14) , 11-26. doi.org/10.31126/akrajournal.373228

Ekinci, S. (2022). *Manastırlı Mehmet Rifat ve Mecâmi'ü'l-edeb adlı eserinin usûl-i kitâbet ve hitâbet bölümü* (729948). [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Elçi, F. (2017). *Nevres-i Kadîm'in Münşeatı* (460473). [Doktora tezi, Adıyaman Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Eliaçık, N. (2022), *Ahmed Âsım'ın 'Numûne-i İnşâ' adlı eserinde yazma becerisinin öğretimi* (715635). [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Elkatmış, V. (2008). *Mehmet Rifat'ın eserlerinde Türkçe eğitimi ile ilgili hususlar* (218734). [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Engin, G. ve Uygun, S. (2011). Osmanlı'dan günümüze okuma yazma öğretimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (1) , 0-0.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/firatsbed/issue/45187/565830>

Ensar, F. Tiryakiol, S.ve Baş, B. (2014). Türkçe öğretiminin tarihî kaynakları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(25), 215–228.
<https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/234040/>

Ergin, M. (1992). *Türk Dil Bilgisi* (19. Baskı). Özal Matbaası.

Ergin, T. (2019). *Osman Şevki'nin "Yeni Usûl Talim-i Kraat (ikinci kısım)" kitabı ile "2018-2019 Türkçe ders kitabı"ndaki metinlerin temaları yönünden karşılaştırılması* (574406). [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Girgin, Y. (2011). Cumhuriyet Dönemi (1929-1930, 1949,1981) Ortaokul Türkçe Öğretimi Programlarının İçerik, Genel ve Özel Amaçlarıyla Karşılaştırmalı Gelişim Düzeyi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (1) , 11-26.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/aduefebder/issue/33886/375212>

Göçer, A. (2010). Türkçe Öğretiminde Yazma Eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi-Journal of International Social Research*, 3(12).
<https://doi.org/7eff588a-1bff-4223-b3f8-769e23c181a1>

Göğüş, B.(1971). Anadili olarak Türkçenin öğretimine tarihsel bir bakış. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 18, 123–154.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/belleten/issue/38361/444666>

Gök, E. (2020). *Münşeat-ı Osmâniye* (628825). [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Gültekin, H. (2007). *Türk edebiyatında inşâ: Tarihî gelişim-kuram-sözlük ve metin* (231510). [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Güven, S. ve Özerbaş M. (2018). *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (3. Baskı). Pegem Akademi.

Güzel, A. (2017). *Türkçenin Eğitim-Öğretim Tarihi Araştırmaları*. Akçağ Yayınları.

Güzel, A. ve Karadağ, Ö. (2014). Anlatma becerileri açısından “Türkçe Dersi Öğretim Programı (6, 7, 8. Sınıflar)”na eleştirel bir bakış. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 45–45. <https://doi.org/10.16916/aded.16019>

Huyugüzel, Ö. F. (2000). *İzmir Fikir ve Sanat Adamları: 1850-1950* (1. Baskı). Kültür Bakanlığı.

Işıksalan, N. (1997). İdadilerde Türkçe-Edebiyat öğretimi. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 8 (8). doi.org/10.1501/OTAM_0000000141

İme, G. (2022). Türk çağdaşlaşma sürecinde İsmail Gaspıralı önderliğinde başlatılan usul-ü cedit hareketinin rolü. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 41 (72). 363-378. DOI: 10.35239/tariharastirmalari.924336

İnaç, S. (2018). *Türkçe eğitimi açısından Celal Nuri İleri'nin “Yeni Alfabe ve İmla Dersleri” adlı eseri* (532387). [Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Kahraman, F. (2019). *Hüseyin Râcî Telhîsü'l-İnşâ* (589135). [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Kara, Ş. (2004). Ana dil edinimi ve erken yaşta yabancı dil öğretimi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 295–314. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/153248>

Karakuş, N. (2021). *Metin türleri*. M. Kardaş (ed.) , *Yazma Eğitimi* içinde (s. 165-181). Pegem.

Kaya, B. (2013). Yaratıcı yazma becerisinin geliştirilmesine yönelik yapılan çalışmalardan bir derleme. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 1 (2), 89-101.

Kaya, U. (2012). *1839-1923 tarihleri arasında Osmanlı'da ahlâk eğitimi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kemiksiz, Ö. (2021), Yazma becerilerinin geliştirilmesi üzerine hazırlanan tezlere yönelik bir inceleme: Yarı deneysel çalışmalar. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(41), 3172-3203. 10.26466/opus.887374

Kılıç, M. (2017). *Münif Paşa'nın İlm-i Belâgat- la Rhetorique isimli eseri ve Mebâni'l-İnşâ ile karşılaştırılması* (483226). [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Kırkkılıç A. ve Akyol H. (2014) *İlköğretimde Türkçe öğretimi* (4. baskı), Pegem. <https://www.turcademy.com/tr/kitap/ilkogretimde-turkce-ogretimi-9789944919463>

Kocasavaş, Y. (1998). +sa-/se- isimden fiil yapma eki ile -sa-/-se- fiilden fiil yapma eki ve genişlemiş şekilleri. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* , 28 (0) , 419-434 . <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iutded/issue/17067/178317>

Koç, M. (1994). *Eski harfli Türkçe gramer kitapları ve terimler dizini* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Koç, M. (2007, Eylül). Bilim tarihinin ilk yapma dili Balaybelen. S. Tural (Başkan), 38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınlar, Ankara.

Koç, Z. (2018). *1928 yılında yayımlanan 'Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı' ile 2016-2017 Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerin tema ve metin türleri yönünden karşılaştırılması* (504308). [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Kurt, Y. (2015), *Süleyman Şevket'in Kavaid-i Tahrîr adlı eserinde yazma eğitimi ve günümüz Türkçe yazma eğitimi ile karşılaştırılması* (414631). [Yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Kurudayıoğlu, M. ve Çetin, Ö. (2015). Temel Beceriler ve Türkçe Öğretimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 1. <https://doi.org/10.16916/aded.65619>

Küçüköğlü, A. (2015). *Öğretimle İlgili Temel Kavramlar* (3. Baskı, s. 2-29),Pegem. https://www.academia.edu/41838983/Öğretim_İlke_ve_Yöntemleri

Lüle Mert, E. (2014) Türkçenin eğitimi ve öğretiminde dört temel dil becerisinin geliştirilmesi sürecinde kullanılabilecek etkinlik örnekleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(1), 23-48.

Maden, S. ve Kızıldaş M. (2019). Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimiyle ilgili bir kaynakça denemesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 5(3), 119–135. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1068896>

Melekzâde, F. (1905). *Kitâbet Muallimi*. Şirket-i Mürettibiyye Matbaası.

Millî Eğitim Bakanlığı (2006, 2015, 2019). Türkçe Öğretim Programı.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2022) Yazma ve Yazarlık Programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=424>

Oktay, A. (2014). *Nâbî'nin Münşeât'ı* (357619). [Doktora tezi, Dicle Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Okumuş, N. (2013). *Külâh-ı Mevlevî* (1. Baskı). İstanbul Fetih Cemiyeti.

Ökten, C. (2013). Yazma dersinin serüveni: İnşâdan kompozisyona. *İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası*, 23 (1), 91-108. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuturkiyat/issue/18519/195400>

Özbay, M. (2005). Bilim ve Kültür Aktarıcısı Olarak Yazı. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 2, 67–74. <https://dergipark.org.tr/en/pub/turkiyat/issue/16672/329865>

Özer, İ. (2022). *Okçuzâde Mehmed Şâhi ve münşeâtı: Münşe'âtü'l-İnşâ'*(709240). [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Özok, T. (2015). *Ahmet Rasim'in Yeni Usûl Sarf-ı Türkî eseri (1907) ile ilköğretim ikinci kademe yeni Türkçe ders programının (2006) karşılaştırılması üzerine bir çalışma* (414632). [Yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Öztekten, Ö. (2018). Osmanlıca kitabı yazmak veya bir kitabı tenkit: Hâl-i Pür-melâl yâhûd kitâb-ı inhilâl. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 92-103. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kulturder/issue/41118/487869>

Öztürk, G. (2016). Türkistan'da Ceditçilik ve Basın Faaliyetleri. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 2 (1), 95-115.

Öztürk, M. (2015). *Münşe'ât-I Nâbi ve Münşe'ât-ı Nâbi'de 17.yüzyıl yansımaları* (383799). [Doktora tezi, Erciyes Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Palalı, İ. (2021). Osmanlı Devleti'nde İlköğretimde Yenileşme ve Urfa İlk Mektepleri. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 127(250), 83-102.

Saldana, J. (2023). Nitel araştırmalar için kodlama el kitabı (A. Tüfekci ve S. N. Şan, Çev. Ed; 3. Baskı). Pegem Akademi. (Orijinal baskı tarihi 2009).

Seber, A. (2014). Semantik-Delâlet Kavramlarının Mukayesesi ve Anlambilim Kavramının Muhtevasının Tespiti . *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , 17 (2) , 97-130. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/220977>

Sever, E. & Memiş, A. (2013). Süreç temelli yazma modellerinin ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin yazım–noktalama becerisine ve yazma eğilimine etkisi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9) . <https://dergipark.org.tr/en/pub/ksbd/issue/16222/169897>

Soyuçok, M. (2019). Usûl-i Cedit'te okuma yazma öğretimi. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 15-22.

Şengül, A. (2015). Çanakkale Savaşı'nın yüzüncü yılında Türk edebiyatında savaş ve kadın (Türk tiyatrosu örneği). *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı* 13(18), 533-550. [Doi.org/10.17518/caty.01311](https://doi.org/10.17518/caty.01311)

Şimşek, Ş. (2015). *Yazılı anlatım etkinlikleriyle ilgili öğretmen-öğrenci algılarının karşılaştırılması*(425151). [Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Şişman, M. (2014), *Eğitim tarihi* (108-135). Anadolu Üniversitesi Aöf Yayınları.

Taşbey, C. (2021). *Beyazıdzâde Yusuf Kenan Bey'in Gülşen-i Sühan adlı eseri* (660760). [Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Taşpınar, M. (2020). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri* (11. baskı, s. 1-20). Pegem. [doi.org/ 10.14527/9786052411032](https://doi.org/10.14527/9786052411032)

TDV(1995). *İslam Ansiklopedisi* (12). İstanbul.

Temizkan, M. ve Atasoy, A. (2014). Cumhuriyet dönemi Türkçe eğitimi ve öğretimi programlarında yazma becerisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(2), 42-71.

Tugay, B. (2013). *Aydın Vilayeti'nde sürgün: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e* (349166). [Doktora tezi, Ege Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Tunç Yaşar, F. (2019). Geç dönem Osmanlı kız mekteplerinde fennî ev idaresi eğitimi: Müfredat ve ders kitapları. *Journal of Turkology*, 29 (2) , 591-620.

Türk, V. (2006). İsimden fiil yapan -al- 1 -el-; -/- ve -ar- 1 -er-; -r- eklerinin kökeni. *İlmi Araştırmalar*, 0 (21), 183-191. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fsmiadeti/issue/6498/86104>

Türkyılmaz, S. (2014). Usul-i cedid Türkçe öğretim kitapları ve İsmail Gaspıralı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 11 (4), 47-78. DOI: 10.1501/MTAD.11.2014.4.44

Türkyılmaz, S. (2018). Usul-i cedit eğitim ve Selim Sabit'in Elifba Risalesi. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 17 (17), 127-139. DOI: 10.30767/diledeara.417852

Uçgun, D. (2006). Medreselerde Türkçe eğitimi, *Erciyes Fikir ve Sanat Dergisi*, 29(348), 6-8.

Uluslan, Ş. (2003). Bazı arşiv belgelerinde ve Ahenk gazetesinde Çin-Japonya savaşı. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (1), 79-91.

Ünal, U. (2009). 20. yüzyıl başlarında Osmanlı askerî mektepleri. *Bellekten*, 267 (73), 581-604. <https://doi.org/10.37879/bellekten.2009.581>

Yavuz, M. (2010). Öğretmenlerin geri bildirimlerine göre okul müdürlerinin dinleme becerilerinin analizi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 292-306.

Yıldırım, İ. (2016). *Manastırlı Mehmed Rifat'ın Usûl-i İnşâ adlı eseri* (429586). [Yüksek lisans tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

EKLER

Ek-1. Sözlük

Âmiz: Karışık.	Hâvî: Kapsayan.
Bâdi: Âşikâr, vesile.	Hazf: Silme, kaldırıp atma.
Bahşayış: Bağışlayış.	Hitam: Bitim, bitiş.
Bais: Yol açmak.	Hitam: Son.
Begayet: Pek çok.	Hudâdâd: Allah vergisi.
Bervech: Aynen, gibi.	Itnab: Sözü uzatma.
Dermeyân: Ortaya koyulmak.	Îdâd, ided: Zor, kuvvet, üstünlük.
Ediyye: Dualar.	Îfrat: Aşırıya kaçma.
Elfaz: Sözler.	Îftikâr: Yoksulluk çekme.
Emraret: Söz, fem.	İğlak: Üstü kapalı konuşma.
Enzar: Bakışlar, gözler.	İğlak: Üstü kapalı konuşma.
Esalasa:	İhdas: Ortaya çıkma.
Fesahat: Dilde düzgünlük.	İhtiram: Hürmet etme.
Feraiz: Farzlar.	İhtiyâr: Seçme.
Fetha: Üstün.	İhzâr: Çağırma, hazırlama.
Fevz: Korku ve şerden kurtulmak.	İktinah: Bir şeyin iç yüzünü, kökünü anlama.
Fıkarat: Fasıllar, kıssalar.	Îlâmât-ı şer'iyye: Şer'îye mahkemelerinden nikâh, nafaka vesaireye dair verilen îlâmlar.
Garaz: Maksat.	İlsak: Ulaşmak.
Hâli: Geri durmak.	
Hasr: Ayırma.	

İnam: Bağış.	Mesadet: Mutluluk.
İndallah: Allah indinde.	Meserret: Sevinç.
İnzibat: Asayiş, düzen.	Meşrut: Koşullu.
İrcâ: Eski hâline döndürmek.	Mevad: Maddeler.
İskat: Düşürme.	Mevâd: Maddeler.
İstiane: Yardım isteme.	Mevsuf: Kendinde sıfat mevcut olan.
İstiare: Yardım.	Mezkur: Zikredilen.
İsticvab: Sorgu benzeri dinlenme.	Muamelat: Tutum.
Kâffe: Tümü.	Mucib: Gereken, sebep.
Kavaniyet: Kanunlar.	Mugayir: Aykırı, uymaz.
Kirâm: Cömertler, yüce kişiler.	Muktezayat: İktiza eden, gereken şeyler.
Made-i asliye: Göve (Dilbilim).	Mutavaat: Boyun eğme, uyma.
Madud: Sayılmak.	Mutena: Güzel.
Mahzuf: Korunmuş.	Mübaşeret: Başlamak, devam ettirmek.
Maslahat: İş, emir, husûs.	Mübayaâ: Satın alma.
Matlube: İstenilen.	Mübtedi: Başlayan, ilkokula başlayan öğrenci,
Medar olmak: Yardımı olmak.	Mücerreb: Deneyimli.
Mefkud: Yok olmuş.	Müfred: Tek başına anlamlı beyit.
Melel: Usanç.	Mükerreme: Muhterem.
Memduha: Övülmüş, övülecek.	
Merkum: Adı geçen.	

Mümasil: Benzer.	Sebk: Üslup.
Mümtaz: Seçkin.	Selaset: Akıcılık.
Mündericat: İçindekiler.	Semerat: Vergiler, faydalar.
Müteaddi fiil: Nesne alabilen fiil.	Suhulet: Kolaylık.
Müteallik: İlişkili.	Suubet: Zorluk.
Mütekellim: Nutuk çeken.	Şakirdan: Öğrenciler.
Mütenevvi: Çeşitli.	Şuhûdi: Gözle görülmüş gibi
Mütevakkıf: Bağlı.	bilinen.
Mütezammin: İçeren	Tahdid: Sınırlandırma.
Nâfi': Faydalı, kârlı.	Tahvil: Değiştirme, dönüştürme.
Nass-ı Celil: Yüksek anlamı olan	Talik: Yukarı kaldırma, asma.
ayet.	Tasannu: Yapmacık
Necât: Kurtuluş.	Tashih: Düzelti.
Nefea: Bayındırlık işleri.	Tasib etme: Zorlaştırma.
Rabt: Bağlama.	Tasib: İhata edip kaplamak, içine
Resul-i Kibriya: Yüce peygamber.	almak.
Sakil: Ağır ve kalın okunan hece.	Tazammun: Kefil olma.
Salahiyet: Yetki.	Teâti: Birbirine verme.
Salis: Üçüncü.	Tebadür: Ani olarak zihne girmek.
Sarf: Gramer.	Tebşirat: Müjdelemek.
Satvet: Sindirici güç.	Tenafür: Kulağa hoş gelmeyen
Sebak: Ders.	sözcükleri sık kullanma.
	Tenevvü: Çeşitlilik.

Tervic: Değerini arttırma.

Ukubat: Cezalar.

Teşdid: Çoğaltma.

Ulu'lemr: Müslümanların idarecisi.

Teşviş:

Ulüv: Allah'ın her şeyi bilmesi.

Tettebbu: Derinlemesine araştırma.

Ümem: Ümmet.

Tevakkuf: Durma.

Vâbeste: Bağlı.

Tevdi etmek: Bırakmak.

Vâzıh: Açık.

Tevzi: Dağıtma, bölüştürme.

Vusül: Erişme, varma, yetişme.

Tezyin: Süsleme, işleme.

Vuzu: Abdest.

Ubudiyyet: Kulluk, kölelik.

Zâid: Artan, artık.

Ek-2. Nüsha Sayfaları

سوزک روحه تاثيری فوق مايتصور درجه ده بيوك وسوزك قيمت و اهميتی فوق العاده مرتبه ده زياده در . حزن و کدره مستغرق بر قلب حزین بر سوز بر آند شاد و خندان ايد بياير . بونکله برابر نهايت درجه ده سرور و نشاطه مستغرق اولانلری دخی بر لحظه ده غریق اکدار ايد . چک تاثيری حائز در . اوت ، بر سوز انسانی آغلايه بيلديکی کبی بیه بر سوز کودور . بر زيککله چه آدمین مرکب قوجه براردونک حرکتی بر سوز اداره ايتديکی کبی حرکت نانی ، شرفی ميداننده ، اک دهشتی دور لر ديهيله انسانلری حياهه قارشى يقيدانه بر نظر استخفاف ايله باقديران اولی الامر اولان ذات معالی صفتانک هر خصوصيه اولدينی کبی اجرایی اوزر يمزه فرض اولان براس و اراده سيدر . ماسبقده کؤب کجمنش ، وجودلری ميدل غناک اولش اولان اصحاب علم و عرفانک ناملری السنه الامده الی الابد ياده سبب بکانه سوزدر . امم سالفه تک ميدان اختراعه قويدلری صنایع و آمار مشوعه زمان مرور ايتديکجه معدوم اوله بياير ، فقط سوز دنيا دائر اولديجه باقيدر .

متاسدر . لسان ده بوله در .

لسان فنون و معارفله کسب شرف و قيمت ايدر . فنون و معارفست لسان دبلسن لسان کيدر .

لسانک منشائی کلامق ايجون فکر و نظری ايجه اوزون

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قسم اول

(برخی درس)

لسانک تعريفی ، منشائی و اختلافيله اهميتی

لسان ، مرانی ایکی واسطه ايله افهام ايدر ، که بری سوز ، ديکری بازي در . کرک ديل و کرک بازي ايله افهام مرام و لسان ، ی تشکیل ايدر .

سوله کی تصور ايتديکيز بر کيفيتی هوا ، صيدال ديل و سازه کبی ، نوزل ، خصوصی آتله اعانه لر بيله آغز مزدن چقارورق سوز تشکیل ايتديکيز کبی سوزک بر طاقم اشارت و کلاملر شکلنده اولورق و سائط مختلفه ايله کاغذ و سائر اجسام مناسب اوزر بيه نقش و تصور بر ندوده بازي بی ميدانه کتيرمش اولورز .

بو حالده بازي ، سوزک اشکال و اشارت مخصوصه ايله عکس انجش بر صورتی ديمکدر .

سوز يا خود ناطقه ، انسانی حیوانات سائر دن تفریق ايدن بر صفت ممتاز در . زبان ، قلبه مادی بر ترجمان ايسده آنک سرمایه اسلبي سوزدر . ديمک اولبور ، که سوز ، حسابات قلبه ناک ال بليغ ، اک مؤثر بر ترجمان ايدر .

ترجم آنا دیلمز ، لسان رسمیز ترکیه و تعبیر دیگرله
عثمانیجه در .

لسان عثمانی، عربی و فارسی لسان ترکیله قاریشمش اولدیفندن
اساسی ترکیجه ده داخل اولدوق اوج دکولی لسانک فصاحت
و مزینتی ، اوج کوزل باغچیک لطف و ظریف چیچکلری
احتوا ایدر. لسان ترکیده دیگر لسانلریکی هر نه قدر بشقه لرندن
استمانه ایش اسدهه اساساً باشلی باشه بر لسان اولدیفندن
مانوس ترکیسه سی موجود اولان کله لر برینه عربی و فارسی
ویا اجنبی کلماتک استعمالی اصلاً موافق مصلحت دکلدر .

هر لسانک بر قاعده سی اولدیفنی منلو ترکیجه لکده قواعد
اساسی سی وارددر. بو قاعده لر، لسان عثمانی یی طوعرو و فصیح
سوزله یوب یازمق اسولکی بیلیرور ، که بونک ایچونده صرف
و نحو یی و دیگر اصول و لوازم لسانیه یی بیلیمک لازمدر .
[صرف کله لرک اصلندن و باشندن، محوده کله لرک جمله ویا کلامده
الله جنی احوالندن بحث ایدر.]

(ایکینجی درس)

کتابتک تعریفی و درجه لزوم و اهمیتی

کتابت لغته یازی یازمق معنانه در. فقط بوندن، معناسر
سوزلرک قلم و مرکب اعانه سیله کاغده نقش و تحریری معناسی

بر زمان ماضی به ارجاع ایشک لازم کبیر.

لسان ، خلقت آدمله ابتدا ایشدر . فقط نوح اعتبارله
اختلاف و انقاسی — تاریخلرکده بیلدردیکی وجهله — زمان
غمروده تصادق ایدر . بر فکر سقیم ابله بابل قله سی انشا
ایدلردن هر بر بیک من طرف الله بشقه دولو لسان ابله تکلمه
باشلامسی لسانک ایشک دوره اختلافی تشکیل ایشکده در .
اولا بده کی استانبول بقره کوره کره ارضده اوج بیک کسور
لسان تکلم اولمقدده در .

هر قومک کننده کوره بر لسانی و لسان رسمیه سی ،
هر لسانکده به کننده کوره قواعد مخصوصه سی موجوددر .
لسان یک اهمتیدر . لسان بیلیملر ، علی الخصوص لسان
مادریزادینی حقیقه بیلوب اوکر نیلر یک بو بونک بر قصور
ایش اولمقه شایان مؤاخذه درلر . بر
حتی دینه بیلیر که دینده هر شی لسان ابله قابل ، دیلمز
بو حقیقه بر شاهه در .

اریاب فضل و عرفاندن بری شوبله دیشدر : « دینده
لساندن اعلی نه تصور اولوب بیلیر ؛ لسان و رابطه معیشت و مدینه
مفتاح علوم و معرفت ، ترجمان حکمت و حقیقتدر . تعلیم و تدریس
آنکله اجرا ایدیلیر . وظائفک اک مقدسی اولان عبادت آنکله
ایضا ایدیلیر . »

تحصیل لسانک الزمینی بوگون غیر قابل اعتراض بر حقیقت
حکمی ایشدر .

علی دخی واکرموا اولادکم بالکتابایة فان الکتسابایة من اهم الامور و اعظم السرور، قول معروفله آتی تجیل ایتشدر . بوندن یشقه کتابت و قطب الادب، تسمیه بیورلشددر . بوکون اک مشهور بر عالم، اک مقتدر برمتفن معلوماتی میدان قویتی، هم نوعی فضائل و مکتوبات علمیه سندن مستفید ایتک ایچون کتابتیه محتاجیددر . وجود لرله، محتویات نافعه لرله جمیعت بشریه بی احیا ایدن دینی، حکمی، ادبی، صناعی، فنی نه قدر کتاب وارسه هب کتابت سایه سنده میدانه کلشدردر .

کاتب ، عسکر ، اصناف ، تجار ، زراع ، زکیکن و فقیر هر کیم اولورسه اولسون کتایته و قوف بونلر ایچون الزمدر .

کاتب و عسکر وظیفه لرینی ایفا ، اصناف ایله تجار و زراع بازمقه محتاجدر، دییاده هیچ بر صنف خلق بو قدر، که کتایته عرض احتیاج ایدن وارسه بونسون . دییادکی کافه معاملات بشریه آرزوچو صنف کتایته منقردر .

کتابت اولماسیدی و حدایت الهییه ، دخی و بونک مقتضایستیدن اولان اخلاق حسنه و مدنیت و انسانیی تعلیم و تلقین ایدن کتایتری تره دن بولوردق ؟ کتابت اولماسیدی خاصه ناطقیتمیزی بزدن اوزاق اولانلره افهام ایله افاده مرامه لصل موفق اولوردق ؟ کتایتنک درجه قدر و قیمتی بالفعل تقدیر ایچون اوقوبوب بازمه سی اولمانلرک هر خصوصده دوچار

آکلاشلما ملیدر . بونکله برابر کتایتی و حسن خط ، مناسبه ناتی ایتکده طوغر اوله ماز . کتایتنک معنای اصلیه سی : کندندن معنی آکلاشیه جتی صورتده باری یازمه قدر . دها طوغر و سی معنایه دلالت ایتک شرطیه قواعد موافق ، فکره ملایم ، سمعه مطابق طرزده تخریر افاده مرام ایتکیدر . یازیلان شیلرده سلاسته وضوح لازم اولوب سلیس و واضح اولمالان جه لرلدن معنی استخراجی مشکل و بلکه ده غیر قابلد . یازی اوقومق ایچون یازیه جتی، اوقومقده آکلامق مقصدیه وقوعه کله چکی جهشه یازیلان سوزلرک صورت وانجه ده معناری آکلاشیه جتی طرز و اسلوبده بونسی لزومی امر آنکاردر .

خطک تمیز دیگرله یازینک تاریخ ایجادی یک قیدیدر . اکثر تاریخلرک بیله بریدیکی وجهله یازی اولاد امدندن و حضرت ادیس ، (ع.م) ک اثر ایجادی اولوب مختلف شکلده معین برطاقم اشارت لرک آفاج ، طاق ، ییراق اویسته و بالاخره دری اوزرینه حک و ترسیمهله باشلامش و مرور زمان ایله بر جوق تبدله اوغراه قدین سوکره حروفانه قلب ایدیه لرک الیوم استعمال اولان شکل و طوور نظری بولشد . کتابت ، یک مهم و هر که لازم بر فن جلیل و عالی در . اشرف البشر حضرت پیغمبر (ع.م) اقدمس وار ککک کوزلرکی لسانک فصاحتی در ، مالدیه کی (جمال الرجل فصاحة لسانه) حدیث نبویه لرله قدر کتایتی اعلا بیوردق لری کچی جناب

زده کتاب لفظی عمومیتله رسمی دواتر تحریر برده ایقایی وظیفه ایدلره علم اولمشده منای حقیقیسی بودکلدنر. صنعت کتابتی مطلقا دواترده ایقایی وظیفه ایتمک اوزره اوکرتمک لازم کلنر. چونکه کبوی، صورت عمومیده هرکس ایچون لزومی برصنعتدر. بر تاجر و یار عسکر لاسانه کوره تحصیل کتابت ایتمش اولماسی ده آنلری قطعاً مؤاخذهیه دوچار ایتمز. هرکس لسان مادرزادی تکلم ایتمدیکی کبی کتابتده مقدر اولوق لازمه طبیعه دندنر. هله بو صنعتده بیوک بر اقتدار پیداسی موجب شرف عظیمه بدر. زمامزده بر ویا بر قاچ اجنبی لسانه وقوف حاصل ایتمک بیله وظیفه حکمنی آلمشدر. صنعت کتابته واقف اولمیان بر عسکر ذاتا وظائف اصلیه سی صورت معلوله ده افایه موفق اوله اوماز. چونکه وظائف جلیله عسکر برده دیگر خصوصلر کبی یازیدن، مساملات تحریر برده هیج بر وقت بری بوله اوماز. ناجرلر، ریجبرلر ده بوله بدر. کتابت بتون صنعت و وظایفک اساسی، رکن مهمه بدر.

کتابت، منسی و محرر کله لرینی عینی معناده قبول ایتمک صحیح ایسه. زده کتابت مطلقا دواتر تحریر برده رسمیه ده مأمور اولانلره و منسی علوم ادبیه به آشنا اولوب یازدینی شیری شوق و لذتله اولقودانلره و محرر ایسه صورت عمومیده نشر آثار ایله اشتغال ایدلره دیرلر.

یازیدن یازی به فرق اولدینی کبی کتابدن کاتبه ده فرق

اولدقلری مشکلات و مزاحمی کورمک و بونلرک عالمه لرینه یازمق ایسه دکلمری مکتوبلری بیله بیک درلو مثله ویا ایچیه صرفیه بشقه لرینه یازدیرمق کبی هیج کسه نیک آرزو ایتمه چکی بر حاله مجبور اولدقلرینی دوشونمک کفایت ایدر.

بنا علیه کتابت، الذمهم احتیاجات السانیه ولازمه مدنیتمدنر. بوندیفنه کوره آنک لایقوله تحصیلنه غیرتده واجبه السانیتدر. کتابتله انشا الفاظ مترادفه دن عدد اولنقده ایسه ده کتابت، اصول قلمه موافق یازی یازمق، انشاده: قواعد ادبیه به مطابق اولوق شرطیه تصویر مرام و ایجاد کلام معرفتی در. انشا، صرف و نحو له برابر معانی، بدیع، بیان و بر درجه منطق کبی علوم ادبیه قواعدینه مستنددر.

(اوجنچی درس)

کاتب و درجات کتابت ایله آداب کتابت

صنعت کتابته واقف و اصول قلمه موافق اوله ورق قصور سز یازی یازمق اقتدارینی حائز اولانلره کاتبیه عنوانی و بر لیکله بالکلر استنساخ و تیبض ایله اوغراشوبده کتابتک ایجاب ایتمه بریدیکی قواعد و قوفندن بری بونلنلر و کندیلک لکندنر ایکی سوزی بر آرایه کتیره بده برشی یازمغه مقدر اوله میانلر بوقیمتلی نامه لایق کور بوله مزملر. بو کیلره یازیچی دیلمک مناسبدر.

۲. — لسانی ساده لشدر مکره برابر مانوس ترکیه لری موجود اولان کلماتی دیگر لرینه ترجیحاً استعمال ایتک .
۳. — هر کسک آکلا به به چکی وجهه له آچیق وحشو و اتدن، معناسز رابطه لرندن، الفاظ و تعییرات مهجوره دن عاری عبارات ایله یازمق .
۴. — مخاطب و یاسامک حالنی، شاقنی، مزاج و مشربنی، فهم و ادعائی درجه سنی نظر اعتباره آلهرق آکا کوره تصور افکار ایتک [سوزک مقتضای حاله مطابقتی].
- کاتلر ایچون درجات اربعه تصور اولدیننی کبی محررات ایچون ده بروجه آتی درت درجه تک قبولی طبعیدر:
۱. — درجه نایده در، که عالمه مکتوب لرلی، سندت، عمر نخللر، اعلالر بو میانه داخل اولوب هر کسک آکلا به سینه چکی ساده آچیق و کافتدن آزاده عباره لرله یازیلر .
۲. — وسعت درجه اولوب کاتبانه یازیلان شیرلی احتوا لیدر . رسمی مغیر رسمی، رتبه، مأموریت، ولادت، ایام مخصوصه نیر ککری، تشکر نامه لر، عادی درجه ده کی نطق و فنون کتابلری بو قییدلندر .
۳. — اعلی درجه اولوب قواعد ادبیه به موافق یازیلان شیلر در .
۴. — علی الاعلی درجه در، که بوده کتباتک درجه بالاتریندر .

- وارد . اصحاب دانش و عرفان بزده کی کاتبانه کاتلرک درجه معلومات و مهارت تحریر به لرینه کوره منوی کتابی بروجه آتی درت درجه به تقسیم ایشلر در:
۱. — یازمقی اولوب عوامه منفاق مکتوب لرلی، عمر نخللری، اصناف و نجر یازیلرینی یاز به سله چک درجه ده جزئی بضاعیه به مالک اولانلر در .
۲. — کاتب در، که بولر درجه اولاده بولانلر دن زیاده معلوماتی جامع و اصول قلم دینان قاعده مرعبیه کوره هر درلو موادی قلمه آله مقتدر در لر .
۳. — منشی و یادیب اولوب علوم ادبیه به وقوف کاتبی موجود، حیادت قریجه به مالک و یازدیننی شیرلی هر کسک شوق و لذتله اوقونودورمه موفق اولانلر در .
۴. — منشی کامل در، که علم و ادبیه قدرت کامله سی، فیض ایجاد ایله طبع سلیمی موجود، فضائل حلیله الشائیه فیض جامع، بلیغانه اداره لسان و قلمه مقتدر، هر شیده معلومات نجر بیه به صاحب اولان ذواته الطلاق اولور .
- کاتلرک درت رکنه رعایتلری لازمه در که بولر در ارکان اربعه، تعمیر اولور:
۱. — بر کله تک هانکی لسانه منسوب اولدیننی بیلمک و معناسی، صورت املاسی، بیلرک طوغر و اوقومق و طوغر و یازمق .

طبماً اولدینگی کی لساناً ، قلمآده نازک و صداقت کامله به صاحب اولان کاتبلرک و بادشاهنه ، مملکتنه و عموم نوع بشره نافع آثار خیره وجوده کثیرن جدی محررلرک هر زمان مظهر رغبت و احترام اوله جعفریه شبه بو قدر .

آداب کتابت - معلومدر ، که لسان ایله قلم جناب حقیق السائره ، الک بیوک احسان ربانیسی اولان حقیقت و حکمت واسطه لریدر . بونلرک آلت رذالت مقاننده استعمالی صنعت عبودیت و شرف السائرتله اسلا توافقی انجز . هر کس و بالمقامه هر کاتب و باعمرود یازده جتی شلرک تریبه و جدیت داتره سنده . بولنسنه دقتله عوامه متعلق سوزلر ، و مزینسانه افاده لردهن هر حالده عجایب و طیفه سی اولدینگی بیلسه لیدر .

(دردیجی درس)

حسن خط و املا

کتابت بر صنعت ممتاز اولدینغه کوره یازیده آنک آلت مخصوصه مقناها سیدر . یازی سلوزلرک طرفی حکمتکه اولوبک تخریردن مقصد اوقومقدن دده غرض بالمقامه معنای فصیح اولدینفندن سوزده کی کوزلرکی نظر دقته آلابوب ده صرف یازینک کوزلرکته اهمیت و برمک بالطبع عبندر .

بعض کوزل یازیلر وارددر ، که اوقونه مازا ، یسه بعض چیرکین یازیلر کورولور ، که اوقوناقلیدر .

علمادن اکثری و الحط مایه قرأ ، قولیله یازینک اوقونه جتی درجه ده اولسی کفایت ایتدیکی فکرنده بولنشلردر . فی الحقیقه چیرکین و فقط اوقوناقلی بر یازی اوقونماز کوزل بر یازی به هر وقت ترجیح اولنور . آنجیق شوراسنی ده نظر دقتدن دور طونماق لازمدر که بر یازی هم کوزل همده اوقوناقلی اولورسه دیکرینه البت مرجحدر .

خطاططلق ده رسم عدادهنده اوله ورق صنایع نفیسه دن معدوددر . صنعتک تکاملی صنعتکارک مهارتبه برابر آلتکده مکملیتنه وابسته اولدینفندن صنعت کتابتی تزین و اکیال ایدن تخیلردن باشلیجه سنک حسن خط اولایفته قناعت حاصل ایتک ضروریدر . بو حالده کاتبلرک هم مهارت تخریریه به همده حسن خطه مالک اولمالری صنعتلرنده کی تکاملی کوستدر . کوزل ، اوقوناقلی و منساجه فصیح یازیلر قارینک هم نظارلری همده فکرتلری اوقشاره آنره دو بولماز بر لذت بخش ایدر . ملکمزده خطاطللقه کچین یک چوق ارباب صنعت موجوددر . هر لسانه کوره چشیدلی یازیلر هر چشیده نظرآده قواعد تخریریه وارددر . بزم خطلمز نلک ، لسخ ، رقه دره فقط خط رسمیهز رقه ایله دیوانی در .

لسان عثمانی ایچون قبول اولان خط اساسا خط عربی

غزیه و رسائل موجوده دن اکثرنده املاک یکنسق برحاله
 ارجاعی لزومندن بر زمان بخت ابدلش ایدی. بوزومی بتون ارباب
 قلم تصدیق ایندکلی حالده بینه حصول مقصدی تمامیه تأمین
 ایده مه مش، هرکس کندی بیلدکندن ناشامشدر. حال بویه
 اولقله برابر املائی عثمانی به جدی خدمتلی سبوق ایدن ذوات
 کرامده اکیسک دکلدی. بز بوراده لسان و املایه داتر متتوع
 اثرلر نشر ایدن اکثر ارباب قلمک قبول ایندکلی طرز
 املایه داتر بعض قواعد و نمونه لر کوستره جکزه که کناشته برابر
 املاکده تأمین ممکن اوله بیلسون. شوبله که:

عربی، فارسی و یا اجنبی اولان کلتانی بولسانلرده قبول
 املاک غیریه ده یازمه عیب اولدینی کچی بویاده بر
 صلاحیت ده بوقدر. بالقرض و خواجه، کله فارسی لسانلرده
 اوقودینه کچی یازماسق و هاجه، و یا خود و خوجه، صورنده
 یازمی ایجاب ایدر، که بک مناسبتلر اولور.

فقط ترکی و یا ترکیه لشمش کلتانی الفصیح تکلمه کوره تلفظ
 و تخریر اتمک ایجاب مصلحتدر. مثلا: اولسان، کوریه من
 کله لری اولوتان، کوروله من صورتلرند. یازمه ده طوغرودور.

کلمات عربیه و فارسیه بک فصل یازبه جقلری اساساً او
 لسانلره عاند کتب قواعد کوسترو. ترکیه ده بویاده. املا، که
 زیاده جدی و مقتدر قواعد لسانیه آشنا ذواتک

ایسه ده گرفت، قیرمه و سائزه کچی لزومتلر انواع کتیره سی
 حصوله کلشدر. لسان فارسی به مخصوص اولان خط تعلیق
 علی الاکثر محاکم شرعیه اعلاماتانده استعمال اولنقلده اولدینی
 کچی کتب و رسائل مطبوعه ایله سرنامه و عنوانلر و لوحه لر همان
 کاملاً نلک، محررات رفته و فرامین عالیشان ایله اوامر عالیه
 دیوانی تعبیر اولتان یازیلرله یازلق من القسیم رسمی اصول
 و عادت حکمنده در. بنشاء علیه کتب و رسائل مطبوعه ایله
 سرنامه و لوحه لرده نلک دیکر لرند. رفته یازیسنک استعمالی
 مناسبتدر.

املا - بر لسانک حاوی اولدینی کله لری طوغرو یازمه
 املا دیرلر. بر کله طوغرو یازلمازه آندن معنی استخراجی
 ممکن اوله ماز. مناسبتلر برقی یازمه ده عتله اشتغال قیلاندیدر.
 شو کیفیت نظر اهمیته آلدینی تقدیرده ظاهر اولور، که بر
 کاتب ایچون کناشدن اول املا اوکرک نلک تحت مجبورینده در.
 استعمال ابتدیی کله لره املاسی پاکش یازانلرک اربابی نزلده
 دوچار اوله جقلری حجابی تصویره حاجت وارمیدر؟ شو قدر
 دینه بیلرکه کاتب ایچون املاسنلرک بویوک برقیصد، بک
 بویوک بر عیدر.

هر کسک ایسته دیکی طرزده یازی یازمی، املاک مختلف
 صورتده اولسی اوقوبوب یازمه خصوصلری اشکال و معنی
 استخراجی ده تصعب ایدر.

عربی، بعضی کلمات وارد، که صورت تلفظی الفی
اولدینی حاله، املاده الفزدردلر. رحمن، سموات، لکن،
کذک کئی .

عربی کلمات سوکنده کی تا حرفی شویله: (ت) یا یا بیره
(ناه طولی) بوله (ه) یا بیره (ناه کرد) دیرلر. ناه کرد اکثریا
مؤنث اعتبار اولان کلملر نه یا بیره بولور. شفقه، رعایه،
اماته، مرجه کئی. التفات، نیت، ذات کئی کلملرک نه یا بیره کی
ناه طوللر نفس کلمه دندرلر .

تارک اوزرندنه کی نقطه لر خندق اولور. حسب الصدافه،
حفظ الصحه کئی. ناه کرد عربجه به مخصوص اولدیندن ترکی
عبارات آراسینه کی او مثللو کلماتی عینله یازمق اولادر: صلاه،
مکاتمه، بدایه کئی .

(نا) و (طا) حرفلریک عجز جاری بر ایسه ده (ط) عربی
الاصل اولدیندن ترکیه ده ط ایله اوفونان ترکی الاصل کلملری
تانا ایله یا تمایلمز: جاطی، باطابق کئی کلملری چاتی، باطابق
صورتنده یازمق ایجاب ایدر .

ترکیه اولان کاتده استعمال ایتک جا تر اوله ماز. جاقیرمق کئی
کلملری هاقیرمق صورتده یازمایدیر. (حا) حرفلی بر کله
قبل ایسه ترکیه ده (خا) ایله، خفیف ایسه (ها) ایله یازمق

کتابلری مطالمه، اولدینی تبع واطلمه الفت تخیرر ایله
میدانه کلیر .

بر کله نک عربی و با فارسی و یا خود ترکی اولدینی لغت
کتابلری یک اعلی کویستریه بیلیر. لسان عربیه و عجمه مخصوص
حروفات آنلری یک ابی تفریق ایدر. شویله که: (ت، ح، ذ،
ض، ظ، ع) حرفلری اساساً حروف عربیه دندر. (پ، ز، ج)
حرفلری فارسی اولوب (پ، ج) حرفلری کلمات ترکیه ده
موجود و فارسی ایله مشترکدر.

ا، ب، ت، ج، د، ر، س، ش، ک، ل، م، ن، و، ی
حرفلری ایسه قدیم ترک لسانک حروف
عجمی اولوق اوزره و قبیله قبول ایدلشدر.
صرف ترکیه اولان کلمه لره. حروف عربیه بی و لسان
عربیه ده نمی ترک و عجمه عاند حروف ایله کاف فارسی بی
و صرف ترکیه اوج نوع کافی و فارسیه کی (ز) حرفی قوللا تاملی
قاعده عمومیه دندر .

بو حاله بر عبارده: مذهب، صلوة، عرفان، ظهور،
کتاب، حکمت، حیات، اذک کئی کلملر بولورسه عربی و تزلله،
زولیده، بروین، چشم، یاداش کئی کلملر کورولورسه فارسی،
صو، یوک، یک، یکریمی، کورمک، قاناد، پیچره، قانی، ال
وسازه کئی کلملر بولدینی تقدیرده ترکیه اولدیننه حکم ایدلک
طبیعیدر .

مناسبتند. ترکیبده (دال) حرفی اولدیفندن (ض) مخترجه
 (طا) ابه یازیلان کلمری داله قلب ایتک ، علی الخصوص دال
 حروف خفیه دن اولدیفندن بونی قیل حروفی جامع کلمرده
 قوللائق قاعده و شیوة تلفظه مغاردر. طوغری یی (طوغری)
 (اودا) یی (اوطه) یازمالیدر. بالخاصه (اوده) یازیلیرسه خاهده ،
 (اودا) یازیلیرسه اجبا معانه کایر.

نهایتزنده (واو) ویاخود (با) بونان کلمردن هانکینک
 واو ابه وهانکینک با ابه یازیلیرجهفی صورت تلفظه نظر آنمیین
 ایتمه لیدر. مثلاً : نارخیلی ، قارشلی ، قانی ، ای کلمرینک امالاری
 طوغری ودر. ترکیبده کلمرک ایلک عجمی نصل باتلارسه دیکر لری ده
 اکانبیاً تلفظ اولسور. [بونلرک طبیی بعض مستلاری بولسور]
 مثلاً : (قوزی) کلمرینک ایلک عجمی حرکه نقیه ابه باشلادیفندن
 دیکر عجمی لری ده قیل اوقونق لازم و بونی (قوزو) تنکلده
 یازمق آهک و شیوة تلفظ لسان مقتضیاتند.

قیل اولان ترکیبده مصدر لره اسمای ترکیبده نهایتزنده کی
 قافله مجرد بولسور لره صدای اصلیلرله اوقونوب یازیلیر.
 شوقدر که مصدر لره فعل ماضی ، مستطوع اولور و استملوه احوال
 نمایه (مجرد) مفعول به ، مفعول الیه ، مضاق الیه ، مفعول فیه ،
 مفعول له ، مفعول معه ، مفعول عنه) دن برینه اوغرارسه قافله
 غینه تبدل ایدر. صوقاق ، قابق ، بوداق ، صوقاقی ، قابغی ،

بوداغلک کی. (سندوق) عربی لاصل اولدیفندن هینیه سنه سنوقی
 یازمق ایجاب ایدر.
 بو حالده قره قول ، برافلدینی ، طاقایدینی ، بوق ایسه
 کلمرینی قره قول ، برافلدینی ، طاقایدینی ، بوغیده سورتلرند
 یازمق یا کاشدر ؛ شیوة تلفظه مغاردر.

عربی به مخصوص بعض حرفلر قارسی کلملرده بوله ییلیر.
 قذق بو نوع کلملر حد داننده عربی اولوب سوکرده دن قارسی
 کلکات صرسته کچمشدر. ترکیبدهده بوللیدر. مثلاً : عربیه ،
 عیوه ، غنری صورتنده یازیلان کلملر اساساً ترکیب اولدولرندن
 آراه ، آوا ، اناری طرزنده یازیلیدر. چونکه (ع) حرفی
 ایسایا عربیه مخصوص حروفاتندیر.
 غنالیجه حروف عجمی بکرمی اوچی صداجه بری برلرینه
 بکزه کلمرندن بوللره حروف متشابهه دیرلر. بونلر هر نه قدر
 املا بی اشکال ایدر ده هانکینک هانکی حرفلره یازیلیرجهفی
 ماده اصلیه و صور تصریفه لری کوستور.
 حروف متشابهه شونلردر : (ا-ء-ع) . سؤال ،

- اعتبار العام کی (ت-ط) ، طاقف کی .
 (ت-س-ص) ، سخن ، صن ، صنف .
 (ح-خ-ه) ، حدت ، خدعه ، هادم .
 (د-ض) ، ضالک ، دالمق .

(د - ز - ر - ض - ط) . تضمن ، رزانت ، رذالت ، ظلمت .

(کاف اشاعتله نون) . آکا ، آنا .
 (کاف واوی ویانی) . کایدیکندن ، دوکک ، اوکک کچی .
 - تشدید ، الفاظ عبریه و فارسیه به مخصوص صدر . شوال ،
 مداح کچی . اگر کلمه ترکی اولورسه مطلوب اولان حرف ایکی
 دانه یازیلیر . بلی ، اللی ، امک کچی .

املایه عاند قواعدهک کافه سی بر درسه صغیره تی وحی
 بر کتابت کتابه عامیه درج ایتمک غیر ممکن و مناسبتر اولدایغندن
 بودرسده مناسب اولانلر ذکر یله و کتابتک ذیلده ده ک مستعمل
 کلاتدن بعضولرینک صورت تلفظ و املا یی خلاصه جدول
 طرزنده ارائه ایله اکثفا ایلدک .

تنوع حروفات و کنایات

لسان عنایده اساساً بش نوع الف موجود اولوب آلدره ،
 بوجه آیدر :

- ۱ - الف املادر ، که حرکه مقامده فتحیه واطحیه
- فتحیه ثقیله دلالت ایدر . تام ، باش ، اولماق کچی .
- ۲ - الف منصوره در ؛ یاه شکلنده یازیلوب الف کچی

(بشچی درس)

اوقونور . مولی ، مصطفی ، دعوی کچی .

- ۳ - الف عدوده در . عربی و فارسیده مدایله اوقونور .
 آمین ، آمر ، آباد کچی .
- ۴ - الف خنی اولوب لفظده موجود خطده مفقوددر .
 الله ، رحمن کچی .

۵ - الف عوض در . اوستون تنویته بولوب اوقونور .
 لطفاً ، کرماً ، خلاً کچی .
 ها اوج نوعدر :

- ۱ - های اصلی ویا لفظی در که اصل صوتیه تلفظ
 اولتور . هر ، مهل ، جاه کچی .
- ۲ - های رسمیه ویا املادر . حرکه مقامده فتحیه
 دلالت ایدر ، بنده ، آصه کچی .
- ۳ - های موقوفه در . نقله تک اسقاطیه هاه رسمیه
 اثباتیه موقوفه دینور . منقبه ، مینه کچی .
 یا اوج نوعدر :

- ۴ - یای اصلی ویا لفظی در . یل ، سیر ، می کچی .
- ۵ - یای املادر ؛ کسریه دلالت ایدر . طیش ، لیف ،
 بیل کچی .
- ۶ - یای عدوده در . عربی و فارسی کلدرده بولتور .
 نبی ، فردی ، والی کچی .

کاف درت درلودر:
 ۱. - کاف عربی در، کاتب، کسب کې.
 ۲. - کاف فارسی در، گل، گنج کې.
 ۳. - صائر کاف ویا کاف ترکی در، دکتر، اکا کې.
 ۴. - کاف یاتی در، دگر، بک کې.
 واو درت نوعدر:
 ۱. - واو اصلی ویا لفظیدر، وقت، علو کې.
 ۲. - واو املا در؛ ضمه به دلالت ایدر، بول، بورغو، قوش کې.

۳. - واو معدوده در، کات عربیه و فارسی به مخصوص در، بدکو، خصوص، عدو کې.
 ۴. - واو اماله در، خواه، خزانده، خواجه کې.
 کتابات - - حیوانات قبیلدن بعض الفاظ و تغییرات واردر که بونلر، کتابت نامی ویرایر. مرقوم، مذکور، موعی الیه، مشارالیه کې. بونلر هر نه قدر عربی اوله رق قبول ایدلش ایسه دره مریده اساساً بولله تمهیل و موجود اولیوب بونلر صورکه دن میدان کتبلشددر.

بر قطعه، بر باب، بر رأس، بر عدد، بر نفر کې زوانده. بو قبیلدندر که بونلر عبارتی تشویش، معنایی اغلاق ایله لسانه قلات ویرمکدن بنقه بر شی دکلدنلر. بر باب دکان برینه

بر دکان بر رأس بارکیر بازیله جق برده ساده چه بر بارکیر دیکک لازم کلیر.
 و علم هیئت تحصیلیه الزم بر علم عالی ایسه در علم مذکور دن اول بر جوق علوم ریاضیه تک تحصیلیه لازم کلیر، عبارته شی «علم هیئتک تحصیلی الزم ایسه در بوندن اول بر جوق علوم ریاضیه تک تحصیلیه لازم کلیر» طرزینه ارجاع ایدر سه تک موافقدر.

اکثر هندسه کتابلر ندره بر خط مستقیم خطین مستقیمین آخرین ایله بر نقطه دره متصل اولدقده خطین مستقیمین مذکور تینک طرزینده حادث اولان زاویسان متجاور تان و طرزینده قیل، معلق عباراته تصادف اولیور. بونی شویله:
 «بر خط مستقیم دیگر ایکی خط مستقیم ایله بر نقطه دره بنسندیکی زمان هر ایکی جهته دره حاصل اولان مجاور زاویه لر»
 «ایسه دره هم قلات بر طرف ایدلش اولور هم دره کتابتک ایجاب ایدر دیککی ساده لکه و ضوح نامین ایدیلر. بنا علیه کتابت قبیلدن اولان الفاظی ممکن اولدینی مرتبه استعمال اتمه تک قاعده کتابت ایجاب بنددر»

(آشنایی درس)

انقسام کتابت، کلامه متعلق مطالعه، الفاظ مرکه
و غیر رسمی اوراق و مکاتبه عائد تعریفات

کتابت، اساساً بری رسمی و دیگری غیر رسمی و با خصوصی
اولی اوزره ایکی قسمه آریلیر. کتابت رسمیه دن اول غیر
رسمی قسمته استیناسی لازم اولدولیندن بورادهده اولا خصوصی
و سوکوره رسمی قسملرندن بحث اتمک مناسب کورولوش
و کتابتک درجات اربمه سندن عادی، وسط و بر درجه به قدرده
اعلی قسملرندن عبارت اولان درجات نلئسی نظر اعتمباره
آلئشدر.

کتابت خصوصیه معناسندن ده آکلانله جنی اوزره عمومیته
رسمک غیری خصوصیات و اوراقه تعلق ایدر، که عائله مکتوبلری،
عمومیته تبریکنامه لر و تعزیه نامه لرله اشخاص بینده کی سندن
وسازه کی شیلر بو میانهده داخلدر.

کتابت رسمیه، بحث مخصوص سندن ده کوروله جنی وجهله
ه اسول قلم، دینین طرزده یازیلان هر درلو عحرات و اوراق
رسمیه نی احتوا ایدر.

عحرات خصوصیه نلک محتویاتیه صورت تربیاتی حقیقه
قطعی و دائمی بر قاعده بیانی هیچ بر زمان ممکن دکلددر. بونلر،

یازاندانک درجه معلوماتیه، مرتبه احتیاساتانه، جادات قرچه لرله،
مخاطب و یا سامعک حال و شانته وینلرندکی خصوصیت احواله
کورده تبدل ایدر. از جمله برذاته یازیلایحق رتبه تبریکنده اکثر
انشا کتابلر مرکز لزوم کورسزدیکی وجهله اولا مقدمه تبریک،
نایباً تحمید، ثناء برات استهلال، رابعاً اظهار مسرت، خامساً
دعا، سادساً رجای توجه و یا اخوت و محبت کنی تربیاتک صره
سنه رعایت و مطلقاً بو تربیده تخریر لازم کلر. تبریک ایدن
کسه درجه حیاتبه، قدرت قلمیه سنه و تبریک اولان ذات ایله
ینلرندکی معارفه به کوره تصور ابتدیکی شیلری فکر آ احضار
و بو صروفی تعقیب اتمکترین کوزل بر تبریکنامه یازیلیر.
بو کنی تربیاتک عیبناه و حقیقه اجرایی طلب اتمک حساباتی
بر تربیه ارجاع، قلمی و لکتری بر بولدن سونق ایله کتابتک وادی
لقیف و جدید سندن کی حولاتی تقیص و قطع ایدر جنی مسافاتی
تجدید آله ملل دیلمکدر.

آنچق تعبیر عمومیته به کتابت ایچون بیلمسی الزم اولان
اسول و قواعد اساسیه موجوددر، که مرتبه دائر اولورسه
اولسون بر نشینی قلمه آله جنی زمان بونلری نظر اعتباره آتیق
اقتضا ایدر. بو بابده کی اسول و قواعد مخصوصه درسی آیدم
خلاصه کورسولشددر.

کلامه متعلق مطالعه — بر طاقم کلماتک بر آریه

طولاشدم. کیمی او چشمه مالک بر هفته سوکره کله چکنی بیان، کیمی ده او نوع مالک بوراده بوله میسه چکنی درمیان ایتدی. بنده کتر بو سوزلری نظر اهمیته آیدر ق مغازه لری برر برر زیارته قوبولدم. فقط هیچ برنده ایسه دیککتر شیرلی بوله مدم.

بر دفعه صاحب این ارکن قالدیغندن، مغازه به ایلبوب قهوه ایچرکن مکتوبک آندیغندن بخت اتمک زانددر. بر مکتوبی آدقن سوکره او قومق ایسه طبعی اولدیغندن آدم دیدکدن سوکره او قومد - سوزی فضله در. ثانیاً سیارش یوزیریلان تعمیرتده قائل چھول کوستریلبور. ثالثاً مطلوب وجهله و یا بهی قیدی حاجت بوقیدر. سیارشک البت مطلوب وجهله ایفاسی ذاتاً مشروطدر. رابعاً چارشی به ساعت سکرده کیدلکینک و مغازه جیکر. عائد افادک بیانی ده لزومتردر. بو سببه یوقازده کی عیلروده الطاب واردر.

بولی الطابدن قورناروب [لطفنامه کتری آدم. سیارش بیوردیغکنر اشباتی بتون مغازه لری طولاشتی صورتیه اراده مده بولتی ممکن اوله مدی] صورتده تام و یا بر درجه ایجاز مقبولی کوسرر طرزده یازمق مکنکدر.

الفاظ مرکه . - مختلف مغاری حاوی ایکی ویا ویا دهها زیاده لفظاردن متشکل اسم وصفیله الفاظ مرکه

کتیبولوب معنایه دلالت ایده چک صورتده ترتیب ایلمسندن کلام حصوله کایر.

کلام: تام، زائد و ناقص اولتی اوزره اوج خالین حالی اوله ماز. تام اولان کلمره (ساوات). زائد اولانلره (الطاب)، ناقص اولانلره (ایجاز) تعمیر اولنور.

الطاب یعنی - سوزی لزومندن زیاده اوزاتمق، هله (الطاب مغل) تعمیر اولان درجه ده افراطی التزام ایله اوزاندیجه اوزاتمق قاعده کتباته کایاً مغایردر. کتباتک قواعد اصلیه و اساسسندن بری ده سوزی نقصان و یا زائد اولاتمق شرطیه مخاطبه چوق معالی آزر کله ایله آکلانمقدر. بو حالده برشیخی آزر کله ایله تمامیه افاده اتمک ممکن ایکن چوق کله استعمالدن مجانب لازمه کتباتدر. فقط برقه متعلق بر حقیقتک برکتابده مناسبی قدر ایضاح ایلمسندن طبعی الطاب حاصل اوله ماز.

ایجازک مقبول و غیر مقبول اولتی اوزره ایکی نوعی واردر: ۱- بر سوزی تشکیل ایدن کلمر آزر اولورده چوق معنی

افاده ایدرسه مقبول، معنای [کلاکله به حق درجه ده ناقص اولورسه غیر مقبولدر.]
الطابیه مثال: (دون صباح ایرکندن قاندم، مغازه به ایلم، قهوه می ایچمکه باشلا دیغصرده لطفنامه عالمکیزی آوب او قومد، سیارش یوزیریلان اشباتک مطلوب وجهله مایه سیچون ساعت سکرده بالذات چارشی به ایسه رک بتون دکان و مغازه لری

توصیه نامه. — بر دیگر ریشک مطالبی اسعاف رجاسله مناسب ذواته یازیلان عربضه ویا مکتوبیدرکه بونی یازوب کوندون کسه کندنی ویا غیرینسک ایشنک ترویجی حقهه نمینانده بولنورسه توصیه نامه (استرحامنامه) نامه تحول ایدر. تبریکنامه. — ولادت، بایرام، رتبه، نشان و سازه کهی شایری مبارکله مک اوزره یازیلان مکتوبلورد. لشکرنامه. — بر لطفه ویا تبریکه مقابل تشکری متضمن یازیلان عیمراندور.

تغزیه نامه. — بر کدردن متولد ناترائی ازاله به مدار کونوق اوزره دوچار اولانلره یازیلان تسلیت آمیز مکتوبلورد. مرسل. — کوندون ذاته مرسل دیرلر. مرسل الیه. — کوندریلان ذاته مرسل الیه تعبیر اولنور. تلفرافخاملر واسطه سیله اجرا ایدیلان مختاریات لریقه نظر که صورت لاقدهه اختصاره جوق رعایت ایدلک لازمدر.

دیرلرکه بولنری لفظ واحد صورتنده یازوق فارسی به مخصوص بر قاعده ویا شیوه خط اقتضاسیدر. بکزیان، خوشبو کهی کلرلرک اوقوغاماسنی نصیب ایتیمک اوزره کلمات ترکیبی دامما بری برندن آری یازوق لازم کایر. مثلاً: جالبوکه، بوندنضکره، مددنبری، اونظقوز کهی کلرلری (حال بوکه)، (بوندن سوکره)، (مددن بری)، (اون طقوز) صورتلرنده یازوق مناسبدر.

غیر رسمی اوراق و مکاتبه عائد تعریفات. — غیر رسمی اولان اوراق و مکاتبه، محتواته و حال و شانلریه نظرآ صورت عمومیده مختلف اسملرله یاد اولنورلر که باشلیجه لری بوجه آتیدر: مکتوب، عربضه، تذکره، توصیه نامه، تبریکنامه، لشکرنامه، تغزیه نامه، عاقبتنامه، سندات، اعلانات و عادی نطقار و صافور بوکا مماثل مواد.

مکتوب. — بکدیگر ندنی آری بلبلرده بولنلر کسلرک ییتنده جریان ایدن مختاره ورقه سیدر. کوچکن بو بوکه یازیلرسه عربضه دیرلر. تذکره. — عینی بلدهه بولنلر ییتنده ناملی اولنلر مختاره ورقه سیدر.

هله تابع اضافات ساده لکی، معنایی بنون بنون اخلاص، تصویب و اشکال ایدر .

و اصول تخریر، دینیلن قدرت تخریر به نیک طبقه لاتریننده اسلوبک [هر کسک کندیبه مخصوص طرز اقادهمسی] عادی، ساده، مزین و عالی کچی انواعی و بونلردن هر برینک کندیبه مخصوص مزین و لطافتی موجود ایسه ده بزم بجزم کتابتک بالخاصه وسط درجه سی اولدیفنه کوره اشو اسلوب بیسایک بوراده ذکر می مناسب کوروله مه مشدر . بو حلاله کتابتده : سلاسته و وضوحه رعایت ، سوزک مقتضای حاله مطابقتی ، کله لک املای اصلی و صحیحه موافقتی شرائط اساسیه دن در .

کاتبیل ایچون یازله جق مواده حشویات [*] و زوایدن ائو و تعقیدی [**] موجب احوال بولنامسنه تراکیجه قیل کورون شیلرله غرابی و قیاسه غنالتی اولان کله و جمله لک طینه، یازیلان شیلک مرکبات و فقراتی نقطه نظر ندن ده معلوب اولان معنای صحیح و فصیحه شدت تطبیق و ارتباطی اولسنه، تقدیمی ایجاب ایدن بر کله نیک تأخیر ایله مسنه، الفاظ ایله معنایک هم آهنگ و نظر لره جمله لر بیتده مناسب تامه اولسنه، اهمیتلی فقراتک درجه نایسه ده حائر اهمیت اولانلردن اول

[*] حشویات، کلای اطباب ایدن الفاظ لره که ماده بی اخلاص سبب

اولور .

[**] لغتیه دو کوله نیک معنایه دن در .

(پدنجی درس)

عمومیتله اصول کتابت، اصول تهذیب،

تحصیل کتابت نه به متوقفدر ؟

یازی یازمق ایچون ایسه اوله اوله فکر لازمدر . ای یازمق دم ایی دوشونمک، ایی حس اینک، ایی اقاده ایله مکه متوقفدر . هر نه به دائر اولورسه اولسون قلده آله جق شیلرله سلاسته و وضوحه دقت شرائط اساسیه دن در .

سلاست ، الفاظه ، وضوح دخی، معنایه عاندر . سلیس و واضح اولیلان سوزلر هم قریشده نقلت و حمده معنایی فهم و ادراک خصوصنده صعبت پیدا ایدر . لسایک فصاحتی طبعیله کیکنده در .

و جیقدنجه لسایک طبعیتدن ،

و البته دوشر فصاحتدن ،

مالی یک نظرده ذهنه تسادر ایدر جک درجه ده واضح ، قبا اولمامق اوزره ساده و کاملت تکلیف دن آزارک بر طرز تخریر و زمانمزده اک مقبول اولان اصول کتابت دن در .

جمله لک زنجیرله دیدکاری طرزده یکدیگرینه ربطی ، اون بنش یکرمی سطرده بر توقف قدر لسائی طبعیله کیکندن جقاران، معنایی اغلاق ایله انسانه اوصاف و برن شی یوقدر .

تصحیح ایتمکه کتابت اصطلاحده . تهذیب ، تعمیر اولنور .
هرکاتب و باطلماسه مبتدیار ایچون اصول تهذیبه رعایت اکه
لزوملی شرائط تخریریه دنددر . یازیلان شیر قصورلو ، خططالی
ویا ناماستیز اولورسه محررینک یک مضیق بر دائرة حجاب
ایچنده قالمسی موجب اوله جنی شبه سزدر .

هله انظار عمومیه به وضع ایدیه چک اثرلرده قاعده تهذیبه
صوک درجه ده رعایت لزومی میداندده . بو کبی اثرلی
تهذیبیدن بشقه مهارت واقتدار علمی وحکمیلری تصدیق
عمومی به مظهر اولمش بولسان ذوات مقتدره نکه دخی نظر
تصحیحسه عراض ایله اکال معلومات ایتمک تنزل ایدیه چک
تخریر حال ویا تمیباتدن معدود بر کیفیت دکل ، بلکه اصابت رأیی
عجزی اصحاب فصل وکالک معلوماتندن استمانه کبی یلمیدیکنی
اوکر تمک ویمک اولان نافع ، نمایان تقدیر برمسالک مستقیمدر .
آئیده محرر خصوصاتی نظر دقتدن دور طوتمامق صورنیله
اداره افکار ایله تهذیبک اجراسی مناسبدر :

۱- بو کله مک موضعی بوراسی دکل .

۲- شو کله تقدیم ، بو کله تأخیر اولغلی ایدی .

۳- شوراده قصصان وار .

۴- بو زیاده .

۵- بو کله یاخود بو کلام ایله شو فقره لر لزومسز .

۶- شو صفت موصوفه مطابق دکل .

قیدیه ، مرسل و مرسل الیهک حال و شان واقتداری درجانه
و باطلماسه معانی مطلوبه به دلالتی واضح الفاظ و تعیرات لطیفه
استعماله و هر حاله آداب کتابته صوک درجه رعایته اعتسا
ایلمک وظائف مهمه دنددر .

فهم و ادراک ایله ذوق سلیم دینیان خواص طیبیه شو
سایلان موادی تمین و تقدیر ایچون بر میزان صحیحدر لر .
برکاتب ، کندی ویا دیگر بری طرفندن بر ماده قلمه
آله جنی زمان [رسمی و غیر رسمی] اکه اول یازجنی شیرلی
ذهنده کوزیله طاسار لایوب مقصودی افاده ایدیه چک جمله
و فقره لر ی ترب و اختیار ابتدییکی اسلوب افاده به کوره تعیرات
مخصوصه یی ده بر درجه احضار ابتدکنن سوکره سبک و ریبطه
اوقدر اهمیت ویر کمترین بلاشور یازمه به باشلاملی و مسوده
تمام اولدقدن سوکره برکه نظر تصحیحدن کیومیلدر .

یازیه حق شی اولیله نهغاً تفریر ابتدیر لر و هر جمله ویا
سطر باشنده یازیلان شیر تصحیحه قانقیشیلر سه مسوده قصورلی ،
ذهن شاشقین بر حاله کله چکی کبی انسان یازجنی موادی ده
اونودور . هر نه صورته اولورسی اولسون سز بر شی تخریر
و تصویر اولنورکن و یاخود بر مال استماع اولندینی صروده
ذهنی آخر ملاحظه لر دن کلباً تخریر ایدیه بالکنز یازیه حق خصوصه
حصر نظر و اعمال فکر ایلمک لازمه دنددر .

اصول تهذیب . — قلمه آنان بر ماده نکه ختام تخریر نده

و باطفاصه لسانه عائد اقسامی مقتدر معلمین اذکر، سی و تواریخ
و محاضراته و قوف حاصل ابله مکه برابر مندرجاتی استفاده بی
موجب کتب ادیبی مطالعه و تتبع ایلمی و بودن بشقه
استعداد خداداده دخی مالکی لازمدر .

بر نمونه ذکاتک افاداتده نه قدر پارلاقق اولورسه اولسون
تخصیلات لازمه ده بولنامش اولور و معلوماتی توسیع ایتزه
فکرکنده سلامت ، قریحه سننده وسعت ، سوزلرنندهه بالطبع
سلامت بولنه ماز .

عربی و فارسی و حتی ترکی قواعدینه واقف نه قدر ذوات
وارد که تخریراً لایقی وجهه له افاده مرامه مقتدر دکلدلرلر .
چونکه: کتابت، بالکنز قواعد لسانیه به افتقار ایتزه، بوقوف
ایله برابر علوم و فنون متنوعه ده معلومات و رسوخ بیسدامی
وعله کتابته جدی ودانمی رهوس و غیرتله محبت، ذکا و استعداد
و اصول تخریرده ملکه حصولی ایحاب ایدر .

بعض قنات مشهوره نیک بارلاق افاداتی ترکیب و مناسی
کی استعمال ایتک سوریتله ده اداره قلم ممکن ایسه ده بوده
مهارته متوقف بوکانبولر ایچون شایان امتثال مواددن کوروله منر .
هرکس بازه حتی شیرلی کندیبه مخصوص بر اسلوب ایله
تقلید و استعاره به میل ایتک سزین بازمنه چالیشیلیدر . کاتب
ایچون مشاهیرک آثارنی مطالعه و تتبعدن مقصد : استنساخ
ویا خود نقل معامله سنک التزامی دیک اولوب مواد مندرجه

۰۷ — شو لغظلر ویا جمله لر بینه ده مطابقت، مناسبت ویا
ارتباط یوق .

۰۸ — افاده بو طرزده اولسه بی استفاده چه دهها زیاده
موجب سهولت اولوردی .

۰۹ — بوراده تعقید [۰*] یا خود ضعف آلیف [۰*] واردر .

۰۱۰ — شو لغظه یا خود شو ترکیده ننافر [۰*] و
موجوددر .

۰۱۱ — بوشی کوزل قلمه آلمش لکن مرسل الیهک
حال و شایله و یا خود درجه ادراک و استفاده سیله مناسب دکل .

۰۱۲ — شو افاده مناظره دن خالی دکل .

۰۱۳ — بوراسی آداب عمومی به مغایر .

۰۱۴ — شو سوز مقتضای حاله مطابق دکل .

بازیلان شیرده سلاسنه وضوح اولورسه فصاحت و لطافت ده

موجود اولور و اوقویانلر ذوق مخصوص بولور .

تخصیص کتابت نه به متوقفندر . — تعیر عمومی سیله

کاتب اوله حق بر آدمک مکاتب ایتداینسه، نالیه ویر درجه یقه
مکاتب عالیده اوقویان لسان و فنونه متعلق درس لری کورمی

[۰*] یوقارده بیلدیرلرکی وجهه دکومله مک دیکدر .

[۰*] بازیلان شینک مدم اقتداره بینی مشوش و طبیعیلکی اخلاص

ایدر سورنده اولسی .

[۰*] تلفظ و فراشده لسانه ثلث و صموت ویرن شیردر .

بادی سعادت و عمران اولان ولی نعمت بی متمیز پادشاه معالی
اکتشاف اقدمن حضر تلمی رسول کبریا اولان جناب فخر
کائناتک خلیفه مکرملری و عموم عثمانیلرک پادشاه محترملمری
بولندقلرندن امر و فرمان شهریارلرینه و طرف شاهانه لرندن
وضع واحداث بیوریلان قوانینه هر یرده اطاعت بزم ایچون
دینا فرض، قانوناً الزم، عقلاً و انسانیته ده مستوجب حسنات
بی غایات در. بوباید و قوعه کله جک الک کوچوک بر قصورک بیله
عندالله باعث عقوبات، قانوناً بادی مجازاة اوله جفنه شبهه بوقدر.
ملل واقوامک موجودی، قاسی، محافظه شان وسطوتی،
سعادت و مسرتی الک زیاده خاصه جلیله اطاعتک وجودیله
قایدی، چونکه اطاعت بادی سعادت ام، باعث فوز و نجات
آدمی.

(ظفوزنجی درس)

مال [۱]

تعمیل زماننی بویینه امراک ایدرک مکتبه عودت ایتش
اولان برافندی طرفندن درسعادت و وصوله، درساره مباشرت
[۱] معلم طرفندن بومال ویرلرکدن سوکره شاکردان درسخانه ده
دوس مدنتک خانمه قدر یکدیگریه باقسزین ویری برندن استعانه
ایتمکسزین سووده بی تنظیم ابله تاریخ و امضالریله نوصولری ده قید

سندن فکر استغاده و فلماً اداره کلام ایچون دخی صورت
عمومیه ده بر استعانه دن عبارتدر .

(سکزنجی درس)

امر [۱]

اطاعت، جهان مدنتک مرکز استقرار حکمتیدر دین
ذات نه قدر طوعشو سوبله مشدر. فی الحقیقه صفت عمدوجه
اطاعت، مدنت دینیلن شاهد نازین السایتک اس الاسبابدر.
ماملات عمومیه ده امنیت، انضباط و انتظام، مسودانه پاتاش
هب اطاعتک نمرات نافعه سیدر.

جناب حق، الطبعوا، نص جلیل قرآنیله اطاعتی
قولرینه امر و قدری تقدیر ایلر اولی الامر، مطاوعی قرآنلندن
اولق اوزره تعیین بیورمشدر.

جسم پاک سعادت احتواسی بو دولت ابد مدته بخشایش
رب مستعان و علوه همت جهان آراسی ملک و مملکت ایچون

[۱] امر نامی آئیده، بازیلان باشچا لر معتمدی طرفندن کورسدر.
بالدان نخته به بازیلوب عموم شاکردانک دفتر مخصوصلرینه فیدایله جکی
کمی بولر شاکردانه ازرلیله جک و درس آئیده ایجاب ایدر استجاب
ایدیله جکدر. شاکردان بو واسطه ابله هم دورگون سوورده ماده
صامه و همده کله لریک لملرینی اوکرنگله برابر جله لریک تخلیله دخی
قواعد لساپه دن استغاده به موفقی اولورلر .

اکمال و مسلکچه لازم اولان معلوماتی استحصالی ایدرک مکتبیدن
برنجی درجه شهادتنامه اخذینه موقیتکی تبشیر ایدیور و بو
مدعاکی البسه رسمیه کله آلدردیدیک رسمکدن بر دانه سنی
کوندرمکله نایید ایلورسک که هر ایکسی ده . تم ایچون اقتخار
و عنونیقی موجب اولدی . اولادینک سعادت حائده علاقه دار
اولسی طیبی اولان بریدر ایچون بوتشیرک یک بیوک برحسن
تأثیر اویاندیرمسی شه سزدر . والدک ، رسمکی باندنه طاشیوب
هر دقیقه سیر و تماناسبه مسرت باشاری دوکبور . مکتوبکک
ایکنجی درجهده مسرتی جلب ایدن فقره سی ایسه یقینه ملاقاته
مظهریت حتمده و ردیکک نامیناتدر . شمار بوتدن اولان
حسن محبت سوزقوله بو افتراقک الک برنجی مشتکیرندن بولتخاتم
فصل طیبی ایسه بونک ازالده تأثراتی استعجانده بونانلرک
بیروی اولقلمده اولهجه طیبیدر . بناء علیه سعادت آتیه کنر
ایچون بر یشارت اولان بو موقیتکنزری تبریک وسزری قریباً
اسم عامدر . (ک) کاف خطایدر . (ملفوف) اسم مفعول ماده
امیلیسی لصدور . (ابله) ادات مصاحبت ویا اشتراکدر . (برابر) کدا .
(آدم) آلتی مصدرندن ماضی شهودی مفرد متکلم . فعل متعدی .
شو جمله بر جمله فعلیه در . (آدم) فعل ، فاعل اسماً عنذوف
اولوب نهایتده کی (م) درکه پدربیک آلدیفنه اشارتدر . کرک اثرلرک
و کرک نمونه لری حاوی اولدقلری کلماتک مشاری طلبه به معلم طرفندن
بیان و جمله لر تحلیل ایتدیریلدیکدر .

ایدلرکینه و پدربله والدیه سنک خیر دعارینه محتاج اولدیفنه دائر
بر مکتوب یازیلدیکدر .

(اونجی درس)

مال

پدربیک ادعیه خیره سی نمراتیه مکتبه اکال تحصیل ایله
برنجی درجهده شهادتنامه اخذینه موقی اولدیفنه و البسه
رسمیه سبيله آلدردیجی رسمکی کوندردیکینه و یقینه نزد بدوه
کیده چکی تبشیراته دائر بر مکتب عالی طلبه سی طرفندن پدربینه
بر عریضه یازیلدیکدر .

(اون برنجی درس)

پدردن اوغلنه بر مکتوب نمونه سی
اوغلم !

مکتوبکی مله و فیله برابر آلدیم [*] . مکتبچه اولان تحصیل لاریکی

و معلمه توداع ایله جکلردر . معلم بولری برلکده آلوب کتورمه سله
و هر برنجی تصحیح ایله دیگر درسه کتوره جاک . شاکر دانه توزیع
ایله دفتلرینه العاق ایلمسی امر ایله جکلدر . بونکله برابر بونک
امول کتباتیجه لصال یازلسی لازم کله چکنه دائر بر نمونه اولقی
اوزره عینی مآله طرفندن یازلس بر مسورت و بروب بونی طلبه تک
دفتلرینه قید ایتدیره جکلدر .
[*] برغونه اولقی اوزره شوبلک جمله یی تحلیل ایله م : (مکتوب)

(اون اوچنجی درس)

مال

بر پدرون اوغلنه تفراف بازله جقدر . ایجه زماندر
مکتوبی و خبر عاقبتی آلهمدینی بیایله مراقده قالدینی اقاد
واسباب موجبه سی سؤال ایدله جقدر .

(اون دردیجی درس)

بر توصیه نامه نمونه سی

تصدیقات مرتبه سه واران تمیسات طبعیدر که مقرون
اسماف اوله ماز . بو حقیقه بناه بوسفرکی استرحام عاجزانه مک
ترویجیه عنایات بیورله جفاده - فولکنز کی اقدمزک
سوتکارلقری بیلدر - حکم فطعی وریله مز . البته او
سروت تکارلقی . اومساعده کارلقردن جسارت آهرق خصوص
آنیک رحاینه جریایب اولیورم که او استرحامده . اک زیاده
سوتدیکمز آرقداشلقردن برینه منسوبیتی وحسن حال و تربیه سی
اولان دارالشفقه ماذونلرندن . . . اقدینک ممکن اوله بیلهدیکی
حاله موظفناً ، اوله مدینی تقدیرده شمیدیک ملازمه رسومات
ادارمنه تعیین و یادمانه مساعده بیورلمقدن عبارتدر . امیدوارم که
ذات کرم بیوریلرینه اخلاص و انتسابی قدیمی و صمیمی اولان

کورمک بخیارلقنه مظهرنمی ده جناب حقدن نمی ایلوم
چکر کوشم .

(اون ایکنجی درس)

[۱]

الثقاتنامه عالیبری شرفوارده اولدی . حاصل ایتدیکم
مفخرت ، بر مستفیدک اون اونش سنه دن بری شرف انتسابی
قازانقی شرفده بولدینی بر باب عرفان مآبدن آلهجی مزده
حسن قبول اوزرینه حاصل ایدجهکی انتخارک عبیدر .

بر برده تصادفاً اولسون تلاقیله شرف ایدمه چکن
درجاده دوجار اولدیم طالعزک ، اقدمن حقدنه قلباً و غیباً
حاصل ایتدیکم محبت و مخالفتک اظهاری نی نوقه قدر ناخبر
ایتدی . قریباً خاک یاه یوز سورمگه نایله لیبنت و تجرید
مفخرت ایدجهکی امید ایلوم . شمیدیک عنایت واقم
رحمانه لرینه عرض شکران ایله اکتفا ایدیورم باقی اراده
اقدم حضر تلرینکدر .

[۲] بو دخی اوزرله جکدر . آشاغیده عمر اثرده کدا اوزر
ایدله چک و عباره لرینک معاری بللشکله برابر جله لرینلده . غیلابی
اجرا اوله جقدر .

لکن ، بن نه او کورولیسقی ایشتمکده اولدیغم دکتری ،
 نه اوریکن چیچکلری ، نه کوک یوزینی ، نه کوشی ، نه
 اورمانلری ، نه او کوزل میوه لری ، نه قوشلری ، نه آیدینانی
 کوره مدیکمدن طولای مناسف دکلم . خیر ، اللهم ، خیر ا شو
 فانی عالمک لعافندن هیچ بری آرزو ائتم . بر کره آناجشی
 کوریدیم ! .

(اون آنتیجی درس)

بر نشکر نامه نمونه سی

مؤخرآ نائل اولدیغم نشان هابوندن طولای ارسال بیوریلان
 نشکر نامه محاسن علامه لری امله برای اعزاز اولدی . ایشو
 رسم اخلا بروری به رغبت بیورلینی انشاده بنده لری دخی
 اولب ابده نشکر نامه نخر برینه مسارعت ائتم ایدم . طرفینک
 خلوص ومودتی بکدیگریه مساوی دیمک اولور .
 کرک اشتداد ریج وعنا و کرکه مساعده اقبال زماننده
 مبارکت احیا نمینک قدرینی دویلا ایتریکندن اول وجهله
 ابراز ماتر دنوازی و مروته معروف اولان هم کر مکاریلری
 نه درجه ممنونیتله نایق اولدینی هویدادر .

بویله مکافاته کسب استحقاق ایدمه مشدم . بالکتر حسن
 بیت و صدق وغیرمه مقابل شایان بیورلش اولق کر کدر . هر

عاجز لری کی بر منتسب طرفندن ایدیلان بو رجا لعافاً ترویجه
 سزا کوریلور . باقی کرم و عنایتلرینه منتظر بولدیمی عرض
 ایله استغای توجهات ایلم اولب ابدمه .

(اون بشنجی درس)

اثر

براعمی چوجفک تحسری

ایشید یورم که : کوش پک کوزل ، جای کنارنده اوزرینه
 طوغرو سارقان چیچکلرک منظره سی پک لعطف ایش ، نازک
 نازک اوتن قوشلرک ، هواتی بوچکلرک اوچوشی ده کوروله جنک
 شیردن ایش !
 ایشید یورم که : کیجه لری کوک یوزنده کیزلی ایشیقفلر
 کورونور ایش ، طالع لری کی حزین اولان دکتر ایچنده دخی
 بیاض بلکنلی کیلر آقوب کیدرمش .

ایشید یورم که : چیچکلرک و نککلری راجی لرندن —
 لطافتجه — دها کوزل ایش . دره لر ، طانغر ، چار لر ، صولر ،
 اورمانلر و خصوصیه فجر زمانلری او قدر لعطف ، او قدر
 شیرین ایشلر که بو قدر عظمت واحتشامه قارشنی انسان زانورده
 زمین حیرت اولق لازم کلبر ایش .

(اون طقوزنجی درس)

نمونه:

بر تعزیه نامه

الدینغ خبردن کولکم ویران، کوزلرمدن سرشک حسرت
رواندر، جمله من محبت اولاد اسیری بز، خصوصاً پدر و والدینک
بو بله و قوعات جگر سوزده اوغرایه جقاری نأثرات قلبیه بی
ملاحظه ایندیگه حزن و الم برقات دها مشند اولمده در.

مسئله عالم بقاده اوغرایه باحق طور و حالتده در . معصوم
کیدنلر آرقده بر اقدقلربی محزون ایدرلر اما، غایله حساب
وکتایدن مسون ونم اخرویه ایله ایدی السرور اولورلر . بو
جهت کوشونلورلورسه قلب منسلی اولغه باشلاز . و جناب حقک
— ادر اکنسندن عاجز اولدیغمز — حکم خفیه سنه عرض
تسلیمت ایدر . خدای متعال جمله مزه اجر جیل احسان ایتسون .
تطویل مقاله محالم اولدیغندن بو قدر یازمیلدم، برادر ارجا
ایدرم: حکمت الهیه بی تا عمل ایله آتش قلبی نسکین ایدرکری باقی:

نایب اعطای وظائف مأموریه برقات دها سی و غیرتله ادای
حق شکرانیت و بو وجهله عاطفت سیه به بعد ازین اولسون
کسب یافت ایله مک اغز آمال عاجزانه اولدیغنی بیان و انبا
و بو مقصد شریفک حصولی ایچون کاکان حق جا کرانه مده
حسن نظر و معاونت دواتلرینک سزاوار بیورلسنی رجا ایدرم
اولایدم .

(اون بدنجی درس)

مالک

بر ذات طرفدن موقع و حیثیت و رتبه جه کیندنن بیولک
اولان بر ذاته مأموریت تبریکنامه سی یازله جقدر .

(اون سکرنجی درس)

مالک

رتبه و حیثیتجه کیندنن کوچک بر ذات طرفدن الدینی
مأموریت تبریکنامه سنه مقابل دیگر بر ذات طرفدن تشکرنامه
یازله جقدر .

زده مهر ایله امضانك محل تختم ویا تحریری بشقه بشقه اوله برق تلقی ایدلکدهدر. مثلا: صاحب رتبه برذات طرفندن مادونته یازیله حق محررانده امضا وضی و کوچکدن بیوکه کوندریله چك موادهده مهر استعمالی عادت اولمشدر. آنجق اورویا عالم تجارتیه دوائر رسمیه سنهده جاری اولدینی اوزره امضاء مهردن دهامقبول و آندن ده آاز قابل تقلید و خصوصیه ضایع اولوق شایسته سندن دائما مصون اولدیقدن محررات خصوصیهده عمومیتله امضا و مواد رسمیهده مهر استعمالی موافق در .

امضانك عمومیتله محرراتك زیرینه وضی اصول قدیهدن امضایی آراسهده مرسل الیه اوزون بر مکتوبك آرقه جهتی جوروروبده عمل تحریر ایله تاریخك ترقیمندن سوکوره [یعنی تاریخ ایله الفبا آراسه] قویوق و یاخود محل تحریردن اول مکتوبك صایغ طرف بالاسنه یازمیق موجب محساندر. محررات رسمیه بالطبع بو قاعدهدن مستنادر .

عبودیت . - ذوات عالیه ویا لطف و معاونتلی کورولش کساره قارشی یازیلان محررات خصوصیه نك اکثرنده (عبودیت) کلمسی استعمال ایدیلورسهده عبادت، اساساً معبود

(بکرمنجی درس)

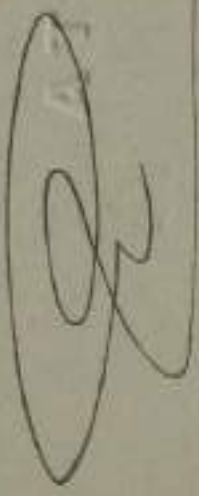
امضاء عبودیت و محررات خصوصیه نك حین
تحریرنده دقت ایدیله چك خصوصیات

امضایه نقطه قویتامق زده اوتهدن بری عادت حکمنه کیرمش ایسهده امضانك، مرسل الیه مرسلک کیم اولدینی یسلدیرمك اوزره وضع ایدلینکی دوشونولورسه نقطه سنر یازمقده کی مناسبتنر نك ظامر اولور .

کرك امضایی سهولته اوقویه بیلمك وکرك دلالت ایندکلمری اشخاص ایله مناسی نقطه لرك وضع واسقاطیه متبدل اولان اسماری آکلایه بیلمك اوزره امضانك هر حالده نقطه لی یازلیق لزومی تسلیم ایدیلر. امضایه نقطه قویتامق یوزندن (خلیل) نك، جلیل، (نابت) نك نائب اوقونوق کی بربوک بر یا کلینله سببت ویره چکی طیبی در .

بمضاری ده امضایی اوقونه میه حق بر طرزده گرفت یازمی برصنعت کی تلقی اتمشدردر. اوقونه میه حق بر امضانك وضعیه عدم وضی یتنه بر فرق اولدیقدن فقط هر کسجه مهم ساییلان امضانك تقلیدی بالطبع آرزو اوله میه جضدن - اصحاب قلمجهده تنیب ایدلینکی وجهله - امضانك هر حالده نقطه لی اوقونه میه چك درجهده کرفنجه اولسی اقتضا ایدر.

کوجو کدن بو جو که } سعادتلو اقدم حضر تلمری ، عطفونلو بک
 اولورسه رنیه سنه } اقدمی حضر تلمری ، معروض عاجزانه مدبره
 کوره و یا تعظیما } عززلو بکم اقدم ، التعماتی مدار افتخارم
 بردوجه فوقیه } اقدم کی القابک استعمالی موافقتور .
 بو بو کدن کوجو که } او علم ، بک او علم ، رقتلو او علم ، جکر
 مکتوبی قیادقدن سوکره } طرفه ادخال و نظرف قیایغی
 ایشدیردرفی وسطی بالاسنه شو (۹۰) ویا (۷) اشارتلدن
 بری ترفیم اتمک ، آدن سوکره مکتوبک کیده چکی عملی نظرفک
 صاغ طرف کوشه سنه بیوکه حرفله یازمق و وسط طرفه
 کلک اوزره آدره سی اوقوناقلی صورتده تحریر ایله ملک لازمدن
 بو کی مکتوب خصوصی نظرفلرلرک آدره سلرینی تعظیمکارانه
 القاب واقادات ایله یازمق نازکانه بر معامله ددر . [مثلا : آدره
 ولایت جلیله سی مکتوبی معاونلکنه رونق افرا عززلو . . .
 بک اقدمی حضر تلمریک حضور عالیبرینه تقدیم] کی .
 ظرف اوزرندده کی آدره سی زربشه بدوح یعنی مکتوب
 مناسیتی مقید اولان شو :

اشارتی وضع اتمک اونه دن بری بزده عادت اولمشه دده بو ، بر
 لزوم و یا قیادده و مجبوریت تحتده اولدیفندن ترکنده دده بر یاس بو قدر .

حقی اولان جناب حقه مخصوص و معنای مجازیسی اعتباریلده
 بیغمبران عظام و خفقای کرام ایله بادشاهان ذیشانک تعظیم شان
 عالیبرنده استعمالی جاژدور .
 خاکبایکتر نسلکتر (۱) کی تمیرلر ایسه بتون بتون
 پاکشدور .

محررات خصوصیته نیک تحریرنده دقت اولنه جنق
 مواد . — یازیه جنق خصوصی بر مکتوبک بالاسی وسطنه اولان
 بسله یه دلالت ایدن شو : ۹۰ اشارتی وضع و عمل تحریر ایله
 تاریخی ده صاغ و یا خود بری صاغ دیگرینی صول کوشه به ترفیم
 [سرلوحه ایجاب ادرسه بسله اشارتک زربنه یازیلور] و امضایی
 وضع ایله کدن سوکره کاغذک اوجده بری خذاسنه القاب
 تحریر و آلمک آلمدن مکتوبک تحریرینه مباشرت اولور .
 رسمی و غیر رسمی هر جمله نیک ختامده بر قضا قویقی لازمدور
 غیر رسمی القابه کلجه : بونلر بک مختلف اولوب رنیه
 و حیثیت و مرسل ایله مرسل الیه کیننده کی مناسبت و معارفه
 درجانه کوره محول ایدر . مثلا :

رفیق محالمت مارم اقدم ، قرداشم ، محترم
 فر داشم ، میوم ، برادر عالیقدرم ، رقتلو
 بک قرداشم ، سعادتلو بک برادرم

Belad

نذاکر خصوصیه ظرف فرسنگ بالاتر محل ارسالک تحریری
 ایجاب آنچه چکی کی زبرینه بدوح اشارتی چککنز.
 ادرا سارک صورت وانجوده بازنسی مکتوبک مرسل الیه
 قولایقله واصل اولسی تأمین ایدر خصوصیاتنددر .
 مکتوبلر دروننده (دوستم) ، (تشکرلر قدیم ایدرم) ،
 (آدیوا) ، (حجیم) ، (الکزتری صیقارم) کی السنة اجنبیه
 شیوه لریه عاس اولان نمیرالک استعمالندن مجانبت لازمددر .
 تشکرلر قدیمی برینه (عرض تشکر ایدرم) دیمک دها نازکانه ددر .

(بکرمی برنجی درس)

مال

ظهور ایدن حریقده خانه سی یاغش اولان بر خانه
 ارقه دانشی طرفندن مکتوب بازیه جقدر . مالی: فلاکت واقعه دن
 منحصلا کدره اشتراک ، ازاله نائزاتی موجب و مقام وحاله
 مناسب افاده لر در میان ایدرک مرسل الیه تسلیم دن و خلوص
 و مخاندت حسابته استجاب توجهدن عبارت اوله جقدر .

(بکرمی ایکنبی درس)

مال

بکرمی برنجی درسده ویریلان مالدکی مکتوبه جواباً بر
 تشکرنامه بازیه جقدر .

(بکرمی اوجنجی درس)

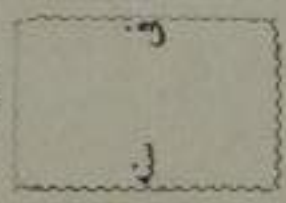
بر سند عادی نمونه سی

غروش

...

غروشدر

تاریخ سنددن بالاعتبار اوج آی سوکره تأدیبه اولتیق
 اوزره کراسته سی . . . افسندیدن مجیدی اون طقوز حسابله
 . . . غروش استقراض ایتم .
 بول

مهر

دیگر بر سند نمونه سی

غروش

...

غروشدر

مدتی منقضى اولدقدن سوکره گذشته اظامیسيله برابر

برده (مهر) کلمه سی فارسی اولدیغندن بونی عربی کلمه کی اسم مفعول یاهرق (مهور) دیمک یا کلمشدر . هله (مهور سدم اعطا قلدی) جمله سنده ایلك کلمه یا کاش و سندک محتوم اولدیغی اقادهمسی ده زانددور . بر سند البته یا مهر لیر و یا امضا تحتنده ویریلیر .

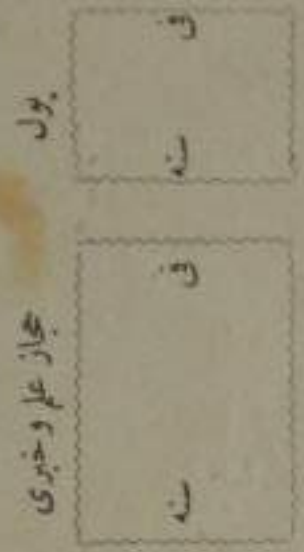
بر تاجر طرفندن شریکینه سپارش مکتوبی نمونه سی

لغاً کوندردیکم مختلف نمونه لره مطابق اولق اوزره بهرندن یوز الیشر چوال آرپه ماییمه ایدرک ایلك قالته جق و ابوره تحمیللا [۱۰] ارسال و بدلیجی حایجه قید ایدرک فینات [۱۱] بوصوله سی قیساره همت بیورما کیزی رجا ایدرم اقدم .

(آن کلمه) کی ترکیبه کلمه موجود ایکن (ارز) ، (نان عزیز) ، (گوشت) و یا (لم غنم) کله و ترکیبئی قولانمق هم اصول اعلامیه و هم ده شیوه لسان ترکیبه مغایردور .

[۱۰] تحمیل غیر ذی روح یعنی اشیا و ادوات حفرلنده مستعمل اولوب پندیریلان شی ذی حیاة ایسه ارکان کلمه سی قولایلیر .
 [۱۱] فینات (فی) تک جمی دور . یالکنز برشی حنده فینات استعمالی جائز اولمیسوب غنیف اشیا تک بهالری حنده قولانلق لازم کلمه .
 بوجالده (شوکتیابک فیناتی بریزه) (شوکتیابک بهاسی) دیمک انضا ایمر ، بدل کلمه سی ده بها مقامنده مستعملدور .

ویرلک اوزره رهن اولهرق ویردیکم برالماس بوزوک مقابلده نجاردن . . . اقدیدن قرضاً آلدیغ . . . غروشی ۳۴۰ سنه سی مارشندن اعتباراً اوج آی نظر قنده ادا ایده حکمی مین سندور .

سندلرده غروشدن اول بازیلان (یا لکنز کلمه سی) هم زاندمه معاصر اولوب سندلری بر طاقم تغییرات زاندمه ایله اوزانمق ده مناسبتر ددر .

بونکله برابر (ذمتده دیغدر) کی معاصر تیسیرلر ، (باعث تیسیرلر سند اولدرکه) کی مناسبتر وی لزوم قیدلر ، یا خود (نادیه دینده اشبو سندم ردوشق اولمجنی) ، (زقانتنده) نسوبه دین ایدهمز سدم حکمه به مراجهتله اقامه دعوی ایدبله جک) منقلو تیسیرلرک علاوه سی موافق دکلدره باره تسویه اولونوسکده سندک اقادهمسی ، وقتنده بوج اودغزب داینگ مدیون علیهنده اقامه دعوا به اساساً صلاحتی اولقله برابر بالآخره معارف عا کلمک میندن اضمینی ده [حکوم اولورسه] طبیی و معلوم اولان احوال دندر .

بر مأموریتہ تعیین بیوریلوب محل مأموریتہ منہی عزیمت
بولمش اولان برکیمہ طرفدن مضائقہ خاندان بختله مصروف
راہی والیہ انجمنی طلبہ دائرہ بدربنہ برعریضہ استرحامکاری
بازیلہ جقدہ .

(بکری آلتنجی درس)

واو حرفی واصول تنقیط

واو حرفی عربی و فارسی لسانلرنده ادات عطف اوله روق
جمع مقامنده مستعمل ایسه ده اکثریا جمع ایله برابر
ترتیبده دلالت ایدر . واو علی سینا و عی الدین عربی خول
علمادن ایدیلر ، دینلریکی وقت ابوعلی سینا ایله عی الدین عربی
پنلنمکی واو حرفی هم علی سینانک زمانا عی الدین عربی به
تقدمی کوسه بزمک سوریشله پنلرنده کی ترتیب زمانایی اوانه
ایدرله همده هر ایکینی خول علمادن اولوق اوزره جمع ایدر .
واو حرفی بو حالده عاطفه اولوب معطوفی معطوف علیه اماله
ایتمیش اولور .

واو بعضاً مفتوح و بعضاًه مضموم اوقونور . بالاوزر ،

دیده و دل کی .

لسانیزه کوره فتحه وضمه ایله اوقونانه (واو مفصوله)
و ماقبلتی مضموم اوقودانه — وصل ایسدیکی ایچون —

(اون قیاتی) برینه (قیادقیق) قوللائق لسانی اغلاق
ایده چی کی (کلدی) ، (کتدی) برینه (آمد) ، (رفت)
کلدی بری استعمال اتمکده شیوه عجمانهایی اختیار دیمک در که
بونلر لسانک محافظه سنده کی مکلفیته قارشی بر قیدسزلقددر .

اعلانله کلتجه: اعلاندن مقصد برشینی عمومه بیلدیرمک
دیمک اولدینجه کوره بونلرک غایت ساده و مرکک آکلایه.
بیله چی بر طرزده مختصر و مفید بازلری ایجاب ایدر .

(بکری دردیجی درس)

مالک

بریدر طرفدن مکتبده بولونان محذوفه مکتوب بازله جقدده
مالی: درس لریله چالیشمادیقی ایله مناسف اولدیقی ،
سوی و غیرتک الزیمی ، محسنائی ، و خاوتک انتحاج ایده چی
مضرتلری ایضاح و تصویر ایله درس لریله سوی و غیرتک
و محاسن اخلاقه مقارنتی کی وسایلی پدرا نه و خیرخواهانان دن
عبارت اوله جقدده .

(بکری بشنجی درس)

مالک

مکتبده اکال تحصیل ایدرک شهادتنامه آلمش و طشروده

واوک تماقی لسانہ نقلت و درر . بو تقانی دفع ایچون آنلری ممکن اولدینی قدر آز استعمال اتمک لازم کلیر . و او حرفک استعمالی آز الدجہ لسانہ لطافت و سادگی حصوله کلیر . و اوی کز تله استعماله مجبوریت حاصل اولدینی زمان تقانی بر طرف اتمک اوزره و او برینه فاصله دینلین شو (۵) اشارت قوت لانیلیر .

تقیط . — لسانمک ساده لکنه ، انتظام و وضوحه زیاده یاریم ایتدیکی ایچون احباب قلمجه قبول اولنیش بر طاق اشارتله واردرکه بونلرک استعمالی تقیطی وجوده کتیر . بونلر ، قرآن کریمه و سجاوینده دیدکلری اصول تقیطدن بشقه برشی دکلدیر . اصول تقیط الزمدر . فقط محررات رسمیهده

انسان تکلم ایدرکن — سرامی ایتدیکی کئی افاده ایچون آره صوره سوزی کسمکه مجبور اولور . سوز آز کسلیبرسه (فاصله) دینلین شو (۱) [قرانسزجهده و برکول دینیر] ، جوخجه کسمک ایجاب ایدرسه (وقف) دینلین شو (۲) [یوان قورکول] اشارتیری قوت لانیلیرکه بونلر هم و اولری ازاله به هم ده سوزی مخاطبه لایقوله افاده و افهامه مدار اولورلر .

هر جمله ختام بولدیجه نهایته بر نقطه قونورکه بوکاده (فاصله) درلر . (۲) اشارتی استفهامه ، (۱) اشارتی خطاب و تعجبه دلالت ایدر . برده ادات اشارت دینیلین شو (۳) :

(واو موصوله) درلر . بونلرک صورت استماللری بروجه آتیدر :

بر کله ، حروف مددن ویا حروف املادن برله یاخود های رسمیه ایله نهایت بولورسه آندن سکره کی و او موصوله در : و بکا و سکا ، بی و کئی ، حسینه و بن کئی .

بو حرفلردن ماعدا حروف ایله نهایتله ن کلردن صوکره برینه کوره و او موصوله ویا و او موصوله کلیر .

بونلری بلمک ایسه معطوف ایله معطوف علیده کی حالری اوکرنگمکه متوقفدر .

بو احوالدر آتیده کوسترلشدر :

- ۱ — ایکسیده عربی اولور .
- ۲ — ایکسیده فارسی اولور .
- ۳ — بری عربی دیکری فارسی اولور .
- ۴ — بری عربی دیکری ترکی اولور .
- ۵ — ایکسیده ترکی اولور .
- ۶ — بری فارسی دیکری ترکی اولور .

۱، ۲، ۳، نجی اختالدر . کوره تهاو بوسطوله کتیریلیر .

عدل و احسان ، امن و آسایش ، آب و تاب کئی .

۴، ۵، ۶ نجی اختالدر . کوره و او موصوله کلیر . لیاقت و جالیشتانلق ، مادر و جوجق ، ال و آفاق کئی .

کرک موصوله و کرک موصوله اولسون بر عبارده بر قاج

ادوات تعجب و استغهامه مثال :

امان یارب ! کاشانده کورولان شو اثر انتظام نه در؟!

درس لری که جالیش ا دون معلم سزلی استجواب ایتدیمی ؟

معترضه و خطله مثاللر :

فیلا دانی (آمریکا قطعله سسندنه . . . نفوسلی بر شهر در)

شهرینک زمان تأمینی اولقدر قدیم دکادر .

ارتق معلمک افاداتی — ذاتاً بورغون اولان — دماغمه

جزئی بر اثر تفهم بیله حاصل ایده میوردی .

(یکری بدیخی درس)

اثر

زراعتله تجارت موجودات مدینه نك ظواهر ایدر . علمك ،

معرضك عملیات ایدر . زراعت ، طور اراق قازوب الماس جیقار مقدر .

تجارت ، دمبر سانوب آتون قازاققدر .

زراعت تجارت ایتد ایدر . تجارت زراعتك مقتضاس ایدر .

ثروت و برکت ایه بو ایکی فعل خیرك نتیجه بی نهایتی در .

زراعت اقدام ، تجارت موفقیت ، ثروت مکافات در .

باجوان استاد قدرتك خامه ذی حیات ایدر . بر تاجر متعلق

اولدینی عالیه ، تجارت بولدینی مملکتی احبا ایدر . کوچك

اشارت واردر که بیسانه شروع اولنه جینی بیلدیریلان جمله دن اولکی جمله نك نهایته قونور .

شوکا (معترضه تعبیر اولنوب برکله ویا جمله استظر ایدنه نك

وضفه ویا خود آخربنک کلامی تخریره خدمت ایدر . بوندن

بشقه شویله برده (-) خط اشارتی موجود اولوب

جمله شرطی لرك طرفینه قونور که بونلر طی اولنورسه اساس

جمله ایله معنایه خلل کلر .

فرانسز جمله (، ،) اشارت لری واقعا ترسته یازیلوبور

سهده فرانسزجه لسانی سولدن صاغه یازدیندن بونلری

صاعدن سوله یازیلان یازیزده عینله ایقا ایدر سه نك کله عبارته

آرقسنی جو برمش اولور .

اشارات تقیبه نك هانکی برلده دهها موافق اوله ورق

استعمال ایدله چکنی سلیقه و ملکه نك اعلا کوستوبیلور .

فصله ، وقف و قاطعه یه مثاللر : و دنیا ده باعث اجر عظیم

اولان اطعام فقرا ، دمبر قاصده موجود معدن پارچه لربنک

دلالتله حصول ایدر اولور سهده ارضاء ، والده نك کندی عطفه

حیاتی اولان وجودندن افزاز ایدله یکی طبیعی ایله بیلور .

بری مالدن ، دیکری جاندن و بریلور . بری ، جمعیت بشریه یه

بر فرد احضار ایدر ؛ دیکری بقیشمش بر وجودك احتیاج

موقتی ازاله یه مدار اولور . ،

احمد ، حسن ، محمد و علی افندیلر درس لری نه اینی جالبشیرلر .

(بکری مکتوب نجفی درس)

اثر

امام سیوطینک ترجمه حالی :

امام سیوطی ، وجودداری انک بحق مابه الافخاری اولان
 اجله ائمه علومدن بفضل مستجمع الفضائلدر. کثرت تألیفات
 جهتله علمای اسلامیه تک الک بختیاری ایدی . نام با احترامی
 بالکنز شرفده دکل غریبده بیله السنه مدح و تعظیمده دائر
 و ساردر .

وجود نادرالموجودی برکنزلا یغنی علم و عرفان الطلاقه
 و حشایان اولوب علوم و فنون متنوعه تک هر قسمی نتیجه
 میزان تدقیق ایله مش و همان هر علمک حقایق و غوامضه
 دار تصور و تصویرده برکتش در که بر انسانده بوقدر
 احاطه علییه و فیه تک موجودتی عقلیه حیرت ویر .
 بالکنز بشفه لری دکل ، کندی بیله موهبه مخصوصه اولان
 بر علوم فضل و کاله حیران اولوق کرکدر که (واما بیعت ربک
 فحدث) کلام حکمت اسمانی فائمه نقل منفذرت اشتهال انحاء
 ایدرک قلم اعجاز رقیله کندی ترجمه حانی بازمش در .

آلتمش بر سه معمر اوله یلمش و ایچلرندن بعضیمی متعدد
 جلددن منشکل اوله رق آئی بوزه قریب کتاب محسنات لصاب

بر دکان ویا بر او تجارت در . بویوک بر قاریقه ویا بر شهریه
 تجارت در .

بر زراغ ، تراب او ستمده اولان محرراته هر برده قاره
 بولور . بر تاجر ، دنیانک هیچ بر طرفده اجنبی قائلاز .
 شمر فکدر در ، زراعت و تجارت فعلیاتدر . فکر هر برده
 صاتیلماز ، فعل هر برده بکیر . کتاب دننا کلانلماز ، بر
 نارلا دانما کلانسلیر . ارباب تدقیق زراعتله تجارته اوقدر
 اهمیت ویرمش در که بویکون زراعته «فن» ، تجارته «علم» اطلاق
 اولنور .

(بکری مکتوب نجفی درس)

مآل

بر آرقه داشدن دیگر بر آرقه دانه مکتوب یازیه جقدر .
 مآل : خانه تک ایجه اسکیمش اولما سندن طولای مظلوم مقدار
 ایجه ایله استکراه ایدیه مدبکی اولک خرابیسی قیتمجده تنلی
 موحب اولدینی بیایله مجددا تمیرینه فرار ویردیکندن و کشف
 اولنک اجراسیله قاج غمروشله مکملاً تمیری ممکنه کشفنامه سیله
 برابر ارسال و اشعاری رجا سندن باحت اوله جقدر .

جو جق، بری اړک دیکری دیشی ایکی باغچوانک فطرتک احکام طبیعیه سینه تبعاً برلشوب چالیشوب ده مردولو مآثر شفقتی و روانه ایله پیشدردی کلری قیمتدار محصول درکه نوع بشر بو سایه ده ادامه لسه موفق اولور . جو جق، وجودیه جهان فانی بی عالم بقادن آیران و یاخود عالم ابدی به رحلت ایدلره مقابل نفوس انسانی بی حال موازنتمه بولندیران، بشریتک دوز منادیسه آلت اولان عاجز بر السان یاوردوسیدر . جو جق، زوجین آراستمده کی محبتک وجودینی، ادامه سنی مؤید جانی بر حجت قویه سیدر .

جو جق جسماً، بدنآ پک کوچک، حد ذاته پک بویوک برشیدر. جو جق، نظر انسانی بی زینتندیرن، جمعیت بشریه به عالمه حسنی، مشیزکا افاضی وظیفه انسانیه فکری بی اویاندیروب اساسلا تدریران، جمعیت معنیه پک سعادت آینه سنی تأمین ایدن سویملی بر وجوددر . جو جقلرده کی شطارت ملکا، جو جقلرده کی طور معصوماته، جو جقلرده کی لذت معنویه سیرینه طوبوله جق، باقیقهار نبقیه جق، مظهر بقیه قناعت ایدله جک شیردن میدر ؟ جو جق، سویملی، فائده لی برو جوددر ؟ سعادت عالمه پک مولدی، زینتی، تسلیس مدار فخر و شرفیدر .

جو جقلر، معصوماته نظر لرینک، طانی بکالرینک ایمالریله جمعیت بشریه به دینده، معرفتمه، محاسن و مکارمده، طریق

تالیف ایتشدرد. امام سیوطی قوه حافظه، شدت دها، سرعت احاطه، الزام خصم کی مزایای غالبه ایله منتهلی بر داهیه بی نظیر ابدی.

تبع و تدقیق احادیث شریفه خصوصتمه بهره ور رسوخ اولان علمای محدثیندن اولوب حتی بالجمله احادیث صحیحته نبویه پک جمع فیوضات الینی اولیق اوزره (جمع الجوامع) نامیه بر اثر جلیل تلفیق باسلامش و یوز بیسک قدر حدیث شریفی جمع ایله مش ایسه ده اثر جلیل مذکور خاتمه حیاتبه مصادق اولماسیله بالطبع شیرازه پذیر تناهی اوله مامتمدر .

(اوتوزنجی درس)

جو جق حقلده بر مقاله [۶]

جو جق بر کوزل چیچک درکه تخمینی عنایت سبحانیه ایله نوع بشرک - عندالله اشرفی اولان - قسم رجولیسی اکر. تارلامی، انسانیتک جلوکاه ایتسامی اولان طائفه نسای بشردر. بو چیچک، ازدواجک هوایی محبت صافیانه سنی تنفسیه وجوددر. کله درک نوع انسانیتک بر زمان مقدر ایچون بقاسنه خادم کوزل قوقولر نشر ایدر.

[۶] عالمه و طائفی نام اثر عاجزی ده عمر جو جق مقاله مستندن

بر بارجه در.

دینی و اولی الامر اولان ذات مکارم سہانی حقیقہ طابقتدیرورہ ،
اطاعتک ، سدقاتک ، استقامتک دولت و مملکتک محبتک
غیرت و فعالیت حسنه تک والخاصل بتون مزینات و اعمال عالیہ
و خیرہ تک مؤثر یگانہ سی محاسن اخلاقی دور دینہ بیلیر .
مکارم اخلاقہ مفاخرن اولمان معارفک بیله شایان تقدیر

اولہ مادینی بو کون تسلیم کردہ اهل عرفاندر .
معارف مکارم اخلاقی ایلہ توأم اولورسہ سعادت السانیہ ،
تکاملات مدنیہ حقیقہ عرض دیدار ہیجت ایدر .

اخلاقک اساس الاساسی تربیہ وبالخاصہ تربیہ دینیہ دور ، تربیہ دن
مقصد و انسانی کندیہ و سائر تربیہ آلت مسعدت قیلیمقدر ،
تربیتک غایتی بدنیہ و روحہ قابل اولدینی قدر حسن کمال
کویریمکدر ، تربیہ بشیکدہ باشلامالی مزاردہ نہایت بولالمیدر .
جو جقاری تربیہ لی قیامتی آنلرک تشکیل ایدہ جکری ہیبت
احتیاجک بخیارلق تعلیمی قورومق دیمکدر . تربیتک ایلک
ساختی عالیہ و دہا واسع منابی مکتبلردر . اطفالک قوای
روحانیہ سنی لایقیہ کشف و تقدیر اتمک و پداغوجی دینیلان
تربین تربیہ الاطفال سایہ سندن قابل اولور .

خلاصہ : تربیہ مکملہ بہ ، محاسن اخلاقہ صاحب اولانلر
تربوہ ، سعادتہ ، مکتت و صلاحہ ، ترقی و تکاملہ و اک
ممتاز موقعہ مالک عد اولورلر .

ترقیات خیرہ دہ ، دائما و ایلری کیدکرا ، خطاب علویہ
ترجالتق ایدن برر قوہ مخصوصہ در .

(اونوز برنجی درس)

محاسن اخلاقہ دائر بر مطالعہ []

محاسن اخلاقک ہیبت اجتناب اوزربہ فوق العادہ صورتدہ
بخش ایلدیکی حسن تأویر تقدیر و تحسین ایتمک برفرد عاتق
تصور اولمہ ماز . جناب فخر کائنات اقدبزک و ایمانک کالی
حسن خلقدر ، ، مؤمن ایچون حسن خلقدن دہا الی برنجی
اولہ ماز ، ماللرندکی حدیث شریف نیولر ایلہ نہایت اولکلنچو
اوزرہ دنیوی و اخروی سعادت السانیہ تک منی دہ ، ایلیمدہ
مکارم اخلاقی در .

حسن خلقی ، السانلری دائما مسعود ایدہ جک اتی بولور
سوق ایدر . کوزل خوبلو السانلر هر روزہ هر عملکندو
محترم و معزز دیرلر . محاسن اخلاقہ مالک افرادی جامع اولان
ملل و اقوام بتون حاصلی قشامل و سبتوکت بخیار لقلر . لمالک
سایلیر .

حسن خلقی ، السانلرہ السانلقی ، اللہنی ، بیغمہ برنجی ،

[*] ناکہ و طائقی نام الر حاجزیدہ عمر و تربیہ ، مقالہ سناک
محاسن اخلاقہ عاتق بارجه لیردر .

کئی صنایع ادیبانک کتابت رسمیهده استعمالی جائز دکلدرد [صنایع ادیبه قوللانماق اوزره ساده ، دوز ، مین الفاظ و عبارله استعمالله معنائک حکم وقوتنه دفت ایتمک .

۵. - عبارله آرهسنه جمل حکمیه ، امثال و اشعار کئی

شیر علاوه ایتمک .

اصول قلم . - کلام و جمله لری یکدیگریه مربوطینی

استقام ایدن اصول رسمی به اصول قلم دیرلر . ایچق التزام مربوطینه قواعد ادیبانک تجویز ایده بجهکی درجه به وارمق ، یازیلان شیردن معنی استخراجی تصعب ایتمک دیمک اولدیغندن اوزونی وزنجیرلهه نمیرلردن ، یکریمی اوتوز سطرده بیتم جمله لردن مرکب اولان محررات رسمیه بالطبع شایان توصیه دکلدردلر .

جمله لریک دفت بش سطر دن زیاده اوزامیه جق درجهده اولماسی مو اولریک مرحله نقلیل استعمالله (اولمش ، قلمش ، اولدیقی ، آدیوگی ، اولوب ، اولغین ، قلمغله) کئی روابطک الدن کلدیگی و بکنی اولدیقی قدر آزاتیلماسی معنائک حکم وقوتیه عباره ناک سلیس اولماسنه دفت ایدلمسی اسلوب تحریر رسمی ایچون تعقیبی توصیه اولنه جق بر طریق اسلم در .

جمله لریک وبالخاصه اعلام ، مضطبه ، لایحه کئی بندلی و آیری آیری فقراتی حاوی محرراتک بند باشلرئده و او حرفک وجودی ،

قسم ثانی

کتابت رسمیه

(اوتوز ایکنجی درس)

کتابت رسمیه ، اصول قلم ، محررات رسمیه ناک

انواعی و القاب رسمیه

کتابت مخصوصیه به عائد اولان قسم اولده اصول کتابته دائر بیان ایدیلن قواعد عمومیه ناک کتابت رسمیهده دخی حاوی اولدیقی شیهه سزدر . ایچق محررات رسمیه ناک حین تحریرلردن آتیده محرر بش شرطه رعایت شرطدر .

۱. - مرسل ایله مرسل البهک حال و شائیه رتبه و ماموریت و حیثیه یکدیگریسه نظراً موجود اولان نسبت رسمیه بی نظر اعتباره آلهرق اکاکوره رسمی تغییرات تعظیمیه قوللانمق .

۲. - اوراق رسمیه ناک الواعقی و بونولوک طرز محررتی

بیلرک یازمق .

۳. - جاری اولان طرز تحریره یعنی اک کوزل اصول

قلده کوره اداره قلم ایتمک .

۴. - سجع دن ماعدا [تشبیه ، مجاز ، استعاره و سائر

متضمن اولین اوزره متبوعی طرفندن ویریلان ورقه رسمیه در. امرنامه. — مقامات عالی [مقام مشیخت، مقام سرعسکری، شورای دولت ریاستی، طوبخانه، عاصره مشیختی] ایله داخلی، خارجی، عدلیه، بحریه، مالی، ناهه، اوقاف و معارف نظارتلرندن والی و متصرفلرله سائر رؤسای ملکیه و عسکریه بایرلان محرراته دیرلر. والیر ویا قوماندانلر طرفندن مادنلرینه خطاباً بایرلان محررات رسمیه یه ده امرنامه دیک جائزدر.

امرنامه، مقام صدازندن بایرلرسه (امرنامه ساسی) دیکلرلرندن [ابطاحه مقام مشیختدن] اولورسه (امرنامه عالی) و بونلردن ماعدا محللردن بایرلان محررات رسمیه ده (محررات عالی) نامنی آلمر.

امرلردر. — بر حکمتک اجراییچون بایرلان اوراقه اطلاق اولورکه علی الاکثر شرعی ویا نظامی محاکدن صادر اولور. استدعا نامه ویا عرضحال. — بر مطالبک اسعافنی تمی ایچون بایرلان استرجاحنامه لره دیرلر[*].

امتیازنامه. — وقوع بولان استدعا اوزرینه معامله نظامیه سی بالایفا بعض رخصت و مساعداتی حاوی اولورق جانب حکومتدن [*] عرضالری کاغذک تصفیدن آشغیسه بایزمنده بر مجبوریت بوقدر.

عباره آره سنده بو حرفک کثرت استعمالی و بالاده ساییلان روابطک چوققلی معانی اغلاق ایدجکی کی لسان و سعه دخی تقالت ایراث ایدر.

اصول تنظیک محررات رسمیه ده استعمالی و اوزون، مصنع جهلردن منسکل عبارتک بر حال سادگی به ارجاعی جدا آرزو اولور مواددن ایسه ده بو عمت یه افلامه مأمور اولان ذوات مقدرونک دست غایتلرینه قائلش بر شیدر.

کتابت رسمیه ده دخی سلاتله وضوحی اخلاص ایتمک ایچون طبیعت لازم در. حسن طبیعتله حسن تحصیل بر آرایه کثیرنلر و اصول تحریر رسمی تک استعمالی موافق اولان قسم معقولنده ملکه پیدا ایدنلر شه سز ای بر کاتب اولورلر.

محررات رسمیه تک انواعی [*] — محررات رسمیه حروف حجازینی اوزره بوجه آتی بو چوقلر نوعه آیریلیر: اراده صینه. — طرف اشرف حضرت بادشاهیدن تقاضا ویا تحریراً شرفصادر اولان امر و فرمان مایوندر.

امر عالی. — باب عالیدن لیوانی خطابه تحریر ایدیلوب بالایی طرفرای مایون ایله موشع اولان اراده نامه جناب بادشاهی به اطلاق اولور.

اعتدالنامه. — بر دولت طرفندن دیکر بر دولت زدیبه موقت ویا دائمی اولورق کوندیریلان ایلمی به [سفیر] مأموریتی

و رأس مأمور بشده بولانلر طرفدن بیوک مقسامه بازیلان ورقه لرددر .

تمسک . — اساسا دین سندی دیمکدر . انحق بر ملک فراغ و انتقالیه صورت تصرفه دائر مرجع مخصوصندن ویریلان ورقه به دیرلر .

تحويل . — دین ایچون ویریلان سندله دیرلر . حجت . — بر نوع تمسک در .

رؤس هایون . — مدرسلک رتبه سنک و رتبه اولی صنف نانیسه قدر اولان رتبه لردن برینک توجه بنده باب عالیدن بازیلان سند رسمی به دیرلر .

شرائط الزامیه و سائر رسمی مبین اوله رق ویریلان سند رسمی قیلندن اوراقه دیرلر . شهادتنامه . — بر ماده نك حقیقته و یا مشهود اولدیغه

دائر معتبر ذوات طرفلردن مشترکا ویریلان ورقه لره دیرلر . صلح نامه . — ایکی محارب دولتك باریشمحق اوزره قازانلاشدیردقلری شراطی ساوی اوله رق طرفین مرخصلری طرفدن امضا و تطاطی ایدیلن ورقه در .

علم و خبر . — مصالح متوعه اوزریه جریان ایدن معامله قلمیه نتایج نك سجه قیدی و کیفیت معلوم اولسی ایچون و یا خود بر محله امام و مختارلری طرفندن محله متمکنلردن برینک

مستعجلره ویریلان ورقه رسمیه در . ورقه ایله بازیلرسه (امتیاز نامه) ، دیوانی خط ایله محرر ایسه (امتیاز فرمانی) دیرلر . برات هایون . — بر امتیاز فرمانی در که امانت ، خطابت نوبت ، فراشت کچی خدمات شریفه اصحابیه و یا خود نشان و سائره مثللو عواطف حضرت پادشاهی به نائل اولانلره ویریلن و بالاسی طفرای غرا ایله موشح و دیوانی خط ایله محرر اولان اوراق رسمیه در .

بیوردلی [بیورلئی] . — مقامات عالیه دن اوراق رسمیه اوزریسه بازیلان و بعضاده آریجه و دیوانی خط ایله محرر اولان امرلره دیرلر . مقام سدارتدن اولورسه (بیوردلی ساهی) ، دیکر لردن بازیلرسه (بیوردلی عالی) دیرلر . بیاننامه . — بر ماده نك خلفه اعلان و اشاعه سی ایچون طرف حکومتدن و یا معین و معتبر ذوات طرفلردن ترتیب و نشر اولان ورقه به دیرلر .

تعلیماتنامه . — بر مأمورک نه بولده حرکت انجمنی لازم کله چکنه دائر امری طرفدن بدیع ویریلن ورقه در . نحریرات . — مکتوب

پروتوقول . — ضبط نامه دیمکدر . تقریر . — بر خصوصک اجراسی و یا تصویرده بولان بر شینک فله کتیرلسی ایچون بر دائره ناظری و یا ریسی

حالت و یا استرحام ضمنیه امضای اوله ورق ویرین و ورقه لردر .

[بو نوع مذکره بالکثر القاب یازیلیور .]

مقاوله نامه . - ایکی ویا دهها زیاده اشخاص یشده بر

ایش ایچون بالذکره ویرین قرارک و صورت جریان کیفیتک

حکایه سی حاوی طرفیندن تعاطی اولان ورقه بمضیه در .

منشور عالی . - رتبه وزارت و مشیری توجیهنده طرف

اشرف حضرت پادشاهیندین اولوق اوزره باب عالیجه خط دیوانی

ایله یازیله ورق مابین هابون جناب ملوکانه طرفیندن صورت

مخصوصه ده تبلیغ و مراسم متاده ایله قرانت ایدیلن فرمان

هابوندور .

تلفراف القاب . - رسمی تلفرافلر ایچون دواتر رسمیهجه

تلفرافخاصه لره احریت ویرلن سوده بوتلرک چین تخریرنده

اختصار و تصرف کلانه رعایتله برابر اوله اوزون اوزادی الفاظ

تعطییه استعمالندولده مجامعت لازمدور .

القاب القاب . - خاکبای معالی احتوائی حضرت پادشاهی به

تقدیم اوله حق عمر فخرالبرک القابی بوجه آتیدور :

جناب حق ، پادشاه عالی تبار و شهریار معالی آثار اقدمن

حضرت لربی سریر شوکوتمصیر خلافت و سلطنت عظمالزنده

دائم بوورسون آمین .

جناب رب العالمین ، بحرمه سید المرسلین ذات ملک سنهات

خصوصات ذاتیه داتر بدربنه ویرین آجیق ورقه لردور .

فرمان . - بعض خصوصات و امتیازاته ورؤس مقامنده

اوله ورق رتب عالیه توجیهاتنه داتر باب عالیدن دیوانی خط ایله

تخریر و بالاسی طفرای هابونله موشح اولان اواده نامه حضرت

پادشاهی به اعلان اولتور .

فذلکه . - بالخاصه برحاکمه و یا استعطاقدن حاصل اولان

نتیجه به داتر حکمدلر و یا دیوان حربلرجه یازیلان موادی حاوی

ورقه در که علی الاکثر بوتلر مضبطه صورتند یازیلیور .

مضبطه . - رسمی و غیر رسمی اوله ورق ایکی قسمدر .

مضابطه رسمیه ، دواتر عالیده مشکل جلسلرده موقع مذاکره به

قوتولان مصالح حقدنه ویرین قراره داتر تخریر و تنظیم

اولتوب اعتراض طرفیندن مهرلنن ورقه لردور . غیر رسمی

مضبطه لره بر بلده اهالیسی و یا بر قاجقی طرفلرندن یازیلوب

ختم و امضا ایدیلن ورقه لردور که بوتلره و محضره و دخی دینیر .

معااهده نامه . - ایکی دولت حکمدار لری طرفیندن

صلح و صلاحه و خصوصات سائره به داتر سند مقامنده یازیلان

اوراق معتبره در .

مذکره . - مجالسه حواله اولان اوراقک مطالمه

و نذکره ویرین رأی و فرار اوزرینه یازیلوب مجلسک مهر

مخصوصیه مهر لره لره اوراق منفرد سیه برابر عائد اولدنی قلده

ویرین ورقه در . باخود مأمورین طرفلرندن سر جمعه افاده

بو نوع عمر نجال مهر لری اوسته :

عبدملوک جناب بادشاهی ، عبداصدق حضرت تاجدار ایلبری ،

عبدملوکلری ، قولری .

ارادات سنیه جناب ملوکانه به مخصوص تعمیرات :

اراده سنیه حضرت بادشاهی ، امر وفرمان حکمت بیان

هایون ، اراده جلیله تاجداری .

بونلرک صدوریهده :

شرفصادر ، شرفصدور ، شرفتمتاق ، شرف ساخ ، شرف

تسطیر دیرلر .

امر عالی ، آرزوی عالی ، رضای عالی ، مقصد عالی تعمیر لری

دخی بالخاصه ذات اقدس حضرت خلافتناهی به تعلق ایدر .

صدراعظم باشاره بازلان محرومات رسمیه القابی :

معروض چاکر کینولرکدرکه

سرنامه سی

حضور بیامی جناب صدراعظمناهی به : یاخود :

مقام جلیل صدراعظمناهی به .

ATAM KITI

اولیایده و هر حالده امر وفرمان حضرت ولی الامر کدر .

یاخود من له الامر کدر .

صدراعظم باشاره حضراتی بالکتر خدیو مصر ابله شیخ

الاسلام اقدی حضرت تلریه بنده اشارتی وضع ایدرلر .

حضرت ظل الله اقدیس لری نخت عالی نخت عناییده دنیلر
طوردنجه دام بورورسون آمین .

جناب قاضی الحاجات ، شهریار معدت پرور ، شهینشاه

معالی کستر ولی نعمت بیستمنز شوکدلو قدرتلو اقدمن حضر تلری

کمال عز وعافیتله نخت عالی نخت خلافت کبراهه زینت ساز

شوکت و اجلال بورورسون آمین .

بو نوع عمر نجالدرک خاتمه لری :

اولیایده و هر حالده امر وفرمان ولطف و احسان بادشاه

عدالت نشان ، خلیفه ذیشان اقدمن حضر تلری کدر .

اولیایده و قاطبه احوالده امر وفرمان ولطف و احسان

خلیفه دیانت پرور ، شهریار فاروق سیر اقدمن حضر تلری کدر

ذکر اولان عمر نجالدرک سرنامه لری :

رکاب قرناط حضرت بادشاه اعظمی به

عنه فلکمربنه حضرت تاجدار اقدسی به

لساناً : عنه علیا ، عنه سنیه ، خاکبای شاهانه و رکاب

هایون .

ذات معالی صفات هایونلر کدر نخت اولدی بیجی هرکدهده :

ذات اقدس حضرت بادشاهی ، خادم الحرمین الشریفین

اقدمن ، شوکتآب معالی اصحاب اقدمن حضر تلری ، خلیفه

رسول اکرم اقدمن ، شوکتلو بادشاهمن اقدمن حضر تلری ،

شوکتلی بادشاهمن ، ظل الله فی العالم اقدمن ، ولی نعمت اقدمن .

عمومیتله: دولتلو سماحتلو اقدام حضرت توری. خانمہ سندھ:
اولیابده امر و فرمان حضرت من له الامر کدر.

مقام والای سرعسکری به سرنامہ:

مقام جلیل سرعسکری به

مقام والای سرعسکری به

القاب:

دولتلو عطاوونلو اقدام حضرت توری

خانمہ:

اولیابده امر و فرمان حضرت من له الامر کدر.

مقام سرعسکریدن مشیرانہ خانمہ: اولیابده ارادہ اقدام

حضرت توری کدر.

مقام سرعسکریدن فریقانہ خانمہ: اولیابده ارادہ اقدام مکدر.

وزرایہ سرنامہ:

عدلیہ نظارت جلیہ سنہ، بخود داخلہ نظارت جلیہ سی

جانب طالبہ کی.

القاب: دولتلو اقدام حضرت توری

خانمہ: اولیابده امر و فرمان حضرت من له الامر کدر.

مشیرانہ: اگر مقام مشیرتہ بولان ذات مشیر ایسہ

سرنامہ شویاہ بہ بازیلیر:

... اردوی ہابونی مشیرت جلیہ سنہ.

صدارتدن خدیوہ، خدیوون صدارتہ القاب رسمیه:

معروض جا کر کینہ لریدر.

صدارتدن مقام مشیختہ: معروض جا کر کینہ لریدر.

مقام مشیختدن مقام صدارتہ: معروض داعی دیرینہ لریدر.

مقام صدارتدن: صدارت معزولاریہ: معروض جا کر لریدر.

مقام صدارتدن خدیو ایلہ مقام مشیختہ بازیلان اوراق

رسمیه نہایتلریہ: امر و فرمان حضرت من له الامر کدر.

مشیران و وزرایہ: شقہ ناوری ترقیم قلدی اقدام.

وزرایک مادوندمکی رجالہ: شقہ محی ترقیم قلدی.

دہا آشاغیدہ کیلرہ: شقہ ترقیم قلدی. دبیر.

عمومیتلہ مقام صدرتدن وزرا و مشیرانہ: دولتلو اقدام

حضرت توری.

صدراعظم، خدیو و مقام مشیختدن بری برلریہ خانمہ:

امر و ارادہ حضرت من له الامر کدر.

مقام صدارتہ صورت عمومیه رسمیه القاب: قحاطلو

دولتلو اقدام حضرت توری.

مقام مشیختہ مقامات سائون سکرانہ ناہ

مقام جلیل فتویانہی بہ

مقام مشیخت علیاہ، دبیر.

القاب: معروض جا کر کینہ لریدر. علما جانتدن اولورسہ

معروض داعی لریدر.

خانمسی: اولیایده امر و اراده حضرت من له الامر کدر.
 میرلواء، میرمیران، اولی صنف تانیسی اصحابیه: سعادتو اقدام.
 خانم: اولیایده اراده اقدام کدر.
 میرالایله، تانیه متاثریرینه: عزتو اقدام، خانمسی: اقدام.
 رتبه تانیه صنف تانیسی ایله عسکری قائم مقامیرینه،
 میرالامریایه: عزتو بک، افندی ویا پاشا.
 عمومیتله مفتی افندیله: فقاهتو اقدام حضرت تری دینیه ده
 اساساً رتبه کوره القاب قوللانیله.
 مدرسلره: مکرمتو افندی.
 مشایخه عمومیتله: رشادتو اقدام حضرت تری
 بیکنکاشیرله، اوکان حریبه قول آقاریه، ناکه اصحابیه،
 آلائی اعناسیله قابوچی باشیرله: رفتلو بک، افندی ویا آقا.
 رتبه رایبه اصحابیه، قول آقاریه، یوزباشیرله فوتلو افندی
 بک ویا آقا
 قاضیلرله اصحاب رؤسین اولان علمایه: مودتو افندی.
 ملازم اول و ملکیه جه بوکا معادل رتبه دن اولانلره:
 کورجیتلو افندی، بک، آقا
 ملازم تانی رتبه سنده بولانلره: غیرتو افندی.
 بطریقاره: رتبتو افندی حضرت تری
 متره بولیدلره، پستیوسلره: رتبتو افندی
 پایاسلره: حرمتو افندی

اکر فریق ایسه مثلا: ... هایون قوماندانانی جانب
 والاسنه، دینیر.
 مابین هایون ملوکانه باشکنکات جلیله سنه سر نامه: مابین هایون
 باشکنکات جلیله سنه، یاخود مابین هایون باشکنکات جلیله سی
 جانب عالیته.
 دارالسعادة الشریفه آقانه غاید القاب:
 دولتو عایتو اقدام حضرت تری.
 صدارت معزوللریش: معروض چاکر لیدر. علمادان
 اولولورس: د معروض داعیلریدر. یاخود: ایتلو دولتو
 اقدام حضرت تری.
 امیر مکه مکرمه به: دولتو سیادتو اقدام حضرت تری.
 عمومیتله وزیریه، مشیریه: دولتو اقدام حضرت تری.
 صدور عظامه: ساحتلو اقدام حضرت تری
 برنجی فریقاره: عطوتلو اقدام حضرت تری [بوزنه اخیراً
 احداث بیوریلوب صدورک مادوتنده رتبه بالانک فوقدودور].
 خانمسی: اولیایده امر و فرمان حضرت من له الامر کدر.
 رتبه بالا رجاله: عطوتلو اقدام حضرت تری
 استابول پایه لیارینه: فضیلتو اقدام حضرت تری
 خانم: اولیایده امر و فرمان اقدام حضرت تری کدر.
 فریقاره، اولی صنف اولی رجالیله، روم ایلی بکتر بیکارینه:
 سعادتو اقدام حضرت تری

(اوتوز اوچنجی درس)

عدلیه نظارتندن مقام جلیل سرعسکری به

بر تذکره رسمیه نمونه سی :

دولتو عطاقلو اقدام حضر توری

افراد عساکر شاهانه دن اولوب ده صله طریقیه عملکتلریه
 کیدنلردن بعضلریک تارلاوساوزه کی املاک و عقار مسائللندن
 طولانی زراع وسائر اصحاب املاکدن بعضلریه بیلرند. ظهور
 ایدن دعاوینک علی الاسول محلری محاکم نظامیه سنجه حل
 و تسویه سی لزومی مستغنی عرض اولدیغی و بونلرمیانده محمدت
 ایدن حشر و عقیم کی حقوق شخصیه مسائللک ده اصوله
 توفیقاً محاکم مذکورده رؤبجی طیبی بولدیغی حاله بعض
 فرقه لریه سیرا کیرده بو کی حقوق شخصیه دعاوینک کیفیت
 رؤیت و تسویه لری دیوان حرباره تودیع قلدیغی اشعارات
 یوقاقندن آکلانلیش و یوکلیت محاط علم داور اگر میری
 بیوردیغی اوزره اولیابده کی قوانین موضوعه احکامه منافی
 بولمیش اولدیغندن بعدما هر نه صورتله اولورسه اولسون افراد
 عساکر شاهانه ابله افراد اهالی بیلرند. محمدت اید. جک حقوق
 شخصیه دعورلریک محاکم نظامیه ده رؤیت و تسویه سی معامله سنک

حفرابه : اسائلو اقدام حضر توری

قولوسولورده : اسائلو اقدامی .

منابزلره نایم عمومیله : شقه عجمی زرقیم قلدی اقدام ،

زرقیم زرقیمیه ابتداد قلدی اقدام ، شقه خلوصوری زرقیم
 قلدی اقدام

صدراعظم و معزوللرندن بشقه وزرا و مشیرانک بری برلریه

رسماً بنده اشارتی وضع ایجری کتابت رسمیه آدابندند.

عباره آراشده اصحاب رتبه دن اولانلرک ذکر کی ایجاب

ابتدیکی زمان رتبه و مقام مأموریتلریه کوره وزرا و مشیرانه :
 ذات عالی داوریلری

ذات عالی نظارتیناهیلری

شهر امینی ابله رسومات امینه : ذات عالی امامتیناهیلری

رتبه بالا رساله : ذات عطاقلیری، کانت عالیلری

اولی اوللریه :

ذات کریمانه لری

ذات سعادت لری

ذات عالیلری

ذات والالری

وسرنامه لریه ... حضور والالریه
 لایحه کتوب کریمانه لریه

منابزلره : ذات شریه لری، ذات بیبه لری، صوب بیبه لریه کی

القائط قوللا نیلیر .

تغراف، مضبطه، زورنال و محضر لره القاب یازیلماز.

خلدان مصونیتلرینه صورت دانهده صرف مریدهمت بیورلسی
باشنده اراده اقدم حضر تلیریکدر .

(اوتوز دردیجی درس)

معارف نظارت جلیله سندن ولایاته تحریرات

عمومیه نمونه سی :

...

مکاتب رشديه ساگردانك تكثيرى ماترم و بونك حصولى
دخى صبيان مكنتلرندن رشديه لره مستعد اطفال يشد بولسته
موقوف بولديغى امر غير مهم اولديقتدن اوليا بده عخلر نجبه
نشويقات مقتضيه ايتاليچجون مجلس معارفك قرارى اوزريه
ولاة عظام حضر اته كعمباييد بولمشدر . نزد ساميلر ندهده خنى
اولديغى اوزره بادشاه معارف پرور اقدمن حضر تليرىك نجبه
آمال وافكار شاهانه لرى اطفال ملكتك حسن تعليم و تربيه لرى
امرالطنه معطوف و بونى سامين ايديه بيه چك اسباب ايسه معاملى
مقبوله آسفاه لريه موقوف بولمقله بو باشده اجر اسى لازم
كلن معامله عاجله تك استكمال و استحضارى وابسته راي
واراده عليه لريدر اوليا بده .

استكمالته مساعدته جليله سهبالا لري لرى رايكان بيورلق باشنده
امر وفرمان حضرت من له الامر كدر .

(بر امر رسى نمونه سی :)

بر ولايت واليسى طرفندن متصرف لره امر نامه :

سعادتلو اقدم حضر تلىرى

طرق و معابر ك التاسندن مقصد اصلى تسهيل تقيات
وتامين عمران بلاد ايله معاملات عموميه تك حسن جربانى
اساسلرينه مستند اولديغى و بونلردن استفاده كيمي حسن
حاله بولدير لري له قابل اولديغى معلومدر . حال بويه ايكن
بعض قرا قري سندن كين جاي و ديزه لوك مجرالرى تارلالر ينى
اسقا قكزيه زراع طرفلر ندىن شوسه لره توجه و وصولك بولار
اوزر ندىن جريان ايتدير لركده اولديغى ولايت سر مهندسلككتمن
ويريلن غروردن آكلانلش و مصارف كينه رايه مساعى
فوق الماده مقابلته انتا و تنظيم ايديه كلن بولارك خلدن وقايه
لرى الزم و تخريب و احوالريه سديت ويرلر حقتدهده معامله
شديده قانونيه اهاسى لزومى امر غير مهم بولمش اولمقله بو
باشده اقتضا ايدلره تبليغات اكيد و مؤثره ايفاسيله بولارك

(اوتوز بدیجی درس)

مال

بحریه نظارت جلیله سندن لیان ریاسته بر تذکره

درسهادت لیانف کلوب کیدن واپورلرک ایسته دکاری
محللرده یانمالرکدن وقرم دکره چیقان واپورلرکده ساحله بک یقین
کتبه لرکدن طولای ظهور ایدن سقظالمرک منی بانذکره سامیه
امر و اشمار یورلدیجی و سیر سفان ماده سنک شایان اعنا
مواددن اولدیجی بابیه واپورلرک خلاف اظام حرکت اجته ملری
حقتده بر توصیه دن عبارت اوله حقدور .

(اوتوز آلتیجی درس)

مال

عسکرلکه موسی اولدیقندن ولسلائیک اعدادی تمم لکیمکنده
اکال تحصیل ایله شهادتنامه آلدیقندن وایجاب ایدن تذکره
غنایه سیله مجلس اداره ولایت مضبوطه منی ده افآ تقدیم ایندیکندن
محتله بالامتحان اهلیجی نین اولدیکی تقدیره مکتب اعدادی

عسکری به قبولی تمیینه داتر بر اقدسی طرفندن مکاتب عسکریه
نظارتنه بر استدعا نامه یازیله جقدور .

(اوتوز بدیجی درس)

ولایاته تفرافنامه سامی نمونه سی

هندستانده و با ظهورینه منی او طرفدن عمالک شاهانه به
کله جک سفانک قران محفوظخانه سنده اوتر کون قرانته
بکله ملری و بخر احردن کله جک عموم سفاننده کی بولجی و انشالک ده
شدتلی بر معاینه و بخره تابع طولنمسی مجلس امور محیه دن
باراپور سیدرولش و کیفیت ایجاب ایدلرده تبلیغ ایدلش اولغله
اورا چنده اکا کوره معامله ایقانی و حسب الموسم تدابیر محیه به
بر قات دها اعنا قلمسی توصیه اولتور .

بدایت جزا محکمه سندن صادر اولان بر حکم وقرار

حقتده فذلکه :

اسفادن ... اقدسی بی ضرب و بر قولی بیچاقله جرح
ایندیکی ادعاسیله مظلون و موقوف اولان ... نک اجرا ایدیلن

برمدت ایچون عقد مشارکه ابدلش اولدیفندن مدت معینه طرفده مشارکه احکامنه رعایتله تجاوزکارانه حرکتدن جانبت لزومی توصیه اولنور .

بر مجلس اداره و لایت قراری نمونه سی :

اشبواستندا و ملفوفی اوراق اوقوندی . اساساً تعمیم معارف قضیه سنجه و لایت درکار اولان احتیاجنه و بو بایده برکونه محدودده مقصور اولماسنه مبنی معارف نظارت جلیله سنجه مکتبلر ایچون تدریسی مجاز اولان کتب متنوعه دن اجرای تدریس ایدلک و استخدام قلنه حق معلم و خدمه لر معاشاتی مؤسسی طرفدن ویرلک اوزره استندانا مهده مندرج محله نامه و شدیه دورجه سنده خصوصی بر مکتب کتشدینه مساعفته اعطای ایچون استندا و اوراق متفرعه سنک لقیله معارف نظارت جلیله سنه تحریرات تعطیری تذکر اولندی .

(قرقچی درس)

مال

موجود شوسه لر و مسور ایتدکلری کویریرلرک جنسی و معازم

محا که سنده ضبط اولان افاداتی طیب رابوری واستماع اولان شهوکه شهادت لریله دلائل و امارات قویه نتایجنده فعل مذکوره جرأتی قانوناً ثابت اولسنه مبنی جزاً قانوننامه عابونک . . . نجی ماده سی احکامنه توفیقاً مرقومک . . . مدله عادیاً حبسنه و مدعینک حین شفا سنه قدر تدویمی اتمامیه مصارف محا که نک کندندن تضمینه بالافاق قرار ویرلدی .

(اوتوز سکرنجی درس)

مال

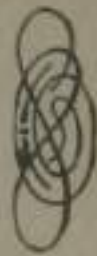
اصحاب ثروت و خیردن . . . اقدینک . . . محله سنده برجامع الشاسی آرزوسنی اظهار وامامت و مؤذن معاش لریله در نایین ایتدیکندن و او محله حواره بر مسجیددن بشقه مبد بولمایدیفندن بجنله بر موجب استکط جامع شریف الشاسی استبداننه دائر بر فضا قائم مقامی طرفتدن متسویب اولدیقی ولایت بر عریضه یازیه حقدور .

(اوتوز طقوزنجی درس)

میدان حریده بر اردو قوماندانندن میننده کی فرقه قوماندانلرینه بر اس عمومی نمونه سی :

حسب الإيجاب بو کوندن اعتباراً دشمنله اون بش کونک

انشایه برایه متاتلری درجانی بیلنمک و آسمیره محتاج اولاندلره
 بکیدن انشایی لازم کللری قرارلشدنمق ایچون بولدرله جوار
 اراضی قی کوسنیز بر قطعه منتظم خریطه نك سرعت ممکنه ایله
 تنظیم و اولیایدنکی معلوماتی حاوی جدول و مختطره ایله برابر
 ارسال حقدنه ناهمه نظارت جلیله شدن و لایزه تحریرات عمومی
 یازیله حقدنر .

ایکینجی کتاب

(فرق برنجی درس)

تراکیب موجوده [*]

ترکیبده : ترکیب اضافی ، ترکیب وصفی ، وصف ترکیبی
 ناملریله باشلیجه اویج نوع ترکیب واردور .

ترکیب اضافی . — مضاف ایله مضاف الیهدن مرکب اولان
 ترکیبده ترکیب اضافی دیرلرکه بوسورنله ایکی اسمک برلشمسی
 جالی اضافتی وجوده کنیزور .

قاعده ترکیب اوزره ترکیب اضافی . — مضاف ایله اوله ،
 مضاف / سوکرکه وضع ایله مرکب مضاف الیهک نهایته بر صاعر
 کاف کنیزیلیر . مضاف اولان کله حروف اولادن [و، ی، الف، هـ]
 بریله نهایته نویسه بر (سی) ، آنلردن بریله نهایت بولمادیقی تقدیرده
 بر (ی) علاوه اولنق قاعده ندر : حسنک قلمی ، اولک قابوسی کچی .

قویون سووی ، اما آغایی کچی ترکیبده کی اضافت ، اضافت
 بیایه قیلندن در .

قاعده فارسجه ترکیب اضافی . — مضافک صوکر حرفی

[*] ترکیب اساساً قواعد عثمانیه کنایلرنده تفصیلاً مذکور

اولدیندن بوراده بر خاطرله اولنق اوزره بجملاً ذکر اولندی .

۱. - صفت موصوفه تقدمه حصوله کلیر: تہی دست، خوشبو کھی.

۲. - مضاف الہی مضافہ تقدمه حصوله کلیر: شہر دل کھی.

۳. - مفعول فاعله تقدمه حصول اولور: خیر خواہ،

دلسوز کھی.

۴. - کار، گر، نا، بی، ہم، وش، وامثالی لفظلہ

حاصل اولور: کناہکار، آہنکر، ناکس، بی چارہ، ہمراہ، مہوش کھی.

۵. - الف مساوانہ میدانہ کلیر: لالب، کونا کون کھی.

قاعدہ عربیہ جہ وصف ترکیبی. - صفت اولان بر اسمی

اصول عربیہ اوزرہ دیگر براسہ مضاف قیلیمتہ حصوله کلیر:

جلیل الشان، صادق المقال، سفیر السن، فقیر الحال، کریم الطبع،

سرمعی الخاطر، فائق الاقران، حدید المزاج کھی.

(تفرق ایکنجی درس)

تثنیہ جمع، مطابقت

لسان عربیہ بعض قواعد مخصوصہ موجود در کہ انلر

محصیل کتابت ایچون لزومیلدر. اشته بودرسہ آنلردن بحث

ایدیہ جکدر.

مؤنت، = عربیہ جہ مؤنت: حقیقی، اعتباری اولوق اوزرہ

کسرہ ایله اوقونہرق مقدم ومضاف الیہ مؤخر وضع اولنور: لطف حق، آب زمزم، لب دریا کھی.

اگر مضافک آخرتدہ معاء و یاخود یاه، [لفظیہ اولمامق

شرطیلہ] بولنورسہ مضافک نہایتہ کسرہ ایله برابر بردہ همزہ

کتیریلیر: بندہ خدا، والی ولایت کھی.

مضافک نہایتدہ و اومعدودہ یاخود الف بولنورسہ نہایتہ

بر ہی، علاوہ اولنور: داروی خستہ، دریای عمان کھی.

قاعدہ عربیہ جہ اضافت. - مضاف مقدم و مضاف الیہ

مؤخر واقع اولوب مضاف الیہک اولہ الف لام علاوہ اولنور:

رب العالمین، ولی النعم، صاحب العرفان، میزان الحراره کھی.

ترکیب وصفی و یا توصیفی. - مفعولہ موصوفین مرکب

اولان بر ترکیب درکہ ترکیبہ صفت اول، موصوف سوکرہ

کلیر: طائی سو، چالیشان جوجوق، طار سواقق کھی.

ترکیب وصف ترکیبی. - ایکی کلک دن مرکب اولان

صفتدر کہ ترکیبہ بونک ایچون بر قاعدہ اساسیہ اولوب

صورت استعمالہ نامدر: تربیتی، بوش بوزار، میراث پیری کھی

لسان فارسیدہ صفتلر ایکی درلودر: با صفت موصوفہ

تقدم ایدر: عالی جاہ، بلند آواز، بدخوی کھی. یاخود موصوف

صفتن اول کلیر: آواز بلند، فدیلا کھی.

قاعدہ فارسیہ جہ وصف ترکیبی. - بش درلودر:

ایکى قىسمىدەر . حقیقى مۇنشا ، مەھوملاردىن دېشى غلۇقات
 آكلاتىلارلاردى : پىت ، والدە ، جەدە ، ناقە كېي .
 مۇنث اعتبارى ايسە سېسىز مۇنث عدواعتبار اولانالوردى :
 لقمە ، شىرىت ، ئىلمكت ، زروت ، مىككە ، مىجاربە كېي .
 اعتبارى مۇنثلار على الاكثر كەلك آخىرنىدە (ت) وياھى
 موقوفە بولمىقە آكلاتىباير . فقط اسيما اعدادك آحاد وعشرا تىدە
 موجود هساي موقوفەلر علامت نأيت عد اولانمازلر : نذە ،
 اربە ، خمە كېي .

نەپىتلەندىكى نا وھالار نفس كەلدن اولورسە بالطيع آندل
 مۇنث اعتبارى دكلدىرلر . بوحالە ، پىت ، وقت ، سكوت كەلدىرى
 مۇنث اولانمازلر . حرقات وشەر اسلمىلرلە «نفس» لىقى وساتلر
 بولما كسانل كەلر مۇنثدىرلر : واو عدودە ، مصر علبا نفس
 امارە كېي .

سان عىبىدە ، كىنك درجەسى اوچدۇر : مفرد ، تقيە ، جمع .
 مفرد ، معلومدىر .
 تقيە كەلجە : بودە ، برجنس شىدىن ايكى دانەسى كوتىرمىكە
 بارار كە كەلك آخىر ماقبلى مفتوح اولورق وين وياخود مان ،
 علاوسىلە حصولە كايىر . شجر مفردىنك تقيەسى : شجرىن ددر .
 صاحب ، صاحبىن ، صاحبان كېي .
 فقط بر كەلە هساي موقوفە ايله نەپىتلەرس جان تقيەسىدە
 هاتايە منقلب اولور :

سيفيه
 لسخه
 سفيتهن
 لسختين
 كېي .
 عىبىدە بعض تقيەلرە واردىر كە مەھوملرى بر جنسىدىن
 دكلدىر : والدین ، بچرىن ، رىبعين ، ابوين ، حرىمىن ، قرىن ،
 مشرفىن كېي .
 جمع . — ايكىدىن زىادە يە تعلق ايدىن شىدىر : مأمورىن ،
 سفانن كېي .

عىبىدە اوچ ددرلر جمع موجود اولوب آتىدە كوتىرلىشىدۇر :
 ۱ — جمع مذكر سالم .
 ۲ — جمع مؤنث سالم .
 ۳ — جمع مكسر .

جمع مذكر سالم . — مذكر لره مخصوص ومفردك بناىى
 تكسىرون محفوظ اولان جملەردىر كە كەلك نەپىتە ماقبلى مكسور
 اولوق اوزرە وين باخود مضموم اولورق «ون» علاوسىلە
 حصولە كايىر : مسلمين ، مسلمون كېي .

فقط غير ناطق اولان شىيلردن بويولە اصول جمع جائز
 تىر اولولمىلۇ . قىلا سىمكتوب ، سىمكتوبىن طرزىدە جمع بايسلە ميبوب
 «مكتوبات» دىيىر . يالگىز «سنة» كەلسىنك جەمى شاذ اولورق
 «سنة» سورىتىدە ايراد اولمىقتەدەر .

جمع مؤنث سالم . — بودە مۇنثلرە مخصوص اولان جەمدەر .
 مفردى علامت نأيتىدىن ابد التجريد نەپىتە «ات» علاوسىلە

شیخ ، حسن ، سبی ، شدت کلهلرینک جملری اولهوق
 استعمال ایدلکده در .
 عذورک جمعی عاذیر اولمایوب عذورات در : عذورات
 متنوعه کئی .

مطابقت . - عرییده وکل جمع مکسر مؤنث ، قاعدهسه
 نوبتاً هر جمع مکسر مؤنث اعتبار اوله کلدیکندن موصوف
 جمع مکسر اولهوق مذکور ایسه صفتکده اکا مطلقه مؤنث
 اولماسی لازم کلب .

مثلاً: شکل ، و مختلف ، کلهلری بزرگیب وصفی یایهجنق
 اولوبوق: شکل مختلف اولور . شکل ، کلهسی جمع اولدینی
 تقدیرده: واشکال ، مبدانه کلب . اوحالده بونلری جمع اولوق
 اوزره ترکیب وصفی یالاروق: واشکال مختلفه دیمک ایجاب
 ایدر . اعال حلف ، کتب تقیسه ، سنین وفیره ، سفانن کثیره
 ترکیلری دهر بو قیلدندر .

مَثَرُ صِفَةٍ (قورق اوجیجی درس)

ترجکه صیغهل

مضارع صیغسی . - ربیتک شمدی ویا کلهجکده
 وقوعی ییلدیرور . مثیلره کوره مفرد غایبی ماده اصلیه نیک نهایته

حصوله کلبه: نمزه ، نمرات ، مسلمه ، مسلمات کئی .
 اگر کله اساساً وات ایله نهایتلشمش ایسه وات حذوق
 و الف واوه منقاب اولور .

صلاة ، صلوات ، برات ، بروات کئی .
 مع هذا مذکر دین وات ایله جمعه ن بعض کلهلرده موجود
 اولوب آتیده کونترلشدر :

- غلط ، غلطان
- تقصیر ، تقصیرات
- استرحام ، استرحامات

جمع مکسر . - کرک مذکر وکرک مؤنثه عام ومشترک
 اولان جمهدرکه مفردک یسای علی حاله قابیولیا مختلف
 صورتلرده دوچار تکبیر اولور .
 امر ، اوامر ، حبیب ، احبابکئی .

جمع مکسر لک قاعده مخصوصه سی اولمایوب سمع ایله یلینمک
 بعض کلهلر وار درکه کتایجه استعمال اولانن کجملری

قیاسک غیردرد :

مفرد	جمع
مشیخت	مشایخ
عسین	عاسین
مسمان	مساوی
شدیده	شدایده

ک جمعلری اولد قوروی حالده :

امر حاضر . — متکلمدن مخاطبه امر و یا تشویق و یا استرجاع کوستر . مصدر اصلینک ماده اصلیهسی ذاتا امر حاضرک مفردی در . جمنده بوکا (ک) و یا (کز) علاوه اولنور : کل ، کلکز ، کلک کبی .

امر غائب . — امر حاضرک عینی ایسهده امر بوراده غایبه ماندر . ماده اصلیهنک آخرینه «سون» علاوهسیله مفردی حصوله کلبر ، دیگر صیغهلری بوقدر . کسون ، کتوئلر کبی .

مرکب صیغهلر . — فعل اعانه ایله تصریف ایديلئلردر .

ماضی شهودی : ایدم ، اییلر ، ایلکز
 صیغه شرطیهسی : ایهم ، ایسک ، ایسلر
 صیغه حکایت : کللی ایدی ، کلبردک ،
 کلجک ایدی ، کلش ایسک .

رباط صیغهلری . — مضمونلری دیگر جملهنک مضمونه مربوط اولان صیغهلردرکه بوجه آتی یدی در :

۱. — صیغه تعلیلدهدرکه علت وسبب کوستر : خسته (اولقین) کبی .

۲. — صیغه سببهدر : خسته (اولدیضدن) کبی .

۳. — صیغه ابتداییه . — فعلک ابتدای وقوعندن بری دیگر بر فعلک دوام ایندیکی کوستر : کللیدن بری کبی .

۴. — صیغه انتهاییه . — فعلک ختام بولمسیله دیگر بر فعلک انتهایی کوستر : اوقوم کلنجهیه قدر اوقوم کبی .

بر «ر» جمنده «ر» ایله برابر «لر» متکلم و مخاطبیری نهایته ضمیر علاوهسیله حاصل اولور : کیدرم ، کیدرلر ، کیدرسک ، کیدرز ، کیدرسکز کبی .

حال . — بر ایشک شمیدیکی زمانده وقوعبولقده اولدیغی کوستر . ماده اصلیهنک نهایته مفرد غایبنده «بور» لفظی و دیگرلرند بر ضمیر لسی علاوهسیله حصوله کلبر : کلبورم ، کلبورلر ، کلبورسکز کبی .

مستقبل . — بر ایشک کلجک زمانده وقوعبوله جغفی کوستر . ماده اصلیهنک نهایته مفرد غایبنده های رسمیه ایله برابر «جک و یا جق» [کله خفیف و ثقیل اولدیغنه کوره] و دیگرلرند بر ضمیر لسی علاوهسیله باییلر : کلجک ، کیدهجک ، کلجکز کبی .

صیغه التزامیه . — التزام و آرزو مناسی میند اولان صیغهلردرکه مفرد غایبنده مادهنک نهایته های رسمیه و جمنده های ایله برابر «لر» و متکلم ایله دیگر صیغهلرند ضمیر لسی کتیریلر : کله ، کیدرسک کبی . اگر ماده اصلیهنک نهایته متحرک اولور و یا حروف املادن بری بولتورسه هالندن اول برده یل علاوه اولنور : اوقومق دن اوقوبه ، اوقوبه سکز کبی .

صیغه وجوبیه . — وجوب و لزوم کوسترن صیغهدر . مادهنک آخرینه مفرد غایبنده «ملی» و دیگرلرند ضمیر لسی کتیریلکله حصوله کلبر : کتیملی ، کتیمه لیسکز کبی .

- فعل لازم . - فاعلك فعلی كندنده قانادر .
 مثلا: واور بودم ، دیرسه لازم ، و قیردم دیرسه متعدی اولور .
 افعال مرکبه . - بولرده فعل تمجیل ، فعل اقتداری ،
 فعل مقاربه ، فعل استمرار ، فعل مفاجئه ، فعل مولدن عبارتدر .
 فعل تمجیل . - فملك سرعت اجرائی کوستور :
 کلپورمك ، كیدپور كچی .
 فعل اقتداری . - فملك اجرائنده اقتدار بیان ایدن
 صیغهدر : اوقوبه ییلمك كچی .
 فعل مقاربه . - زمان ماضیده فملك وقوعی فوؤ فریسه به
 كلدیكنی کوستور : دوشه یزدی كچی .
 فعل استمرار . - فملك استمرار اوزره وقوعنه دلالت
 ایدر : اوقوبه كلدی ، كیده یازمش كچی .
 فعل مفاجئه . - فملك آكسیرین وقوعی کوستورن صیغهدر :
 چیقه كلدی ، باقه قاندم كچی .
 فعل مولد . - علی العموم اسملردن ترتیب ایدیلن
 فعللردر : نر ، اكشی ، كور اسملردن ترله مك ، اكشیمك ،
 كوروله تمك كچی .
 ساری ، آق ، آز ، فیصه ، قره ، یوكك ، صو ، یاش ،
 كلپارینك فعل مولدی :
 سارارمق ، آغارمق ، آزالمق ، فیصالتحق ، قرارمق ،
 یوكسلك ، صوصامق ، یاشامق كلپر .

۵. - صیغه تمقیه . - دیگر بر فملك عقیده وقوعی
 اعمار ایدر صیغهدر . كوش چیقجه یوله چیقدم جملهسنده کی
 و چیقجه ، كچی .
 ۶. - صیغه توقیدهدر که شرط مقامنده اولوب مضبوطی
 مر نه وقت واقع اولسه مضمون علیكده وقوع بولدیغی
 کوستور . انسان چالشدخه ترقی ایدر جملهسنده کی «چالشدخه»
 كچی .
 ۷. - صیغه عطفیهدر که عینی صیغهده کی ایکی فملك
 كلامده حسن اداسی ضمنتده برخینك اداتی طی ايله اوکا
 مقابل نهایته ووب ، علاوه اولنور : كابوب كیدم كچی .
 بولردن بشقه صیغه سله ، صیغه تشبیه ، صیغه حال ترکیبی
 كچی صیغهلرده موجوددر .
 برخیننه مثال : كلدیكم ، كیدبکی كچی .
 ایکنجیننه مثال : اوبورجهسنه كوزلری قاندم .
 اوجنجیننه مثال : كولهرك كلدم .

(فرق دردلمچی كوریل)

Balediye

فعللر و افعال مرکبه

- فعل ، لازم و متعدی اولورق اساساً ایکی قسمدر .
 فعل متعدی . - فاعلك فعلی آخره تجاوز ایدندر .

سز، اوصاحب خیرکسز، که ذهنلری نور معرفتله تنور
والسائیتک مدار اقوامی اولان: تربیه، تحصیل، معرفت،
هنر کبی بر طاقم زینتلرله قلوب اطفالی تربین ایدرک اعصلا
السائیت اوغورنده افسای وجود ایدیورسکز. العفاقکزک
مستداری اولان شاکرکز، شکرانی اقایه الیه وسيله آرار.
بونک ایچون حلولیه شرفیاب اولدیقمز عیدسعید فطری ذریعه
حسنه انخاذا ایه عرض تشکرات خالصانه به، تقدیم تبریکات
جدیده به مسارعت ایلم اقدم اولبایده.

(فرق آلتیجی درس)

مالک

بر لکده نفع ایتک اوزره جمه کونی آراه ایه کاغذخانه به
عزیمت آرزوسنده بوندیجی بیان ایدرک کندینه زفانت ایدلسی
رچاسی عکای بر آرقداشدن دیگر آرقداشته تذکره یازیه جقدر.

(فرق بدیجی درس)

مالک

یدری وفات ایدن بر ذاته [بر مکتب طلبه سنه] تعزیتنامه
یازیه جقدر. مرسل ایه مرسل ایه پیننده حقوق قدیمه موجود

دکل، «به اادات منقیری. — بعض کسه لر، عباره آراسنده
کلن «دکل» اداتی باش طرفده استعمال ایتکده لر ایسه ده
طوغر اوسی بونک مؤخر وضمنده در. مثلا: «دکل سز بن بیه
یایام، جمله سنده کی «دکل» اوانک محل وضعی پاکش اولوب بونی:
«سز دکل بن بیه یایام» صورتنده ذکر ایتک ایجاب ایدر.
برده: «نه احمد ونه محمد اقدیلر کلدی» برده «کلدی» دیک
غلطدر. شو قدر که اگر فمک اوله هیچ، اصلا، ممکن دکل
کبی نقی قطعی کوسترر الفاظ کلیرسه او زمان فعلی نقی
صورتنده استعمال ایتک ایجاب ایدر: «بو ایتی نه سن نه ده
بن اصلا یاهما یزه کبی».

(فرق بشیجی درس)

بر مکتوب نمونه سی

معلم ذی اقدارم اقدم

بجزد تعلیم وزییه عالیری سایه سنده اکتساب عرفان

ایدرک الی الابد مستدار کز اولان بوجهد عالیترک زور زبانی، ایدرک
فزونن عمر و اقبال سامیلر ایدر.

[*] کرک نمونه وکرک ازیرله جک اثر لوده کی عباراتک نه بیلله

موجود اولان لغتک اوکره دلسی و عباراتک نه صورتله ترتیب
ایده کینکک ونه صورته یازیلیرسه دهها موافق اوله جفتک شاکر اته
انهای معلم اقدیلره عائد و طاقم اقدیلر.

ازدحامی، دیکتلی در . انسان حارزهٔ مشقت اوله دن کچمن .
 بر سیل سریع الجریان ، بندری و مردولو موانی سوکدرک
 مرور ایدر . بونک برنجیسی : محدود ، دیکری : نامتاهیدر .
 بری : نهایت بولور . دیکری : باشلا . برنجیسی : صبر ، دیکری :
 حرص اقبالدر . ذیاده زمانی حسن استعمال ایدنلر نه قدر
 ممووددرلر . سی ایله کارکناری ایکی نعمتدر . جناب حق ،
 دیبایی محمولدار ایتک ایچون بارانی ، حیاتی مشر ایله مک
 ایچونده سی کارکناری نی احسان بیورمشدر .

بویاده توسل ایده چکنر حسن تدبیر بو او زونتورلی دفعه
 مقتدردر . تسکین آم ایدرک مردولو موالعه صبر و ثبات ایله
 غلبه به غیبتکنر و تدابیر لازمه به توسل ایله مکناخص آملدر اقدم .

(اللہی درس)

مال

عشرته ائهماکی اولان بر ذاته بیوک برادری طرفندن
 چیو خواهاهه بر مکتوب یازیله چقدر . محتویاتی : عشرتک دینا
 ممنوعیتی ، السانیة استعمالی مذموم ، عقلاً قولاً لایلمسی محذورلی
 اولدیفنی وبالخاصه محبت ، حیاة ورفاه و سعادت بشریه به اوردیفنی
 ضربات مدهشینی و غفل حیثیت ایدوکی ذکر و تصویر ایله
 عشرتدن و ازجکیمه سی رجا و وصایا طرزنده اوله چقدر .

وخالصت و اخوت درجه سنک بک اساسلی اولدیفنی نظر اعتباره
 آله چقدر .

(فرق سکرنجی درس)

نمونه

سوکیلی والدوم اقدم

بو یوم ممووده شرف دامن بوسیدن محرومیم . نم ایچون
 الک بو یوک کدر لر دندر . او سمعدانی بو ووقباریه ترک ایدر
 و بو وسیله ایله مدار فیض و سعادت اولان توجهات مادرا نه لرینک
 بقاسنی نمی ایلم اقدم .

(فرق طقوزنجی درس)

اثر [۱*]

السان ، فلاکت زماننده مردولو وسائطه مراجعتی مقدار
 تسلیت عد ایدر . بر تجارت مسئله سندن طولانی اوغرا دیفکنر
 فلاکتدن یک متأثرم . حیاده ایکی طریق و ازدر بری : تنها ،
 فقط چیچکلی ، هر نه طرفدن کیدیلیرسه السان زحمت چکنر .
 بونک صحرا سنده برنهر کورولور ؛ لکن چاغلیسی یوق . دیکری :

[۱*] اثر نامی آتنده بونلارک شاکر دانه از برلندبرلسی ، مآلک

سویلتدبرلسی ، حاوی اولدیفنی جله لرک غیر بر ایدبرلسی لآزمدور .

(اللی ایکنجی درس)

نمونه

رفعتايم اقدام
مکتوبلر کتزه جواب ویره مديکمدن طولانی نه درجه آثار
مباحه کوستردیکمی بنده بیلیم ، فقط مشاغلمک کتوتتی
بسه کتزه بی نمرر ایتر ، حتی حاله آجیرسکتزه . بن ، دنیاده
رشینه محتاج : اوده نوجهکتزددر . دست نوجهکتزی بندن
چکمک ، ذاتا دوچار اولدیغ الامی تشدید ایتمک دیمکدر . باقی
دوام نوجهکتزه ، بقای مودتکتزه اخص آمال عاجزانه مدد اقدام .

دیگر بر نمونه

فرداشم

مکتوبکتزه . حالاً جواب ویره مدد ؛ چونکه مخدوم عاجزی
اولوم دسترسینه یقین خسته ایدی . معذرتک فانیلر ایچون
اسباب تیلیدن اولدیغی بیلیم . صولک مکتوبکتزله بیلدیردیکتزه
کتزه ناهل کشته کتندن بک ممنون اولدم . ناهل ، ایفاسی هرکس
ایچون الزم ، یک طیبی بر وظیفه انسانیته در . بو ازده واجدن
بیولک براتر مسعودیت حصولنه هر زمان ده حاجی بم . باقی نوجهات
کریانه لری بک بقاسی استرحامیدر اقدام .

(اللی بریحی درس)

اثر [*]

عزیز فرداشم
السان ، کندی خطایسه بدیخت اولور . بیوده ناسفلر کتزه
قارشی دانما ویره حکم جواب ، سرد ایدم حکم سبب بودر .
آمر قایه سیاحتمزده بدرمزک باشنه کان فلاکتی ، بزم ده
چو حقی وکتیج زمانمزده اوغرادینمز معیبتی دوشونکتزه .
دوشونورسه کتزه شمعی طالعکته . قارشی دهن کشای طمن
اوله جفکتزیده اکا نشکر ایدم جفکتزیدیدارد . اون سنه دینبری
بری بریزدن اوزاقده بولیبوزر . آمانز صاحب نوت اولوق
ایدی . شمعی آرزولرمز برینه کلدی . بورقاه حالدن استفاده
ایدیم . بز احیاجیزی نهون ایندکر . باقیبی طلب ، طبعدر .
بورجلر کتزه تادیه ایددی . ده سانه اینه بورشکتزه آرزوی
نوتک واحکتزی ، عحتکزی اخلال اتمیسی ؛ تکرار ایدیم که
آرزولر کتزی نسکین ایدکزه . سزی سودیکم ایچون عحتده
بولغا کتزی ایسه رم . لکن بوللو بالکتز دوشوشو ویکله اولار .
ادمان ، تفریح ، متظلم ویک نسق بر حیاة ایله اولور . وجود
نصب ایچنده قالدیغی وقت روح ده شدتتی غائب ایدر . باقی
مکتوبلر کتزه منتظرم فرداشم .

[*] مادام دوسته نوتدن برادرینه بازلان بر مکتوبدر .

ایکجه بازار ابرہسی اقسامی بندہ خانہ منقبہ جلیبہ مولود
قرانت اولہ جغندن تشریف عالیبری متہنادر اولیابده .

دیگر بر نمونہ

معروض عاجزانہ مدر

اونوز سنہ قدر میانہ مزده جریان ایدن آثار ود و مخالفت
بوکرہ سزی تصدیہ بادی اولدی . موقع عالیکزک ، ہم ایچون
مر درلو لطف و کرمی اجراہہ مساعد اولدیغی بیلدیکمدن
دو بوکولرده ایسه بلاماموریت بولدیغیمدن بولایده لازم کلن
معاونتک بیدریغ بیورلسنی رجا ایدرم . باقی کرم و عنایت
معاونتک حقیقہ نکرینکدر .

دیگر بر نمونہ

بوآنہ قدر حق عیدانہ مدہ لمعیاش اولان الطاف و عنایت
مخصوصہ دولتلرینک خاطرہ شکرانی ، قلبدن اصلا جیقماتش
ویندہ کزکی کیجه کوندوز دعا خوان اقبال سامیلری ایله مشدر .
بنا، علیہ بوکرہ معیت علیہ داورانہ لرنده . منحل اولان
ماموریتہ لصب و تعینم ضمتده عنایت سامیہ داورانہ لرینہ
التحایہ حسارتیاب اولیورم اولیابده .

(الی اوچنچی درس)

مال

و السالك شخصه قارشى باشلیجه ایکی مضرت وارد که
بری اوصاخ ، دیگرى صبر سزقندر ، کلام کباری نوسیمآ بر
مسوده قلده آنه جقدر . بوراده بالخاصه صبر و نبالک منافعه
اوصاخ و عجبه مک مضراتی تصویر اینک و هر جائیلکک نقایس
النایه دن اولدیغی ذکر ایله مک لازم کلیر .

(الی دردیغی درس)

نمونه

بر دعوت نکر کرمسی

و ربه و حیثیت درجانه کوره القلبه ،
عون ربانی ایله بو نجسبه کونی ولیمه جمعیمزک اجراسی
مقرردر . جمیت مذکورہ نک وجود عالیبریه ریتندار اولاسی
اخص نیاز عاجزیدر اولیابده .

دیگر بر نمونہ

خاتم الانبیاء علیہ اکل التحایا اقدم من حضر تریک ولادت
بهر السعادت رسالتیها بلیرینه مصادق اولان شهر حالک اون

ایچه زماندر مکتوبی آلهمدیفنی ، حبابرهدهکی تاخری عادتا حقد، کی توجھک زائل اولدیفنه حمل ایتدیکنی بیه، علیه هنگام صاوتدن بری پیلرنده جایکیر اولان حب وموالاتک بویه عدم مکانبه ایله زائل اولوق شایهسندن مصون اولوق لازم کلهچکنی مین اولهرق سرزانشکارانه برصورت اخوتپوروانهده اولهچقدر.

(اللی سکزنجی درس)

عسکر وعسکرلکه دائر بر مطالعه [*]

عسکر سوزی لسان بشردن صدور ابتدکی زمان قیلرده

حسن جلادت اویانماق قابل اوله ماز.

عسکر نه در سؤانه تامیله جواب ویرمک قولای دکدر. بارلاقلمده کوشته رقابنه جالبشان فکر لر ، درجه وسعته مرتبه کالی بولش قریجه لریسه بوکا قارش حقیله، لایقیه جواب تدارک واعطاسنده دوچار مشکلات اولور لر. چونکه: مزیات عالیله انسانیه تک جمعی ، سعادات دیوره و اخرویه تک واسطه حصولی اولان عسکرلک اوله اوج درت سوزله تعریف ایدش اوله ماز. خصائل جمیله عسکریه او قدر چوقدرکه ساییه ماز.

مربری انسان ایچون بکانه مدار افتخار اولان خصائل

جلیله بشریه تک تدقیق و ایضاحی حکمت اخلاق کی بر علم

[*] عسکرلکه دائر بازرلان بر اثر عاجزینک بعض پارچه لری ماوریدر.

(اللی بشجی درس)

مال

ماه حالک ... نجی جمه کونی ساعت اوج راده لرنده ... محله سنده کاش خانه سنده محذومیه ... تک کریمه سنک امر مسنون عقدری اجرا اوله جنی بیانیله بر ذات طرفندن بیوکلردن برینه دعوت تذکره سی یازیه حقدر .

(اللی آلتنجی درس)

مال

وقیه نروت و شهرت کی ایکی واسطه سعاده نالینله بخیار ایکن شمدی مر فصله فقیر و محتاج معاوت بر حاله کلدیکندن و دشمنلاره معاوت اقتضای شان انسانیت اولدیفندن ومرسل الیهک مرحمت قلب ایله منصف، عالیجناب، خیرخواه بر ذات ایدوکنندن بخانه نامین مینت و واسطه نجیوت ایچون سرمایه طلب و استرخامنه دائر بر کسه طرفندن اشرف و متجزاندن بر ذاته مکتوب یازیه حقدر و

(اللی بدنجی درس)

مال

بر آرقه داشتن دیگر آرقه دانه مکتوب یازیه حقدر. مالی:

باش قوماندانمیز ، شوکتلو پادشاهمیز خلیفه ذیشان اقدمیز
حضرت تارینک هر خصوصه اولدینگی کبی قوه عسکره تک تربیدی ،
برقات دها اغتلائی شرف و تزیید انتظامی امرنده هر آن بیدریغ
بیورمقده اولدقلری الطاف و عنایات سینه ، هممان متوالیه
شایان شکر و محمدتدر . عسکر و عسکرک بیوکدر ، مقصددر ؛
مکرمددر . جمعیت بشریه تک سعادت حالی عسکرله قائمدر .

(الی طقوزنجی درس)

مبحث صداقتدن بر پارچه [*]

صداقت صفت جلیلهسی کوز اوکنه آلانرک یک قدسی
برخس عالی ابله نتحس اولاملری ممکن دکلددر . شعله صداقت ،
او تقارر کلتق برلده بیله رفیع ظلمت خاصه سنه مالکدر .
پادشاهمیز ، مملکتیمیز جالبه پاراه خدمت فریضه دیانت ، لازمه
شمار السابتدر . هله بو خدمت عسکرلر ایچون دها الزم ، دها
نازک و امددر .

صداقت عسکریه : « ذات اقدس حضرت پادشاهی به کرک
کوز وقت حضرت و کرک وقت سیرده فوق العاده بر محتله برابر
استقامتله خدمت ایتک و اوغورهایون تاجداریلرنده فدای جانی
جانه منت بیلمکدر . »

[*] عاجز لرینک « صداقت عسکریه » سرلوحه یازدیم مقاله تک
بعض پارچه لرندن مسکدر .

عالی به بول آجار . دها طوغروسی فکر بشری بر عمان لایتماهی
ایچنده کزدره کزدره بورار .
عسکر نهدر ؟

وجودی مابه صداقت و اطاعتنه بوغورلش ، فکری سطوت
نورلی ایچنده برورشیاپ کال اولش ، کسکین نظرلی ،
آرسلان بورکللی ، شانی شرفلی ، تینلی غیرتلی الطواری مهیب ،
اخلاقی نجیب ، انتظام پرور ، ایقایی و طیفه بی سوز بر قهرماندر .
عسکر نهدر ؟ سینه حمیتی خاک پاک مملکتنه ایراک خسار
ایله جک هر درلو مهالککه هدف ، وجود صداقت آودی دشمن
مهاجمانه قارشی برقلعه ذی حیا ، بر سد سید استحکام اولان
بر سرود فداکاردر .

عسکر ، سلاحی النده ، فشکی بلند اولی الامر اولان
ذات معالی صفاتک بر اشارت و قویاندانه منتظر بر برلوان
جسارت پرورددر . دها طوغروسی پادشاهی مملکتی بولنده
فدای جان ایچون یارادلش بر ارددر .

علوی آت جلیله قرآیه ابله ثابت و واعلوا . الآیه ،
مدیخیمیه بر سیله مجبل ، احادیث تنکوبیه و مظهریتله پیام اولان
عسکرک بیوک همده یک بیوکدر . آتی تقدیر ایدم !

اوت عسکرک ، کافه سعادت دنیویه بی مستلزم ، نظر
اسلامیه دخی انواع مکافاة اخروییه مستوجبدر آتی تقدیس
ایدم !

برعکس ایشای وظیفه صداقت صوره سنده عالم ابدی به کیدرسه عند الله وعند الناس محترم ، معزز اوله جفته شبه می وارد در ؟

ناقل شهادت اولش بر صادق عسکره معدوم نظریله می باقالی بز ، خیر ، وجودی جهاندن کیمش ایسه نامی تاریخک شرفل محیفه لرینی اشغال ایده جک ، بر قوجه اتمک قلوب اخترا منده بر موقع مخصوص طوته جق ، هر زمان لسان رحمتله یاد اوله جقدر .

دوشونه لم که : حیاة ، هبج ایچنده وار اقدن ، عاۃ ایسه عدده ، موجودیتدن بشقه بر شی دکلا در . صداقت او غورنده فدای حیاة ایدلر جتله ، بنه بوبولده قالانلر ساداتله مبردر . طریق صداقت واستقامتدن انحراف پک بیوک قیصه ، پک بیوک ذناتت و کفران نمندر .

دیناده کفران نمست قدر السائیک نظر نفرتمه هدف اولش بر شی تصور اوله ماز . الحاصل صداقت ، هر کجه وبالطاصه عسکر ایچون اهم والزم ، طریق نجاة آدمدر :
• النجاة فی الصدق •

(آتمشچی درس)

مال

شهر و مالک بالوجوه اناج ایده جکی فالقادرله سعی وغیرتک

منافع و محسنات عدیده سی تصویر ایدرک و مؤمنلر ایچون سی و کوششک فرض اولدیفنی ده . کوشه درک ابراز مساعیده قصور ایتمه سی توصیه بوللو بریدردن اوغله لصیحت آمیز بر مکتوب یاز یله جقدر .

(آتمش برنجی درس)

مال

حصول ثروت و تزیید عمران مملکت نقطه نظر ندن زراعتله تجارتک وصنعتک الزمیتدن ، منافع و فوائدندن باحث بر مسوده قلمه آله جقدر .

(آتمش ایکنجی درس)

مال

• من اطاعنی فلیطع امیری ومن عصی امیری فقد عصانی ،
• حدیث شریفی تویسه بر مسوده قلمه آله جقدر .

اطاعت ایتمش اولور ، اکا عصیان ایدن بکاده عاصی اولور ، خلیفه رسول کبریا اولان شوکتلو پادشاهنر اخدمنر حضر تریبه فرط اطاعتک دیناده موجب اجر عظیم ، عقلا ده بادی عسناة و فیره اوله جفتی ، قانوناً ، نظاماً اطاعتک الزمیتنی ذکر و تصویر ایتمک صورته یاز یله جقدر .

(آفتش اوجنچی درس)

فراغ اولنه جوق برخانہ ایچون علم و خبر نمونه سی
 عله من متکندرندن و کتبه دن . . . اقدی از میرک شیخ
 عله سنده . . . و قندن ایکی قطعه تمسکه متصرف اولدینی (۱۵)
 نورولو بر کارکیو خانہ بی باغچہ سبیلہ برابر بوکره . . . عروش
 بدل ایله آخیره فراغ ایدہ چکندن اقدی مومی الیهک بر حیا
 و خانہ سنکده حیز و سازه کچی نو اشدن بری بولدیغنی مشر
 علم و خبردر .

دیگر بر نمونه

در سعادته مفاولات عمر دلکی جانب والاسنه
 سادتلو اقدم حضرتلری ر . . .
 یش نجاردن . . . اقدی . . . نومرولی خانہ سی
 ۳۱۹ سمنی مارتندن اعتباراً بر سنه مدته استیجار الیه مشی
 و اوزماندن بری ساکن بولش ایدہ ۳۲۰ سمنی مارتندن
 بالاعتبار مدت اجاره منقعی اولدیکی و یونانچیدن اعتباراً
 عاجز لری شهری اوج لبرا اجرت اعطاسنی طلب ایله مکده
 بولدیغ جهته مجله نیک ۳۸ نجی ماده سی موجبنجه مومی الیه
 همان خانہ سی تجلیه ایلمک ، ابدیکی تقدیرده مذکور اجرتک
 اعطاسنی قبول ایش عد اوله جنی معلوم اولوق و اولوجهله

حرکت ایلمک اوزره تنظیم قنان اشبو اوج قطعه اخطار نامه
 « پروتسو ، بالتصدیق اصلک حفظله بر نسجه سنک مومی الیه
 تبلیغ و دیگر بر نسجه سنکده عاجز لری نه اعطا بیورلسنی تمی
 ایدرم اولیایدہ امر و اراده حضرت من له الامر کدر .

(آفتش دردنجی درس)

مال

دنیاده مرشیک صحت وجودله قائم اولدیغنی بیان و ایضاح
 ایدرک دوچار علل و اسقام اولش بر وجودک تشکیل ایدہ چکی
 عالمه افرادینکده ضعیف اولماسی یوزندن عموم جمعیت بشریه نیک
 تسکلاً و تضرر اوله جغنی اشمار و حفظ الصحه به اعتنا لوزمندن
 باحث بر مسوده قلمه آله جقدار .

(آفتش بشچی درس)

اثر [*]

کاشی کوزل استراحت و ارمش ا کوکشی خفیف ، خفیف
 قابردوب ایندیر مکده اولان لطیف نفسنه ، یوزنده طالع لایر
 کچی کورون معصومانه نپسنه ، هنوز بره دکه مش اولان مینی

[*] فرانسزجه دن مترجمدر .

باید که اختلاف، نظمک دها زیادہ آہنگدار و کوش قاریدہ
براقیدی عکس تاثیرک دها زیادہ لطافتدار اولماستند عبارتدر.
بوحالده هر کوزل و مؤثر برترده شعر دہ بیلیرز. بزده موزون
ومقفا اوله ورق تزیب و ایراد اولان کلامه شعر دینورسده،
هر موزون ومقفا سوز شعر اوله ماز .
شعرده باشلیجه اینکی مزیت آرانیر: سلامت افکار،
الطافت خیال .

شعر، عوامه متعلق سوزلردن معصون اولمالیدر. چونکه
اولیل سوزلر کوزل اوله ماز که شعر دینله بیلسون. بر معصومک
والده سی قوجاغنده کوزلرینی سوزوبده به امیتی، بر قوزینک
ملهیشی، سوزلرک چاغلاشی، قوشلرک لغمانی، طلوع، غروب،
مہتاب، بر خندہ معصومانہ، بر نکاه صافی روجرورانہ هب
برر شعر دکر.

مینی طومبول آقاریبه باقدیه کتر وقت بر حسن شفقت اوباعزمی؟
بختیار معصوم، اویوا دانما آسوده ک حالده بولغا کئی
آرزوایدن شفقتی والدینک کوزی اوکنده راحت راحته اویو.
معصود جوجوق ۱ سن اوباندینک زمان بزم کئی بر طاقم
ایشلره اوغراشمه مجبور دکلسک. اویانیر اویاماز باشلیجه
ایشلک والدینک یوزیه باقوب کولومسه مکدر. نه لطف
کولومسرسک! اشته بونیم والدینک نه قدر یورغونلغی وارایتہ
هینتی آیر. سنک کولر یوزیکئی کورده ک، آتکده یوزی کولر.
یورکنده تعریف قبول ایتیز بر - ووج، بر صفا حسن ایدر.
همان سنی قوجاغنه آلهرق باغریبه باصار. سکا بر قاج کله ایله
آشائق کوسوزر. سده اکا جواب وبرر کئی لطف لطف
سله نیرسک. دیرکن طانی طانی به اتمک باشلارسک. قاقچه به
قدر امرسک. بو حالده والدینک قوجاغی کئی الد طیبی بر
باتاقده کله جک اویقوبی کال صفا ایله بکله مکمن بشقه برایشک
قالماز. نه بختیارلق!

(آئیش آتجی دریس)
اثر

طبیعتده هر کوزل ومؤثر اولان شی شعر در. کندیلرینده
دوشوندر بختیارک غامسی اولان آثاره شعر اطلاق اوله کایدکندن
شعر ایله نترک اساساً بکدیکریندن تقریبی طوعشو اوله ماز. بو

دها ساده برحاله ارجاعی لسانمیزك ساده لكده اولان لفظاتنی،
قیسه جمله لرك دها آجیق سورتمده افهام سرام خصوصتمده كی
فولاندنی تأمین و تزئید ایده چكندن محمرات رسمیه نك ده
ساده، كلفتمدن آزاده برطرز دلنشینه نخریرینه برقات ده
اعتنا لزومی آشكاردر .

محمرات رسمیه نك مغلق بازلسی و مناجه دائرة شمولك
حقوق اولسی و هانكسك مقصود اولدنی كسدریله مهسی
بوزندن خطا وقوعوالمش دكلدر .

بناء علیه كتابت رسمیه ده دشنی اول امرده منانی و مقصودك
ذهنه نیادر ایده بیله چك درجه ده مختصر، مفید و فقط سمه
خوش كلن الفاظ ايله افاده كیفیتی نظر اعتباره الملق ایجاب ایدر.
مقفا سوزلر نخریر ایده حكم دیه انعام ذهن اتمك روح
معنی و موضوعی غائب ایتدیره چكی كی روحستر مقفا سوزلركده
اوقویانلركه كلال و بره چكی دركاردر. كاتیلر اراده اقتدار و عایش
فكریك اصل قایلما یوب مطلوب اولان منانی ك طوع و
وكسدریله براسلوب افاده ايله فله حصر وقت ایدلیدر .

بركاتب، سامخوز اولدنی اداره ده، بر ضابطه استخدام
اولدنی قلمه و با قلمده او اداره و قلمه عابد قوانین و نظامات
حقیه واقف اولورده اصول قلمده ده بهره و اقتدار صاحبی
بولورسه و وظائف مكلفه سنی شبهه سز بك مكمل صورتده
ایقابه موفق اولور .

قسم ثالث

کتابت رسمیه

رسمی اوله ورق بازلش آثار و محمرات عتیقی نظر وقت
اولکده آلدیمز زمان آلمده زنجیرله مه صورتده دیزلش بر
خیلی معلول عیارلر، تابع اضافات ايله برابر بعضلرندده
سمه مخالف کلرلر بولورز .

بونلر میاننده معنی و موضوعی اعتباریله علی الاعلی درجه ده
بازلش اولانلر موجود اولدنی كی طبیعیلكدن جیقارلش،
شون شون لغات عربیه و فارسیه به بوغولش، سجه لره مستغرف
اولش اوزون جمله لره تصادف ایدلیر .

محمرات رسمیه و خصوصیه نك ساده و طبیعی اولسی
حتمه كی زمان حاضر قاعده نخریرینه باقوب ده بونلرك ایچندن
ای و مكمل بازلش و فقط طمطراق الفاظه زیاده رعایت ایدلش
اولانلری بكنسه مك قدرناشاساقنده بولناملیدر .

اوکی اثر، زماننده كی طرز نخریره كورمه مكمل عدل
اولدقلمی كی معنی و موضوعلری اعتباریله ده مزیت مخصوصی
حاضر اولدقلمدن زمان حاضر طرز نخریریه مقایسه ایدرك
اولنری چركن كورمك موافق مصلحت اوله ماز . شو قدركه
زمانمزه برده رجه به قدر ساده شمش اولان اصول قلم رسمیه نك

وخریبه جلیله مطلوبانک بقایاده براعلاماسنه صوکه درجهده
ممت ایداستی آس اولهوق برولایت والیسی طرفندن متصرفله
تمیمماً بر اسرنامه یازیه جقدر .

(آئتش طقوزنجی درس)

نمونه

برولایت والیسی طرفندن مفتی افتدییه تذکره

رتبه علمیهنه کوره القاب

مکتب صنایک تدقیق حساباتی ایچسون معاون ولایت
مطوفولو بک افتدینک تحت ریاستنده تشکیل ایدیلان
قویسیونه ذات فاضلانلرینکده اعضاصغیره دومی تسیب ایدلش
واوکرده کی مارش ابتداسنده تدقیقه مباشرت خصوصیه
قراردیریش اولدیندن اوکوندن اعتباراً مذکور قومیسونه
دوام ایله حسن ایضای وظیفه به اهتمام بیورلسی باینده .

(مختصی درس)

مال

بر یوز بانق طرفندن منسوب اولدینی قوماندانلغه صله به
مأذونیت اعطاسی حقدنه بر استنادنامه یازیه جقدر . مملکتی

محررات رسمیهده استعمال اوله کلکده اولان القباط
وتصیرات تعظیمیه به کلتجه: یونری افراط ویا تقریطه واردیر.
مهرق مرسل ابله مرسل الیهک رتبه ومقام مأموریتلری
درجاتی کوز اوکده آلتق ورسماً استعمالی ایجاب ایدن الفاطلی
قولالاتق اتخفا ایدر . رتبه اولی صنف اولدن بولنان بر ذاته
خطاباً یازیه جقی تخریرات رسمیهده بالشرط و اولبابده کی
یوصله سی لفاً تقدیم حضور داوور اکر میلری قبلدی و دینیریه
بوکیفینک تعظیمدن زیاده استزایه محمول اوله جتی شبهه سزدر .
چونکه : « داوور اکر میلری و تمیری رتبه وزارتی احراز
آئتش ذواته مخصوص تصیرالنددر .

(آئتش بدنجی درس)

مال

برفضا قاشمقماندن مربوط اولدینی متصرفلغه [رتبه سی
اولی اولی اعتبارله] جواباً بر عرضیه یازیه جقدر
مالی: بقایای عسکریه دن قریه لی بن نک
بر موجب امر و اشعار در دستار اولتقرقی قضا زائدایره اقرادندن
. به ترفیقاً مرکز لویه اعزام قلندیفنه دائر اوله جقدر .

(آئتش سکزنجی درس)

مال

امرا تحصیلاته رفقات دها دقتله مأمورین عاده سنه معاونت

اوراق مذکورہ نیک طاقیہ مجلس بلدیہ بہ حوالہ سی تذکر
قلندیفہ دائر اولہ جقدر .

(بشم ایکنجی درس)

نمونہ

بر ولایت والیسی طرفندن داخلیہ نظارت جلیله سنہ برانہا

دولتو اقدم حضر تری

انقرہ اشرف و خاندان قدیمندن اولوب اعانہ اعطاسی ومبانی
خیریه الشائندہ لڑندن بری خدمات حسنه و خیرخواہانہ سی
مشہور و بوکرہ انشا قتان ... جامع شریفنکده امر انشا آتندہ
قدماً و بدناً خدماتی مسوق اولان ... زادم ... اقدمی شایان
عاطفت علما جیترو راندن اولدینی و بوکیلرک سایہ عنایتوایہ
حضرت پادشاهیدہ تلطفلری ده برقاتدها از یاد شوق وغیر تری
موجب اوله جنی مستغنی عرض احوالدن بولندیجی جهتله
مومی الہیک خدمات واقعیسنہ مکافآہ ... رتبدن برقطمہ نشان
عالی عثمانی ایلہ تلطف و تسربریہ مساعدہ جلیله آسفانہ لرینک
رایکان بیورلسی مسز حدر اولباہدہ امر وفرمان حضرت
من لہ الامر کدر .

بولسان انقرہدہ والدہ سنک وفاتی وقوعبولدیقندن و پدرندن
قالان بمش عقاری اداره ایدہ چک کسمسی اولدیقندن بمش
ایله خصوصات ذاتیسنی تسویہ ایچون مدت مناسبہ ایله
ترخیصی استرحامی مشعر اوله جقدر .

(بشم برنجی درس)

مالک

تیمہ دولت علیمدن و اصحاب نروندن معروف بش ذاتندن
مرکب بر شرکت نامہ ... اقدمی مہریلہ بر ولایت والیسنہ
تقدیم اولتوب مجلس اداره ولایت حوالہ ایدیلان بر استماعانامہ
زیرینہ بر قراری حاوی مضبطہ یازاہ جقدر .
استدعایک مالی: درون شہردہ آراہ و وسائط نقلیہ سائزہ
مانع اولہ جنق صورتدہ شہرک ساحل غربی جهتدہ کانت ...
مجلسدن منہای شریفسی اولان شندوفر استاسیوننہ قدر بر
تراموای خطی الناسی آرزوسندہ بولدیقندن پروژہ لریدہ
مربوطا تقدیم قلندیقندن مجملہ مذکور ختلاک الناسی ایچون
اوتوز سنہ مدتله عہدہ لرینہ امتیاز اعطاسی حقدہ در .

یازاہ جنق مضبطہ نیک مالی: اویولده بر خط الناسی عملکت
ایچونده تزید شرف و عمرانہ سبب اوله جقدن و فقط بر کردہ
عاندینی جهتله بلدیہ جا بالندیقن بیان مطالبات اولتیق اوزرہ

مخصصات و قبیله و سائر ذک ماوضع لهنه صرف و استعماله تلفدن و قایه سنه و سوء استعمالانی، ایقای و ظیفه ده رخاوتلری بمحقق ایدنلر حقتده بلافاغانه وقت معامله قانونیه ایفانسه و الحاصل مصالح عمومیه نك رضای باری و عالی دائره سنده حسن تمثیته صرف مقدرت ایلملری باینده .

(بخش دردمچی درس)

داخلیه نظارت جلیله سنندن بر ولایته تلمراف

سنه سابق ظریفده ولایت جلیله لری داخلنده مجدداً انصا و تعمیر ایدیلان بوللاره بوللره متفرق معلومانی حاوی استاتستیک هنوز کلدیکندن تسریع ارسال و اشعاری .

(بخش بشنچی درس)

مال

کوز آیدین ولایتی داخلنده کاش آیانلوغ نام محله ... تبعه سنندن موسیو ... طرفدن آثار عتیقه نظامنامه سنک مواد مندرجه سنه توفیقاً اجرای حفریاته مساعده بیورلسی مقام صداریتاهی به تقدیم و معارف نظارت جلیله سنه حواله ایدیلن استعدانامه ده استرحام قلمسنه و مذکور محلی مشعر خریطده لفاً کوردلرکنه

(بخش اوچنچی درس)

بر ولایته یکی تعیین اولنوب کلن والی طرفندن

متصرفلره تعییناً امرنامه نمونه می :

بوکون مرکز ولایته مواسلتله لطف حقه و امداد معنوی جناب پیشمیری به منوسلاً امور موکوله نك ایفانسه مباشرت اولدی . مأمورین سلطنت سنیه نك وظائف اساسیه سی قوانین مخصوصه و نظامات موضوعه ایله معین اولدیفندن بوایده توضیحاته حاجت کوره نم . فقط اجرا آتک مجرای مستقیمده جریانی واجب الاعتنای و جای اختلاردر . ولی نعمت بیست آقدیمز شهریار عالی نیار اقدمز حضر تلرینک آمال محاسن اشغال هابوللری عمالک محروسه شاهانه لرینک اعتلای ترقیاته معطوف و علاو عمومات سنیه لری شون تبعه وزیر دستان ملوکانه لرینک استکمال و فاهیتلرینه مصروف اولدیفندن هر حالده شریعت مطهره احمدیه احکام جلیله سنه توفیقاً حرکتله حقوق عمومیه و ذاتیه نك مصونیت سوپه و منادیه به مظهریته امور کمالیه ده حصول تصرفات ایله برابر اوقات معینه سننده تمامها استیفای مرتبانه طرق معاریک تکثیر اعداد و ترقی تنظیماتنه و بالخاصه هر وقتدن زیاده معاریک ترقی و تمایلیله تریبه عامه نك صورت مشروعه ده تحریک اسباب انتشارینه و امنیت عمومیه و بلدییه به مرتب تدابیرک کابلیق دوامیله

(بخش سکزنجی درس)

نمونه

آثار عتیقه تخریبسته رخصت ایستیانلردن بری ایچسون
باب عالی ایله اولان عخابره اوزیرنه معارف نظارت جلیلهستدن

شورای دولت ریاست جلیلهسنک تذکرهسنه ذیل :

مآل اشعار عالی داوریلری معلوم عاجزی اولهرق کیفیت
مجلس معارفه لدی الحواله بمرمومی الیه جلب ایله بوکره تأسیس
اولان نظامنامهده محرر شرائط کندوسنه تبلیغ و تفهیم اولمش

وحفر و تخری ایدهجکی عمل اراضی امیرییه دن اولدیفنه دائر
شعخی حکومتدن بر قیطه علم و خبر کتیرمش ورموجب نظام

بولهجنی آتاردن دولک رخصهسنه طاب اولان نلتاتی اعطا
ایدهجکته واجدیکی خالده تضرعین ایندیربلهجکته دائر آتسان

یسند مذکور علم و خبرله برابر حفظ ایندیرلش اولدیفندن
نظامنامهسی احکامنه تامیله تابع وراضی اولق شرطیله ورسنه

تذکره مدتله بیوموسی الیه رخصت اعطاسی تذکر اولهرق تذکره
مرسولهینه لفا تقدیم واعاده قلمش اولمغله اولیابده امر و فرمان

حضرت من له الامر کدر .

سایه عسکر کجه بو باده بر محذور اولوب اولدیفنک علاوه
مطالعات ایله برابر اشعاری و خریطه نکه ده اعاده سی حقیقه ده
معارف نظارت جلیلهسنک اشعارینه عطفاً مقام جلیل سر عسکریدن
معلی قوماندانلغنه بر امرنامه یازبله جقدر .

(بخش آلتنجی درس)

مآل

قائم مقاملق رتبه سیله مظهر تلطف عالی اولان بر ذاتک
فرمان هابونی لفا ارسال قلدیفنه و وصولنده یدینه اعطاسنه
دائر مقام جلیل سر عسکریدن بر اردو مشیریتنه امر نامه
یازبله جقدر .

(بخش بدیجی درس)

مآل

... قضاسنده موجودینه علاوه حصه معارفدن انصافنه
لزوم کوریلوب بالاسنیدان مقضی رسم و کشف اول دفتریک
ارسالی امر یوریلان مکلیک کولایت سر مهنیسی آمر قیله
چیریلان پلانک و اولیابده کی کشف اول دفتریک لفا تقدیم
قلدیپی بیایله انشاآه مابشرت امرینک شمعدین اعطاسنه
مساعده بیورلسنه دائر بر معارف مدیردن معارف نظارت
جلیلهسنه عریضه یازبله جقدر .

(کسان برنجی درس)

سکاستجی درسده کی مضبطه مجلسه بالحواله

ویریلان قراری مشمر نمونه در :

اشیو مضبطه اوقوندی، مجلس بلدینک اولیاده کی مطالبه سی
 بالوجوه مناسب وشایان تقدیر کوروش وصاحب امتیاز موسیو
 بالجاب موافق عمومی به غاند اجوراندن اونر پاره تزیلات
 اجرا سنه روی رضا کوسترمش اولغله ایجابک اقباسی ضمننده
 موسی الیهن آنان موافقت سندیه برلکده اشو ورقه نیک یه
 مجلس مذ کوره حواله سی تذکر قلندی .

امضا امضا امضا امضا

فروق الفاظه دائر

پنارنده تشارک ویا ترادف بولسان کلانک بیله موقع
 استعمالی لسانمژده بشقه بشقه در . اساساً هیچ برلسانده
 کلام مترادفه یوقدر . هنر آنلرک موقع استعمالی بیلسکدر .
 کلامک درجه مکملیتی لفظک معنی ابله اتلافی لستده اولدیقندن
 ظاهراً عینی معنای کوسترن ایکی کله دن برنجینسک استعمالی

(بخش طقوزنجی درس)

مال

عدلیه نظارت جلیله سندن بر ولایت عدلیه مفتشنه
 تلغرافنامه یازبله جقدر .

مالی: مدللیده استیفاف محکمه سی اعضا لری بنتده بر دعوا دن
 طولانی محذرت ابدن اختلافک اسباب موجه سیله هویتی تحقیق
 وتدقیقات مکمله اجراسیله کینتک بارابور اشعاری ضمننده
 هان محل مد کوره حرکت وعزیمت ایلمنه دائر در .

(سکاستجی درس)

مال

شهر دروننده ایشاه مکده اولان تراموا یلرک صاحب
 امتیازنجی اونه دن بری تقدیر ایدیلن اجرتلرک غالی اولسندن
 وولایات سازه ده اوکی مسافله ره ده اوجوز اجرتله نقلات
 اجرا ایدلکده بولمنسندن بخله افراد اهالی ایچونده قانده دن
 خالی اوله جینی وجهیله موافق مخصوصه به غاند اجرتلرک
 اونر پاره نیک تزیلی مناسب کورلش وتذکر قیلتمش اولدیقی
 یانیه کیفیت مظهر تصویب اولدیقی تقدیره ایجابک اجراسه
 مساعده بیورلسنی مشمر بر ولایت مجلس بلدیسو طرفندن والی
 ولایته مضبطه اوله روق یازبله جقدر .

السب ابکن دیگرینک قوللانسی بالطبع سوزی قیمت
 ومقیولیندن دوشورور .
 فروق الفاظه داتر شورابه مختصراً بازیلان خصوصات
 مشاهیر فصحاى غنایه نك آثار متخچه سنه نظرأ انتخاب
 واواساسه مستقداً تحریر اولمشدر . شوبله که :

ابد - ازل

کله رینک اساساً معناری برکی کورینور ایسه ده . فرقلری
 واردر وموقع استعماللری بشقه بشقه در .

ابد : بقاکی آخری نهایتسز اولانه دیرلرکه مستقبله
 الی نهایته وجودک استمراری در .

ازل : قدم کی اولی نهایتسز اولورسه ، که جانب ماضی ده
 وجودک استمراری در . یعنی ابتدایی اولیان ازمنه

ابد کله سبله معنویات تصویر اولنور : سعادت ابدیه ، قوتی
 ابدی ، ابدیت روح کی .

ازل ده معنویاتده مستعملدر : فیض ازلی ، ازل متک
 ابد سلسک الهی ، کی .

اختراع - ایجاد - ابداع - تکوین - احدثان

اختراع : نظیری کورولمه مش بر شی وجوده کنیرمک
 [یاخود بریشنی دیگر شیدن اولیروق احدثان ایتکدر] بوکله ،
 حق انسانیده مستعمل اولوب حق الهیده قوللانماز : بالونی

مولفولقیه برادرلر اختراع ایتددر ، ، شعر و موسیقی بدایع
 اختراعات بشریه دندر کی .

ایجاد : وجوده کنیرمک ، وار ایتک دیتکدر . هم حق
 الهی وهم ده حق انسانیده مستعملدر : موجد حقیقی جناب
 حقدر . کتابنده الک برنجی درجه ایجاددر .

ابداع : ماده وزماناً مسبق اولیان شینی ایجاد ایلتمکدر که
 مقابلی تکویندر .

• برمدعسک که عدم خزانه ابداعکدر ، ، مبدع کائنات الهیدر .
 تکوین : ماده ابله مسبق اولان شینی ایجاد ایلتمکدر :

تکوین مخلوقات کی . تکوینک مقابلی احدثاندر .
 تکوین احدثان : ازمان ابله مسبق اولان شینی ایجاد ایلتمکدر .

سقم : بدنه مختص اولان خسته لکدر . اکثریتله جمعی
 مرض - سقم

قوللانیلیر : ایقام کی .
 مرض : بدنه وهم ده غنصوصدر : مرض کبد ،
 امراض جلدیه کی

تیمیز - تفریق

تیمیز : بریشنی دیگر شیدن آیرمق ، سچمک دیتکدر که
 معنویاتده قوللانیلیر .

تیمیز نیک و بد ، ، تمیز صحیحه مستد بر فکر عالی ابله ، ،
 • تمیز حقیقت • کی .

ایتمزلر و فقط ارتقاغ ایدرلر : سیاہ و بیاض کھی .
تقبضیت . — یکدیگریک ضدی اولان شیلردرکه اجتماع
ایتمکلری کھی ارتقاغ ده ایلمزلر : حیاة ، موت کھی .

عجلمه — مسارعت

عجلمه : وقتدن اول بر ایشی ایشله مکدر : «المجلمه
من الشيطان» کھی . مرد عجول .
مسارعت : چابوقلق کوسترتمک مناسندندر . «ایغای
وجیبیه تبریکه مسارعت ایلمم ، کھی .

انفعال — انکسار — اغبرار

انفعال : تأثردن متولد بر حال ، کوچمه دیمکدر .
«جهہ اسخده کی طونوقلق منجمد اولمش بر قدرت نطقیه تک
ترجمان انفعالیدر ، کھی اثر انفعال کوسترتمک .

انکسار : قیرلیق مناسندندر . مجاز صورنیلهده مستعملدر :
«انکسار قلب کھی» .

انکسار برده بددعا و مناسنه کلیر . ضیا حقهدهده مستعملدر :
«کوانکسار ضیا کھی» .

اغبرار : نوزلاملق مناسندندر : اغبرار اوراق ازهار کھی .
مجازاً کوچمنه ، قیریلده ، مناسندهده کلیر : اغبرار خاطر کھی .

سکوت — صمت

سکوت : مقدر اولدیغی حالده ترک تکلم یعنی صومسه

قوة تمیزه : السانده نفع و ضروری تمیز ایدن قونددر :
حکمة تمیز ، اهل تمیز کھی .

تفریق : بر شیشی دیگر شیدن آیرمقددر . هم منویانده
هم مادیانده مستعملدر : خطا تک صوابدن تفریقی کھی .

تکثیر — اکثار — تزید — توفیر

تکثیر : چونالتمق مناسنه اولوب مادیانده قوللانیلیر :
واردات دولتک تکثیری کھی .

«فضل و کالکی تکثیره چالیش ، جمله سنده کی تکثیر طوغرو
دکلدر . چونکه بوکله صرف مادیانده مخصوصددر .

اکثار : چونالتمق مناسنه ایسهده علی الاکثر سوزده .
مستعملدر : «اکثار کلام مخاطبه کللال ویرده کھی» .

تزید : آرتیرمق ، آرتیرلمق ، زیاده لشدن بلمک مناسنه
اولوب مادیات و منویانده مستعملدر : تزید واردات ، تزید
مسرت کھی .

تکثیرک ضدی قلیل ، تزیدک ضدی تقبضددر .
توفیر . — چونالتمق مناسنه اولهرفی مادیات کومعنویانده

مستعملدر : توفیر اموال ، توفیر منافع کھی . بوکله ، مادیانده
تکثیره مترادف صاییلیر .

ضدیت — تقبضیت

ضدیت . — عکس مناسنی مشردرکه وجودده اجتماع

صوت : سس : عکس صوت کبی .
 صدا : صوت منعکس .
 زمزمه : نغمه منبج : زمزمه طیور ، زمزمه عاشقانه کبی .
 اساساً صوت منعکس مناسه در .
 نغمه : ایلامتی در ، ازکی ایله او قومق : نغمه روح پرور ،
 نغمه برداز کبی .
 ترانه : صوت ، نغمه : ترانه ظفر کبی .
 سرود : طرب ، نغمه و بلطاسه نغمه مؤثر : سرود عمود کبی .
 الحان : صوت مؤثر در ، جمی الحان کلهسی جوق مستعملدر :
 الحان طیور .
 ناله : ایکنای ، اینن : ناله ناثر ، ناله بی اختیار کبی .
 صفیر : ایجه و کوزل سس : صفیر مرغان کبی .
 نوا : نغمه ، آهنگ : نوا یی ، نوا ی دلسوز کبی .
 آواز : یوکک سس ، صدای بلند .
 آهنگ : صدانک اصول اوزره جربانی : آهنگ جویبار .
 بوندن بشقه ظفرز روش ، آهنگ افاده ، آهنگ بزم وصال ،
 آهنگ دلنبر کبی .
 اظهار — ابراز
 اظهار : آشکار اتمک ، میدانه چیقار مق ، کوسترمک
 مناسه اولوب منویانده مستعملدر : اظهار صداقت ، اظهار
 سرور ، اظهار محویت ، اظهار هنر ، اظهار مافی البال کبی .

مناسه در : سکوتن مرد دانا خصمنی الزام ایچون صافلار ،
 و التزام سکوت ، کبی . فارسی خاموشی و تخفیفاً خامشی در .
 صمت : تکلمه قدرت اولبرقی موصوق در . بوسبیله
 و صمت و سکوت ، کله ربی مترادفا قولانقی یا کلسدر . چونکه
 مناجه پیلرینده بالاده کی تفریفات وجهله فرقی وارد .

قلت — قدرت

قلت : جوغه نسبتله آزلی کوسترز . مثلاً اونه نسبتله بش
 قلیدر .

قدرت : حد ذاتنده وجودی آزا اولتقدر : و احجاب قلدک
 قدرتی اولدیفته اینانقی هر زمان خطا در ، کبی .

اطناب — تطویل

اطناب : بر فائده ایچون مرام اولترینه لفظ زائد قیلتقدر :
 بو بایده اطنابه عمل یوقدر کبی .
 تطویل : بر فائده ملحوظ اولبرقی لفظ زائد قیلتقدر .
 جسد — بدن

جسد : لون اعتباریه وجودی
 بدن : جنه اعتباریه در .

ترنم — صوت — صدا — زمزمه — نغمه — ترانه — ناله
 سرود — الحان — آواز — نوا — آهنگ
 ترنم : کوزل بر صورتده اجرای آهنگ در : ترنم ساز اولتی .

ظن: ثبوته وغیری به احتمال وارد. فقط ثبوت اوزریه
دلالتی راجحدر. و ظن ایدرم، یرینه و ظن ایدرسم، دیمک
عیندر.

شک: طریفیه دلالتی مساویدر.
وهم: ثبوته وغیری به احتمالی وارد.

اماره - علامت

اماره: نشان. عائد اولدینی شیدن انفکاک ایدرسم: اماره
صحت، امارات کافیه کی.

علامت: عائد اولدینی شیدن انفکاک ایتزمه: علامت فارقه،
علامت السیما کی.

فسق

فسق: طاعتدن خروج ایتکدر.

بسم - ایشام

بسم: کولسه مک: عیون بسم نمونی کی.
بسم یرینه و ایشام: قوللانیله ماز.
جمال دلبرانه یاقیشیر. بوسبیلله و بسم دشمن و ترکیبده کی

سرور - جبور - فرح

سرور: بر منفعتک حصول ویا بر ضرورتک اندفاعنده.

بونک خدی کتاندور. اظهار سند دینه ماز.

اراز: میدانه چیقارمق، کوسترمکدر. مادیات و معنویاتده
قوللانیلییر: محبت اراز ایتک، اراز حمیت و صداقت، پولیجه
ارازی کی.

استکاف - امتاع - اباه - اجتاب

استکاف: تکبراً برشیدن یوزجو یرمک، چکنمک: بولمکه
مزیمت تکلفتی قبولدن استکاف ایلدی، کی.

امتاع: کیری طورمق، چکنمک: بوره مستقیمدن امتاع
اوله ماز کی.

اباه: شدت امتاع و اعراض. مر اباه امتاعدر فقط مر
امتاع اباه دکلدور.

کسب - اکتساب - احراز

کسب: تفک و غیره ایچون اخذده (مستعمل اولوب ایلکیمی ده)
اکتساب: بحر دفعس ایچون اخذده (مادیات و معنویاتده قوللانیلییر
کسب تروب، اکتساب معالی کی).

اقتدار، افتخار، اشتهار کی کلهر اساساً کسب معنای
منضممن اولدقلر تدر کسب اشتهار، کسب اقتدار و بیک غفلتدر.
احراز: آلق، قرانق دیمک اولوب اکثریا معنویاتده
قوللانیلییر: احراز رتبه و وزارت، احراز شرف، احراز درجالت کی.

یقین - ظن - شک - وهم

یقین: حقتک غیره به احتمالی یوق دیمکدر

شهریز ایدر ، « اسدی نسیم نو بہار » کہی .

روزگار : ہوانک جریانی در « بوکون روز کار پک شد تیلدر »
ترکیبندہ اولدینی کہی کہ مطلقا بوندہ بر تحریک موجود در .

صبا : شرق نہالیدن ہیوب ایدن لطیف روز کار مناسندہ در .
بوحالدہ « باد صبا » ترکیبی مناسزدور . ریح دخی ہوائی متحرک
اطلاق اولنور . مرسل الریاح اولان جناب حقدر .

تصریح - توضیح

تصریح : کلامک اولندن نہایتہ قدر مجاز و تاویلی محتمل
اولیہ جنق الفاظ ایلہ بیانی دیکدور .

توضیح : مہم بر عبارتہ دن مراد و مقصدی آجیتلدر بر مق .
توضیح ایضا حدن اقوادر .

کائن - واقع

کائن : محروساتہ مستعملدر : اناطولیہ کائن از میر
شہری کہی .

عقوی کہی . « فاتحہ کائن حمام » یرندہ « واقع » قوللانماز .

ارسال - اسرا - تیار - اطارہ - تسرب

اسبال - تسیر

ارسال : کوندرمک . ذوی الارواح وغیریندہ مستعملدر :
ادم ارسالی ، کتاب ارسالی کہی .

قلیدہ حاصل اولان لذت ، سوخ مناسندہ در : دم سرور ،
سرور افزا کہی .

حبور : سوخ . اثری بشرہ نیک اوزرندہ ظاہر اولورسہ :
آثار حبور کہی .

فرح : دکرلی بر بشارتدن ویا تماشای طبیعتدن حصولہ
کلان لذت منسوبہ بہ اطلاق اولنور : فرح بخش ، فرح آور ،
فرح فزا [طوغراسی فایک کسریہ فزادر] .

تبدیل - تحویل - تغیر

تبدیل : دیکشد بر مرک . ہم مادیات و ہم دہ منویاتہ
مستعملدر : تبدیل یافت ، تبدیل شکل کہی .

تحویل : دیکشد بر مرک : بارہ نیک غروشہ تحویلی ، اندازونیک
متروبہ تحویلی .

تحویل ، دین سندی مناسندہ کلید : شند و فر تحویلاتی کہی .
تحول کلمسی ایسہ علی الاکثر منویاتہ مستعملدر : جز نیک

سرورہ تحویلی کہی . بمضاری تحویل کلمسہ بر جسمی جیم
آخرہ تبدیل ایتکدن عبارتدر دیمشدر : طوبرائک چاموزہ

تحویلی کہی .
تغیر : بشقلاش بر مق . مادیات و منویاتہ مستعملدر .

برصفتی صفت آخرہ تبدیل ایتکہ دیور : ضاری بی بیاضہ
تغیر ، تغیر اصول کہی .

نسیم - روزگار - صبا

نسیم : آہستہ آہستہ ہیوب ایدن یل : نسیم تحریک ایتز .

اسرا : بورونمک، کوندورمک، ذوی الارواحده، مستعملدر :
 اسرا قتان آدم کی . تخریرات اسراسی دینه من .
 تسیر : کوندورمک . ذوالارواحک غیرینده، مستعملدر :
 تسیر اولتان کتابر کی .
 اطاره : اوچورومق : اطاره، رقیمه . [تخریراتده، کوکرچین
 استعمال اولتان زمانلرک یادکاریدر] .
 تسیرب : سوری سوری یوللامق . تسیرب بیوریلان
 التفاتنامه دیمک عیندر .
 اسبال : یوللاتدیرمق ، کوندورمک . اشخاص واجسامده
 مستعملدر : اسبال حیوانات ، چادر اسبالی کی .
 تسیر : بورونمک ، کوندورمک : سفینه ک تسیری ،
 هدیه تسیری کی .

اتکاء - استادا
 اتکاء : برشینه طینمق . مادیاتده، مستعملدر .
 استاد : آرقه ابه طینمق . زده مادیات و تمویلاتده
 . مستعملدر . لطف ربه استاداً ، لطفکزه استاداً کی .

تخریر کلمات واملا

ملاحظات	غلط	طوغرد
(از) ایله (بر) گله لرندن مرکب اولوب (از) ذاتا (دن) مناسنه و (بر) گله سی (سینه) معناه نده [مجازاً قلب] اولمغه بوراده کی (دن) زانددور . ایرته ، فردا مناسنه در . الفک حذفیه برابر قاعده یانکده حذفی ویا ایکیسنگده ایقاسی لازم کلمه . هی ، حروف املا دن اولوب نفس کلمه دن اولدیندن (سی) علاوه سی فضله در .	ازوردن ایرتسی اولشیدی اولش ایدی آگزی، بری، اولی آتک ایلی ضرورت آراب سراق آجیق مشرب آوان	ازبر ایرتسی اولشیدی ، اولش ایدی آگزی، بری، اولی الحا آراب آجیق مشربلی آوان
الجاهه ضرورت مناسی داخلدر . سراق ترکیجه در . سراق ساحجیری ویا خود سراقلیلر دیملیدر .		

ملاحظات	غلط	طوغرو
صوت معکوسه دینور . صدای معکوس ترکیبی با کله در . سس ، کورنی .	آجاق سس ، بوکسک سس	صدا صوت صوت بلند صدای تیز باخودتیزهست یاواتس سس صندوق
بو کله عربی اولدیغندن اصلی کبی یازمالیدر . قرا کلاق . ابی حال ابله بکنمک . براسانک کندیسبه برابرسانکن ونقه سی اوزرینه واجب اولان اشخاصدر ، حرم ، جاریه ، اولاده ، ذمه کبی . آریلق . طول قادیق . سوزک افاده ایتدیکی معنی . کنجک ، جوانلق . کنج ، تازه . احتیاجی دغه کافی رزق .	صندوق ، صندوق ظلام زفایرت عینان همجران شباب حوان کنجاق	ظلام عینان همجران شباب مغاد وان کنجاق

ملاحظات	غلط	طوغرو
هویب لفظ عربیستدن غلطدر . قرب معنانه در برشینه وقوف حاصل اتمکله (بقین) دیرلر . بعدالمصر افق عربیده کورون حررت ویا بارلاقلق . صباحک ظلمتی آجیلوب روشن اولوق معنانه .	خانکی حویبا بقین	هانکی هویبا باقین شفق خجر مالزم قارنداش ضبا نور باشماق قبست نمن رعما دلیغانلی
اشانک فائنده موجود شعله . مارضی شعله . بر شینک مقداریته عواقق میلته دینور . بایع و مشتری پیشده تقدیر اولان مقدارده دیرلر . غیردی روح ابله محسوسانده قوللانماز .	مالزومه قرداش ، قارنداش باشماق	مالزم قارنداش ضبا نور باشماق قبست نمن رعما دلیغانلی

طوغرو	غلط	ملاحظات
سپهر	سپهر	کوک، سما .
تفاخر	تفخر	افتخار ایتمک .
آسمان	آسمان	کوک، سما .
یحیی	یحیی	یشلک محل .
حیی	حیی	مکان .
زکام	زکام	ترله .
سمن	سمن	سفینه نک جمی .
صوب	صوب	طرف .
علائیت	علائیت	ظاهر اوله .
اهل خیر	اهل خیر	بیغرض اهل وقوف .
ترجه	ترجه	برلسانی لسان آخرله بیان ایتمک .
تنباز	تنباز	کوندرمک .
دهان	دهان	اغز .
زهره	زهره	چیچک .
دهان	دهان	ذکای خارق العاده .
بالضروره	بالضرور	ضرورت سییله .
دهات	دهات	داهمی نک جمی .
پوسه	پوسه	اویجه .
شمشیر	شمشیر	قلبیج .
حسن ایشای خدمت	ایشای حسن خدمت	کوزل وموافق خدمت ایتمک .